

TÜRK DEVRİM TARİHİ ENSTİTÜSÜ

NUTUK

KEMAL ATATÜRK

Cilt: III
Vesikalar

DEVLET KİTAPLARI

ONUNCU BASIŞ

MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ — İSTANBUL

TÜRK DEVRİM TARİHİ ENSTİTÜSÜ

NUTUK

KEMAL ATATÜRK

Cilt : III
Vesikalar

DEVLET KİTAPLARI

ONUNCU BASIŞ

MİLLİ EĞİTİM BASİMEVİ — İSTANBUL 1969

Vesika, I.

Gayet mabrem tutulacaktır.

Erzurum, 22.8.1919

TAMİM

Pek mevsuk elde edilen malûmata göre Rum Patrikhanesinde **Mavri Mira** isminde bir heyet teşekkül etmiştir. Bunun reisi Patrik Vekili **Droteos**, âzaları: **Atenagoras**, **Enez Metropolit**i, Yunan Kaymakamı **Giritli Katekhakis**, **Katelopoulos**, **Dipasimas**, **Ayınpa**, **Polunitis**, **Siyari** ismindeki zevattır.

Heyet doğrudan doğruya **Venizelos** tan talimat alıyor. Rumların ve Yunan Hükûmetinin muaveneti naktiyesiyle pek azîm bir sermayesi vardır.

Vazifesi, Osmanlı vilâyetleri dahilinde çeteler teşkil ve idare eylemek, mitingler ve propaganda yapmaktır. Yunan Salibiahmeri de bu **Mavri Mira** heyetine merbuttur. Vazifesi sureta muhacirlere bakmak gibi insanî bir perde altında çete teşkilâtı yapmak, tertibatı ihtilâliyei ihzar eylemektir. Bu suretle eczayı tıbbiye ve levazımı sıhhiye namı altında silâh, cepane ve teçhizatı memaliki Osmaniyeye ithaldir. Hattâ resmî muhacirin komisyonu da **Mavri Mira** heyetine tâbidir.

İstanbul Patrikhanesi ve Yunan Konsoloshanesi esliha ve cepane deposu halini almıştır ve hattâ kiliseler ibadet yerinden ziyade askeri ambarlar gibi kullanılmaktadır.

Ermeni Patriği **Zaven Efendi** de **Mavri Mira** heyeti tarafından satın alınmıştır.

Rum mekteplerinin, evvelce bizim yapıp ta tam şimdi sırası iken maalesef terkettiğimiz, izci teşkilâtları tamamen **Mavri Mira** heyeti tarafından idare olunmaktadır. İstanbul, Bursa, Bandırma, Kırkkilise, Tekirdağ ve mülhakatında izci

teşkilâtı itmam olunmuştur. İzçiler yalnız çocuklar değildir. Yirmi yaşını mütecaviz gençler de dahildir. Anadolu'da Samsun ve Trabzon cepane tevzi mahallidir. Müsait bir halde bir yelkenli Yunan sefinesi istasyon halinde cepane ve eslihayı hâmilan bu mahallerde bulundurulacaktır. Ermeni hazırlığı da tamamen Rum hazırlığı gibidir.

Mustafa Kemal

Vesika, 2.

Şifre ballı

Kastamonu, 24.2.1920

SURET

Trabzondan numara 182 âdi mektup (Kastamonuda Muhacirin Komisyonuna)

Size rica ederiz ki Pontus Cemiyetimiz hakkında her ne müsted'iyatınız varsa bize müracat etmelisiniz. Bize tâbi oluyorsunuz. Şehri taahhüdünüzü bize göndereceksiniz. Biz de size makbuz göndereceğiz ve ihtiyacınızı göndermek üzere bu bapta cemiyetimizin merkezine öyle malûmat verdik.

Eski Meb'us Reis Kokidis, Aza Anderyadis, Kâtip (okunmuyor)

DIĞER SURET

Taahhütlüdür. Numara 190 (İneboluda Rum Muhacir Cemiyetine)

Efendiler,

30 Kânunuevvel 1919 tarihli mektubunuzu aldık. Mıntakalar doğrudan doğruya İstanbuldaki Merkezi Umumiye merbuttur. Böylece Merkezi Umumiden bize tebliğat olundu. Size tavsiye ederiz. Hemen Merkezi Umumiye müracaat ediniz. Anlar mübrem işler için size..... bulunacaklardır. Lâzım gelen paralar için de malûmat vereceklerdir. Bunlar için bugün Merkez Cemiyetine yazdık ve bir de yazdık ki

siz'e muhtaç olan talimatı versinler. Bize gönderdiğiniz mektubun bir suretini de Merkeze gönderdik.

Reis, Aza, Kâtip

Ankara K. O. 20 Kumandanlığına
Heyeti Temsiliyeye

1 — Trabzon Pontus Cemiyeti tarafından Inebolu ve Kastamonu şubelerine yazılan mektupların meal tercümeleri balâya çıkartıldı.

2 — Mektupların aslını Inebolu postanesinden Vali Bey doğrudan Kastamonuya gönderilmesini emir verdikleri berayı malûmat maruzdur,

Mintaka Kumandanı
Osman

Vesika, 3.

İstihbarat
Adet
44
Sifre

1.6.1919

Diyarbakir, Erzurum, Van, Bitlis, Mamuretülâziz, Sivas
Vilâyetlerine, Erzincan, Kayseri Müstakil Mutasarrıflığına

Vilâyeti Şarkıye Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin vilâyet merkezleriyle livalarında ve mülhakatında teşkilâtı var mıdır? Bellibaşlı müessis ve mümessilleri kimlerdir? Civar vilâyetlerdeki teşkilâtı ile haizi irtibat ve muhabere midir? Başka cemiyat var mıdır? Bittahkik iş'anna inayetlerini rica ederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 4.

2732/187

Elâzizden, 18.6.1919
Vürudu: 20

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

C: 1 Haziran 1919, İstihbarat 44

Vilâyeti Şarkıye Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin burada bir şubesi mevcut olup ve mütehâyizane memleket ve eşraf

bu (B maiyet zara) sıra Erzurum, Sivas, Diyarbekir ile muhabere etmektedir. Bundan başka İtilâf ve Hürriyet, Sulh ve Selâmet Fırkalariyle Kürdistan Teali Cemiyetinin birer şubeleri ve Muallimin Cemiyeti namıyla de ayrıca teşekkül etmiş bir cemiyet bulunduğu maruzdur.

Elâziz Vali Vekili
Hulâsi

Vesika, 5.

İstihbarat

1.6.1919

Adet

44

Şifre

Trabzon Vilâyeti Aliyesine

1 — Trabzonda müteşekkil Ademi Merkeziyet Cemiyetinin tarihi teessüsü ve programı nedir? Hükûmetin müsaadesine mazhar mıdır? Müessisleri kimlerdir? Şimdiye kadar hükûmetçe mazbut olan e'aliyle hattı hareketleri nedir?

2 — Vilâyatı Şarkıye Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Trabzondaki merkez ve mümessilleri kimlerdir?

3 — Her iki cemiyetin merkez ve mülhakatı vilâyetteki teşkilâtı ne derecededir? Bu iki cemiyetten başka cemiyat var mıdır? Müsaraaten imba buyurulmasını rica ederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 6.

434

Trabzon, 9.6.1919

Vürudu 10

Havzada Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 1 Haziran 1919 ve 44 şifreye:

Trabzonda Ademi Merkeziyet Cemiyeti yoktur. Der-saadette müteşekkil Trabzon ve Havalisi Ademi Merkeziyet Cemiyeti tarafından birkaç ay evvel gelip, geçenlerde avdet eden Nazmi Nuri Efendi isminde bir murahhasın teşebbüsü üzerine Of kazasıyla Lâzistan livası dahilinde Ademi Mer-

keziyet şubeleri açılmıştır. Trabzon Muhafazai Hukuku Milliye Cemiyeti memleketin ilerigelen egraf ve mütehayyızarı meyanından müntehap ve Murat Hanzade Ziya ve Nemlizade Sabri ve Çulhazade Kadri ve Hacı Ali, Hafızade Mehmet Salih ve Kazazzade Hüseyin ve Abanozzade Hüseyin ve Hatipzade Emin Efendilerden mürekkeptir ve bu heyetin ikdamatı, rabıtaı Osmaniyenin muhafazası gibi bir hissi vatanperveraneden mülhemdir. Bu Cemiyetin bütün mülhakatta birer şubesi bulunuyor. Bundan maada Trabzonda bir de İhtiyat Zabitan Cemiyeti olduğunu arzeylerim.

Vali
Mehmet Galip

Vesika, 7.

Deraliye, 19.3.1919

Erzurumda Vilâyatı Şarkıye Müdafaaı Milliye
Cemiyeti Şube Reisliğine

Cemiyetimizin maksadı teşekkül ve gayei mesaisi evvelce bertafail iş'ar olunmuştu. Muayyen bir azim ile bu gayeyi takip eden Cemiyetimiz mesaisini daha müamir bir şekle ifrağla müslüman anasırın hukukunu müdafaa etmek için *Le Pays* namıyla fransızca yevmi bir gazete neşrine başlanmış olduğu gibi *Hâdisat* gazetesinin imtiyazını da deruhte eylemiştir. Vilâyatı Şarkıyenin İdarei Osmaniyede kalması ve birtakım müfteriyatla müslüman anasırın hukukunun mahvına meydan verilmemesi için bitaraf bu iki yevmi gazetelerle neşriyatta bulunan cemiyet diğer taraftan da İstanbuldaki Düveli Mütelif mümessillerine ve İtilâf Devletleri başvekillerine bir sureti gönderilecek olan muhtırayı vermiş ve müdafaaı hukuku milliye için Avrupaya bir heyeti murahhasa gönderilmesini de tahtı karara..

Vesika, 8.

Diyarbakir, 8.6.1919
Vürudu: 14

Dokuzuncu Ordu Kışaatı Müfettişliğine

C: 1.6.1919 ve 44 şifreye:

Burada Vilâyatı Şarkıye Müdafaaı Hukuk Cemiyeti teşekkül etmemiştir. Ancak bu yekınlarda Erzurum ve Trab-

zondan vilâyet belediyesine keşide olunan Kürdistan hakkındaki heyecanımız telgrafnamelerden telâşa düşen ahali hristiyanıyenin bu bapta bazı teşebbüsâtı bulundukları meşhuttur. Maamafih bu hususta vilâyetçe tenvir ve irşadat sureti yazılmıştır. Diyarbekirde bazı gençlerden teşekkül eden Kürt Cemiyeti İngiliz himayesinde bir Kürdistan istiklâliyetini takip eden propaganda yapması üzerine buraya gelen Süleymaniye hâkimi siyasisi Mister Nowill'in efkârına kapılarak beynelahali bunun şiddetle reddi ve bu teşebbüsâtın cemiyetler kanununa ademi mutabakatı hasebiyle mezkûr cemiyet sed ve vilâyetçe takibatı kanuniye yapılmakta bulunmuştur. Elyevm Diyarbekirde İtilâf ve Hürriyet Fırkası mevcut olup bundan başka cemiyet yoktur Efendim.

Vali Vekili
Mustafa

Vesika, 9.

İstihbarat
Şifre

Amasya, 15.6.1919

Diyarbakir Vilâyeti Vekâleti Aliyesine

C: 8.6.1919

Bütün milletin beka ve istiklâlini kurtarmak için birleştiği şu tarihî günlerde bir ecnebi devletin himayesine sığınarak zelil ve esir yaşamağı tercih eden her türlü içtihadatın, memleketi tefrikaya düşürecek her nevi cemiyatın dağıtılması pek vatanî ve zarurî bir vazife olmakla Kürt Kulübü hakkındaki tarzı hareket âcizlerince de pek muvafık görülmüştür. Şu kadar ki, İtilâf Devletlerinin hakşikenane muamelâtı İzmirin Yunanlılara işgal ettirilmesi tesiriyle memleketin en ücra köşesinde bile husule gelen intibahı azim her türlü ihtirasatı siyasiye ve makasatı menfaatçıyaneden münezze olmak üzere "Müdafaai Hukuku Milliye ve Reddi İlhak" Cemiyetlerini tevlidetmiş, ve bu cemiyetlere hangi zümrei siyasiyeye mensup olursa olsun, her Türk, her müslüman iştirak etmiş ve vicdanı millinin tezahüratı fiiliyesi bütün cihana bu suretle ilân edilmekte bulunmuştur. Binaenaleyh Diyarbakir ve mülhakatında da Müdafaai Hukuku Milliye

ve Reddi İlhak Cemiyetlerinin teşekkül ve teessüsüne delâlet buyurulmasını ehemmiyetle tavsiye eylerim. Ve bilhassa Kürt Kulübünün âzasiyle bugünkü telgrafnameci âcizi daire-sinde müzakere ederek uzlaşmak muvafıktır Efendim.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyari
Mustafa Kemal

Vesika, 10.

Şifre
Zâtidir

21.5.1919

Erzurumda Onbeşinci Kolordu Kumandanı Paşa
Hazretlerine.

Ahvali umumiyemizin almakta olduğu şekli vahimden pek müteallim ve müteessirim. Millet ve memlekete medyun olduğumuz en son vazifei vicdaniyeyi yakından mesai müştereke ile en iyi ifa etmek mürakün olacağı kanaatiyle bu son memuriyeti kabul ettim. Bir an evvel zatîâlinize mülâki olmak arzusundayım. Ancak Samsun ve havalisinin vaziyeti asayişsizlik yüzünden fena bir akibete duçar olmak maâ-yetindedir. Bu sebeple burada birkaç gün kalmak zarureti vardır. Bendenizi şimdiden tenvire medar olacak hususat var ise iş'arını rica eder ve gözlerinizden öperim kardeşim.

Mustafa Kemal

Vesika, 11.

Şube 1
1327

Ankaradan, 26.5.1919

Gayet aceledir

Havzada Dokuzuncu Ordu Kıtası Müfettişliğine

C: 23.5.1919 tarih ve 105/3 numaralı şifreyedir.

Birçok ihtinama rağmen İzmirden muntazam malûmat alamıyoruz. Oradaki kumandanlıkla henüz irtibat temin edilemedi. 25 Mayısta Manisanın da ısgal edildiği ve muhabe-

renin münkati olduğu telgraf memurlarından haber alındı. Maamafih Manisa istikametinde bir irtibat zabiti gönderdik. Henüz malûmat gelmedi. Kolordunun Ereğlide bulunan akşamının gıraendiferle nakline kâmilten muvaffak olamadık. Karadan yürüyüşe başladılar. Mesafenin uzaklığı hasebiyle ne vakit muvasalat edecekleri malûm değildir. Burada elimize geçen efradı Afyon Karahisarında Yirmi Üçüncü Fırkaya gönderiyoruz. Çünkü bu fırkanın mevcudu pek azdır. Ve Kastamonu vilâyetleriyle Kayseri Mutasarrıflığından bazı muhilli asayiş vakayı hakkında malûmat verilmeğe başlanmıştır. Henüz mahiyetleri tahkik edilmektedir. Emri devletleri veçhile peyderpey arzı malûmat edeceğim.

26.5.1919 tarih ve 1 Şubat 1327 numaralı olup saat 6.25 sonrada Ankara telgrafhanesine verilmiştir.

K. O. 20 Kumandanı

Mirliva

Ali Fuat

Vesika, 12.

İstihbarat
Şifre

Havza, 27.5.1919

Ankara Yirminci Kolordu Kumandanı Fuat Paşa
Hazretlerine

C: 26.5.1919 şifre.

Afyon Karahisarındaki Yirmi Üçüncü Fırka mevcudu hazırı nedir? Bunu takviye için hangi menabiden istifade edilmektedir? Bugünkü vaziyeti umumiyemize nazaran mezkûr Fırkaya nasıl bir vazifenin tevcihini tasavvur buyuruyorsunuz? Konyada filhakika işitildiği gibi bir vatan ordusu müteşekkil midir? Vali ile tanıştınız mı? Gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Vesika, 13.

İstihbarat
Şifre

Havzadan, 27.5.1919

Konyada Yıldırım Kışaası Mufettişliğine

Düveli İtilâfiye kuvvetlerinin Manisayı işgal ettikleri haber alınmıştır. Bu baptaki malûmatı devletlerini rica ederim.

Afyon Karahisarında bulunan fırkanın tezyidi kuvvetine imkânı maddî bulunabilecek midir? Bu fırkaya bugünkü ahval karşısında nasıl bir vazife tevcihi ihtimali olduğu; Konyada bir vatan ordusu teşkil edilmekte olduğuna dair bazı havadisler şayi olduğundan bunun mahiyet ve teşkilâtı esasîyesi hakkında tenvir buyurulmaklığını haasaten rica ederim.

Dokuzuncu Ordu Kışaası Mufettişi
Mustafa Kemal

Vesika, 14.

Ankara, 28.5.1919

Ankaradan: Dokuzuncu Ordu Kışaası Mufettişliğine
mevrut 545 numaralı şifredir.

C: 27.7.1919 şifreye:

Yirmi Üçüncü Fırkanın efrat mevcudu ancak dokuz yüze iblâğ edilebildi. Ankara kalemi tahsis edilmiştir. Mahallinden de ihzarı için teşebbüsatta bulundum. Henüz bir cevap alamadım. Yirmi Üçüncü Fırka Tarsusta malûmu âlileri olan fırkadır. Yeni emrime girmiştir. Kabiliyetli bir hale girmesine çalışılmaktadır. Burdur ve Isparta ve Kasabada bir taburu vardır. Mütebaki kuvveti Afyon Karahisarındadır. Bir işgal vaziyeti karşısında ordugâhlarında kuvvet çoğaltmaya kadar mevkilerini terketmiyecek ve duçarı tecavüz olursa ahali mahalliyeden alacakları takviye ile mevkiletini müdafaa edeceklerdir. Konyada vatan ordusunun teşkilinden haberdar değilim. Vali ile tanışmağa çalışıyorum. Maatteessüf Yunan

askeri Manisayı da işgal etmiş. Ahali işgali red için bir miting yapmış. Arzu ihtiram eylerim.

K. O. 20 Kumandanı
Mirliva
Ali Fuat

Vesika, 15.

Zata Devletlerine mahsustur.
259

Konya, 30.5.1919

Havzada Dokuzuncu Ordu Kışaatı Müfettişliğine

C: 27 ve 29 Mayıs 1919 tarihli şifreye:

1 — Yunan ordusu Manisa ve Aydın civarlarını işgal etmiş ve Afyon Karahisarındaki fırknam civardan takviye kuvvetine çalışıyor. Rum olan mutasarrıfının tebdili müyeser oldu. Fırka oradaki asayiş muhafaza ile beraber her türlü işgal hâdisesine her türlü vesaitle mukavemet edecektir. Bu vesait hazırlanıyor. Konyada orduya zahır olabilecek bir kuvvet ihzarına çalışıyoruz. Ancak maddi bir isim ve unvana malik değildir.

2 — İzmir Müdafaa-i Milliye ve Reddi İlhak Cemiyeti Denizlide bulunmaktadır Efendim.

Yıldırım Kışaatı Müfettişi
Cemal

Vesika, 16.

Zata mahsustur.
Şifre

Havza, 1.6.1919

Adet
38 hususi

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanlığına
Samsunda Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

1 — Yunan ordusu Manisa ve Aydın civarlarını da işgal etmiştir.

2 — Afyon Karahisarındaki Fransız müfrezesinden bir müslüman çavuş Karahisar ve civarının İtalyanlar tarafından

ıssal edileceğini, bunu müteakip Fransız müfrezesinin ora-
dan çekileceğini söylemiş. Karahisardan on saat mesafede
bulunan bir şimendifer köprüsünün Fransız askeri tarafından
muhafaza olunduğu, Karahisar içinde ve ordugâhta bulunan
cepaneliklerimizin ecnebi askerlerinin daimi surette tahtı
tarassudunda bulunduğu Yirmi Üçüncü Fırkanın raporuna
atfen Yirminci Kolordu Kumandanlığından bildirilmiştir.

3 — Afyon Karahisarındaki fırkanızın takviyesine ça-
lıldığı, her türlü ıssal hâdisesine mukavemete hazırlandığı
ve Konyada orduya zahır olabilecek millî bir kuvvet ihzarına
uğraşıldığı, İzmir Müdafaai Milliye ve Reddi İlhak Cemiyeti
merkezinin Denizlide bulunduğu Yıldırım Kışaâtı Müfettiş-
liğinden bildirilmiştir. Arzı malûmat eylesim.

Dokuzuncu Ordu Kışaâtı Müfettişi
Fahri Yaveri Hazreti Şehriyari
Mirliva
Mustafa Kemal

Vesika, 17.

*Müstaceldir.
Şifre zati*

16.6.1919

Erkânıharbiyei Umumiye Reisi Cevat Paşa Hazretlerine

Halen Edirne'de kolordu kumandanının kim olduğunu
ve Cafer Tayyar Beyin elyavm neredede bulunduğunu lûtfen
iş'ar buyurmanızı rica ederim.

Mustafa Kemal

*Vesika, 18.
597*

17.6.1919

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

C: 16.6.1919 dur.

Cafer Tayyar Bey Birinci Kolordu Kumandanı olarak
Edirnededir Efendim.

Erkânıharbiyei Umumiye Reisi
Cevat

Vesika, 19.

Acele şifredir.

Amasyadan, 18.6.1919

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar Beyefendiye

İstiklâli millîmizi boğan ve inkısamı vatan tehlikelerini ihzar eden Düvel-i İtilâfiyenin icraatı ve hükûmeti merkeziyenin esir ve âciz vaziyeti malûmunuzdur. Millet'in mukaddera-tını bu mahiyette bir hükûmete teslim etmek maazallah inkaraza münkat olmak demektir. Tekmil Anadolu ahalisi istiklâli milliyi tahlis için baştan aşağı yekvücut bir hale getirilmiş ve bilâistisna teknil kumanda heyetleri ve arkadaşlarımız yüksek bir fedakârî ile müstereken ittihazı karar eylemiştir.

Vali ve mutasarrıfların hemen kâffesi de bu halka etrafına alınmıştır. Bu âli hedef için Müdafaa-i Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Cemiyetinin unvanı şâmilî kabul edilmiştir. Anadolu'daki teşkilât kaza ve nahiyelere kadar tevessü ediyor. İngiliz himayesinde bir müstakil Kürdistan teşkili hakkındaki İngiliz propagandası ve bunun taraftarları da bertaraf edildi. Kürtler de Türklerle birleşti.

Trakya Cemiyeti ve Edirne Vilâyeti Müdafaa-i Hukuku Milliye Cemiyeti ile de elele vermek ve umum Anadolu ve Trakya Müdafaa-i Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Cemiyetlerini tevhid etmek ve Anadolu ve Rumeli umum vilâyetinin murahhaslarından mürekkep kuvvetli bir heyeti merkeziye teşkil etmek takarrür etti. Bu heyetin İstanbul'un murakabesinden ve ecnebi devletlerinin nüfuz ve tesirinden tamamiyle azade kalacak ve sadayı milliyi gür bir sesle cihana duyuracak ve hile Anadolu'nun merkezinde ve en münasip olarak Sivasta in'ikadî münasip görülmüştür. Lüzumuna göre İstanbul'da haizi salâhiyet olmamak üzere bir heyeti mümessile bulundurulabilir. Ben İstanbul'da iken Trakya Cemiyeti âzasıyla teatî efkâr etmiş idim. Şimdi zamanı geldi, icap edenlerle mahremane görüşerek derhal teşkilâtta bulunulmasını ve buraya kıymetli bir iki zatın murahhas olarak ve fakat ketmi hüviyetle Samsun veya Gümendifer tarikiyle yola çıkarılmasını ve onlar gelinceye kadar da Edirne vilâyetinin ve-

kil ve müdafii olmak üzere Anadolu'da beni tevkil ettiklerine dair imzaları tahtında bir vesikanın imzayı âlinizle ve şifreli telgrafla bildirilmesini rica ederim.

Bu gayei istiklâl tahsil olununcaya kadar tamamıyla milletle birlikte fedakârane çalışacağımı mukaddesatım namına yemin ve bunu gördüğüm arzuyu millî üzerine her tarafa tamim ettim. Artık benim için Anadolu'dan hiçbir yere gitmemek kat'idir. Bu karar umum arkadaşlarımızın karar ve kanaatine tamamıyla müstenittir. Gözlerinizden öperim. Telgrafın vusulünün de sürati iş'arına muntazırım.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahri Yaveri Hazreti Şehriyari
Mirliva
Mustafa Kemal

Vesika, 20.

Zata mahsustur.

Bursa, 27.6.1919

Sivas Vasıtasıyla Dokuzuncu Ordu Müfettişliğine

I — On Yedinci Kolordu Kumandanlık Vekâletinin nez'ile esasen kumandanı olduğum Elli Altıncı Fırkanın İzmir'den Mudanya tarikiyle Bursaya naklolunmuş olan bakiyetüssüfunun tanzim ve teşkilî için emri aldığım andan nihayet yirmi dört saat sonra bulunduğum mahalden hareketim hakkında açık olarak yazılan telgraf üzerine maksadı milliyeyi hayyizi fiile isâl edecek vesaiti kâfiye bulamadığımdan fırkamı tanzim ve tensika muvaffak olur isem daha iyi hidematın icrasını kabil gördüğümden 21/6/1919 sabahı Kuladan Bursa istikametine harekete mecbur oldum. Maamafih hükûmeti merkeziyenin evamiri mütekdesini telâkki ve infaza sâyeden memurini mülkiyenin aykırı vaziyetine ve mesaimi engel olan bütün mukabil vaziyetlere rağmen tekmil Aydın vilâyetinin muhtelif mahallerinde bir hareketi milliyenin başlangıcını temin, donmuş ve sönmüş ruhların heyecanı millî ile kıpırdanması memleketin istihlâsı için elzem olduğu fikrini her tarafa yaymağa muvaffak oldum.

2 — 22 Haizran 1919 tarihli iki emirnamelerini bugünkü 27 Haziran 1919 günü, Bursaya muvasalatla aldım. Kanaat ve icraatı sâmlerini vatan ve milletin kuvvet almak için yegâne yol olduğuna imanı kavim olduğunu bittabi zata devletleri de bilirler. Binaenaleyh bu hususta hemen teşebbüsata bağladım. Neticesini arzedeceğim. Aynı zamanda bu hususta doğruca benim yazmaklığıma rağmen Çinode Elli Yedinci Fırkaya da emir buyurulmasını muvafık bulurum.

3 — Kısa zamanda Fırkayı her türlü gösterilen mümaaaatı resmîyelere rağmen ikmale çalışarak âmâli milliyeinin tatmini için buraca tevessülü mümkün olan icraatı icraya çalışacağım.

4 — Din ve milletimizin istihlâsı yolunda attığımız büyük adımlarda muvaffak olacağımıza tamamen kanîm. Evamirî sâmlerinin devamını istirham eylerim.

Fırka 56 Kumandanı
Miralay Bekir Sami

Yastika, 21.

Numara
663

Erzurumdan, 9.6.1919
Vürudu; 13

Dokuzuncu Ordu Kıtası Müfettişliğine

İzmirin işgali hakkında alınan ilk malûmat üzerine be-
rayi protesto bazı zevat "....." toplanmıştır. Eşraf
ve mütehayyizan ile gazete mümessilleri dairei mülkiyede
toplanmışlar ve birçok müzakere cereyan ettikten sonra
umum millet namına protesto telgrafı yazılmasına karar ve-
rilmişken mitingin Rumların belki münasebetsizliklerine ma-
ruz kalınması ve hiç yoktan başka bir hâdise olur düşüncesine
binaen kararlarının mevkii fiile konulmadığı ve teşebbüsatin
icabında yapılmak üzere gizli hazırlıktan ibaret kaldığı, içti-
mada hazır bulunan Strati Polidis'in Rumlar tarafından hiç-
bir suretle tezahürat icrasına müsaade edilmeyeceği vadinde
bulunduğu, ahalinin son derece heyecanlı, hususiyle Trabzon
hakkında böyle bir teşebbüs halinde son damlaya kadar
müdafaa azminde oldukları, Rumlarla islâmların arasının

gergin bulunduğu, muhilli asayiş bir vak'a olmadığı Üçüncü Fıkra Kumandanlığı Vekâletinden bildirilmektedir.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir

Vesika, 22.

Müstaceldir.

Sivastan, 3.6.1919
Vürudu: 5

Dokuzuncu Ordu Kıtası Müfettişliğine

C: 3.6.1919 şifreye:

Vilâyet dahilinde hiçbir mahalde hiçbir gûna dâi endişe ahval mevcut değildir ve Ermenileri tethiş edecek hâdise dahi vukubulmamıştır. Yalnız son İzmir hâdisesi dolayısıyla vukubulan tezahürattan müteessiren ve bunu kendi emellerinin husulüne bir mâni addederek nazarı dikkati celp ve ecnebi askeri için bililtizam teşebbüsatta ve hilâfı hakikat işaat ve ihbaratta bulundukları muhakkaktır. Bunların cümlesinin biesas olduğunu arz ederim Efendim.

Vali Vekili
Hasbi

Vesika, 23.

Gayet aceledir.
560

Sivas, 3.6.1919

Dokuzuncu Ordu Kıtası Müfettişliğine

C: 3.6.1919 ve 12, 15 şifreye:

Sivas ve civarında evvelce bulunan Ermenileri ve bilâhare gelen mültecileri tethiş edecek bir hâdise olmamıştır. Ne Sivasta ve ne de civarında dâi endişe hiçbir hal yoktur. Herkesin sakinane iş ve güçleriyle meşgul olmakta bulundukları ve İzmir'in işgali haberi üzerine ahali islâmiyece yapılan ve hristiyanlar hakkında hiçbir fikri husumei tazammun et-

miyen içtimalardan mütevahhiş olmalarının varidî hatır bas-
lunduğu.

K. O. 3 Vekili
Fikri

Vesika, 24.

Sivas, 2.6.1919

Dokuzuncu Ordu Kışatı Müfettişliğine

Bugün Adanadan Miralay Demange imzasıyla alınan telgrafnamede [Aziziyede İzmirin işgali üzerine hristiyanların katil ile tehdit edildiği ve bu işe muvafık olmayıp size vaziyetten haber veriyorum ki "bu haller müttelik askerleri tarafından vilâyetinizin işgaline sebep olur."] mealinde iş'aratta bulunmaktadır. Hususu mezkûrun Harbiye Nezareti Celilesinden istifsar olunarak icabeden cevapların verildiği ve yalnız mitingte ahalî islâmiyenin fazla içtima etmesinden güye hristiyanların tevahhuş ederek duçarî telâş oldukları ve kıtale ka'îyyen meydan verilmeyeceği gibi usulen dahi [...] olmak icabedenlere mükerreren yazıldığı gibi ihtarâtı şedide de bulunulmuştur. Ancak müdahaleyi celp için hristiyanlar tarafından işaa olunmakta idüğü, Haçinden Aziziyeye gelen Ermeni jandarmaları etrafa tecavüzatta bulunduklarından [...] üzerine [...] olmasına yahut tebdilleri hususunun Adana vilâyetine yazıldığı [...] olduğu maruzdur.

Vali Vekili
Hasbi

Vesika, 25.

İstihbarat
305 tel.

Havzadan, 1.6.1919

TAMİM

Trabzon, Erzurum, Sivas, Van, Diyarbekir, Bitlis, Mamuretülâziz, Ankara, Kastamonu vilâyetlerine, Erzincan, Çanik, Kayseri, Maraş mutasarrıflıklarına;

Erzurumda K. O. 15 Kumandanlığına:

Sait Molla imzasıyla belediye riyasetlerine keşide edilmiş olan malûm telgrafnamenin efkârı gayri muttarit ve muhtelif siyasi mecralara tevcihindeki mahzuru ve istiklâli millî ve siyasimizin tahlisi ancak milletin yekvücut olarak müdafası ile kabil olacağını 26.5.1919 tarihinde arz ve tamim eylemiş idim.

27.5.1919 tarihli Dersaadetten gelen **Türkiye - Havas - Reuter** ajansı zatı hazreti padişahının Yıldız sarayı humayunda küşat buyurdukları Şûrayı Saltanatı heyeti umumiyenin fikri, Türkiyenin tamamıyeti mülkiyesini muhafaza şartıyla düveli muazzamadan birinin müzaheretini temin merkezinde olduğunu zikrediyordu. 27 Mayıs 1919 tarihli İstanbul gazeteleri ise Şûrayı Saltanat müzakeratını fasıl fasıl ve itilâf Hükümetlerinin sansürünce bazı mevaddı tayyedilmesine rağmen sarahati kâfiye ile neşrediyor. Bu neşriyat mezkûr ajans ihbaratının hakikate tamamıye muhalif ve muharref olduğunu gösteriyor. Neşriyatı mezkûreye nazaran Şûrayı Saltanat vükelâ, âyan, süfera ve firakı muhtelif ve cemiyatı millîye ve matbuat heyetleri namına bilfiil söz alan yirmi beş kadar zevatın hemen kâffesinin beyanatı istiklâli tamme mazhariyet ve efradı milletten acilen bir şûrayı milletin teşkiliyle mukadderatı milletin işbu şûrayı fevkalâdeye havalesi zemininde olup yalnız bir zatın kıraat edilen ifadesinde İngiliz himayesi teklif olunmaktadır. Bu neşriyat ile ajans ihbaratı arasındaki tezat esbabını Babıâli'den istizah eyledim. Arzu malûmat olunur.

Mustafa Kemal

Vesika, 26.

Şifre
194

22.6.1919

TAMİM

1 — Vatanın tamamıyeti, milletin istiklâli tehlikededir. Hükümeti merkeziyemiz İtilâf Devletlerinin tesir ve murakabesi altında mahsur bulunduğundan deruhte ettiği mes'uli-

yetin icabatını ifa edememektedir. Bu hal milletimizi mâdum tanıttırıyor. Milletın istiklâlini gene milletın azmü kararı kurtaracaktır. Milletın halü vaz'ını derpiş etmek ve sadayı hukukunu cihana iğittirmek için her türlü tesir ve murakabeden azade bir heyeti milliyenin vücudu elzemdir. Bunun için bilmuhabere her taraftan vaki olan teklif ve arzuyu milli üzerine Anadolunun bilvücu en emin mahalli olan Sivasta milli bir kongrenin serian in'ikadı takarrür etmiştir. Bunun için tekmi vilâyatı Osmaniyenin her livasından ve fırka ihtilâfatı nazarı dikkate alınmaksızın muktedir ve milletın itimadına mazhar üç kadar zatın süratı mümkün ile yetişmek üzere hemen yola çıkarılması icabetmektedir. Her ihtimale karşı bunun bir sırrı milli halinde tutularak dağıdağaya mahal verilmemesi ve lüzum görülen mahallerde seyahatin mütenekkiren icrası lâzımdır.

2 — Vilâyatı Şarkiyemiz namına on Temmuzda Erzurumda in'ikadı mukarrer kongre için vilâyatı mezkûrenin Müdafaaı Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Cemiyetlerinden müntehap âzalar zaten Erzuruma müteveccihen yola çıkarılmışlardı. O vakte kadar vilâyatı sairemizin murahhasları da Sivasa vâsıl olabileceklerinden Erzurum Kongresinin âzası da tensibedeceği zamanda içtimâı umumiye dahil olmak üzere Sivasa hareket edecektir.

3 — İşbu mevadda göre murahhasların Müdafaaı Hukuku Milliye Cemiyetleri ve belediye rıyasatleri ve saire ile intihabı ile tahrikleri hakkındaki delâleti alıyyei vatanperverilerini ve isimleriyle zamânı hareketlerinin iş'arını istirham eylerim.

4 — Bu telgrafın vusulünün hemen iş'ar buyurulması rica olunur.

Mustafa Kemal

Vesika, 27.

21.6.1919

İstanbulda bazı zevata hususî mektup

Vatanın tehlikei inkısamını aynen, gösteren sahanın hunin icraatı, vicdanı milliyi bir emeli hâlâs etrafında ve Müdafaaı Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Teşkilâtı namı

altında seri bir surette toplamağa başlamıştır. Yalnız mitingler ve saire gibi tezahürat, büyük gayeleri hiçbir vakitte kurtarmaz ve ancak sinei milletten bilful doğan kudreti müsterekeye istinat ederse rahatkar olur. Fakat şüphe götürmeyen bir hakikattir ki, bu acı sahayı bu kadar mühlik bir şekilde ihzar eden en müessir âmil maalesef Payitahtımızdaki muhalif cereyanlar ve Anadolunun saf ve mukaddes âmali milliyesini muzır bir şekilde infirada uğratan siyasi ve gayri millî propagandalardır. Kuvayi Milliye için böyle yanlış yollara sevk ile dağıtmanın mücazatını vatanımız aleyhinde ve pek mebzul bir surette görmekteyiz. Binaenaleyh İstanbulun işbu muhalif cereyanları artık Anadoluya ve âmâl ve hissiyatı milliyeye hâkim değil tâbi olmak mecburiyeti vataniyesindedir. Ve Payitaht Düveli İtilâfiye tarafından tahliye edilinceye kadar bu mecburiyetin mutlak olduğu kanaatindeyim. Bu hal bittabi zatâîlilerince de takdir olunur. Arızamda tasvir edilen vaziyet bugün seri ve umumî bir millî kongrenin in'ikadını icabettirmektedir. Bu dâvet her tarafa tamim ve ifa kılınmıştır. Devletin inkısamı mevzuubahis olduğu bir sırada İngiliz propagandasıyla başveren Kürdistan istiklâli gibi cereyanlar dahi bilmuhabere taraftarlarını celp ve hilâfet ve saltanat etrafındaki gayeyi müsterekimize dâvet ve tamamî mutabakat suretiyle lehülharat lehimize dönmüş ve kongreye dâvet olunmuştur. Bu millî ve hayatî mesele için İstanbulda "zatı sâmilere, zatı devletlere, zatâîlileri [*]" gibi vatanperver ve sahibi kelâm mütefekkirine teveccüh eden fedakârlık bilhassa pek büyüktür. Bu gayei sâlâh ve millî istihsal edilinceye kadar âcizleri Anadoludan ve sinei milletten ayıramıyacağım ve bu noktada nihayete kadar bir ferdi millet gibi çalışacağımı millete karşı mukaddesatım namına söz verdim ve hiçbir kuvvet bu azmi millîye mâni olamayacaktır. Bu kararı âcizanem umum Anadoluda resikârda bulunan mes'ul ve kıymettar umum arkadaşlarımla içtihat ve kanaati müsterekesine istinad etmekte olduğunu da ilâveten arz ile ihtiramatı mahsusai kalbiyemi teyit eylerim Efendim Hazretleri.

Mustafa Kemal

[*] "Zatı afifaneleri gibi milletin meşhûr bulunan vatanperver ve sahibi kelâm".

Vesika, 28.

Ali Kemal Beyin Sadarete istifası

Bilâdi Osmaniye'nin mehalî muhtelifesinde serzedei zuhûr olan âsarı ihtilâl ve iğtişâ teskin ve itfa hakkında ifası icabeden tedabir münhasıran ve doğrudan doğruya memuriyeti âcizaneme mahsur olup bundan tevellüt edecek bârî mes'uliyet dahi gene makamı âcizanemin dîşu mukavemetine tahmîl edilmiştir. Pek az bir müddet devam eden Dahiliye Nezaretindeki memuriyeti âcizanem esnasında makamı muallâyı hilâfet ile millet ve memleketim hakkında arzettiğim hizmetin derecesini nazargâhı hakayik iktinâhı sadaretpenahilerinde tevsik ve teyit edecek birçok âsar mevcuttur ki, bu bapta tatvili mekalî zait ve bilûzum görürüm. Bânaenaleyh tahammül ettiğim bârî azîmî mes'uliyet, istiklâlî vazife ve ademî müdahale ile mümkün olacağına ve aksi takdirde ise hilâfî marzî âli ve vicdan, edayî hizmetin imkânsızlığı gayet tabîî ve bu suretle nezaretten çekilmek ıztırarının husulü de bedihî bulunmuş olmasına mebnî istifanemei âcizanemin takdimindeki ıztırarın hüsnü telâkkisiyle iktizâyı kanuninin ifasını istirham ederim, olbapta.

26.6.1919 Perşembe

Ali Kemal Beyin saraya azimetle takdim ettiği
istifaneme

Süddei seniyei mülûkânelerine bütün varlığıyla rapta mevcudiyet etmiş olan bu bendei esdaklarının ızâyî meyanın irtizâyı cenabı mülûkânelerinden serimü inhirafı ne büyük bir fecai mevcudiyet ad ve telâkki edeceği, zatı kutaiyyet safatı şahanelerine arzû izahtan müstağni olan hakayik-tendir. Bendei esdaklarının işbu merbutiyetle mazhar buyrulduğu emnû itimat ve iltifatı şahaneyi çekemiyen rûfekâyı çakeranemden bazı zevatın ademî muvaffakiyet tevliidiyle hüsnü nazarı gehriyariden mahrumiyeti intaç edecek bazı vakayı ihdasına sarfı mahasali makdur etmekte olduklarına ve bundan ne suretle istifade edeceklerine muntazır ve müterakkip iken Anadolunun bazı mevakiinde serzedei zuhûr olan nairei ihtilâlin derhal ve mevzian teskinü itfa ve imhası mak-

sadiyle ittihazı tedabir ve bu icraatın ifası sırf makamı memuriyeti ubeydaneme mahsur ve münhasır iken bu bapta birçok âzârı vahiye ve indiye serdü ityaniyle ihtilâlin tevâü dairei şûmul etmesine ve binnetice bu bapta ademi muvaffakiyete duçar edilerek rızayı meyamin irtizayı cenabı veli-yünniamilerinin istihsalinden dür ve mehcûr kalmaklığına vesilecu olmakta bulunduklarına ve beyanatı çakeranemi ademi terviç ile müdahâlâta başlamalarına mebni istiklâli reyü tedbirdeki mahrumiyetten mütevellit hasar ve mazarrı mâneviyeyi derk ve teferrûs ile bugün makamı sadaret kaymakamlığına istifayı kat'yi bendegânemi ita eyledim.

Muarızlarımın bu baptaki efkârü âmaline zaten vâkif bulunmaklığım hasebiyle kendilerinin mâneviyatını hariçten ve biraz uzaktan tetkik ve tafahhus ve binsenaleyh zatı akdesi hilâfetpenahilerini mingayrihaddin ikazda devam etmek üzere memuriyeti resmîyemden hemen affime müsaadei merhametadei hazreti padişahilerinin şayan ve erzan buyurulmasını hakipayı şahanelerine var'ı cephei rikkayet ve da'vaatle istirhama cür'et ederim, her halde.

26.6.1919, Perşembe

Ali Kemal Beyin bâlâdaki tarihte saraya azimetle
istifasını bizzat takdimi ve maruzatı şifahiyesi

Padişahım, bilirsiniz ki Dahiliye Nezaretini kabulüm yalnız şahsı hümayunlarına arzı hizmet maksadından ibaretti. Meclisi Vükelâda menfi bir siyaset tedvirinden rûfekamı men'e muvaffak oldum. Fakat en nihayet hîdematı sadıkanemi duçar inhilâl edecek bazı vakayı tahaddüs etti. Bunda da muvaffak olacağımı hissedenler icraatıma mâni olabilecek her türlü müşkülâtı ikadan çekinmediler. Muvaffakiyetsiz edayı hizmetten ise resmen vazifeden mufarekati tercih ettim. Maddiyat ve mâneviyatım zatı seniyelerine merbuttur. Sureti hususiyede arzı hizmet ve sadakatten çekinmiyeceğim. Yalnız bir şey istirham ederim. Vazifei resmîyeden tecerrüdü nimel vesile addeden bütün husemamın tehacümünden kulunuzu muhafaza buyurunuz.

Cevap

Devletin tarihi anlar yaşadığı şu feci devrinde beni bütünü yalnız bırakmayacağınıza eminim. Sadakatiniz beni büyük ümit ve tesellilere sevkettiği. Yine vazifesi sadakati ifa yolundaki vadinize memnunuz. Saray her dakika ve bilâkaydışart size açıktır. Refik Beyle beraber teşriki mesai-den ayrılmayınız. Ben her ikinizin sadakatine güvenerek irşadat ve telkinatınızı sabırsızlıkla bekliyeceğim.

Verika, 29.

Şifre

5.7.1919

Sivasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Hükümeti Merkeziyenin tazyik neticesi olarak menafii millet ve memlekete mugayir yapması muhtemel tebligata kontrol veya tevkif için muhabere kanalı olan mühim merkezlerde icabında tatbik edilmek üzere hemen tedabir ve tertibat alınmalıdır. Bu noktayı ne hükümete ve ne de telgraf memurlarına hissettirmemek lazımdır. İşbu telgrafın vusulü bildirilecektir. Üçüncü Kolordu Yirminci Kolorduya ve bu da On İkinci ve On Dördüncü Kolorduya ve o da Bekir Sami Beye, On Beşinci Kolordu, On Üçüncü Kolorduya isâl edecektir. İşbu telgrafın vusulü aynı suret ve tarik ile bildirilecektir. İmza: Üçüncü Ordu Müfettişi Fahri Yaveri Hazreti Şehriyari Mirliya Mustafa Kemal.

Vesika, 30.

İsahbarat

Erzurum, 5.7.1919

Şifre

Gayet müstaceldir.

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı

Miralay Salâhattin Beye

1 — Cemal Paşanın on gün müddetle Dersaadete hareketinin sebebi hakikisini vazihan ve serian iş'ar buyurmanızı.

2 — Zatı âlinizin hiçbir sebep ve suretle oradaki kuvve-
nin başından infikâkiniz caiz değildir. Bu bapta Fuat Paşa
ile muhabere ederek en menfi ihtimale karşı tedabir almanız
elzemdir. Her gün vaziyetiniz hakkında kısa malûmat ver-
menizi rica ederim.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahri Yaveri Hazreti Şehriyârî
Mustafa Kemal

Vesika, 31.

İstihbarat
Şifre
Gayet aceledir.

Erzurum, 5.7.1919

Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı
Ali Fuat Paşa Hazretlerine

Salâhattin Beye yazdığım şifre sureti aynen herveçhi
atidir.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahri Yaveri Hazreti Şehriyârî
Mirliva
Mustafa Kemal

SURET

Gayet aceledir.

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı Miralay Sa-
lâhattin Beye:

1 — Cernal Paşanın on gün müddetle Dersaadete ha-
reketinin sebebi hakikisini vazıhan ve serian iş'ar buyur-
manızı.

2 — Zatı âlinizin hiçbir sebep ve suretle oradaki ku-
vanın başından infikâkiniz caiz değildir. Bu bapta Fuat
Paşa ile de muhabere ederek en menfi ihtimale karşı teda-
bir almanız elzemdir. Her gün vaziyetiniz hakkında kısa
malûmat vermenizi rica ederim. Üçüncü Ordu Müfettişi,
Fahri Yaveri Hazreti Şehriyârî Mustafa Kemal.

Vesika, 32.

7.7.1919

K. O. 12 Kumandanı Salâhattin Beyefendiye

Cemal Paşa Hazretleri hakkındaki telgrafnamemim cevabına makina başında muntazıram.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahri Yaveri Hazreti Şehriyarı
Mustafa Kemal

Vesika, 33.

Hımsi
150

Konya, 6/7.7.1919
Vusulü: 7/8.7.1919
Saat, evvel. 1 10

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

C: 5.7.1919 ve 33 şifreye:

1 — Cemal Paşa İstanbul'a bazı zevat ile temas etmek ve ailesiyle görüşmek üzere on gün müddetle ve kendi arzusuyla mezun Dersaadete gitmiştir.

2 — Fuat Paşa ile görüşmek üzere kendisine yazmıştım. Henüz cevap alamadım. Mahalli mülakatın Eskişehir olacağını zannediyorum. Kolordu mintakasındaki vaziyete dair badema her gün arzı malûmat edilecektir.

3 — Evvelce de arzettiğim veçhile burada vezaifi esasiye biraz güçlkle ve bataetle icra edilmektedir. Manhaza az da olsa semerati nafia elde edilmektedir. Arzu ihtiram eder ve temennü muvaffakiyat eylerim Efendim.

K. O. 12 Kumandanı
Salâhattin

Vesika, 34.

Şifre
Şimdi keşidesi
Zata mahsustur.
106

15.7.1919

Canik Mutasarrıfı Hamit Beyefendiye

Kardeşim Hamit Bey, sizin yerinize İbrahim Ethem Beyin tayin olunduğunu haber alarak Refete yazdım. Ve

birleşerek beraberce dahile doğru gelmenizi rica ettim. Bilmem hangi mülâhazai emniyet size İstanbula gitmek fikrini telkin ediyor. Refetin başına gelecek size de aynıdır. Yani gideceğiniz yerin Malta olduğu muhakkaktır. Bundan maa-da biz kıymetli arkadaşlarımızı Dersaadetten Anadoluya çekip çıkarmağa ve bu veçhile ciddi vatanperveranı mah-rumu âmâl etmemeğe çalışırken siz bu hareketle lâakal mahaur bir muhite giriyorsunuz. Biz hiç caiz görmedik. Sa-lâhattin Beyle programda mutabakat hâsıl olmuştur. Refete mülâki olmak üzere bilmuhabere Amasyaya hareket ederek oradan birlikte vereceğiniz karara göre ya Sivas havalisinde birlikte kalırsınız, veyahut müreffehen bizim nezdimize ge-lirsiniz. Cevabı kat'i bekleriz.

Mustafa Kemal

Vesika, 35.

Asayişe mütaalliktir.

Amasyadan, 19.7.1919

Adet
71

Üçüncü Ordu Müfettişliği Erkânıharbiye Riyasetine

C: 18.7.1919 şifreye:

Salâhattin Bey el'an Samsundadır. Şimdiye kadar ken-disiyle temas edemediğim gibi hiçbir muhabereî ciddiye ve mühimme cereyan etmemiş olduğundan mirî mumaileyhîm fikir ve kanatinin ne merkezde olduğunu bilemiyorum. An-cak Refet Beyle burada görüştüğüm zaman bana Salâhattin Beyin bizimle hemfikir olduğunu ve fakat icabında İngiliz-lere mukavemet edecek kadar cür'et gösteremeyeceğini ihsas etmişti. Binaenaleyh Salâhattin Beyin Kâzım Karabekir Pa-şaya vereceği cevap hakkında ve şimdiye kadar zatı samî-leriyle cereyan etmiş ve edecek olan muhaberatın aksamı mühimmesinden vaktü zamaniyle tenvir buyurulmaklığını hassaten istirham eylerim. Refet Bey ile Amasyada üç gün bulunduk. Dün 18 Temmuz 1919 da Sıvasa hareket etti. İstifasının kabulüne dair Harbiye Nezaretinden henüz bir cevap gelmemiştir. Ünye ile Niksar arasında iki taburumuz hâlî harekettedir. İcabında mezkûr istikametın seddi için

tedabiri lâzime ittihaz kılınacağını arz ile takdimi ihtiramai eylerim.

Beşinci Fırka Kumandan Vekili
Mehmet Arif

Vesika. 36.

Numara
191

Erzurum, 10.7.1919

Mücahidi Muhterem Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Heyeti Idare Reisi Raif Efendi

.. .. Azasından Mütakait Binbaşı Süleyman Bey
.. .. Mütakait Binbaşı Kâzım ..
.. .. Albayrak Gazetesi Müdürü Necati ..
.. .. Tarsun Beyzade Cevat ..

Vatanı parçalanmaktan, hukuku milliye ve saltanat ve hilâfeti çiğnenmekten kurtarmak emeliyle açılan mücadele milliyeye bilistifa bir ferdi mücahit sıfatıyla iştirak buyurdukları dair desti tevkire alınan 9 Temmuz 1919 tarih ve 346 numaralı tezkereî âliyeleri umumî bir vecdû ihtirasa ile alındı. Tarihimize kıymetli sahifeler ilâve eden hayatı askeriyenizden çekilmek yolundaki fedakârlığı minnet ve şükranla karşıladık. Erzurumluların zatı âli vatanperveranelerine karşı beslemekte olduğu itimat ve hürmeti bu vesile ile de arzı bir vecibe addettik. Samimi ihtiramlarımızı sanarken Cemiyetimizin başına geçerek vatanın temini selâmetine ve hukuku millet ve altanatın muhafazasına matûf âmâli milliyenin tahakkukuna hasrı himmet buyurmalarını müsellam olan hâmiyeti vataniyelerinden temenni eyleriz. Leffen takdim kılınan talimatta muharrer olduğu veçhile vezâifi muhtelifi vataniye ile mükellef bulunan heyeti faalemiz riyasetinin zatı sâmilere ve riyaseti soniyesinin muhterem Rauf Beyefendi Hazretleri tarafından kabul buyurulmasını ve heyeti maruzaya heyetimizden de bâlâda esamileri muharrer zatların tayin ve tefrik edildiğinin arzıyla temennî muvaffakiyat ve kaspi şeref eyleriz Efendim Hazretleri.

Vilâyet Şarkıye Müdafai Hukuku
Milliye Cemiyeti
Erzurum Şubesi, 1335 (1919)
Raif

Vesika, 37.

Pek aceledir.

Şifre

162

Ankara Yirminci Kolordu Kumandanı
Fuat Paşa Hazretlerine

1 — Hoca Raif Efendi Hazretlerinin işbu telgrafname-sini emniyetli bir surette Dersaadete keşide ve iysaliyle be-raber bir cevabının yine aynı tarikle müstacelen celp ve te-bellûğu istirham olunur.

2 — Dersaadette Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti Riyasetine:

Posta ile mürsel raporun vusulünü arzetmiştim. Vilâ-yatı Şarkıye Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti namına aktine teşebbüs olunan Erzurum Kongresine aynı maksadı milliye ile müteşekkül ve fakat meselâ Trabzon Muhafazai Hukuk Cemiyeti gibi başka nam taşıyan cemiyetler dahi murahhaslar göndermiştir. Binaenaleyh kongre sırf Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti kongresi olma-yıp muhtelif millî cemiyetler namına da teklif edilmiş bir kongre olduğu dermeyeran edilmiştir. Bu suretle derdesti küşat olan kongre hem Cemiyetimizin ve hem de aynı gaye ve maksadı millî ile teşekkül etmiş diğer bazı cemiyetlerin iştirakiyle daha umumî bir şekil almış oldu. Bu veçhile Hilâ-feti Islâmiye ve Saltanatı Osmanîyenin hârisi ve buralardaki hukuku islâmiyenin cidden muhafız olabilecek mahiyet kes-petmiş olduğunu arzeylerim. Evvelce Üçüncü Ordu Müfet-tişliğine ve haizi ehemmiyet bir salâhiyetle buraların muha-fazai asayişine tâyin buyurulup vazifesini teshil edecek su-rette kendisine müzaheret ve muaveneti kâmile ifası tarafı Âlilerinden de iş'ar buyurulan Mirliva Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, vazifesi uğrunda birçok çalıştıktan sonra mübarek vatan ve milleti parçalanmak tehlikesinden kurtarmak ve Yunan ve Ermeni âmaline kurban etmemek için açılan mü-cahedei milliye uğrunda milletle beraber serbest surette ça-lışmağa sıfatı resmîye ve askeriyesi mâni olmağa başladığıın-dan sinei millette bir ferdi mücahit suretiyle çalışmak üzere

silki celili askeriye vedaen istifa etti. Millet ve vatan uğrunda bu suretle ibrâzı fedakârî eden bu zatı âliye karşı yine kendisini bir hizmeti mübecceleî vataniyeye dâvet suretiyle haklarında heyetî aliyeleri tarafından ibrâzı âsarî takdir ve tebcidle bulunmuş olmak üzere Merkezî Umumi heyeti aliyesi namına da beyanî rey ve mütalaa eylemek vazife ve salâhiyetinin Paşayı Müşarûnileyhe verildiğinin telgrafla emir ve iş'ar buyurulması pek münasip olacağını arz ve istirham eylerim.

Vilâyatı Şarkıye Müdafaaî Hukuku Milliye Cemiyeti
Erzurum Şube Reisi: Raif

21.7.1919

Üçüncü Ordu Müfettişliği
Erkânharbiye Reisi
Miralay
Kâzım

Vesika, 38.

Erzurum, 23.7.1919, Çarşamba
"10 Temmuz, Rumi"

Erzurum Kongresinde irat olunan
nutuk suretidir.

Muhterem Murahhas Efendiler!

Kongremiz Heyeti, Riyasetine âcizlerini intihap eylemek suretiyle gösterilen âsarî itimat ve teveccühe hassaten teşekkür ederim. Bu münasebetle bazı maruzatta bulunmak isterim.

Efendiler!

Tarih ve hâdisatın sevkıyla, bilfiil içine düştüğümüz bugünkü kanlı ve kara tehlikeleri görmeyecek ve bundan müteheyyic ve müteessir olmayacak hiçbir vatanperver tasavvur edilemez.

Harbi Umuminin sonlarına doğru, milliyetler esasına müstenit vâitler üzerine Hükûmeti Osmaniye'niz de âdilâne bir sulha nail olmak emeliyle mütarekeye talip oldu. İstik-

İlâl uğrunda namus ve şahmetiyle döğüşen milletimiz, 30 Teşrinievvel 1918 de imzalanan mütarekename ile silâhını elinden bıraktı.

Devletlerin şahsiyeti mâneviyesi ve vâziülümza murah-haaların namusu zatileri zaman ve kefaletinde bulunan işbu mütarekename ahkâmı bir tarafa bırakılarak İtilâf Devletleri kuvayi askeriyesi payitahtı saltanat ve makarrı celili hilâfet olan İstanbulumuzu işgal etti. Gün geçtikçe artan bir göd-detle hukuku hilâfet ve saltanat, şahsiyeti hükûmet, izzeti nefsi millimiz tecavüz ve taaddilere uğradı. Tebaai Osmâ-niyeden olan Rum ve Ermeni anasını gördükleri teşvik ve müzaheretin netayiciyle de namusu millimizi cerihadar ede-cek taşkınlıklardan başlıyarak nihayet hazin ve kanlı safha-lara girinceye kadar küstahane tecavüzata koyuldular. Fakat, derin bir telehhûf ile itiraf etmeliyiz ki, bu cür'etler, sekiz aydanberi, birbirini takiben mevkii iktidara geçen, muraka-bei milliyeden âzade hükûmatı merkeziyenin, birinin diğeri-nin daha fena olarak gösterdiği zaaf ve aciz arasından ve payitahtta ve bazı matbuatta görülen pek mezmun ihtira-sattan ve vicdanı millinin inkâr, kuvayi milliyenin ihmal olun-masından naşi vüs'at bulmuştur.

Salifûlarz esbap ve payitahtı saltanatın da mahsur ve tamamıyla murakabeye tâbi kalması yüzünden artık bu va-tanda mukaddesat ve mukadderata sahip bir kudret ve iradei milliyenin mevcut olmadığı zehabı batılı hükûmran olmus ve cansız bir vatan, kansız bir millet nelere müstahak ise binuhaba onların tatbikatına İtilâf Devletlerince bağlan-mıştır.

İnkısamı vatan mevzuubahs ve karar olarak vilâyatı Şarkıyemizde "Ermenistan", Adana ve Kozan havalisinde "Kilikya" namlarında Ermenistan, Garbî Anadolunun İzmir ve Aydın havalisinde Yunanistan, Trakya'da payitahtımızın kapısına kadar keza'lik Yunanistan; Karadeniz sahillerimiz-de "Pontus" kiralığı ve ondan sonra bakıyei aksamı va-tanda da ecnebi işgal ve himayesi gibi artık 650 senedenberi müstakillen saltanat sürmüş ve tarihi adlû celâdetini vaktiyle Hindistan hududuna, Afrikanın ortasına ve Macaristanın garbine kadar yürütmüş olan bu milletin esarete, kölelik payesine indirilmesi ve nihayet bu devletin sahifei tarihini kapatarak mezarı ebediyete defnetmek gibi insaniyet ve

medeniyetle ve ailehusus milliyet esasatıyla kabili telif olmıyan emeller cayı kabul ve tasvıf olunmuş ve görölüyor ki, tatbikat devresi de başlamıştır.

Bu tatbikat bu anda gözümüzün önünde hazin bir surette cereyan ediyor. İzmir, Aydın, Bergama ve Manisa havalisinde şimdiye kadar binlerle anaların, babaların, kahramanların ve çocuklarına revan olan hânü pâki, Aydın gibi Anadolumuzun en güzide bir şehrinin Yunanlıların zalim ve ateşin tahribatına kurban oluşu, muhtelif aksarı memleketin İtalyan ve saire işgali altına almış ve dahilde elim bir surette muhaceret yapılması elbette gayretullahı ve gayreti miliye ye dokunmuştur.

Efendiler!

Malûm hakayıktandır ki: tarih; bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman inkâr edemez. Binsenaleyh böyle bir nikâbı batılın arkasından vatanımız ve milletimiz aleyhinde verilen hükümler, kanaatler muhakkak mahkûmu iflâstır! Ve işte bütün bu menfur zulümlerden ve bu bedbaht acizlerden, tarihimize karşı reva görülen haksızlıklardan müteessir olan vicdanı milli nihayet sayha intibahını yükseltmiş ve Müdafaai Hukuku Milliye ve Muhafazai Hukuku Milliye ve Müdafaai Vatan ve Reddi İlhak gibi muhtelif samlarla ve fakat aynı mukaddesatın temini siyaseti için tebarüz eden milli cereyan, bütün vatanımızda artık bir elektrik şebekesi haline girmiş bulunuyor. İşte bu şebekesi azimkâranenin vücuda getirdiği ruhu celâdetir ki, mübarek vatan ve milletin mukaddesatını tahlis ve himayeye müstenit son sözü söyleyecek ve hükmünü tatbik ettirecektir.

Efendiler!

Vaziyeti umumiye ve hususiye hakkında cümlenizce malûm olan bazı hususâtı burada tekrar hatırlatmayı faydadan hâli balmıyorum:

a) Dört aydanberi Mısırdaki istiklâli millinin temin ve istirdadı için pek kanlı vakayı ve ihtilâlât devam ediyor. Nihayet İngilizler tarafından bittevkif Maltaya götürülmüş olan murahaslar tahliye olunmuş ve Paris Konferansına azimetlerine muvafakate mecbur olmuşlardır.

b) Hindistanda istiklâl için vâsi mikyasta ihtilâller oluyor. Maksud millîlerine vusul için bankalar, Avrupa müessesatı, demiryolları bombalarla tahrip ediliyor.

c) Afganistan ordusu da İngilizlerin milliyeti imha siyasetine karşı harbediyor. İngilizlerin bel bağladıkları hudut kabailinin dahi Afganlılara iştirak ettiğini ve bu yüzden İngiliz askerlerinin dahile çekilmeğe mecbur olduğunu gazeteleri itiraf etmişlerdir.

d) Suriyede ve Irakta İngilizlerin ve ecnebilerin tahakküm ve idaresinden tekmil Arabistan hâli galeyandadır. Arabistanın her yerinde ecnebi boyunduruğu reddolunuyor. Yalnız refah ve saadeti memleket için ecnebilerin iktisadî, umranî, medenî vesaitinden muavenete rıza gösteriliyor.

Bağdat ve Şam içtimâi umumileri her tarafa bu kararı neşretmiştir.

e) Ahiren devletler arasında hâsıl olan rekabet münasebetiyle İngilizlerin Kafkasyadan kâmilten çekilmesine karar verilmiş ve tatbikat bir müddettenberi başlamıştır. İtalyan kuvvetlerinin Batum tarikiyle Kafkasyaya gelmesi mukarrer ise de İtalyadaki ve Kafkasyadaki ahvali dahiliye münasebetiyle bu kararın tatbikından korkuyorlar.

f) İstiklâli millîlerini tehlikede gören ve her taraftan istilâya maruz kalan Rus milleti bu tahakkümü umumiye karşı bütün efradı milletin kudreti müşterekesiyle çarpışıp ve umûmun malûmu olduğu veçhile bu kuvvet kendi memleketleri dahilinde galebe çalmış ve kendi üzerine musallat olan milletleri de dairei nüfuz ve sirayetinde almakta bulunmuştur.

g) Şimalî Kafkas, Azerbaycan ve Gürcistan birbirleriyle ittifak ederek mevcudiyeti milliyeleri aleyhine yürümek isteyen Denikine ordusunu harben tazyik ve Karadeniz sahiline sürmüştür.

h) Ermenistana gelince: Bir fikri istilâ perverde eden Ermeniler, Nahcivandan Oltuya kadar bütün ahaliyi islâmiye-yi tazyik ve bazı mahallerde katliam ve yağmagerlikte bulunuyorlar. Hudutlarımıza kadar islâmları mahva mahkûm ve hicrete mecbur ederek vilâyatı şarkıyemiz hakkındaki emel-

lerine doğru emniyetle takarrüb ve bir taraftan da 400 bin olduğunu iddia eyledikleri Osmanlı Ermenisini bir istinatgâh olmak üzere memleketimize sürmek istiyorlar.

Karadenizin garp tarafındaki vakayie gelince, Macar ve Bulgarlar memleketlerinin mühim kısmını istilâ etmek isteyenlere karşı bütün mevcudiyeti milliyeleriyle çarpışıyorlar.

Meriç nehri garbinde yani Balkan Harbinden evvel devletimizin malikânesi olan Garbî Trakya'nın Bulgarlardan alınarak Yunanlılara verilmesi Düveli İtilâfiyece karargir olmasından naşi harekâtı tatbikiye bağlamış ve Yunan ıggal kuvvetlerine karşı Bulgar kuvayı milliyesi tarafından takviye edilen Bulgar kuvvetleri Garbî Trakya muntakası dahilinde verdikleri muharebat neticesinde mütaaddit Yunan fırkalarını defetmiştir.

Vaziyeti hususiyemize gelince: Daha Dersaadetten çıkmadan evvel vatan ve milletin çarei tahlisi hakkında birçok ricali mes'ule ve muktedirle ile görülmüştü. Payitahttaki münevveranın ve dinü devlete hizmetleri mesbuk zevatı âliyenin meşai masrufeleri kıymettar olmakla beraber tesir ve murakabe altında mahsur bir muhit; kendilerini daima tehdit ve akamette müteessir etmektedir. Her halde mukadderata hâkim bir idarei milliyenin müdahaleden masun bir surette zuhuru ancak Anadoludan muntazardır. Buna istinadendir ki, bir gürayı millinin vücudunu ve ancak kuvvetini iradei milliyeden alacak mes'ul bir hükümetin mevcudiyetini talep etmek bilhassa son zamanlarda payitahtın hemen tek mil tabakası mütefekkirini için bir fikri sabit halini almıştır.

Şurada acıklı bir hakikat olmak üzere arzedeyim ki, memleketimizde külliyetli ecnebi parası ve birçok propagandalar cereyan ediyor. Bundaki gaye pek aşikârdır ki, hareketi milliyeyi akim barakmak, âmali milliyeyi felce uğratmak, Yunan, Ermeni âmâlini ve bazı aksamı mühimmei vatani ıggal gayelerini teshil etmektir. Bununla beraber her devirde, her memlekette ve her zaman zuhûr ettiği gibi bizde de kalp ve âsabi zayıf, gayrimüdrük insanlarla beraber vatansız ve aynı zamanda refah ve menfaati şahsiyesini vatan ve milletin zararında arıyan esafil de vardır. Şark umurunu tedvirde ve zayıf noktaları arayıp bulmakta pek mahîr olan düşmanlarımız memleketimizde bunu âdeta bir teşkilât ha-

line getirmişlerdir. Fakat mukaddesatının gayeyi necatiyle çarpınan bütün millet işbu tariki azm ve mücahedesinde her türlü mevanî, muhakkak ve mutlaka kırıp süpürecektir.

Bütün bu gayeleri istihsal için vakfı âmâl eyliyen milleti necibemizin içinde bir ferdi millî gibi çalışmaktan mütehasıl zevk ve mübahatı burada şükran ve mefhazetle arzeylerim.

En son olarak niyazım şudur ki, Cenabı Vahibülâmâl Hazretleri Habibi Ekremi hürmetine bu mübarek vatanın sahip ve müdafii ve diyaneti Celilei Ahmediyenin ilâ yevmül kıyam hârisi esdaki olan milleti necibemizi ve makamı saltanat ve hilâfeti kübrayı mâsun ve mukaddesatımızı düğünmekle mükellef olan heyetimizi muvaffak buyursun. Amin.

Vesika, 39.

24.7.1919

Zatı şahaneye, Sadrazama, belediye rüesasına,
cemiyetlere, rüesayı memurini mülkiyeye,
büyük kumandanlara

Dün intişar eden 23 Temmuz 1919 tarihli ajansta zatı ^{Sadaretpenahilerinin} Sadaretpenahilerinin Anadolu da iğtişâş zuhûr ettiğine ve Kanunu Esasîye muhalif olarak Meclisi Meb'usan namı altında içtimaat vukubulduğuna ve hukuku şehriyari ve menafii âliyei vataniyeye muhalif olan bu hareketin memurini mülkiye ve askeriye tarafından men'i icabedeceğine dair vilâyat ve elviyei müstakilleye tebliğ kılınan beyanatını, hali in'ikatta bulunan Kongremiz huzurunda kemali hayret ve telehhüfle mevzuubaha eyledik. Cenabı Hakkın bir lûtfu mahsusu olarak milleti necibelerinin avakıbı umuru derk ve teyakkun eylemesi cihetiyle en sakin zamanlarda bile emsaline tesadüf edilemeyecek derecede sükûn ve usayişe mazhar olan vatanımızın hükûmeti seniyemizle Düveli İtilâfiye arasında akte-dilen mütarekenamenin yirmi dördüncü maddesi ahkâmına ithal edilmesini âdeta temin ve teshil edecek mahiyette bulunan beyanatı vakianın devlet ve memlektin mes'uliyeti mutlakasını deruhte buyuran zatı ^{zati samileri} ^{zati sami} lisanından suduru

muvacehe-i millette gayrikabili af ve telâfi netayici müellime tevli-debilediğine kanaat ederek hakikate bilküllüye muğayereti ecnebilerin de tahtı tasdikında bulunan işbu mesele-nin lisanı kat'î devletle tekzibini istirham eyleriz. Makamı uzmayı hilâfet ve ^{Saltanata}_{Saltanatlarına} ilelebet mûti ve münkat ola-casını her suretle teyit ve tecdit eyliyen ve akıbetin havfı dehşeti önünde milli hissiyat ve efkârını irae eylemek üzere içtima eden ve mümessil-i bulundukları vilâyatı ^{Sahane}_{Sahaneleri} efkârını bihakkın temsîl eyliyen Kongreyi Meclisi Meb'usan mahiyetinde göstererek esasen bir seneye karip müddetten-beri her defa Kanunu Esasinin maddei mûtaallikasına muha-lif hareket eden hükûmetin millete bigayri hakkın atfı cü-rüm eylemesi hakikatin ne derecelerde tahrif edildigine bariz bir nümunedir.

Memurini mülkiye ve askeriyenin menafîi âliye-i vata-niye-i muhafazaya hadim heyetlerden ibaret olması itibarıyla de aynı gayeyi temine matûf olan maksadı milliye için ellerinden gelen sühuleti ve muaveneti ibraz eylemeleri icap ederken men'ü zecr ile ihtar buyurulmaları ezhanı be-şerin hüsnü tevile kudret yap olamayacağı mesailendirdir.

Millet, ezher cihet muhilli hukuk ve muhalifi siyaset ve ihtiyat olan beyanatı vakıanın tashihü tekzip ve kevfiyet-ten, Babıâli canibinden Kongremize itminanbahş olacak veçhile, malûmat itâ buyurulmasını ve müdafaai hukuku mil-liyede iltizamı basiret ve tecenni olunmasını ve efkârı umu-miyeyi tatmin etmek üzere Meclisi Meb'usanın bilâifate-i zaman içtimaa dâvec edilmesini derkâr olan hakkı tabiisine istinaden istirham eylemekte yekzebandır. Sevgili padişahı-mız.

Umumi Kongre

Vesika, 40.

7.8.1919

Kongre Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından Kongrenin hitamında irat edilen nutuktur.

Muhterem Efendiler,

Milletimizin ümidi necat ile çırpındığı en heyecanlı bir zamanda fedakâr heyeti muhteremeniz her türlü mezahıme

katlanarak burada, Erzurumda toplandı. Hassas ve necip bir ruh ve pek salâbetli bir iman ile vatan ve milletimizin halâsına ait esaslı mukarrerat ittihaz etti. Bilhassa bütün cihana karşı milletimizin mevcudiyetini ve birliğini gösterdi. Tarih bu kongremizi şüphesiz ender ve büyük bir eser olarak kaydedecektir. Heyeti muhteremenizin, rüfekayı kıranın hakkında gösterdiği samimî muhabbet ve itimat âsârına buradan alenen teşekkür etmeyi bir vecibe addederim. Bu felâhpera içtimamız, hitampezir olurken Cenabı Vahîbül'âmal Hazretlerinden avnû hidayet ve Peygamberi Zîşamâzın ruhu pür fütuhundan feyzü şefaât niyaziyle vatan ve milletimize ve devleti ebed müddetimize akıbetler temenni ederim.

Vesika, 41.

24.8.1919

Erzurum Vilâyeti Aliyesine

Utufetlû Efendim Hazretleri,

Şarkî Anadolu'da mevcut olup aynı maksat ve gaye ile şimdiye kadar teşekkül etmiş olan bilcümle millî cemiyetler Erzurumda aktettikleri malûm Kongre kararıyla "Şarkî Anadolu Müdafaa Hukuk Cemiyeti" namı müstereki altında ittihat ve ittifak eylemişlerdir.

Cemiyetimizin merkezi elyevm Erzurumdur. Heyeti idaresi demek olan "Heyeti Temsiliye" si âzasının isim ve hüviyetleri berveçhizir derç ve matbu nizamnamei esasından iki nüshası merbuten takdim edilmiştir. Cemiyetler Kanununa tevfiğe ilmühaberinin tarafımıza itâsı zımında işbu beyannamemiz makamı âlilerine takdim olunur. Olbaptı emrû irade hazreti menlehülemrindir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa :	Sabık Üçüncü Ordu Müfetiği, askerlikten müstafi
Rauf Bey :	Bahriye Nazırı Esbakı
İzzet Bey :	Sabık Trabzon Meb'usu
Raif Efendi :	Sabık Erzurum Meb'usu
Servet Bey :	Sabık Trabzon Meb'usu

Şeyh Fevzi Efendi : Erzincanda Nakşi Şeyhi
Bekir Sami Bey : Beyrut Valü Sabıkı
Sadullah Efendi : Sabık Bitlis Meb'usu
Hacı Musa Bey : Mutki Ağret Reisi

Vesika, 42.

Samsun, 22.8.1919
Vusûlü: 23

K. O. 15 Kumandanlığına

C: 21/22. 8. 1919 ve 2514 şifre:

Nizamnamenin bugün de bir kısmı gelmiş ve bazı kelimatı tamamıyla halledilememiştir. İki ve dördüncü maddelerin intişarını mahzurlu mülâhaza etmekte olduğumu arzeder ve tab'u negrinden evvel bu hususta bir kere daha tetkikat icrasını rica ederim.

K. O. 3 Kumandanı
Salâhattin

Vesika, 43.

Şifre
Numara
342

Erzurum, 21.8.1919

Sivas Valisi Mustafa Reşit Paşa Hazretlerine

Sivas Kongresi hakkında Mustafa Kemal Paşa Hazretleri ile vaki olan muhaberatı devletleri tamamen millî bir mesele olmak haysiyetiyle Heyeti Temailiyemizce de münakaşa edildi. Bu kongrenin Şarkî ve Garbî Anadolu vilâyetleri tarafından akdi mukarrer olmasına ve murahhasların kısmı âzamı Sıvasa muvasalat etmek üzere bulunmasına nazaran bu bapta söz söylemeği salâhiyetimiz haricinde addeyleriz. Yalnız düşüncelerimizin hâmiyet ve muhabbeti vataniye ile maruf zatı devletlerine arzını bir vecibei millîye addeyledik. Şarkî vilâyetlerimizin kongre akdi teşebbüsünün daha ilk adımında İtilâf Devletlerinin mucibi endişesi olduğu, bu vilâyetlerin eczayı vatandan ayrılarak istiklâl

daiyesinde bulunduğuna varıncaya kadar eracı neşri ile akamete mahkûmiyetine çalışıldığı, maalesef hükûmetimizin de ecnebi âleti olmaktan hayâ eylemediği malûmu devletleridir. Fakat milletin azmü iradesi bilûtfihî tealâ Kongrenin akdini müyesser kıldığından beyannemenin neşri üzerine Düvelî İtilâfiye, milletin istiklâl ve mevcudiyetini kurtarmak meşru emeliyle toplandığını, hiçbir fikrî tecavüz beslemediğini görerek İngilizler bile ızhârı memnuniyet eylediler. Hatta bu bapta tafsilât ve malûmat vermek üzere Erzurum Mümessili Kaymakam Rawlinson Londraya hareket eyledi ve yazdığı mektubunda aynen şu suretle idareî kelâm eylemektedir. "Bilâhare tekrar gelmekliğim mümkündür. Bu halde daha mes'ut şerait tahtında görüşmek mahzuziyetine nail olacağım." Dersaadetten aldığımız malûmatta da umum Düvelî İtilâfiyenin meşru ve makul olan bu cereyanı milliyi pek tabii telâkki eyledikleri, bilhassa Amerikalıların milletin efkârı umumiyesini anlamağa son derece ehemmiyet verdikleri, umumî şekilde in'ikat edecek olan Sivas Kongresi mukarreratına intizar olunduğu hattâ milletin doğrudan doğruya temas için Sıvasa İstanbuldaki heyetlerinden iki Amerikalı memuru siyasî göndermeğe karar verdikleri bildirilmektedir. Binaenaleyh Sıvas'taki bir Fransız binbaşı'nın beyanatını biz indî bir mütalaa addetmekte mazuruz. Çünkü hürriyet ve istiklâl uğrunda mücahede eden milletlerin pişüvanı olan Fransa efkârı umumiyesinin cereyanı milliyeye düşman olacağını hatıra getirmek mümkün değildir. Maahaza milletimiz istiklâl ve mevcudiyetini her ne pâyaya otursun otursun kurtarmaya azmeylemiştir. Bu cereyana tâbi olmyanlar mahkûmu zeval, yıkmak isteyenler maruzu mukavemet olacaklardır Paşa Hazretleri.

İmza: Heyeti Temsiliye

Vesika, 44.

Şifre
Numara
347

Erzurum, 21.8.1919

Sıvas'ta Üçüncü Kolordu Erkânıharbiye Riyasetine

Kadı Hasbi Efendi Hazretlerine bu şifre mahlûlünün okunması rica olunur:

Vali Paşa ile telgraf başında Sivas Kongresi hakkında vaki mülakat malûmu âlileridir. Vali Paşanın açık olarak telgrafla böyle bir mülakat yapmalarını, Meb'us Rasim Bey'e de kongrenin Sivasta olmaması hakkında telgraf çekti-
melerini muvafık görmemekteyiz. İstanbuldaki ecnebilerin milletin bu gibi tezahüratını pek tabii ve meşru bulduğu istihbar kılındığı gibi, Erzurum Kongresinin İngiliz ve Amerikalılara pek iyi tesir yaptığı ve hattâ Amerika heyetinden iki murahhası mes'ulün Sivasa gönderilmek üzere bulundu-
ğu da ayrıca şayanı kayıttır. Sivas halkının beyhude yere endişeye düşürülmesine sebebiyet vermek şayanı esef bir hata olur. Milleti dalâlette bırakmamak lâzımdır. Bu sebeple zatı fazılanelerince Sivaslıları ırşat ve tenvir ile Sivas Kongresinin millet ve vatan hakkında yapacağı hayırlı tesiri izah ve bu suretle halkın beyhude yere tevehhüme duçar olma-
malarının temin buyurulmasını hassaten rica eyler ve arzı hürmet ederiz.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 45.

Şifre
Numara
340

Erzurum, 21/8/1919

Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Vali Reşit Paşa Hazretleri ile Sivas Kongresi hakkında telgraf başındaki muhaberatımız tabii malûmu âlileridir. Sivas Kongresinde umum vatanın mukadderatı hakkında ittihazı mukarrerat olunacağı cihetle bir Fransız binbaşısının lâfı ile milletin bu azminden geri dönmiyeceği bedihidir. Sırf Vilâyatı Şarkıyeye münhasır olan Erzurum Kongresi mukarreratının İngilizler üzerinde bile hüsnü tesir eylediği, asıl milletin efkârını anlamağa çalışan Amerikalıların Der-
saadetten salâhiyettar iki memuru siyasiyi Sivasa yollamağa karar verdikleri bir zamanda Sivas Kongresinin aleyhinde idarei kelâm için ya pek zaifülkab olmak yahut vatan ve milletle alâkadar bulunmamak icabeder. Binaenaleyh Vali

Paşa Hazretlerinin bu açık muhaberelerinin, Sivas halkı üzerinde fena tesir yapacağını nazarı teemmüle alınması lazımdır. Kongre pek tabii ve meşru olarak akdolunacağından bu bapta velevki pek mahdud da olsa birkaç kişinin ademi arzu göstermek suretiyl emillette ağıyare karşı bir tefrika izharı hiç te şayanı arzu bir keyfiyet olmadığından zatı biraderileri tarafından Vali Paşa Hazretleriyle, bu eskim fikri taşıyan diğer zevat varsa onların da irşat ve tenviri bugün için bir vazifei vataniye olduğunu arz, takdimi ihtiramat eyleriz.

Mustafa Kemal

Vesika, 46.

Sivasta Meb'us Rasim Beye

Telgrafnamenizi aldım. İnşallah kariben bizzat mülakatınızla teşerrüf edeceğim. Mevzuubahı ettiğiniz mesele ehemmiyeti nispetinde arizü amik düşünölmüştür. Mülkü milletin herhangi bir suretle mucibi mazarratı olacak harekattan bittabi imtina edilir. Ancak varidi hatırlınız olan hususat gayri vakidir. Bu bapta Vali Paşa Hazretlerine de cevaben maruzatta bulunulmuştur. Her hususta müsterih bulunmanızı rica eder ve gözlerinizden öperim.

Raif

Vesika, 47.

Erzurum, 10.8.1919

Mutkide Aşiret Reisi Hacı Musa Beye

Muhterem Efendim,

İkinci Ordu Kumandanlığında bulunduğum esnada ve pek ciddi ahval içinde aramızda hâsıl olan revabıtı kalıbiyenin kıymettar hâtrâtı daima mahfuz kalmıştır. Zatı Âlilerinin minelkadim devlet ve millet ve vatan uğrunda fedakârlığınız, bergüzide hidematınız, bütün erbabı hamiyetin tahtı takdir ve tahsinindedir. Bu meyanda ahiren Bitlisin Âtirda-dında orduya fiilen yaptığınız muavenetin kıymeti, Mutki mintakasının düşmana karşı temininde ibraz buyurduğunuz

gayret ve mesainin ehemmiyeti, her zaman lisanı takdir ve şükranla yadedilmektedir. Bu kadar fedakârlıklarımızın neticesinde bihikmetillâhitealâ düşmanlarımızla yapmağa mecbur kaldığımız mütareke ahkâmının hiç olmazsa bihak- kın hüsnü tatbikiyle istiklâl ve istikbali millîimizin serbestisini ümit ederken maalesef düşmanlarımızın bugün devlet ve milletimize karşı pek hainane bir vaziyet alarak memleketi- mizi tamamen parçalamak, âlemi islâm için asırlardanberi kanlarını isar eden milletimizin hakkı hâkimiyet ve istiklâlini elinden alarak köle mevkîine düşürmek için çalıştıkları, ec- dadımızın bıraktığı anavatanda Ermenistan yapmağa uğraş- tıkları pek aşikâr olarak görünüyor. Pek büyük telehhüflerle karşılanacak ahvali denaetkâranedendir ki, milletin kuvvetine istinat, âmâline tevfiği harekât etmeği vazifei vataniye ve hakikiye bilmesi lâzım gelen İstanbuldaki hükûmeti merke- ziye de tamamıyla aczû meskenet içerisinde inanı idaresini tesirâtı önünde serfûru ettiği düşmanlarımıza bırakıyor. Se- nelerden beri cihana fedakârlık dersleri vermiş, harikalar göstermiş olan pek namuskâr ve faziletkâr milletimiz, bu iktidarsız ellerde pek yakında ne derece vahim akîbetlere duçar olacağını idrâk ve teyakkun ederek gezdiğim yerler- de hukukunun muhafaza, vatanlarının müdafaası yolunda müdafaai milliye cemiyetleri teşkili suretiyle bihakkın çalış- tıklarını büyük bir fahrû şükran ile gördüm. İşte bu ahval ve şerait içinde asker olarak mukayyeden çalışmaktan zi- yade sinei millette vatandaşlarıyla beraber bir ferdi millet olarak memleketimin saadet ve istiklâline hâdim olmayı, şeref ve haysiyeti için ölüncüye kadar çalışmayı daha faideli göre- rek âpıkı olduğum askerlikten istifa ettim. Bittabi bu mesai vataniyede zatâîlileri gibi pek kıymetli vatandaşlarının muavenet ve müşareket buyuracaklarına itimadı tammum vardır.

Arzettiğim müteaddit müdafaai cemiyetlerinin iştirakiyle milleti birleştirmek ve hayatımıza kasdetmek istiyen düş- manlarımıza karşı kuvvetli bulundurmak maksadiyle Erzu- rumda bir Kongre akdedilmiştir. Müzakerat ve mukarreratı hakkında Celâl Bey biraderimiz tafsilât ita edeceğinden bu hususta tatvili kelâmı zâit görüyorum. Ancak şu kadarını arzedeğim, bihakkın milletimizin istiklâli ve vatanımızın ta- mamiyeti yolunda hâsıl olan ittifakı, hariç ve dahile karşı temsil maksadiyle Kongrece bir Heyeti Temsiliye intihap

ve kabul edildi. Zatiâliniz de Kongrenin ârâyı umumiye-
siyle müttefikan bu Heyeti Temsiliye âzalıgına intihap bu-
yuruldu. Senaverleri de bu meyanda bulunduğum gibi
Bahriye Nazırı esbaki, Hamidiye kahramanı Rauf Beyefendi
biraderimiz de beraberdir. Vatanımızın hâlâs ve saadeti
için elele vererek çalışılacak bir zeminü zaman hâsı oldu-
ğundan dolayı cidden pek büyük memnuniyet hissetmekte-
yim. Celâl Bey biraderimizin zatiâlinize getireceği nizam-
name mucibince tarafı âlilerinden teşkilâta germi verilerek
hiçbir tarafın ve kimsenin müdahale ve mümanaasına mü-
saade buyurulmasını ve mukaddes maksadı millinin temini
yolunda müzahir olacağını ümit ve kabul etmekte olduğum
hükûmeti mülkiye ve askeriyenin muhalif harekâtı görüldüğü
tâkidde milletin irade ve hâkimiyetinin izharı lâzım gelece-
ğini zatiâlilerinden ayrıca arz ve rica ederim.

Burada olduğu gibi aynı maksatla Sivasta da bütün
milletin mümessillerinden mürekkep umumî bir kongre in-
ikat etmek üzeredir. Senakârınız da birkaç güne kadar mahza
bunun için Sivasa hareket edeceğim. Kongrenin bitiminde
betekrar Erzuruma avdet edeceğim cihetle Erzurumda zati-
âlinizle müşerref olurum. Bunun için vakti münasibinde zati-
âillerine telgrafla malûmat vererek behemehal teşrifinizi rica
edeceğim. Oradaki işlerimizin zatiâlinizin burada tuli müd-
det kalmanıza mâni olacağını biliyorsam da, milletin bizler-
den beklediği hizmetin ehemmiyet ve ulviyeti karşısında
kısmen feda edileceğinden de eminim. Her halde bir defa
görüştükten sonra bu cihetin de bir çarei hallini düşünür
buluruz. Cenabı Vahibül'âmal Hazretlerinden vatan ve mil-
letimiz için hayırlı akıbetler niyaz eder ve sizlerin gözleriniz-
den öperim.

Mustafa Kemal

Vesika, 48.

13.8.1919

Bitlis Kufrevizade Şeyh Abdülbaki
Efendi Hazretlerine

Faziletli Efendim,

Zatı fazılanelerinin Bitliste olduğunuzu tahmin ediyor-
um. Bu defa aldığım malûmat üzerine bu husus tevsik edil-

di. Makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın, vatan ve milleti-
mizin içinde bulunduğu müşkül vaziyet malûmu arifaneleri-
dir. Senaverleri milletimizin bugünkü felâketin içinden çık-
acağı güne kadar milletle beraber ve milletin içinde çalışmağa
hasrı vücut etmekten başka şırası hâmiyet olamayacağı kanaa-
tiyle derhal askerlikten istifa ettim. Çünkü resmî makam ve
mîfatım buna mâni oluyordu.

Bugün için yegâne çareî halâs milletin vahdetini bütün
cihana göstermek ve hukuku mukaddesatımızı milletin ibraz
edeceği kudret ile tahlis etmektir.

Erzurum Kongresince takarrür ettirilen esasatı takdim
ediyorum. O havalice icabına tevessül buyurularak düşman-
larımızın her türlü muzır telkinatına sed çekmeleri müsellemler
olan hâmiyet ve vatanperverliklerinden intizar olunur. Arzı
hürmet ve muhabbet eylerim Efendim Hazretleri.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

Vesika, 49.

Mektup

13.8.1919

Şirnaklı Abdürrahman Ağa Hazretlerine
Derğev'li Ömer Ağa Hazretlerine
Muşas'lı Resul Ağa Hazretlerine

Vatanperver Efendim;

Zatâlinizin makamı muallâyı hilâfet ve saltanata olan
merbutiyetleri ve mukaddes vatanımızın Ermeni ayakları
altında çiğnenmesine kat'iyen razı olamayacakları cümlelerin
müsellemidir. Bugüne kadar ibraz buyurmuş olduğunuz âsar
fazilete yakından muttali olduğum için zatâlinizi vatan ve
millet için çalışmak hususunda hasrı hayat eden vatanper-
veranın başında göreceğimden eminim. Erzurum Kongressin-
ce tanzim olunan beyanname ve nizamnamelerden lüzumu
kadarını takdim ediyorum. Teşkilâtın o havalice sürat ve
sûhuleti tatbiki ve muzır düşman telkinatına kat'iyen mâni
olmak hususlarında hâmiyet ve gayreti müsellemlerinin âsa-
rına kemalî itminan ile intizar eyler ve gözlerinizden öperim
Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

13.8.1919

Meb'usu Sabık Sadullah Efendi Hazretlerine

Muhterem Efendim;

Makamı muallâlı hilâfet ve saltanatın duçar olduğu tazyik, vatan ve milletimizin düşmanlarımız tarafından mahkûm edilmek istenildiği elim akıbet malûmu âlileridir. Bütün bu taaddiyata karşı koyabilmek için yegâne çarenin milletimizin, müdafai hukuk ve mukaddesat için yekvucut olarak ibrazı kudret etmesi olduğu takdir buyrulur.

Şarkî Anadolunun her tarafında aynı elem neticesi olarak teşekkül etmiş bulunan cemiyetlerin Erzurum Kongresinde elhamdülillâh birleşmesi maksadın istihsalı için elde bir zamân olmuştur.

Vahdeti milliyemizin dahil ve harice karşı temsili için kabul edilen Heyeti Temsiliyeye zatiâtileri ittifakı âra ile intihap buyurdunuz. Bu suretle vatan ve milletimiz için birlikte çalışacağımızdan dolayı pek bahtiyarım.

Kongrece tanzim olunan beyanname ve nizamnamelerden miktarı kâfi takdim edilmiştir. O havalide teşkilâtın takviye ve taazzuvunu temin buyurduktan sonra Erzuruma tefrislerine şiddetle intizar olunur.

Bendeniz, Heyeti Temsiliyemizde bulunan Bahriye Nazırı Esbakı Rauf Beyefendi ile Sivasta in'ikat etmek üzere bulunan kongreye gideceğimizden avdetimize kadar Raif Efendi yalnız kalıyorlar. Tefrisleri kendileri için pek büyük medarı tesliyet olacaktır. Cümleten gözlerinizden öperiz Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

13.8.1919

Şeyh Mahmut Efendi Hazretlerine

Faziletli Efendim;

Makamı muallâyı hilâfete ve saltanatı Osmaniyeye olan revabıtı hakikiyeleri ve vatanı azizimiz hakkındaki alâkai

kat'iyeleri cümlelerin malûm ve müsellemdir. Harbi Umumînin makûs neticesi düşmanlarımıza çok fırsatlar bahşeylediğinden mütarekedenberi devlet, millet ve vatanımız hakkında reva görülen tecavüz ve taaddiler gayrikabili tahammül ve akbul dereceye vâsıl olmuştur. Hilâfet ve saltanatın izmihlâline ve vatanımızın Ermeni ayakları altında çiğnenmesine ve milletimizin Ermenilere esir olmasına rıza gösterecek hiçbir müslüman tasavvur edilemez. Düşmanlarımızın her taraftaki teşebbüsleri hep vatanın parçalanması ve milletimizin esir olması gayelerine matûftur. Milletten kuvvet alamıyan ve esir vaziyetinde bulunan hükûmeti merkeziye acizden başka bir şey gösterememiştir.

Milletin yekvücut olarak kuvvet ve kudretini cihana göstermesinden başka çareci halâs ve noktaî istinat kalmamıştır. Bu sebeple senaverleri resmî makam ve sıfatının haylûletini gördüğünden derhal silki askeriden istifa ederek vatan ve milletimizin halâsı tamına kadar milletle beraber ve milletin içinde çalışmağa karar verdim. Zâtîlileri gibi fedakâr, vatanperver dindaşlarımızın benimle beraber çalışacağına mutmainim. Bu defa Erzurum Kongresince takarrür ettirilen beyanname ve nizamnamelerden takdim ediyorum. O havalice tevsi ve takviye teşkilât zımnında sarfı makderet buyurulmasını rica ederim. Yakında Sıvasta in'ikat edecek olan umumî bir kongre ile de daha nafi ve kat'î netaiç elde edileceği şüphesizdir. O havalide İngiliz'lerin muğfil telkinatının önüne geçilmesi pek ziade lâzımdır. Cenabı Hak cümlemize muvaffakiyetler ihsan buyursun. Gözlerinizden öperim Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

Vesika, 52.

13.8.1919

Norçina'lı Meşayihî İzamdan Şeyh Ziyasettin
Efendi Hazretlerine

Faziletli Efendim:

Zâtı fâzılanelerinizin Harbi Umumînin imtidadınca Osmanlı ordusuna ifa eylemiş olduğunuz hidematı bergüzide-lerine ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanata göstermiş olduğunuz revabıtı kalbiyelerine yakından muttali bulunuyo-

rum. Bu sebeple zatâlinize kalben pek büyük hürmetim vardır.

Bugün makamı hilâfetin, saltanatı Osmaniye'nin ve vatanı mukaddesimizin düşmanlarımız tarafından nasıl rencide edilmekte ve vilâyatı şarkıyemizin Ermenilere hediye edilmesinde ısrar olunmakta olduğu malûmu ârifaneledir. Millete istinad etmiyen İstanbuldaki hükûmeti merkeziye bütûa bu düşman taaddileri karşısında âciz ve naçiz kalarak hukuku millet ve memleketi müdafaa edememekte olduğu tahakkuk etmiştir. Bu sebeple milletimizin mevcudiyetini ve vahdetini bütün cihana göstermek ve hukukumuzun indî ve şahsî kararlarla imhasına müsaade edemeyeceğimizi anlatmak maksadiyle senaverleri resmî makam ve sıfatından tecerrüt ederek milletin içinde ve milletle beraber çalışmaktan başka çare göremedim ve derhal askerlikten istifa ettim.

Vakayîi elime tesiriyle her tarafta teşekkül eden milli ve vatanî cemiyetlerin murahhaslarından mürekkep olmak üzere Erzurumda in'ikat eden bir kongre ile "Şarkî Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" teşekkül etti ve vahdeti milliye-mizi dahil ve harice karşı temsil eylemek üzere bir Heyeti Temsiyye kabul edildi. Bu hususa dair bir beyanname ve nizamnamelerden zatı ulyanıza takdim ediyorum. Zatı fâzilaneleri cemiyetimizin en muhterem âzasından bulunduğu cihetle istihsalı maksadı mukaddes için cümlece müsellem olan himmet ve gayretlerinin teşkilâtımızın o havalice tesrii husulüne ve muzır düşman telkinatının izalesine masruf olacağına mutmainim. Birkaç güne kadar Garbî Anadolu ve Rumelinin bilcümle vilâyatından gelmekte olan murahhaslarla da umumî bir kongre Sivasta akdolunacaktır. Cenabı Hakkın avnû ihnayeti ve Peygamberi ziyanımızın feyzü şefaatî ile umum milletimizin bir noktada müttehit olduğunu ve hukukunu muhafaza ve müdafaaya kadir bulunduğunu cihana gösterceğiz.

Kariben Meclisi Meb'usanızı açtırmak ve millete müstenit kuvvetli bir hükûmeti mevkî iktidara geçirerek selâmeti vatanı temin eylemek müyesser olacaktır.

Muhabbet ve hürmetlerimin kabulünü rica ve o havâlideki bilcümle vatandaşlarıma selâmlar ithaf eylerim Efen-dim Hazretleri.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

Garzanda Rüesadan Cemil Çeto Beye

Efendim;

O havaliden gelen zevattan aldığım malûmattan zatâlinizin makamı muallâyı hilâfete ve devleti ebed müddetimize olan revabıtı kaviye ve hakikiyeniz âsarından olmak üzere vatani azizimizin düşman amâline karşı siyaneti zımında göstermekte olduğunuz himmet ve fedakârlığa muttali oluyorum. Bundan dolayı pek ziyade memnun ve müteşekkirim.

Erzuruma gelmeden evvel vukubulan telgraf muhaberatımızda ilk fırsatta oralara gelmek arzusunda bulunduğumu bildirmiştim. Fakat ahval ve hâdisat şimdiye kadar buna müsaade etmedi.

Mesmuu âliniz olduğu ve olacağı veçhile Mütarekeden sonra İtilâf Devletleri devlet ve milletimizin hukukuna asla riayet etmeyip memleketimizi ve vilâyatı şarkıyeyi Ermenilere vermek, vilâyatı garbiyemizden İzmir gibi en mamur yerleri Rumlara hediye etmek, Karadeniz sahillerinde bir Pontus Rum hükûmeti teşkil etmek gayelerine düştüler. Bir taraftan da İngilizler Diyarıbekir ve havalisi halkını işgal ederek türlü türlü şekiller vermeğe kalkıştılar. Üçüncü Ordu Müfettişliğim esnasında, düşmanların bu hainane kasıtlarına mümanaata karar verdim. Ve bunun için icabeden teşebbüsata giriştim. İstanbulda esir vaziyetinde bulunan hükûmeti merkezîyenin bazı ricali, milletten kuvvet almakta müsamahakâr davranışlarından ecnebiler indinde hükûmsüz kaldılar. Benim millî ve vatani işgalâtımdan bittabi düşmanlarımız memnun olmadılar. Beni Anadolu'dan İstanbul'a dâvet etmek istediler. Ben ise nihayte kadar milletle beraber ve sinei millette çalışmağa kara verdiğimden derhal askerlikten istifa ettim.

malûmu âlinizdir ki Anadolu ve Rumelinin tekmil vilâyetlerinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri teşekkül etmiştir. Şarkî Anadolu vilâyat ve elviyei müstakillesi murahhaslarından mürekkep olmak üzere Erzurumda bir kongre akdedildi. Bu sayede teknil Şarkî Anadolu halkı birleşti. Dahilî

ve harici siyasetini tesbit eden esaslı mukarrerat ittihaz etti ve bir de teşkilât nizamnamesi yaptı. Bunlardan zatâlinize takdim ediyorum.

Birkaç güne kadar tekmil Carb Anadolu ve Rumeli vilâyatı murahhaslarından mürekkep olmak üzere Sivasta umumî bir kongre in'ikat edecektir. Bu suretle de bütün millet yekvücut olarak hukukunu müdafaâ edecek hale gelecektir. Milleti müttehit bir halde gerek dahile ve gerek harice karşı temsil eylemek üzere bir Heyeti Temsiliye intihap ve kabul edilmiştir ki, ben de bu heyette dahilim. İnşallah kariben Meclisi Meb'usan toplanacak ve her türlü hukuku millet ve memleketi müdafaaya kâfi kuvvetli bir hükümet mevkii iktidara geçecektir. Milletın gösterdiği bu vahdet ve kudret sayesinde tekmil ecnebi devletleri, İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar hulâsa cümlesi vatan ve milletimize hürmet etmeğe başladılar. İnşallah netice mes'ut olacaktır.

Şarkî Anadolu'daki cemiyetlerin birleşmesinden hâsıl olan "Müdafaai Hukuk Cemiyeti" kat'i mesaisiyle devletimizin istiklâlini ve vatanımızın tamamisini kurtaracağına hiç şüphe etmiyorum. Zatâliniz cemiyetimizin en mühim âzasıdınız. Hürmet ve gayretinizle o bavalide az zamanda teşkilâtın takdim ettiğim nizamname ahkâmına mutabık olarak vücuda getirileceğine ve İngilizlerin milletimizi parçalamaya ve vatanımızın Ermeni ayakları altında çiğnetmeğe matûf olan entrikalarına meydan verilmeyeceğine mutminim.

Sivas Kongresinde bulunmak üzere muvakkaten Sivasa gideceğim. Ondan sonra tekrar Erzuruma geleceğim. Gözlerinizden öper orada bilcümle vatandaşlarımıza mahsus selâmlar eylerim Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

Vesika, 54.

Sivas Kongresinde Kongre Reisi Mustafa Kemal
Paşa Hazreteleri tarafından iradolunan
nutku iftitahı

Muhterem Efendiler:

Vatan ve milletın halâasını istihdaf eyliyen sevalkı müçbire, sizleri bunca meşak ve mevanî karşısında Sivasta

topladı. Celâdetperver azminizi tebrik ve beyanı hoş amedi eylemekle bahtiyarlığımı arzederim.

Efendiler, muhterem heyetiniz, rehakâr müzakeratına girişmeden evvel bazı maruzatta bulunmama müsaadenizi rica ederim. Malûmdur ki milliyetler esasına müstenit vaitler üzerine 30 Teşrinievvel 1918 tarihinde Düveli İtilâfiye ile mütareke akdedildi. Milletimiz adilâne bir sulha nail olacağını ümit etti. Halbuki mütarekename ahkâmı vatan ve milletimiz aleyhinde her gün bir suretle suüstimal ve taarruz ve icbar suretiyle tatbik edildi. Düveli İtilâfiyeden kuvvet alan memleketimizdeki anasırı hristiyanıye milletimizin haysiyetini kesrü ihlâl mahiyetinde çılgınca harekâta koyuldu. Garbi Anadolu'da islâmın harimi ismetine dahil olan Yunan zalimleri Düveli İtilâfiyenin enzârı tesamühü karşısında canavarca fecayi ika etti.

Şarkta Ermeniler Kızılırmağa kadar tevessü hazırlıklarına ve şimdiden hudutlarımıza kadar dayanan katliâm siyasetine başladı. Karadeniz sahillerimizde Pontus Krallığı hayalinin tahakkukuna bile çalışıldı. Adana, Ayıntap, Maraş ve Konya havalisine kadar Antalya işgal ve Trakya da işgal muntakasına ithal edildi.

Payitahtı saltanat ve makarn hilâfetin ise hükümdar saraylarına kadar boğucu bir tarzda işgali suretiyle kalpgâhı devlette ecnebi inhisar ve tahakkümü teessüs etti ve bütün bu hakiketen tasaddilere karşı hükûmeti merkeziye ihtimali tarihte bir misli daha görülmemiş surette tahammül etti ve daima zayıf ve âciz bir mevkiye kaldı. İşte bu ahval milleti-mizi şedit bir intibaha sevketti. Artık milletimiz pek güzel anladı ki Düveli İtilâfiye bu vatanda mukaddesat ve mukadderatına sahip bir kudret ve iradei millîye mevcut olmadığı zehabı bâtına kapıldı. Ve bu zehap yüzünden cansız bir vatan, kanunsuz bir millet nelere müstahak ise bimumhaba onların tatbikatına koyuldu. Buna karşı tevekkül ve teslimiyetin inkırazı tam faciasından başka bir netice vermiyeceği kanaati teeyyüdetti.

Efendiler, milletimizin sizler gibi münevveran ve hâmi-eytperveranı manzaranın elemli karanlıklarından naümit olmadılar. Çünkü onlar bilirler ki tarih bir milletin varlığını,

hakkını hiçbir zaman inkâr edemez. Çünkü onlar kuvvetli bir iman ile kanidirler ki, bir nikâbı bâtil arkasından vatan ve milletimiz aleyhinde verilen hükümler, ortaya sürülen kanatlar muhakkak iflâsa mahkûmdur.

Efendiler, İtilâf Devletlerinin haksızlıkları ve hükûmeti merkeziyenin zâf ve aczi karşısında milletimizin mevcudiyetini ispat ve fiilî tecavüzlere karşı namus ve istiklâlini bilfiil müdafaa hükmünü vermekte muhtar kaldı. Matlûp olduğu veçhile: Şarkta harbi zailin her türlü meşakkat ve elemelerini görmüş ve bilhassa Ermenilerin vahşet ve zulûmlerine sahne olmuş matemzede hudut vilâyetlerimiz namus ve istiklâli milliyi kurtarmak maksadiyle Müdafaa Hukuku Milliye, Muhafazi Hukuku Milliye Cemiyetleri teşkil eylediler. Şarktan ve cenuptan tehlike hissedilen Diyarbekir vilâyetimizde de Mudafaa Vatan Cemiyeti teşekkül etti.

Garpta Yunanlıların tecavüzü ihtimaline karşı teşekkül eden Müdafaa Hukuku Milliye Cemiyeti Yunanlıların sevgili topraklarımıza ayak basması üzerine ilhak fiilen redde kıyam etti.

Trakya'da, Kilikyada ve her tarafta millî cemiyetler teşekkül etti. Hulâsa garptan ve şarktan yükselen sadayı millet Anadolunun en hücre köşesinde makes buldu. Binaenaleyh millî cemiyetler düşmanların esaret boyunduruğuna girmek kasdiyle millî vicdanın azmü iradesinden doğmuş yegâne teşkilât oldu. Bu sayede asırlardanberi müstakil yaşayan milletimiz mevcudiyetini âleme göstermeğe başladı.

Efendiler, milletçe çarei halâsın ancak kendi ruhundan ve kendi taazzuvundan doğacağı kanaati tahakkuk edince; bâriz tehlikeler karşısında bulunan Şark Anadolu vilâyatı "Erzurum Kongresini" dâvet etti. Bu sırada idi ki cereyan eden muhaberat ve saik olan hâdisat ve zarurat ile de halâs umumî vatanı istihdaf eyliyen Sivas Kongresi, bugün heyeti muhteremenizin vücuda getirdiği Umumi Kongre, 21 Haziran 1919 tarihinde karargir olmuştur.

Efendiler, burada azim teessüflerle heyeti âliyenize arzedeğim ki, memleketin ve milletin mukaddesatını teminde aczî meskenetten başka bir kudret gösterememiş olan hükûmeti merkeziye sadayı milleti boğmak, revabıtı müste-

rekei milliyeyi kırmak ve bu suretle milleti daima mağlûp göstermek gibi ancak düşmanlarımızın hesabı menfaatine kaydolunan harekâtı mezbuhane ve mütehalifede bütün celâdetini takındı. Bu hal tarihi millimizde bittabi hükûmeti merkeziye hesabına pek şaibedar bir fasıldır.

Teşekkür olunur ki Efendiler, millet ve kudreti milliye- nin tamamen müzahiri olan namuskâr ordumuz, hükûmeti merkeziyeyi ikaz suretiyle zararlar takım edilmiştir. Maahaza suitesirler bazı mertebe teahhuratı bâdi olmuştur.

Hatırlarda olacaktır ki, Sivas Umumî Kongresine tegrif- leri için 22 Haziranda vukubulan davetnamede Erzurum Kongresinden bahsedilerek 10 Temmuz, in'ikat için esas itibar edilmişti. Garbî Anadolu murahhaslarının bu zamana kadar Sivasa vâsl olabilerikleri tahmîn olunarak Erzurum Kongre heyetinin de Sivasta umumî içtimaa dahil olabilece- ğine imkân tasavur edilmişti. Halbuki Sivas Kongresinin in'ikadı ancak bugün müyesser oldu. Aradan bir ayı müte- caviz zaman geçti. Bu uzun müddet tarafında Erzurum Kon- gresi heyetinin intizar etmesinden ise zaten malûm ve müş- terek olan makaadî asliye ve nikatî esasiye üzerinde icrayı müzakerat ve ittihazı mukarrerat eylemesi münasip görüldü. Ve sonra da murahhasların mahallî intihaplarına avdetleriyle mukarreratın filen tatbikatına başlamaları tercih edildi. Fa- kat kongre heyeti umumiyesi ve binaenaleyh Şarkî Anadolu namına Sivas Kongresinde hazır bulunmak üzere Heyeti Temsiliyeden bir heyetin tevkiline karar verdi.

Erzurum Kongresinin beyanname ve nizamnamesi muh- teviyatından başka hafı kalmış hiçbir karar yoktur. Yalnız Sadrâzam Ferit Paşanın Paris seyyahatinden avdetinde Ana- doluda şuriş olduğuna dair vukubulan bir tamimi Kongrece büyük teessüflerle okunmuş ve muhalifi hakikat ve menafii memleket ve millete muzır bu gafilâne tebliğin derhal tek- zibi şiddetle kendisinden talebedilmiştir. Bir de intihabı me'usanın tesrii talep olunmuştur. Erzurum Kongresi yal- nız Şarkî Anadolu murahhaslarından teşekkül etmiş bulun- duğu için salâhiyetini bu daire dahiline hasretmek mecburi- yetini nazarı dikkatte tutmuştur. Ancak Garbî Anadolu ve Rumeli murahhaslarının iştirakiyle tecellî edebilecek âm ve sâmil salâhiyetin istimalini heyeti muhteremenizin huzuriyle

meşrut ve mukayyet gördü. Hattâ bu sebeptendir ki Şarkî Anadoludaki millî cemiyetlerin birleşmesinden hâsıl olan kütleye unvan verirken Şarkî Anadolu kaydı konuldu. Alelâhâk "Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" yahut "Anadolu - Rumeli müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" unvanı umumisi istimal edilmek ve bütün milletin hukuku namına kendi kendine salâhiyet vermek doğru olamazdı. Bu takdirde İstanbulda vukubulduğu gibi beş, on kişinin bir araya gelerek bütün milletin sahibi salâhiyet vekilleri imiş gibi indî ve sahibi aslî olan milletle alakasız bir teğebbüs mahiyetinde olabılırdı.

Bununla beraber Efendiler, Erzurum Kongresi bütün memleketin ve milletin ittihat ve ittifak noktasında Şarkî Anadolu vilâyetlerince vilâyatı saire ile her noktai nazardan iştiraki mesai temini emeli kat'idir üssülesasını kabul eylemiştir. Bittabi huzuru âlinizle münakit işbu Sivas Umumi Kongremizde vatanımızın yekpare, milletimizin yekvücut olduğunu lüzumu gibi ifade ve ispat edecek esasat vazolunur.

Efendiler, Millet Meclisinin toplanması için ötedenberi gösterilen amâli millîye karşısında hükûmeti merkeziyenin bidayetdenberi aldığı ihmal-kâr ve bilâhare mütemerridane ve Kanunu Esasiye külliyyen mugayir etvarı son günlerde cereyanı millî tesiratiyle mümaşatkâr bir vaziyete girmiştir. İntihabata emir verildiği malûmunuzdur. Bunun tahakkukunu inşallah armû celâdetiniz vücûda getirecektir. Ancak buna takaddüm eden safha-i vakayide mütaaddit veya münferit ecnebi mandaterlikleri gibi doğrudan doğruya hayat ve istiklâlîmizle alakadar bir mesele mevzuubahı olmaktadır.

Meclisi millînin henüz toplanmamış olduğu bir sırada mahsur ve istiklâlini zayi etmiş olan hükûmeti merkeziyenin münferit ve gayrimeşru bir kararı veyahut amâli millîyeye muhalif bazı tekâlifî hariciyeye inkıyat ve serfûru etmiş gibi emrivakilerin ihtimali zuhûratına karşı Erzurum ve Sivas Kongrelerinin ruhu millîyi temâilen ve birbirini takiben içti-mas muhakkak bir fali hayrî selâmettir. Maruzatım hitam bulurken vatan ve milletin fevzû halâsı gayesine merbut olan heyetinizin muvaffakı bilhaysı olmasın temenniyatını barigâhı ilâhiye refeylerim.

Vesika, 55.

Adet
05

Sivas, 13.9.1919

Konyada K. O. 12, Diyarbekirde K. O. 13, Balıkesirde
K. O. 14, Erzurumda K. O. 15, Ankarada K. O. 20.
Bursada Fırka 17, Çinede Fırka 58, Bandırmada Fır-
ka 61, Niğdede Fırka 11

(61 inci Fırka vasıtasıyla Edirne'de K. O. 1)
Kumandanlıklarına

Hükümeti merkeziyenin takibettiği mesleki irticakârane ve son zamanlarda aldığı vaz'ı mutlakıyet mevcut endişe ve heyecanı tesdide baki olduğu gibi meb'usan intihabatının icrasında ihmalkârane hareketi, sulhün alcyhinde olan bil-cümle icabatını kabul ve millete bir emrivaki tarzında tak-dim edeceğini işrap etmekte ve şu halde Sulh Konferansına verdiği nota mucibince Torosun berisindeki vilâyetimizin zıyası ve Aydın vilâyetinde kabul ettiği hududun garp aksanı sahiliyesi ve memleketin muhtelif kıtaatı meşgulesi maazal-lah zayi edilmek tehlikesi bütün üryanlığıyla hissedilmekte olduğundan Meclisi Meb'usanın intihabiyle milletin hukuku mukaddesesini istimaline ve irade ve kudretini izhara meydan kalmadan böyle bir vaziyeti mühlîke karşısında ittihazı te-dabir ve müdafası hukuk eylemek ve keza halkı teslih ve yekdiğeri aleyhine kıyam ve kıtale teşvik cinayeti densenet-kâranesine teşebbüs ettiği elde edilmiş olan vesaik ile gayri-kabili red bir surette tahakkuk eden hükümeti merkeziye ile her türlü tedabire rağmen muhafazai mevki ettiği müd-detçe kat'ı münasebat edilmekle şayet bu müddet ve şu hal devam edecek olursa memleketin idaresi ve aynı zamanda tahassülü memul yeni vaziyetlere karşı mukadderatı milletin takrir ve tesbiti zımında bir umumî kongrenin fevkalâde olarak akdine ihtiyaç hâsıl olması memuldür. Ledelicap bu fevkalâde kongrenin derhal içtimasını teminen âzasını şimdiden intihap eylemek menafii memleket icabından görülmek-tedir. Garbi Anadolunun murahhasları zaten Sıvasta müç-temi bir haldedir.

X

Binaenaleyh her sancaktan kazalarının adedine göre muktazi murahhasaların şimdiden intihabiyle ilk icra edilecek tebliğde gösterilecek mevki içtimaa şıtap etmek üzere ihtiyaten hazır bulunmalarının temini ile isimlerinin şimdiden Sıvasta Heyeti Temsiliyeye bildirilmesi rica olunur.

İşbu şifrenin suretini muntakadaki Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine tebliğ ve hükmünü müttehiden icraya himmet ve bir an evvel intaş buyurulması rica olunur.

Heyeti Teslimiye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 56,

Erzurum
529

Şifre mablûlûdür.

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Bedirhanî ailesinden Celâdet ve Kâmrân ile Diyarbekirli Cemil Paşa ailesinden ve firarilerden Ekrem namındaki üç şahıs silâhlı Kürtler muhafazasında ve vaktiyle Diyarbekir vilâyetinde aleyhimize propagandalar yapan İngiliz Binbaşısı Nowill refaketinde olarak Elbistan ve Arga üzerinden Maltaya geldiler. Mutasarrıfla belediye reisi tarafından istikbal edildikleri; Binbaşısı Nowill'in Türk, Kürt, ve Ermeni nüfusunu tetkik etmek üzere hükûmeti merkeziyenin müsadeseyle dolaştıklarını söylediği ve fakat yedinde vesika olmadığı Malatyadaki süvari alayının mevcudunun azlığı dolayısıyla bunların derdestine cesaret edemediği maahaza bunların derhal tevkifi için İstanbula müracaat edildiği On Üçüncü Kolordudan bildirilmiştir. Bu adamların ne maksat ve ne için nerelele gezecekleri hakkındaki malûmatını Harput valisinden sordum.

6.9.1919

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım

Vesika, 57.

Şifre

7.9.1919

Zata mahsus ve dakika teliri gayri caizdir.

**Diyarbakırda 13 üncü Kolordu Erkânıharbiye
Riyasetine**

Memleket için pek muzır harekât icrasıyla meşgul oldukları tahakkuk eden Vali Galip Bey, Malatya Mutasarrıfı ve Kâmrân ve Celâdet ve Ekrem Beylerle refakatlerinde bulunan İngiliz binbaşısının behemehâl tevkif ve Sivas'a sevk edilmeleri için bizzat On Beşinci Alay Kumandanı İlyas Beyin emrinde altmış kadar atlı ve estersüvarın en geç olarak 9.9.1919 da Harputtan Malatyaya hareketi icabetmiş ve tesrihan ilmaslaha doğrudan mezkûr alay kumandanlığına da tebliğât yapılmıştır.

Bu müfrezenin sürati hareketinin teminini ehemmiyetle rica ederim. Berayı muavenet yarı Sivas'tan bir otomobil ile bazı zabitan dahi gönderilecek ve müfreze için vasatı nakliye tedarikinde ihtiyar edilecek masraf ta buraca tesviye edilecektir. On Beşinci Alaya verilecek emir suretinin acilen işlerini de ayrıca rica ederim. Bu hususlara kumandanınızın muvafakati olmasa bile icrası elzemdir.

K. O. 3 Kumandanı
Salâhattin

Vesika, 58.

Zata mahsustur.

Elâlizden, 8.9.1919

Gayet aceledir. Dakika durmıyacaktır.

Sivasta K. O. 3 K.

C: 8/9/1919 zata mahsus şifre:

1 — Telgraf alınmış ve anlaşılmıştır.

2 — Malatya buraya üç gün mesafededir. Orada süvari ve topçu alayları vardır. Hareket hazırlığın ikmal edilmiş ve Kolordudan aldığım emir üzerine hareketim tehir edilmiştir.

Kolordunun muvafaakti olmadan buradan hareket etmeliğim münasip olmayacağından hareket emrimin kolordudan tebliğine delâlet buyurulmasını sabırsızlıkla bekliyorum. Maruzdur. 11697 numara ile.

Alay 15 Kumandanı
Binbaşı
İlyas

Vesika, 59.

Malatyada Süvari Alay 12 Kumandanı Cemal Beyle 7/8 Eylül 1919 gecesi makine başında vukubulan muharebedir. (Muharebeye başlamadan evvel hüviyetini anlatması hakkında sorulan sual üzerine şu malûmatı verdi: Oç yüz on bir nihayetinde neş'et etmiş. Kafkas ve Suriye cephelelerinde, Süvari İkinci Fırkada, Aşiret İhtiyat Fırkası Mürettep Süvari Alay Kumandanlığında ve İranda Süvari İkinci Alay Kumandanlığında bulunmuş. İstanbullu imiş).

Sual — Muhaberemizin hiçbir noktasının hiçbir kimseye söylenmeyeceğine dair yanınızdaki telgraf müdür ve memuruna yemin ettirmenizi rica ederim. Muhabereye devam edeceğiz.

Cevap — Yemin ettiler kimse kalmadı. Yalnızız efendim.

Sual — Oraya, bir İngiliz binbaşı gelmiş, ismini, yanında kimler olduğunu bildiriniz?

Cevap — Vesikasında, Kobertin Nowill'dir. Refakatindekiler Bedirhanzade Kâmrân ve Celâdet Beylerle Diyarbakırlı Cemil Paşa zade Ekrem Bey ve Diyarbakırlı Hilmi Efendi ve birtakım Ekrattan ibarettir.

Sual — Ekrat dediğinizin miktarı nedir ve o binbaşı cinsinden ne kadar kuvvet vardır?

Cevap — On beş yirmi kişi kadar vardır. Bir çavuş bir neferi var. Başka yok efendim.

Sual — 5/6 gecesi Elâziz valisi otomobille oraya gitmiştir. Orada mıdır ve onlarla temasta mıdır?

Cevap — Buraya gelmiştir. Nowill ile görüşmüştür. Bugün de iadei ziyaret olmak üzere Nowill valinin misafir bulunduğu Fabrikatör Mehmet Efendinin hanesine gidecektir. Diğerleriyle görüşüp görüşmediğini bilemiyorum.

Sual — Alayınızın elaltında mevcudu nedir?

Cevap — Alayın bölükleri müteferriktir. Burada ancak bir kadro bölüğü vardır. Anın da bir kısım atları takibattadır.

Sual — Şimdi, bu anda eliniz altında kaç müsellâh nefer vardır?

Cevap — On beş yirmi çıkarılabilir.

Sual — Vali Galip Beyi ve İngiliz binbaşısını, Kâmrân, Celâdet ve Ekrem Beylerin kâffesinin müdebbirane tertiple bu gece tevkifleriyle Sıvasa tahrikleri elzemdir. Vaziyetiniz bunu yapmağa müsait midir? Size buradan ve Harputtan muavenet yetiştirilecektir.

Cevap — Valiyi de beraber mi.

Sual — Bilhassa, evet!

Cevap — Arzettiğim veçhile vaziyet ve kuvvetim buna gayri müsaittir. Kâmrân, Celâdet ve Ekrem Beylerin tevkifleri hakkında Kolordu 13 Kumandanıyla muhabere cereyan etti. Neticesinde şimdilik tevkifleri vaziyetin nezaketi hasabiyle muvafık olamayacağı hakkında emir de vürut etmiştir.

Sual — Kendilerine hissettirmeksizin sıkı tarassudatta bulundurunuz. Her hareketlerinden bize malûmat veriniz. Kolordu Kumandanından emir gelecektir. Bir tarafa hareket ederlerse istikameti hareketleri ve otomobille mi hareket ettikleri bildirilmelidir. Bu zevat meyanında Vali Bey de dahil. İlyas Beyle aranızda şifre var mıdır?

Cevap — Vali Bey Elâzizden Amerika otomobiliyle gelmiştir. Diğerlerinin otomobili yoktur. Cümlesi atlı olarak gelmiştir. İlyas Beyle şifremiz vardır.

Sual — Teşekkür ederim. Neticei tetkikatınıza her an intizar eyleriz efendim. Bizimle muhabere için lâzım gelen şifre size bildirilecektir.

Cevap — Her an emri âlinize amade ve lâyük olmadığım teşekküratın minnettanyım. Gönderilecek şifrenize muntazır bulunduğumu arzeylerim.

Şifre

8.9.1919

Malatyada Alay 12 Süvari Kumandanı Cemal Beye

Zevatı malûme hâlâ orada mıdır ve bunlar hakkındaki

tarassut tertibatınız ne dereceye kadar emindir. Öğle ve akşam olmak üzere ünde iki defa itayı malûmat rica olunur.

Mustafa Kemal

Abmet Zeki

Vesika, 60.

Gayet aceldir.
360

Diyarbakirden, 8.9.1919

Sivasta: K. O. 3 Kumandanlığına

C: 7/9/1919 şifreye:

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: 15 inci Alay Kumandanına yazılan şifre berayı malûmat zirdedir.

1 — Malatyadaki heyetin memleketin selâmeti noktai nazarından ne kadar muzır olduğu aşîkârdır. İki ay evvel Diyarbakir vilâyetinde hükûmet aleyhinde alenen propaganda yapan Milli reisine bir buçuk aya kadar buralarda Hükûmeti Osmaniye memurları kalmıyacaktı, diyen Musul vilâyetinin bugünkü hercümerç ve (m r d n h) sebebi yegâne olan Nowill gibi ve (r h e n k a h) maksatla hizmet edeceği bedihidir. Diyarbakirde İngiliz himayesinde Kürdistan teşkiline (a l s d g n d a d v z y y) takibata uğradığından Halebe firar eden Cemil Paşa zade Ekrem'in İngilizlerle beraber bulunması ötedenberi Hükûmeti Osmaniye'ye düşmanlıklarıyla meşhur Bedirhanilerden Kâmrân ve Celâdetin de refakat etmesi ve bunların doğruca ötedenberi amali hainanesi malûm olan Malatya Mutasarrıfının muntakasına gelmeleri pek ziyade calibi dikkattir. İstanbul, valinin ve mutasarrıfın azli hakkındaki mütaaddit iş'aratınıza rağmen mutasarrıfı el'an vikaye eylemeleri kolorduların madûn kumandanlarla bile şifreli muhaberesini mâni emir veren İstanbul hükûmeti merkeziyesinin amâli hainanesi kendilerince malûm olan Nowil gibi bir propagandacıya şifre ile muhabere ve istediği adamlarla görüşmek, istediği yeri gezmek için müsaadeyi havi bir vesika vermesi Kolorduca Harbiye Nezaretine bu heyetin geri alınması hakkında yazılan esbabı mucibeyi ve mütalasıyı havi şifrelere cevap bile verilmemesi, valinin

mantakasında şiddetle tezahüratı milliye aleyhinde bulunması ve şiddetle tehcir mesailini takibetmesi ve geldiği gündenberi aşair arasında dolayarak esrarengiz bir siyaset takibetmesi de calibi dikkat mevattandır.

Hükümeti merkeziyenin vilâyatı şarkiyede hareketi milliyeye mâni olmak maksadiyle İngilizlerle bilmüzakere Elaziz vliâyeti aşairini para ile itma suretiyle elde etmek istemeleri bu veçhile mukabil bir kuvvet teşkil eylemek arzu etmeleri pek muhtemeldir. Bunun menafîi vataniyeye ne derece mugayir olacağı aşikâr ise de tarihimizde Rusları İstanbula çağırarak gibi ledelicap düşmandan istindat edilmiş olduğunun mukayyet olduğu düşünülürse bu fikir istib'at edilemez. Hassaten umum Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin programını çizmek üzere Sivasta mü-nakit Umumî Kongrenin in'ikatta olduğu bu sırada Elâziz ve Malatyada smâli millete mugayir bir hareket görülmesi vatanımızın atisi noktai nazarından cidden pek muzırdır. Buna ise ancak sizin gibi fedakâranı vatan çaresaz olacaktır.

2 — Üçüncü Kolordu ile Kongre heyeti muhteremesi de memleket için pek muzır harekât icrasiyle meşgul oldukları tahakkuk eden vali Galip, mutasarrıf Halil, Bedirhanilerden Celâdet, Ekrem ve Binbaşı Nowill'in behemehâl tevkif ve mahfuzen Sivasa izamını hassaten rica ediyorlar.

Bu maksatla kumandanız altında 60 kadar atlı ve estersüvarı en geç olarak 9 eylûlde Harputtan Malatyaya tahrik edilmesi icabettiğini ve berayi muavenet bugün Sivastan bir otomobil ile bazı zabitanın gönderileceğini bildiriyorlar.

3 — Esasen Malatyada süvari ve topçu alayı var. Fakat Alay kumandanları beceriksiz ve o kadar mutemet değildirlir. Vali postayı vuranları bizzat takip fikriyle bütün süvari alayını istemiş, alay yalnız Hısnımansurdaki bölükle beraber cem'an 40 atlı vermiştir. Maksatlarını istihsal için Malatyada kuvvet bulundurmak maksadiyle bu da bir plân olabilir. Alaya zinhar fazla kuvvet verilmemesini yazdım. Valinin, efradı firara teşvik için cemiyet teşkil ettiği hakkındaki istihbarat ta bu fikri teyideder. Buradaki taburunuz yarın Harputa hareket ediyor. Siverekteki süvari bölüğü de kestirme yoldan Malatyada alayına iltihak emri aldı. Evvelce size lüzumunda efradı hayvanata bindirerek serian

Malatyadaki kuvveti takviye için kolordudan emir verilmişti. Malatya vaziyetinin ehemmiyet kesbettiğini (a s . . p a h s) ettiğinizden (v h s . h) imkân nispetinde harekâtınızı gizliyerek altmış kadar estersüvarla ve iki makineli tüfekle Malatyaya gidiebilir ve kolorduya Malatyadan bu emre tevfiikan muvakkaten Malatyaya geçtiğinizi yazarsınız. Oradaki zabitan ve Sıvasta geleceklerle görüşerek ikinci maddedeki arzuya tebaan icabını yapmak hâmiyeti diniye ve gayreti vatandaşiyelerinden muntazardır. Vali gitmiş olursa İngilizin derdestinde de mahzuru azım görürseniz diğerleri hakkında icabı yapılır. Neticede Kolorduya Sıvasta gönderilen müfreze tarafından yapılmış olduğunu söylersiniz. Her halde bu bapta gayet mahirane ve cesareti medeniye ile hareket edilmesi. Hareketinizi muvasalatınızı bana, Sıvasta bildirmenizi bu bapta gayet ketum davranılmasını, ahvale göre tatbikatta mahzur ve imkânsızlık görürseniz bildirmenizi hassaten rica ederim.

K. O. 13 Erkânıharbiye Reisi

Halit

Venika, 61.

Diyarbakir, 9.9.1919

Sıvasta K. O. 3 Kumandanlığına

1 — (4114, 4224): İlyas Bey 52 estersüvar ve 2 mitralyözle bu sabah Malatyaya hareket etmiştir. Yarın akşam Malatyadadır. İlyas Bey'e ve Malatyadaki Alay Kumandanlarına yazdığım şifreler berayi malûmat Sıvasta yazılmıştır.

2 — İlyas Beyle beynimizde müstamel ve tarafınıza bir sureti verilen elif 32 den başlayan miftah Malatyadaki Topçu İkinci Alayda mevcuttur. İki grup olarak istimali ve (menzil miftahıdır) kaydının derci ve mezkûr Alay Kumandanı Binbaşı Erzurumlu Münir Beyin, Süvari alayı kumandanının tebdili hakkında Kenan Beyle muhaberedeyim. Bugün resmen de tevkif hakkında bir emir yazmıştım. Kumandan emredemedi. Artık muhaliflerle dolu bir muhitte ve vilâyetimiz müşkülâtını takdir buyuracağınızı, buna nazaran beni daha fazla icraat yapmamak hususunda mazur göreceğinizi ümit eder ve arzı hürmet cıylerim efendim.

Kemal Bey daha mutemet bulunduğu ve bu vasıta ile
muhabere buyurulması maruzdur. Şifre kalemi numara 365.
K. O. 13 Kumandan Vekili

Cevdet

Vesika, 62.

Şifre
Adet
23

Sivas, 9.9.1919

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanlığına
Ankara Yirminci Kolordu Kumandanlığına

Müstakil Kürdistan teşkili propagandası yapmakta olan
İngiliz Binbaşı Mister Nowil, yanında Mevlanzâde Rifat,
Bedirhanilerden Kâmrân, Celâdet ve Cemil Paşazade Ekrem
Beyler namındaki zevat ile Malatyaya gelerek Elâziz Valisi
Ali Galip Bey de kendilerine iltihak ile Bedirhanilerden olan
mutasarrıfı liva Halil Beyle müşterekten millet ve vatan aley-
hinde icraata tevessül eyledikleri ve gûya postayı vuranları
takip eylemek maksadiyle etraftan Ektrat celbine kalkışık-
ları istihbar edildiğinden Harputtan 15 inci Alay Kumandanı
makinelitüfekte mücehhez bir müfrezei askeriye, Aziziyeden
iki süvari bölüğü, Siverekten Malatyadaki Süvari On İkinci
Alaya mensup bölük Malatya üzerine tahrik edilerek muma-
ileyhimin tevkifleri esbabına tevessül edilmiştir. Netice ayrıca
arzolunacaktır.

Mustafa Kemal

Vesika, 63.

Şifre
Adet
21

Sivas, 9.9.1919

Diyarbakir On Üçüncü Kolordu
Erkânıharbiye Riyasetine

Malatyada içtima eden millet hainlerinin bu defa da
gûya postayı vuranları takip maksadiyle etraftan Ektrat cel-
bine tevessül eyledikleri mesmu oldu. Aziziyeden hareket
eden Üçüncü Kolordu süvari bölüklerine en kısa yoldan

Malatyaya hareket emredildi. Binaenaleyh posta hırsızlarını takip etmek için uzaklaştırılmış olan On İkinci Süvari Alay bölüğünün de hemen Malatyaya tahriki pek lazımdır. Müstaceliyeti maslahata binaen alay Kumandanına bu husus tavsiye edilmiştir. Kolordudan da doğruca emir verilmesi rica olunur. Bugün ayrıca otomobil ile Malatyaya zabitan da gönderilmiştir.

Mustafa Kemal

Vesika, 64.

*Sıfır
Adet
18*

Sivas, 9.9.1919

Malatya'da On İkinci Süvari Alay Kumandanlığına

Harput valisi ile Malatya mutasarrıfının İngilizlerin âleti olarak vatan ve millet aleyhinde icrasta tevessül eyledikleri ve elyevm Malatyada müstakil Kürdistan teşkili propagandası yapmak üzere gelmiş olan İngiliz Binbaşı Mister Nowill ve hempaları Kâmrân, Celâdet ve Ekrem ve Mevlânâzade Rifat Beylerle birleşerek, gûya postayı vuranları takip eylemek üzere mutasarrıfın civardan müsellâh Ektrat talep eylediği anlaşıldı bu hususta tarafı âlinizden de malûmata intizar ediyorduk. Doğrudan doğruya millet ve ordu aleyhinde bir hareketi hainane teşkil eden bu teşebbüse karşı alayınız ne tertibat almıştır. Sürati iş'arına muntazırım. Husumansurdaki bölüğünüzün takipten sarfınazar ettirilerek hemen Malatyaya celbi lazımdır.

Mustafa Kemal

Vesika, 65.

Kemahta Meb'usu Sabık Sağırzadelerden
Halet Beyefendiye

İngiliz himayesinde müstakil bir Kürdistan teşkili maksadiyle propoganda yapmakta olan İngiliz Binbaşlarından Mister Nowill'in din ve milletlerini satmış Kürt Beylerinden Ekrem, Kâmrân Ali, Celâdetle Malatyaya geldiği ve hükûmeti merkeziyenin mürevvici eskânı yani millet ve vatan haini olan Harput valisinin de bunlara iltihak eylediği ve

Bedirhanilerden Malatya Mutasarrıfı Halil Beyle beraber gûya postayı vuran hırsızları takip bahanesiyle Ektrat celbine tevessül eyledikleri haber alındı. Bittabi men'i mazarratları için tedabiri askeriye ve milliyeye tevessül edildi. Şu kadar ki, Kürtlerin makamı mukaddesi hilâfete ve vatana olan sadakat ve merbutiyetlerini göstermek üzere bazı ağavatin bir miktar Kürt kuvvetiyle birlikte Malatya istikametine hareket ve padişah ve millet aleyhinde İngilizlerle teşriki mesaiye cür'et eden ve o civarın sâf Ekradını posta hırsızlarını takip yalanı ile toplayarak beyhude yere asker tarafından itlâf edilmelerine ve padişaha, millete karşı isyan etmiş bir gece sokulmalarına sebebiyet verecek olan bu vatan hainlerinin alçaklıklarını marûlarz Ekrada vesaiti seria ile iblâğ ederek davate ademî icabetlerinin teminine hasrı himmet eylemeleri son derece şayanı arzudur. Mümkün ise hemen tevessül ile neticenin iş'arını rica ederiz.

Mustafa Kemal

Vesika, 66.

Malatya, 16.9.1919

Sivasta K. O. 3 Kumandanlığına

Zeyil 15/9/1919 şifre: Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Vali, mutasarrıf hakkında söylenilen sözleri dinlememiştir. Hattâ eşraf ve muteberanın kendisine mutasarrıf aleyhinde vaki olan maruzat ve şikâyetlerini kâmilan mutasarrıfa ihbar eylemiştir. Bilâhare eşrafın bu hususta kendisine vaki olan suallerine karşı benim İstanbul'da da sır saklıyamadığım meşhurdur. Ben sır sandığm değilim. Fakat merak etmeyin ben mutasarrıfa başka tarzda anlattım demmiştir. Sivasta Malatya ve Harputla vaki olan açık tel muhaberesini ve kendisini mutasarrıf ve yeğenlerini ve sairiyi derdest etmek üzere Harputtan İlyas Beyin Sivastan da birtakım zabitanın hareketini bura telgraf müdürü derhal valiye ihbar eylemesi üzerine valiye pek büyük havf istilâ eylemiş ve bütün geceyi hükûmet dairesinde geçirmiştir. Vali bizzat telefonla mutasarrıf müteaddit defalar dâvet eylemiş ise de, mutasarrıf icabet eylememiştir. Bütün gece odada dolaşarak uyuyamamıştır. Vali jandarma kumandanına müdafaa etmek üzere tek-

mil jandarma ve polisi toplamasını emir vermiş ise de esasen kuvvetin az olduğunu ve böyle bir zamanda şehrin asayişine nezaret edecek kimse kalmıyacağını, kendilerinin esas vazifelerinin asayiş tesisten ibaret olduğunu söyleyerek reddetmişlerdir. Bunun üzerine Hacı Kayaya adamlarıyla İlyas Beyi yolda pusuya düşürerek tevkif etmesi için müracaat etmiş ise de oradan da bir ruyı muvafakat görmemiştir. Bunun üzerine firara karar vererek Hacı Bedir Ağayı da bu hususta iğfal etmişlerdir. Bunlara mümaşat eden Hacı Bedir Ağanın biraderi olup Hacı Bedir Ağanın bizzat dindar ve namuskâr bir zat olduğunda herkes müttehittir. 10 eylül sabahı, bunların hareketi mukarrerken nezdlerinde birkaç jandarma ve müsellâh Kürt olduğu halde anı olarak hükûmete gelmişlerdir. Bu sırada süvari alayı tarafından mutasarrıfın evinin telefon telleri kesilerek ve evi sarılarak basılmıştır. Bunu hükûmette para almakla uğraşan vali ve mutasarrıf haber alınca bunlar giddeti havf ile her şeyi unutarak maiyetleriyle birlikte atlarına binip süratle firar etmişlerdir. Mustafa Kemal ve avnesinin tenkili masarifine karşılık olmak üzere olbaptaki emrine tevfikân altı bin lira alınmıştır, ibaresi ve her ikisi tarafından imzalı senetleri de olduğu gibi bırakmışlardır. Senet jandarma kumandanı nezdindedir. Bu para alınmış ve unutulmuş olduğuna nazaran paranın ahziyle hareketi milliyeye sarfı menutu reyî âlî devletleridir. Mabadi arz edilecektir.

K. O. 3 Emir Zabiti
Recep Zühtü

Vesika, 67.

Malatya. 17/9/1919

Sivas K. O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Zeyl 16/9/1919 şifreye:

Jandarma kumandanının fikrine göre firarileri Kürtler arasında ele geçirmek ihtimali yoktur. Yapılan teğebbüsler tesiriyle Kürtler arasında da duramıyacaklarından Mutasarrıfın Urfaya İngilizlere dehalet, valinin de Kayseriye, oradan da İstanbul'a geçmesi muhtemeldir. Valinin ailesi Elâzizdedir. Mutasarrıfınki de burada Amerika eytamhanesine iltica etmiştir. Vali ailesine ziyade merbut ve meclûp olduğu cihetle

ailesini takiple kendisine mülâki olmak mümkündür. Bu hususa mümkün mertebe dikkat ediyorum. Elâzizden hareketinde takip edebilmek üzere bendenize de haber verilmesi için Elâzizde icabedenlere emir buyurulması maruzdur. Mu-maileyhimayı takiple Kayseride veyahut Bozanti - Eskişehir hattı üzerinde valiye mülâki olmağı muhakkak addediyorum. Mutasarrıfın yeğenleri Celâdet ve Kâmrân, Nowill'in refaka-tinde imiş. Süvari alayı tarafından mutasarrıfın evinin bir parça tedbirsizce ve lâzımgelen yerler tutulmakazın basıl-ması ve icabeden ketumiyete itina edilmemesi vali ve muta-sarrıfın inaiyetlerindeki müsellâh adamlarla mukabele ede-rek burada mevcut cüz'i kuvvei askeriye karşı kanlı bir çurış çıkartmaları ihtimalinden ihtirazen merkumanı ürküt-mek ve esasen maksatları dahilinde olan firarlarını tesri ve tacil ettirerek bu suretle buradan bir an evvel çekilip gitme-leri için limaksadin yapıldığını Jandarma Kumandanı Tevfik Bey sözleri arasında ihsas etmek istemiştir.

Buradaki süvari ve topçu alayları kumandanları da halk üzerinde iyi bir tesir bırakmağa muvaffak olamamışlardır. Hacı Kayanın üç bin silâhlı çıkatabilecek bir aşiret reisi ol-duğu ve aşiret efradı civar Kürtlerin en saf ve cesurlarından bulunduğı anlaşılmıştır. Hacı Kaya ve Hacı Bedir Ağsalar-dan murahhas olarak dâvet buyurulacak olursa zaten diğer-lerine nispeten sakin ve merbut bulunan bu havali Kürtleri-nin pek ziyade memnun edilmiş olacağı maruzdur.

K. O. 3 Emir Zabiti
Recep Zühtü

Vesika, 68.

Şifre
Aceleliir
Adet
32

Sivas, 10.3.1919

Malatyada On Beşinci Alay Kumandanı
İlyas Beye

Vali ile mutasarrıfın firarı, niyetlerindeki hıyanete en büyük delildir. Bu vatan hainlerinin İngiliz parası ile millet ve hilâfet aleyhinde Kürtlük gayesi için çalıştıkları ve maat-tessüf İstanbuldaki hükûmetin de bunların geriki cinayetleri

olduğu elde edilen şifrelerden anlaşıldı, mesele tamamen vatanidir. Bu sebeple evvelemirde bu denilerin süratle derdestleri ve kürtlük cereyanına o taraflarda asla müsait zemin bırakılmaması lâzımdır. Sivastan bir estersüvar müfrezesi evvelki akşam o tarafa sevkolunduğu gibi, Aziziyeden iki süvari bölüğü, Malatya istikametine tahrik edilmiş ve ayrıca, Mamahatundaki süvari alayına, Harputa yürümesi emredilmiştir. Bundan başka Kemahta mukim Meb'usu sabık Sağırzadelerden Halet Beye de birtakım Kürt ağavatiyle bizzat o taraflara inerek Kürtlerin, bu alçakların hiylesine aldanmamaları için icraatta bulunulması tavsiye edilmiştir. Malatyada mutasarrıflığın jandarma kumandanı tarafından deruh-te edilmiş olması pek münasiptir. Aynı veçhile sahibi namus ve hamiyet diğer bir zatın da Harputta makamı vilâyeti işgal etmesi, Malatya ve Harputtaki kuvayı hükûmeti tamamen ele alarak millet ve vatan aleyhinde hiçbir icraata meydan verilmemesi, kürtlük cereyanının kökünden sökülüp atılması ve firarı hainlerin İngiliz parasıyla Kürtleri aldatarak padişah ve asker aleyhine sevk çalışmaları; bunlara uyanların bilâemân ve merhamet imha edileceği her tarafa müsait suretlerle tamim olunarak saf ve namuslu halkı hakikatten haberdar eylemek gibi tedabire bir an evvel teves-sül pek mühimdir.

Bu millet hainlerinin İngilizle tegriki mesal edeceğinin de göz önüne alınarak icabında mevcudiyeti milliyemizi tehlikeye sokacak olan ecnebi askerlerine de mukabele olunacağını derpiş edilmesi lâzımdır.

Takip ve derdestleri hakkında ittihaz kılınan tertibatın iş'arını rica ederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 69.

Şifre
Aceladır
Adet
125

Savaş, 10.9.1919

Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Erkanıharbiye
Reisi Halit Beyefendiye

1 — Malatya vaziyeti malûmu âlileridir. Hainlerin takip ve derdesti hakkında Kolordumuzdan emir verilmiş

olduğu pek musiptir. Üçüncü Kolordu Aziziye'deki iki bölüklü süvari alayına en kısa yoldan caddeye çıkarak Malatya'ya yürümek emrini verdi. On Beşinci Kolorduya Marnahatundaki süvari alayını Harputa sevk etmesini yazdık. Malûmunuz veçhile Sivas'tan ayrıca bir estersüvar müfrezesi evvelsi akşam Malatya istikametine tahrik olundu.

2 — Dahiliye Nazırı ile Harput valisinin elde edilen şifreli muhaberatından Ali Galip Beyle hempalarının kuvayı mühimme toplayarak Sivas üzerine yürümek gibi bir hıyaneti vataniyeye teşebbüs etmek istedikleri tahakkuk eylediğinden maruz kuvvetlerin yetişmesine intizara lüzum kalmadı. Eşirrayı mumailiyhimin serian takip ve derdestleri ve Kürtlük cereyanına müsait zemin husulüne mahal bırakılmaması için Kolordumuzca her türlü tedabire tevessül edilmesi pek mühimdir.

Tedabiri müttehaze sayesinde mezkûr muntakada başgösteren kürtlük cereyanının tamamen akamete uğrayacağı bedihidir.

3 — Firar eden Vali ve Mutasarrıf yerine şayanı emnû itimat eshabı namustan iki zatın sürati tayıni pek lâzımdır. Tarafımızdan Malatya'daki jandarma kumandanı da muvafık görülmekte ise de Diyarbekir mektupçusuna itimat olunmamaktadır. Her halde bu iki mevkie kürtlük cereyanını kökünden sökecek, millî birlik uğrunda vakıfane, cansiparane çalışacak zevatın serian tayıni pek lâzımdır. Vaziyeti ahireye nazaran bu meselede hükûmeti merkeziyenin istihsalı rey ve muvafakati bittabi mevzuubahs olamaz. Bu bap-taki mütalaanıza ve ittihaz kılınacak tertibatınızın iş'arına muntazırız.

Mustafa Kemal

Vesika, 70.

Şifre
Gayet aceledir
Adet
33

Sivas, 10.9.1919

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Harput Valisi Ali Galip Beyle Malatya Mutasarrıfı ve İngiliz Binbaşı Mister Nowill ve hempaları askerî Harput-

tan Malatyaya hareketini duyunca bu sabah Kâhta istikametine firar etmişlerdir. Bunların o civarda Bedir Ağa nezdine giderek Ekrat cem ile mukabil harekâta kıyam eyliyecekleri ve ihtimalki Maraşta İngiliz kuvvetlerinden de istiane edecekleri tahakkuk eylemiştir. On Üçüncü Kolordu takiplerine emir vermiş ve Üçüncü Kolordu da mümkün olduğu kadar kuvvetlerini cenuba doğru indirmiştir. Vaziyetin tamamen millet lehine olarak temini ve bu hainlere kıpırdanacak bir fırsat verilmemesi için azamî tesirin gösterilmesi lüzumu tabii bulunduğundan Mamahatundaki süvari alayının Harput istikametinde tahriki tarafımızdan tensip edilmekte olduğunu arzederiz.

Mustafa Kemal

Venika, 71.

SURET I

Dahiliye Nazırı Adil Beyefendiye

Zatâîliferiyle Mamuretülâziz Valisi Galip Bey arasında teati olunan telgraflar Kongre heyetince elde edilmekle aynen makamı vilâyete tevdi edildi. Bu telgrafların suretlerini zirde dercediyorum. Verdiğiniz emir, Galip Beyin deruhte ettiği vazife, doğrusu behtü hayretimj mucip oldu. Bir taraftan bendenizin infisalimin aslı olmadığını tebliğ ile şahsımı iğfal ve bir badireci uzmaya ilka ediyorsunuz. Diğer taraftan da müslümanları birbirine kırdırmak için tertibatı cinayetkâranede bulunuyorsunuz. Sizi bu türlü tertibata sevkeden sebep nedir. Bir türlü anlıyamıyorum. Buraca padişahına isyan etmiş bir kütle mi vardı ki eşkıyadan mürekkep bir kuvvei tedibiye göndermeğe ihtiyaç görüyorsunuz. Ve böyle vahi teşebbüsâtı hainanenin mümkünilicra olacağına nasıl kanaat edebiliyorsunuz. Evvel ve âhir arzettiğim veçhile dahili vilâyette muhilli sükûn ve asayiş ufak bir hareket bile yoktur. Maksadınız Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Beyi tutmak ve Kongreyi dağıtmak ise buna imkân olmadığını evvelce arzetmiştim. Şimdi yine bu iş için ahali arasında mukatele açmağa, memleketi ateşe vermeğe, büsbütün elden çıkarmağa sebep olmak ve binnetice vatan ve millete karşı

ihânet cürmü teşkil eder. Bendeniz öyle anlıyorum ki, zatı-âliniz hırsıcah ile hakikati göremiyorsunuz ve hakikati söyleyenleri sevmiyorsunuz. Onları susturmak, ezmek istiyorsunuz. Bilerek yahut bilmiyerek düşmanların ekmeğine yağ sürüyor ve memleketi felâkete sürüklüyorsunuz. Şu hal ve vaziyette bulunan bir nazıra artık itimadın kalmadı. Bugüne kadar her mes'uliyeti şahsan deruhte ederek idarei umur ettim, fakat bu dakikadan itibaren bendeniz makamı vilâyette iken Harput ve Malatya müslümanlarının Sivas müslümanlarıyla ve buradaki anasını gayrimüslime ve ecnebiye ile mukatele etmeleri gibi hazin ve hunin bir manzaraya tahammül edilecek kadar vicdansız olmadığınızdan buna müsaade edemeyeceğim. Bu bapta mes'uliyetin tamamen size raci olduğunu arzederim efendim.

10.9.1919

Sivas Valisi
Reşit

SURET 2

Dahiliye

Sivas Valisi sabıkı Reşit Paşa Hazretlerine

C: Kongrenin orada aktedeceğini bildirdiğiniz içtimattan Düvel-i İtilâfiyece emsali sabakam gibi hâsıl olacak suitesirâtı azime ve bundan vatan ve milletçe tahaddüs edebilecek mazarratı vahîme şayanı endişe olduğundan bu bapta telgrafnamei valâlarımıza cevaben nazarı dikkati âlinizi vaktiyle celp ve bu teşebbüsün sureti münasibede men'i esbabının istihsalini dirayet ve hamiyeti aliyelerine terketmiştim. İki şıkkı muhtevî olan cevapnamei malûmu valâları üzerine Galip Beyin icrayı memuriyeti hususuna Meclisi Vükelâ kararıyle iradei seniyei cenabı hilâfetpenahi şerefsadur buyuruldu. Vatan ve milletin maruz olduğu mehaliki azimeyi teşdit etmekte olan harekâtı vakıadan sarfınazar edilmesi hakkında evvel ve âhir icra olunan tebligat ve tekidatı nazarı dikkate almayarak muktezayı siyasete münafî, vatan ve milletimiz hakkında cidden mehaliki dai harekâtta ısrar edenler tarafından Galip Beye taarruza kıyama varılması mülâhazasına binaen mücerret böyle bir münasebetsizliğin

men'i vukuu için Galip Beyin lüzumu kadar muhafız ile birlikte azimet etmesi muvafık ihtiyat görülmüştü ve birkaç muhafız ile gitmek istiyen Galip Beye böyle bir taarruza maruz kalmamak için muhafızların ihtiyaten tezyit ve miktarı yüz, yüz elliye iblağı tavsiye olunmuştu. Bu kadar cüz'i bir miktar maksadı tâyine kâfidir. Bunu tefsir ve teville imkân yoktur. Galip Beyden suretini naklettığınız yolda bir telgrafname de alınmamıştır. Bu bapta zatı valâları ile teati ettiğimiz telgraflarla mütalaa ve suretini nakleylediğiniz telgrafnamemî dikkatle kıraat olunduğu halde bu defa yazdığınız telgrafnamenin ne kadar nabeca ve şahsî mesleğini ve vicdanını pek iyi bildiğiniz bir hâdimî kadîmî millete karşı kullandığınız tabiratin ne derece naseza olduğunu elbette teyakkun ve iradei seniyei cenabı hilâfetpenahî hükmü âlisine mutavaat lüzumunu takdir edersiniz. Hiç kimsenin uhdei inhi-sarında olmıyan hamiyeti vataniyeden nasîbim lehühamt hiç kimseden aşağı değildir.

10.9.1919

Dahiliye Nazırı
Adil

SURET 3

Dahiliye Nazırı Adil Beyefendiye

C: 10 Eylül 1919. Evvelâ infisalim hakkındaki iradei seniyei hazreti hilâfetpenahinin resmen tebliğini rica ederim. Seniyei sureti mevzuada haber alındığına göre Valî lâhik Galip Beyin Sıvaya beraber girmek üzere Malatyada birtakım eşkıya ve eşirrayı bağna toplamak ihanetinde bulunduğu görülmüş üzerine mahallince derdestine teşebbüs olunmuşsa da refakatinde bulunan İngiliz Binbaşı Nowill, Malatya Mutasarrıfı Bedirhanilerden Halil ve mazharı teshilât olmaları için tarafı devletlerinden yedlerine vesika verilen Kamran ve Celâdet ve Diyarbakırlı Cemil Paşa zade Ekrem Beylerle beraber Kâhta istikametine doğru firar etmişler ve e'ân takip edilmekte bulunmuşlardır. Şu hale göre Galip Beyin buraya vürudu vakte muhtaç ve belki meşkûk olduğundan bu haksıyık hakîpayî şahaneve arzettikten sonra azlim hakkında şereftallûk buyurulacak iradei seniyeinin şayını itimat bir Nazır tarafından resmen tebliğiyle beraber

bundan sonra ka'ıyyen mes'uliyet kabul edemeyeceğime mebni iradei hilâfetpenahiye mutavaaten işten çekilmek üzere kime tevdi vekâlet edeceğimin gene o nazır tarafından emrû iş'arına müsaade buyurulmasını istirham ederim efendim.

Sivas Valisi
Reşit

Vesika, 71.

Malatya
Zata mahsustur

Sivasta K. O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinedir.

Firarî zevatı malûmenin 10/11.9.1919 gecesini Raka'da geçirdikleri ve 11/12.9.1919 gecesini de Rakanın yarım saat yakınında bir köyde bir aşiret reisinin yanında geçirecekleri anlaşılmakla maruzdur.

11.9.1919
Alay 15 K. Binbaşı
İlyas

Vesika, 72.

Ankara K. O. 20 Kumandan Vekâletine

Erzurumda K. O. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine
Diyarbakır K. O. 13 Kumandanı Miralay Cevdet Beye

Malatya firarilerinin 10/11 Eylül gecesini Malatya kur-bünde Raka 11/12 gecesini Rakaya yarım saatlık bir köyde bir aşiret reisinin nezdinde geçirdikleri Malatyadan haber alınmıştır.

12.9.1919
Mustafa Kemal

Vesika, 73.

Malatya, 11.9.1919

Yüzbaşı Faruk Beyin avdetinden evvel Validen ayrılan ve geç olarak merkeze gelenin (ismi yok) ifadesi berveçhi-

ati maruzdur. "Vali Ali Galip ve Mutasarrıf Halil Beylerin mevkilerine avdet edip aileleriyle birlikte istiyebilecekleri istikamete hareket etmek üzere serbestce memlekete girmelerine ve kendi şahıslarına hiçbir suretle müdahale ve taarruz edilmeyeceğine dair tarafımdan teminatı kaviye talep etmekte oldukları şimdi yanlarına gidip gelmiş olan birisi vasıtasıyla haber gönderecekleri ve binaenaleyh selâmeti memleket namına bu suretle vaki olan tekliflerini kabul etmek muvafık olup olmadığı" hakkındaki emrinizin intizarında bulduğumuz maruzdur.

Ilyas

Vesika, 74.

Maltayda Ilyas Beyefendiye

Ali Galip ve Mutasarrıf Sabık Halil ve hempâlarının millete karşı hıyanet ve denaetlerinin tahakkuk eylemesi üzerine bu meseleyi merhumun ile münasebete girilerek değil yalnız ve ancak padişahımıza doğrudan doğruya arzı hakayık eylemek suretiyle halletmek için bu dakikada bütün Anadoluda tekmil valiler, mutasarrıflar, kumandanlar ve millet telgraf başında bulunuyorlar ve hükûmeti merkeziyeyi Ali Galip ve hempâlarıyla şeriki hıyanet addederek tahtie etmektedirler. Böyle bir anda başka bir sureti hal varidi hatır olamaz. Bu hususta zabılilerinin azami şiddet ve ciddiyet göstereceklerinden eminiz. Mutasarrıf vekili Tevfik Beyden ve Topçu Alay Kumandanı Münür Bey ve Süvari Alay Kumandanı Cemal Bey arkadaşlarımızdan da aynı suretle hareket bekleriz. Ciheti askeriye ve mülkiyece en son alınmış olan tedabirin izah buyurulmasını rica ederiz. Bu adamların aileleri hüsnü suretle tahtı muhafazada bulundurulmalıdır. Taraftarları bilâtereddüt ve derhal tevkife alınmalıdır, zerre kadar mümanaat ve fesada cür'et edenler bilâ merhamet derhal idam olunmalıdır.

Hilâfet ve saltanatın masuniyeti ve hukuk ve mukaddesatı millet bugün bu tarzda harekete âmirdir.

Umumi Kongre Heyeti

Vesika, 75.

12.9.1919
Saat, 1 40

Malatyada On Beşinci Alay Kumandanı İlyas Beye

Şimdi mahallinden verilen malûmatı mevsuka şudur: İngilizlerin elyevm Urfada üç yüz, Ayıntapta üç yüz elli, Maraşta yüz neferleri vardır. Binaenaleyh size bir İngiliz fırkasından bahsedenlerin beyanatı, vatan ve millet hainlerinin yalanını naklederek maneviyatınızı kırmak, alçaklıktır. Hakikati mezkûrenin icabedenlere tefhimi münasip olur.

Mustafa Kemal

Vesika, 76.

Malatya, 11/12.9.1919

C tele: 1 — Şart dermeyan eden Vali Galip, Mutasarrıf Halil Rami Beylerdir. 2 — Sivasan gönderilen zabıtlar hâlâ gelmemiştir. 3 — Hısnımansur ve Siverekten hareket eden bölüklerden malûmat yoktur. 4 — İçtima etmekte olduğu bildirilen Süvari alayının sürati mümkün ile Malatyaya tahrikine emir ve delâlet buyurulması müsterhamdır. 5 — Zevâtı malûmenin aşair muavenetiyle Malatyaya taarruzu halinde mukavemeti şedide ibraz edilmesi sureti kat'iyyede kararlaştırılmıştır. 6 — Yarı 12.9.1919 Bedir Ağaya buradan aşair rüesasından bir Kürt heyeti gönderilecektir. Heyet, Bedir Ağayı ikna ve dairei itaate ırca etmek için çalışacaktır. 7 — Eldeki kuvvet, Malatyayı uzun müddet bir Kürt taarruzuna karşı mukavemete kâfi değildir. Bunun için sürati mümkün ile kuvayı muavine sevkine delâlet buyurulması ekiden müsterhamdır.

İlyas

Vesika, 77.

— Mühim işleriniz olduğu için ayrılabilirsiniz. Kongrenin henüz müctemai ve muhaberata devam etmekte bulunma-

ından icabında bir şeyi tebliğ edebilmek için telgrafhanede
bir zabıt terketmenizi rica ederiz.

— Süvari Yaveri Cemil Bey emrinize intiazren beklioyr.

Mustafa Kemal

Vesika, 78.

Tel
Müstaceldir.

378
300

Malatya, 14.9.1919

Sivas Kongre Heyeti Muhtremesine

1 — Buraca yapılan tedabiri âcile ve gerekse Rakaya
izam olunan heyeti nashanın içtima etmiş olan aşair ve rüe-
sasına yapmış oldukları telkinat neticesi hasenesi olmak üzere
bine karip içtima etmiş olan bütün aşairin tamamıyla dağıtıl-
masına muvaffakiyeti tamme hâsıl olmuştur.

2 — Buradan firar eden, birtakım tasniat vaitleriyle
aşair rüesasını elde ve Ekradı başına cem ve binnetice arzu-
suna muvaffak olamıyan Ali Galip ve Halil Rami Beyler
artık bu tedabir ve yapılan terqip ve teşvikat neticesi mem-
leketi terketmek zarureti karşısında bulundukları cihetle bu-
radan gönderilen Pütürge Kaymakamı Sabıkı Ragıp Beyle
Kâhta aşair reisi Hacı Bedir Ağanın himayeleriyle ve Kâhta
tarikiyle Urfaya gitmek üzere bugün Rakadan hareket et-
mişlerdir.

3 — Başına toplamış olduğu birtakım hazele ile buraya
gelerek Türk ve Kürt unsurları arasına tohumu nifak saçmak
istiyen İngiliz Binbaşısı Nowill, Amiri olan Miralay Mösyö
Belfden aldığı emir ve talimat üzerine yarın alessabah Gö-
zene tarikiyle ve yine jandarmalarımızın himayesi ile mer-
kezi livaya uğratılmaksızın Gözene nahiyesi üzerinden mü-
reffehen Elbistana hareket edeceklerdir.

4 — Salifülarz ittihaz kılınan tedabiri hasene neticesi
olmak üzere bütün vakayi tabiatıyla izale ve emnü asayiş

iade ve memleketin her tarafında sükûneti tamme berkemal bulunduğu berayi malûmat maruzdur.

Malatya Mutasarrıfı Vekili
ve Jandarma K. Binbaşı
Tevfik

Vesika, 79.

Tel

Sivas, 15.9.1919

Sivas Heyeti Merkeziyesine (tezkere).

15, 20, 13 üncü Kolordulara.

Niğdede 11 inci Fırkaya.

15, 5 inci Fırkalara.

Trabzon, Bitlis, Diyarbekir, Erzurum, Van, Kastamonu, Konya, Ankara vilâyetlerine.

Kayseri, Erzincan, Bolu, Canik, Afyon Karahisar, Kütahya, Yozgat, Kırşehir Mutasarrıflıklarına.

Fıratı Harput Valisi Ali Galip, Malatya Mutasarrıfı Halil ve hampâları Bedirhanilerden Kâmrân, Celâdet ve Cemil Paşazade Diyarbekirli Ekrem'in hükûmeti merkeziyesinin talimatıyla amâli meşruai milliyi söndürmek, Sivas'ta toplanan Umumî Kongreyi dağıtmak maksadı hainanesiyle bidayette eşkıya derdesti için muavenet talebi bilâhare firarları esnasında Malatya ve civarının Ermenistan olacağı ve hattâ Harputtan hareket eden askerimizin gûya Ermeni asleri bulunduğu gibi ifsadat ve iğfalâtı cinayetskâraneleri neticesinde civarda toplanmış olan bir kısım Ekradın Malatyadan gönderilen heyeti nasiha tarafından kendilerine hakikatın tefhimi üzerine firarilere lânetlihan olarak tamamen dağıldıkları ve hıyaneti vataniyeleri bütün millet tarafından anlaşılan firariler artık aşair içinde barınmayacaklarını anladıklarından İngilizlere sığınmak üzere Urfaya kaçtıkları, Kürtleri makamı mukaddesi hilâfetten sıyrarak İngiliz esaretine sokmak maksadiyle propaganda yapmakta olup firarilerle beraber Malatyadan kaçan İngiliz Binbaşı mahut Mister Nowill'in de jandarmalarımızın nezareti altında Elbistan'a doğru sevk edildiği mahallinden bildirilmekle tamimi keyfiyet olunur.

Heyeti Temsiliye

Vesika, 80.

Vilâyetimiz Valisi firarı Galip ve İngiliz Binbaşı Nowill ve rüfekayı serirlerinin Malatyadan firarlarından sonra dağ başlarında yekdiğeriyle muhaberesi

İngiliz Binbaşı Nowill tarafından mektup:

Beydağında Vali Galip Beye

Refakatimde bulunan zevat ile Ayıntap üzerinden Halebe avdet etmek üzereyim. Sivas hareketi üzerine civar vilâyata sirayet eden guriş teskin ve bu hususta Dersaadetle muhaberede bulunmak azminde olduğunuza vâkıfım. Bu itibar ile zatiâhâllerinin Dersaadetle vukubulacak muhaberatınızı bizzat temin etmek emelindeyim. Halbuki zatiâhâllerinin Urfadan Dersaadetle muhabere etmeniz imkânı mefkuttur. Çünkü Urfadan Dersaadete ve hükümeti Osmaniye'nin emrine amade bulunan yegâne telgraf hattı Sivastan geçmekte olup bununla muhabere etmeniz mümkün değildir. İstanbul ile muhabereye müsait ikinci Halep telgraf hattı ise İngilizlerin elindedir. Birlikte Ayıntaba azimet ve bendeniz orada İngilizlerin vasıtasıyla İstanbul'a kadar hattı serbest ve emrinize amade bulundurmağı vazife telâkki ettiğimi arz ve takdimi ihtiramla eylerim.

Nowil Major

Kâhta Kaymakamhına
(Tahrirat)

İrtikâp eyledikleri ceraini cîmaiye ve mezalimî mütenevvia neticesi olarak orduyu mağlûp, menkûp bir hale düşüren İttihat ve Terakki sanadidî bir vakitten beri kendilerini kanunu adaletin pençesi kahrından kurtarmak mecburiyetiyle memlekette ihtilâl çıkarmaya, ortalığı karıştırmaya çalışıyorlardı. Erzurumda vatanperverane birtakım müddeayâtı kâzibe ile meydana atılıp kongre namı altında mukarrerat ittihaz eden eşhas ittihadiye bu kere de Sivasta kongre akdederek asayişî memleketi tehdide, eskân ecanibi tehyice başla-

malariyle İtilâf Hükûmetleri kuvayı işgaliye sevketmeden işbu kongrenin men'iyle müretteplerinin istisaline lüzum görülmüş ve işbu vazife uhdei senaveriye ihale buyurulmuştu. Bermueibi iradei seniye şu mühim vazifei vataniyenin ifasına âzîm iken Mustafa Kemal avanesi kumandasında bulunan muğfel bir kısım askerî ittihatçı zabıtlar kumandasıyla Malatyaya gelmekte olduğunu ve bizi tevkife memur bulunduğunu haber alarak Mutasarrıf Beyle Hacı Bedir Ağayı bilistihap Beydağına çekildim. Maksadım iradei seniye ahkâmı münifesini intaz ve huruç alessultan fezahatine mütecasır olan bağlari istisal ile vatan ve milletin maruz bulunduğu mehaliki izaledir. Halifei zişan efendimize sadık aşirden lüzumu kadar kuvvet ihzar etmekteyim. Başka keyfiyete vâkıf olarak kıtaatı askeriye kumandanlıklarında bulunan bu gibi bağlilerin teşebbüsâtına mümanaat ve senakârlarına her hususta muavenet lüzumu beyan olunur. Berveçhibalâ hakayıkın ilâniyle ahâlinin, hainlerin iğfalâtına kapılmamasını temin lâzîmeden olup hilâfında hareket veya ızharı cebanet müstelzîmî mücazattır.

Mamuretülâzîz Valisi
Galip

Huzuru Devletlerine

Büyük vatanperverimiz Paşayı Mükerrrem ve Muhterememiz Efendimiz; Mamuretülâzîz Valîi sabıkı Kayserili firarı Galip ve rüfekai geriresinin Malatyadan firarlarından sonra kuvveden fiile çıkamıyan teşebbüsâtı hainaneleri her ferdi müslimin tel'in ve nefretini mucip ahvalden olduğu varestei izahtır. Elde edilip leffen takdimi huzuru sâmilere kılınan ve pek büyük bir vesikâi denaet ve ihanet olan tahrirat suretleri muvafık görüldüğü takdirde İradei Milliye Ceridei muhteremesine derç ve ilânı temenniyatı mahsusasiyle mingayrihaddin arzı ihtiramât ve tazimat eylerim Efendimiz Hazretleri.

23.10.1919

Mamuretülâzîz Vilâyeti
Ajans Muhabiri
(Okunmuyor)

Vesika, 81.

K. O. 3 Kumandanlığına

Urfa hakkında alınan malûmat hulâsaten bervehiatidir:

1 — Elâziz valî sabıkı Ali Galip Bey Urfada İttihat ve Terakki mensubininden Şeyh Müslim Efendinin hanesinde misafir olmuş ve esnayı müşahabede Müslim Efendi Galip Beyin fikrini terviğ etmemiştir. Ertesi günü Galip Bey İngiliz kumandanına müracaatla İngiliz siyaseti aleyhinde bulundugundan bahis ile Müslim Efendiyi tevkif ettirerek Halebe sevkettirmiştir. Mumaileyh elvaym Halepte mevkuf imiş. Galip Bey üç gün Urfada kalmış, badehu Halebe gitmiş. Malatya Mutasarrıfı sabıkı Halil Rami de takriben on gün evvel Halebe gitmiş.

2 — Urfanın şimalinde belediye hastanesi kurbünde İngilizler tarafından Ermeni eytarnhanesi olarak inşa olunan bina hitama ermek üzere imiş.

Harekât, 2605, 11.10.1919

K. O. 13 Kumandana
Cevdet

Vesika, 82.

Erzurum, 11.9.1919

Başkumandanı akdesimiz şevketlû, mehabetlû padişahımızın atebci ulyayı mülûkâncelerine

Sevketpenah Efendimiz;

Bugün vesaiki sahibai resmîye ile sabîr ve kemalî teessürle her tarafa gayı oldu ki, Dahiliye Nazırı Adil Bey ve Harbiye Nazırı hafi bir plân tahtında Elâziz Valisi Galip Beyi bazı din ve vatan haini casuslarla beraber öteden beriden bir kısım müsellâh Kürtleri toplayarak çeteler teşkil ve riyaset ettirmek ve bunları Sivasta in'ikat eyliyen ve her türlü mânasiyle millî ve mevrû ve bundan dolayı da orduyu humayunlarının emniyet ve müzaharetine mazhar olan Kongreyi bilmuharebe bastırmak suretiyle beynelislâm sefkidimaya tasaddî olunması ve ayrıca memaliki mahrusai şahane

nin gayri müftek bir parçası ve makamı akdesi saltanat ve hilâfeti seniyelerine lâyezal bir hissi rabıta ile merbut olan Kürdistanı gûya ayaklandırmak suretiyle vatanı parçalamak gibi mahza düşmanlara hâs bir plânın tatbikini külliyetli para mukabilinde taahhüt etmiş oldukları tamamiyle tezahür etmiştir. Şifreli muhaberatı elde etmek ve bu caniyane harekâta, takip ve tefehhus eylemek suretiyle, muttali olan civar kolorduların sevkettiği muhtelit kuvayı askeriye Galip Bey haininin riyasetindeki çeteyi Malatyada tazyik etmiş ve Malatyadan hâsiren firara icbar eylemiştir. Takiplerine şiddetle devam olunuyor. Lehülhamı işbu mel'anet belâsı vaktinden evvel keşfedilmiş ve tedabiri kat'ıye ittihaz olunmuştur. Beynelislâm sefkidimaya ve memlekette iğtişâş ihdasiyle felâketler intacına çalışan bu zümrei ihanet takibat neticesinde kanunun ve şeriati garrayı ahmediyenin pençesi icraatına tevdi olunacaklardır. Düşman parasıyle ve vatanızlık hissiyle tertip olunan bu ihanete muttali olan Elâziz ahatü inlâmiyesi pek derin bir nefret ve galeyan izhariyle casusların bilfiil takibine de koyulmuşlarsa da adaletin tatbik olunacağı vadiyle sükûna irca olunmuştur.

Şevketpenah Efendimiz:

Devleti aliyei osmaniyelerinin ve hanedanı celilüssanınnın altı buçuk asırlık tarihi mübarekinde ve hassaten hayat ve memnat ile çırpınan şu tarihi devirde devlet ve milletin kalbgâhına tevcih olunmuş bu kadar hainane bir misale tesadüf edilemez. Zatı akdesi humayunlarına kemalî tâzim ve ubudiyetle merbut olan bütün milleti necibeleriyle orduyu humayunları vatan ve milletin ve zatı akdesi hilâfetpenahilerinin halâsı mesudu gibi bir gayei mukaddese etrafında toplanmış oldukları bir sırada düşman tarafından sokulunmuş bu zümrei ihanetin asakiri şahaneleriyle müsademeyi ve beynelislâm sefkidimayı mucip suikastler tertip ve Dahiliye ve Harbiye Nazırları tarafından tebliğ ve tatbik ettiren hükûmeti merkezîyeden derhal itimat ve emniyeti nezettirmiştir. Ayrıca hakanı celilüssanınnızla milletin arasında haili muzır olmak cürmü de tarihen affedilmez bir cinayettir. Umum milletin meşru olan amâlini, bir araya gelen kuvvetini inkâr ve tevil edip te bunu İttihatçı manevrası göstermek ve zatı akdesi hilâfetpenahilerinden ketmî hakikat eylemek kadar azim bir günah ve mes'uliyet olamaz. Sevgili padişahımız,

milletin kudreti müsterekkesi siyasi tesirlerden külliyyen azade ve münezzehtir. Orduyu humayunları ise bîküllîye siyasi cereyanlardan münezzehtir ve ancak umum vatan ve milletin ve axtı akdesi humayunlarının masuniyetine aht ve azmaylemiş olan millete müzahirdir. Binsenaleyh amâli megruâ milliyeye istinat edecek; dinine, vatan ve milletine merbut ve zatı akdesi humayunlarına, makamı muallâyı saltanat ve hilâfete bihakkın tazimkâr, namuslu zevattan mürekkep ve megruti-yete tamamiyle sadık bir heyeti cedidei hükûmetin teşkili ile milleti necibelerinin ve orduyu humayunlarının tatmîni ve bunu mütaakip vatan ve milletine ihanet etmekte olan casus şebekesi hakkında tahkikat ve icraatı seriai âdilânelerinin icrasını ve bu surette bir heyeti âdilei hükûmet teessüsüne kadar merkezi hükûmetle bir veçhile muhabere ve münasebette bulunmamağa karar vermiş olan milletten ordunun ayrılma-yacağı, zatı vak'aya muttali ve mahalline mücavir olan kolor-dular kumandanları, hakipayı şahanelerine arza mecbur olduk. Olbapta ve katibei ahvalde emrû ferman şevketiğ padişahımız efendimiz hazretlerindir.

Vesika, 83.

Ankara, 11.9.1919

Sadrâzam Paşa Hazretlerine

Başkumandanı akdesimiz efendimiz hazretlerine olan maruzatımızı doğrudan doğruya arz etmeği musırrane talep ederiz. Mümanaasat buyurulduğu halde ve padişahımıza, mil-letimize, vatanımıza ihanetinize hükmedilerek başka suretle ittihazı tedabire mecbur kalınacaktır.

Bundan hâsıl olacak fenalığın bütün mes'uliyeti zatı fe-hametpenahilerine raci olacağını arz ederiz.

K. O. 20 K. Vekili
Mahmut

Erkânıharp Reisi
Ömer Halis

Erzurum, 11.9.1919

Makamı Sadareti Uzmaya

Şimdi doğrudan doğruya başkumandanı akdesimiz hali-fei zıyanımız efendimize maruzatı mühimmede bulunmak me-

burijetindeyiz. Hail ika edilmemesini rica ederiz. Aksi takdirde tevelliit edecek netayici vahimenin mesuliyeti suzı zati fahimanelerine raci kalacağını arzederiz.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım

K. O. 13 K. Vekili
Cevdet

On Birinci Fırka Kumandanı
Mümtaz

Sivas, 11.9.1919

Sadrâzam Paşa Hazretlerine

Zatı hazreti padişahiye doğruca maruzatta bulunmak üzere yolu açık bulundurmak hususuna ait istirhamın tervici tehir edildiği takdirde hâdis olacak halden maddi ve manevî vebal mesuliyetiniz derecesi tezauf etmektedir. Vakit geçirilmesinde fayda olmadığını arzederim.

K. O. 3 Kumandanı
Salâhattin

SURET

Vakayii ve hakayikı doğrudan doğruya başkumandanı akdesimiz efendimize bilâvasıta arz etmek isterim, maruzatımı takdim için mümanaat ika buyurulmamasını istirham ederim.

Salâhattin

Ankara

Zatı şahaneye keşide edilecek telgrafnemenin alelusul çekilmesi ve usulü veçhile takdim edileceği suretinde Sadrazam Paşanın cevaplarına karşı ne emir buyuruluyor?

Makamı Sadarete yazılan telgrafı vermişler.

Bir de vilâyetten de Dahiliye Nezaretine yazdığı tekittir efendim.

Sadrâzam ve Dahiliye Nazırı birarada imişler.

Sadrâzâmın konağında telgraf merkezi olmadığından yakın bir telgraf merkezine teşrif etmelerini yazdık cevap bekliyoruz.

Başmemur muavini geldi. Sadrâzam Paşaya yazılan ifade telefonla söylendi, alınan cevapta telgrafname münderecatı Sadrâzam Paşa Hazretlerine arzolundu, vukubulacak maruzatları usulü dairesinde telgrafla arz olunmalıdır. Telgrafnameleri kezaik usulü dairesinde takdim edilir. Buyurduklarını müdür bey söylüyor efendim.

Alınacak cevap gelince derhal yazılacağı tabiidir. Boş durmamak üzere telgraf işliyebilir miyiz?

Deminki ifadeyi Sadrâzam Paşa arz etmişler alınacak cevaba intizar edildiğini söylüyorlar efendim.

11.9.1919

Şef muavininin ifadesidir.

Merkezimiz mümanaat ıka etmiyor. Ancak alınan emri vazifemiz hemen makamı aidine takdim etmektir. O da saniye tehirsiz ifa ediliyor. Başka ne yapabiliriz efendim? peki şimdi Sadrâzama iblâğ ederiz efendim.

Telefonla Sadrâzam Paşaya tebliğ olunup alınacak cevaba intizar edildiğini başmemur söyledi efendim.

İstanbul muhaberatı

11/12.9.1919

Saat: 9,5

Bu usul Sadrâzamanın yeni bir icadı mıdır? Millete muhatap olmaktan utanan Sadrâzamanın irtikâbı kizbü düruğ ettiğine şüphe yoktur; fakat sizin bu âdi harekete âlet olmamanız lazımdır.

Sadrâzama söyleyiniz makine başında milletin ve ordunun ihtarına kulaklarını açarak dikkatle dinlesin ve siz de yalan söylemekten vargeçiniz.

Umumi Kongre Heyeti

C: Emrinizi başmemura verdim efendim.

Sizin buraya yazılacak telgarflarınızı derhal telefonda makamlarına, derhal telefonda yazılacağını başmemur söylüyor efendim.

Başmemura verdim.

Istanbul ile muhaberat

11/12.9.1919

Saat: 9

— Sorayım. Şef Fahri.

Sadrâzam Paşanın konağına telgraf ve telefon vardır.

— Sadrâzam Paşa ya sadarette veya mabeyni humayundadır; kendisini buldurup hemen telgrafhaneye gelmesini söyleyin. Mevzubahs olan mesele zannettiğiniz gibi basit değildir. Çok mühimdir, bilâhare sizi mesul ederiz. İsminiz ve şahsınız bizce malûmdur işi uzatmayın çabuk cevap veriniz.

— İşte başmemur diyorlar ki, Sadrâzam Paşa konağımadır. Emrederlerse yazılacak telgrafi telefondan konağa yazınız diyorlar.

Bendeniz emirlerinden hariç ne yapabilirim ki... ufak bir maiyet memuru mesul ad buyurulsun.

— Bizim size yazdıklarımızı telefon veya telgrafla derhal Sadrâzama bildiriniz. O sizin bileceğiniz bir iştir. Neticesini derhal bildiriniz.

— Üçüncü Kolordu Kumandanı, Sadrâzam Paşayı telefonda veya telgarfta bekliyor.

— Emrinizi ifaya çalışıyorum. Biraz sabır buyurunuz.

Başmemur Fahri Bey diyor ki, Sadrâzam Paşa ve Dahiliye Nazırı ile Harbyie Nazırının konaklarında telgraf yoktur. Bunlara yazılacak telgrafları doğrudan İstanbul'a yazıp buradan da müvezzii mahsus ile kendilerine gönderilir.

Vesika, 84.

Tel

Sivas, 15.9.1919

12.9.1919 tarihli talimata zeyildir.

Maksat, megru bir heyet re'isikâra geçinceye kadar Ferit Paşa kabinesiyle kat'ı münasebet olduğundan Dersaadetle muhaberatı resmîye icra edilmeyecektir. Hususî ve ticarî muhaberat tamamen serbesttir. Yalnız Dersaadetle olacak bu gibi hususî muhaberatın da tahtı murakabede bulundurulması lâzımdır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Erzurum K. O. 15, Ankara K. O. 20, Diyarbekir K. O. 13, Konya K. O. 12, Niğde Fırka 11 Kumandanlıklarına.

Konya, Ankara, Kastamonu, Hüdavendigâr, Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakir, Mamuretülâziz vilâyetlerine, Erzincan, Canik, Kayseri, Niğde, Malatya, Amasya, Bolu, Antalya, Eskişehir ve Afyon Karahisar Mutasarrıflıklarına yazılmıştır.

Vesika, 85.

Tel

Sivas, 16.9.1919

Aynı Makamata

12.9.1919 tarihli tebliğata zeyildir:

1 — Hiyaneti vataniyesi fiilen vesâike müsteniden sabit olmuş bulunan Ferit Paşa Kabinesinin ıskatı ile yerine amâli milliyeye hâdim meşru bir heyetin tâyin ve ikamesi istihbaratının zatı akdesi hazreti padişahiye arz ve refine heyeti hazırai hükûmet mümânaat eylemekte bulunduğundan Kongrece takarrür ettirilip tatbiki Heyeti Temsiliyemize havale edilen tedabir, maruzatı mezkûre mesmuu şahane olup meşru bir heyet mevkii iktidara geçinceye kadar Ferit Paşa Kabinesiyle yalnız muhaberatı resmîyenin kat'ıdır.

2 — Vazih olan bu maksadı meşruun tesrii istihsali için sizce varidî hatır ve kabili icra sair tedabiri müessire varsa iş'arı rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 86.

Tel

13.9.1919

Balıkesirde K. O. 14 K., Konyada K. O. 12 K., Diyarbakirde K. O. 13 K., Erzurumda K. O. 15 K., Ankarada K. O. 20 K., Bursada Fırka 17, Çinede Fırka 58, Bandırmada Fırka 61 Kumandanlıklarına ve 61 Fırka vastasıyle Edirne'de K. O. 1 K., Niğdede Fırka 11 K., vilâyetlere, müstakil sancaklara, belediyelere, Müdafası Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyelerine.

Hükûmeti merkeziyenin ittihaz ve takibetmekte olduğu mesleki irticakâraneye ve yaşamakta olduğumuz günlerin

mehalik ve muhataratı azimesine karşı müdafaaı hukuk ve muhafazai mevcudiyet için Meclisi Millinin intihap ve in'ikadını temin ve tesri etmek bugünün en mühim vazifesidir.

Hükûmeti merkeziye milleti işgal ile mebusan intihabatını aylarca icra etmemiş olduğu gibi son zamanlarda verdiği intihap emrini de türlü esbap ile ta'vik ve tehir etmektedir. Ferit Paşanın Torosun ötesindeki vilâyetimizden feragat ettiği Sath Konferansına verdiği nota ile sabit, Aydın vilâyetinde Yunanlılarla tahdidi hududa teşebbüsü oradaki işgali emrivaki halinde bir ilhak olarak kabul ettiğine delil bulunmuş ve aksama meğulei sairei memleket için de bunlara benzer gafilâne ve hainane siyasetiyle mülk ve milleti inkısama uğratacağı kaviyen melhuz ve Meclisi Millinin inikadından evvel sulhnameyi imza ile milleti bir emrivaki karşısında bulundurmak niyetinde olduğu memul bulunmuş olduğundan Umumi Kongre orduyu ve milleti intihaba davetle berveçhiati hususatin sürati icrasını mesaili hayatiyei milliyeden ad ve beyan eyler.

Evvelâ — Intihabat hazırlıklarının mer'i kanundaki enasari müddet zarfında icra ve ikmalî için belediyeler ve Müdafaaı Hukuk Cemiyetleri faaliyeti tamme ile çalışmalıdır.

Saniyen — Sancaklardan çıkarılacak mebusların, miktarı nüfusuna nazaran adedi hemen tesbit olunarak Heyeti Temsiliyeye şimdiden bildirilmelidir. Namzetler meselesi bilâhara bilmuhabere hallolunacaktır.

Salisen — Gerek intihap hazırlıkları, gerek intihabatın icrasında mucibi teahhur esbabın şimdiden teemmül ile ref'i ve hiçbir teahhura meydan verilmeyerek asgarî müddet zarfında intihabatın intacı.

İşbu karar muntakanızdaki bilcümle belediye ve Müdafaaı Hukuk Cemiyetlerine tebliğ ve icabının sürati ifasına muavenet buyurmanız rica olunur.

Heyeti Temsiliye

Vesika, 87.

Erzincan, 14.9.1919

Savasta Umumî Kongre Heyeti Temsiliyesine

1 — Arzuî millî hilâfındaki hareketi sabit olan hükûmeti merkeziye ile münasebatın kat'ını ve namı namîi haz-

reti padişahiye tedviri umur edilmesine dair altı maddeyi havi olarak Kongrece ittihaz olunup Baki Beye keşide olunan 13 Eylül 1919 tarihli telgrafname ile tebliğ buyurulan karar, memurini mülkiye ve askeriye'nin muvafakati alındıktan sonra akdolunan içtimâ umumide kıraat ve ârayı umumiyeye arz olundu.

2 — Hükûmeti merkeziye ile münasebatın kat'ı takarrür ettikten sonra namı namî hazreti padişahiye olarak kavanini mevzua dairesinde tedviri umur edilmek için mezkûr altı madde münderecatı kâfi ve muvafık görülmüş ve ancak mevaddı mezkûrenin aynen Kongrece hükûmeti merkeziyeye iblâğı ve mukarrerat ve metalibi sabukanın is'afı için kırk sekiz saat mühlet itasıyle muvafık cevap verilmediği halde tatbiki muvafık olacağı umumca karargir olmuştur.

3 — Livaya mülhak kazalar hey'atına da tebliğ edilmiştir. Oralardan da alınacak cevaplar arzedilecektir efendim.

*Şarkî Anadolu Vilâyatı Erzincan
Heyeti Merkeziyesi Müdafası
Hukuk Cemiyeti*

Erzincan, 15.9.1919

Sivasta Umumi Kongre Heyeti Riyasetine

14.9.1919 telgrafımıza zeyildir: Kemah kazası dahi merkezimiz mütalâtını iktifaen Kongrenin musammem mukarreratını kabul eylediği.

Erzincan Heyeti Merkezi

Vesika, 88.

*Gayet mühim ve müstaceldir.
Dakika tebiri caiz değildir,
adet
2385*

Diyarbakirden, 14.9.1919

Sivasta K. O. 3 Kumandanlığına

Umumi Kongre Heyeti Temsilîyesine:

İtimadı milliyi haiz bir hükûmetin teşekkülüne kadar hükûmeti merkeziye ile kat'ı alâka ederek mercii muhabere-

tın Umumi Kongre Heyeti Temsilîyesi olmasında, muntakamız ahval ve efkârına nazaran berveçhiati mehazir mevcut olduğuna nazarı dikkati celbe lüzum hissettim.

Bitlis vilâyetinin bir kısmı müstesna olmak üzere muntakam ılgal acısı duymamıştır. En ziyade bu sebepten ve diğer muhtelif tesirattan dolayı icabedenlerin tenvir edilmesine rağmen muntakamda Vilâyatı Şarkıyenin diğer mahalleri gibi kütlei vahide halinde vahdeti milliye tevafuku efkâr yoktur. İki ay evvel Diyarbekirde yapılmak istenilen inkılâp ve son Malatya hâdisesi buna delildir. Bunda İngiliz propagandası ve İngiliz parasıyla ılgal olunmuş bazı Kürt gençlerinin de tesiri çoktur. Müttemadi iradeta ve teşvîkate rağmen Diyarbekir ve Elâziz vilâyetlerinden Erzurum Kongresine kimsenin iştirak etmemesi ve Kongre mukarreratı herbir tarafta lâzım-gelenlere verildiği, maksat anlatıldığı halde ef an matlûp teşkilâtın yapılamaması binaenaleyh muntakamda henüz Müdafası Hukuk Cemiyetlerinin teşekkül etmemesi yüzünden bütün efradı millet makasadı hakikiyeye agâh değildir. Bu sebepten bugün merkezi hükûmetle büsbütün kat'ı alâka edilerek mercü muhaberat Kongre Heyeti Temsilîyesi olursa muhalifler, siyasi bir maksat takip edenler, bu hareketi ahaliye başka türlü telkin edecekler, hilâfete karşı isyan edilmiş göstererek efkârı tağlît edecekler ve bu veçhile maksatlarını istihsal için taraftarlarını tezyide çalışacaklardır. Muntakamın İngiliz nüfuz ve ılgali altında bulunan yerlere mücavir ve Arabistanla hemhudut olması hasebiyle İngilizler de bu noktadan propaganda yapacaklardır.

Firarilerin, Malatya livasında aşairi tehyiç için Malatya'ya gelen kuvvetin Ermeni kuvveti olduğunu ilân etmeleri, aşairi, Ermenilerin Malatya'ya hücum edeceği bahanesiyle tehviç ederek cem'e çalışmaları, Ali Galip Beyin, ahaliye Kongre aleyhinde bulundurmak maksadiyle, Kongre hali içtimada iken Erzurumun makamı hilâfet ve merkezi hükûmetle kat'ı alâka etmiş olduğunu ilân etmesi ve bu propagandanın buralara kadar akseylemesi maruzatımı teyide kâfi delildir.

Henüz Malatya meselesi sükûn kespetmemişken şimdi mercü muhaberatın Kongre addedilerek merkezi hükûmetle büsbütün kat'ı alâka edildiğinin ilân ve ifşa edilmesini bu noktai nazardan mahzurlu görüyorum. Bahusus muntakamda

Arap ve Kürt birçok aşair olduğundan bunların hilâfet siyasetiyle elde tuttuğumuzu nazarı dikkate almak lâzımdır. Erzurum Kongre mukarreratının dördüncü maddesi mucibince bir tazyiki dövelî karşısında hükûmetin buraları terk ve ihmal ettiği kat'iyyen tebeyyün eder ve bütün millet te buna kani olursa o aman tesirâtı siyasiye husule getirmek için şeraiti mukarrere tahtında muvakkat bir idareyi bütün millet kabul eder. Esasen Ermenistan teşekkülünü kimse istemediğinden böyle bir zamanda hiç propaganda müessir olamaz. Berveçhiati nikata da nazarı dikkati celbederim:

Zabitan ve memurunin, Anadolu efradının aileleriyle uzun müddet muhabere edememesi ahvali ruhiyeleri üzerinde suitesir yapar. Tüccarların, bankaların muamelâtına ait telgraflarının çekilmemesi ecanibân, muhaberâtının durması da suitesirat hâsıl eder. Bundan başka telgraf memurları, kazanılacak hasılâtla maaşlarını alacaklardır. Bugün Bitlis memurları beş aydır maaş alamadıklarından istifa eylediklerini, bu hususun makamı aidine bildirilmesini rica ettiler. Bunlar gibi Bitlis vilâyetinde memurini mülkiyenin de muntazaman maaş alamadıklarını istihbar ettim. Gerek şimdi ve gerekse Kongre mukarreratının dördüncü maddesinin tatbiki, lüzum hâsıl olunca ve muvakkat bir idare tesis edilince memurin ve askerinin maaşatının, masarifinin menabii mahalliye ile temini imkânı olamayacağından hassaten bu vaziyet uzun devam ederse işe buhranı zaptı rapı ve her türlü fenalığı tevli edeceğinden bu hususta ne tedbir düşünüldüğüne dair tenvir olunmaktığını arzu ederim. Hükûmeti merkeziye, İngiliz nüfuzunda olduğuna göre her türlü ısrara ve mesaiye rağmen İngilizlerin nüfuzundan ve arzusundan başka hareket yapacak bir hükûmet teşkiline imkân olmaz ve rekabeti düveliye de bunun husulünü temin edemezse, İngilizler de hükûmetin muvafakatiyle vâsi mikyasta bir ıssal plânı tatbik ederse yena baştan İngilizlerle muharebeye girişmeğe Kongre taraftarıdır ve girişildiği takdirde muvaffakiyetten ne dereceye kadar emindir ve bu hareketi musırrane vatanın menafine muvafık mıdır. Bu cihet hakkında da tenvir edilmekliğimi istirham ederim. Bugün için muvakkat idarenin mahzuriyetini arzettim. Hususî tüccar malı ve ecanibe ait telgrafların kontrol edilmek üzere çekilmesine kolorduların ciheti mülkiyenin ihtiyacatına ve pek mühim işlerine dair olan muhabe-

ratının yapılmasına taraftarım ve esasen bu mintakanın İstanbul muhaberatı Sivas'tan geçtiğinden oraca da kontrol edilebilir. Şimdilik Sivas ve Diyarbakır merkezindeki resmî muhaberatı tutmak, mütemadi müracaatlar ve turuku saire ile icrayı tesire çalışmak ile iktifa edilmesine taraftar olduğumu arz ederim. Harekât, 2385.

K. O. 13 Kumandan V.
Ahmet Cevdet

Vesika, 89.

*Gayet aceledir.
Hiç durmayacaktır.*

Malatya, 15.9.1919

Sivasta K. O. 3 Kumandanlığına

C: 13/14.9.1919 mukarrerat hakkındaki gifreye:

Mukarreratın bütün mevaddına kanaati vicdaniye ile muvafakat eylerim. Ancak Elâziz ve Malatya ve civarlarında kasabat, nevahi ile kurada henüz Kongrenin maksadı ve programı hemen umumiyetle meçhul olduğundan hükümeti merkeziye ile kat'ı alâka edilmenin hilâfetten ayrılmak, padişahı tanımamak gibi sütefsirlere, cahil ahali ve Ekradı Kürtlük amâli besliyenler tarafından isyana teşvik edilmeleri gibi birtakım münasebetsizliklere mahal ve meydan bırakacağını zannediyorum. Bu sebeple Elâziz vilâyeti halkının da Kongrenin maksat ve emelinden haberdar edilerek hiç olmazsa bir derece tenvirlerine değin bu hususun tehir edilmesini tensip buyrulursa muvafık bulduğumu arz ederim.

Alay 15 Kumandanı
İlyas

Vesika, 90.

Sivas, 16.9.1919

Sivasta münakit Umumi Kongre
Heyeti Temsiliyesine

Kongrece ittihazi tasavvur edilen tedabiri havi mavad-
da karşı düşündüğümüz noktaları berveçhizir arz ediyoruz.

1 — Tebliğ buyurulan mevaddın heyeti mecmuasından memlekette bir idarei muvakkate ilân edileceği anlaşılmaktadır.

2 — Idarei muvakkatenin ilânını icabeden esbap ve mesail Erzurum ve Sivas Kongreleri mukarreratiyle tesbit edilmiş [Erzurum mukarreratı madde 4, Sivas Kongresi mukarreratı madde 5] ve binaenleyh her iki kongrenin kararıyle hükûmeti merkeziyenin memleketimizden bir cüz'ünün terk ve ihmali ızdırarmada bulunduğu bir zamanda icra edilecek bir tedbirin, şu dakikada ittihazı kararnamenin yedinci maddesindeki [mukadderatı memleket ve milleti kat'iyen tâyin ve tesbit edecek vaziyetler için dahi son kat'i kararı Kongre müzakeresiyle itâ edebilir] sarahat veçhile Umumi Kongreye ait bir hak olarak görülmekte ve memleketin, milletin mukadderatına taallük eden en ağır ve en ziyade mucibi mesuliyet bir kararın ittihazı zamanında kararnamenin mevaddı sairesine istinadetmek imkânı görülememekte olduğundan bu cihet hakkında nazarı dikkatlerini celbetmeyi bir vazife addeyleriz. Bilhassa halî hazırın on, on beş gün, hattâ bir ay kadar daha idamesi imkânı mevcuttur.

3 — Memleket, bugün bir sükûnu tam halinde bulunduğundan ve müzaheretî umumiyeyi tam mânasiyle temin eden bu sükûnu ihlâl edecek en ufak bir haber ana vatanda anarşiyi tevlideder. Aksi propagandaların makes bulmasına ve belki de erkân umumiyenin zehirlenmesine sebep teşkil edebilir.

4 — Milletin maruzatını zatı şahaneye arz ve iblâğ edebilecek vesaili kemali sükûn ve samimiyetle ve tatlı bir şekilde arıyarak böyle büyük ve mesuliyetli bir işi son bir müracaatgâh olarak kabul etmek ve tacil etmemek daha muvafık olur.

5 — Binaenaleyh amâl ve tezahüratı milliyeye bir sureti hainanede karşı durmak istiyen hükûmeti merkeziyeyi vesaiti sairei siyasiye ve idariye ile ıskat edebilmek çarelerini ihzar etmekle beraber halihazırın on, on beş gün daha temdidî suretiyle hükûmeti merkeziyeye son ve katî bir mühlet vermek ve bu müddet zarfında ahvalin ıslahı imkânı bulunmadığı takdirde bütün mesuliyeti, hükûmeti merkeziyeyi

idare eden eghasa tahmil ederek ve Umumi Kongreyi içti-maa davet eyliyerek verilecek karar veçhile ittihazı tedabir eylemek icabedeceği kanaatindeyiz.

6 — Maruzatımız veçhile Umumi Kongre idarei mu-vakkate kararını kabul eylediği takdirde üçüncü ve dördüncü maddeler hakkındaki maruzatımız şudur. Memurinin amâl ve cereyanı milliye karşı icrayı tesir edebilecek aksamı mu-ayyendir. Bu, bilhassa idare, inzibat memurlarına münhasır kalabilir. Binaenaleyh bu karar umuminin — küçük me-murların istisnasıyla — yalnız icrayı tesir ve nüfuz edebile-cek memurine hasrı lâzım geleceğini zannederiz. Memurin ve muhalifin hakkında tatbik edilecek tarzı hareketin bi-dayeti meşrutiyette olduğu gibi bir şuriş vücuda getirmesi ihtimal haricinde değildir. Binaenaleyh emri idare hakkında ittihaz edilecek kararların pek ciddi bir tahkik ve tetkike istinadetmesi selâmeti memleket namına elzem görülmekte-dir. Bilvesile teyidi ihtiramat eyleyiz.

*Müdafai Hukuk Cemiyeti Sivas
Heyeti Merkeziyesi*

Vesika, 91.

Tel

Trabzon, 15.9.1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Esselâmüaleyküm. Sivas Kongresinin beyannamesini ve bilâhara şifre ile vukubulan tebligatınızı aldık. Cevaben bil-dirdiğimiz mütalaat Kâzım Paşa Hazretlerince görülmek arzu edilmiş ve görülmüştür. Müşarünileyh bazı mütalaat derme-yanederek cevap ita buyuruyorlar. Buna da cevaben yanım-daki telgrafnameyi kendilerine keşide edeceğim. Şimdi o tafsilatı tekrar etmek müşkül olacaktır. Aynen Erzurumdan talep buyurunuz. Şu kadar ki hulâsaten bazı maruzatta bulu-nayım. Evvelâ Sivas Kongresi umumî kongre şekline gir-miş ve bir Heyeti Temsiliye vücuda getirmiş olduğu anlaşı-lıyor ki, bu cihet mukarreratımıza münafidir. Bundan başka Sivas Kongresi Heyeti Temsiliyemiz meyanına âza intihabına salâhiyetler olamayacaktır. Bu cihetler malûmu samfleriniz-dir. Hükûmeti merkeziye ile kat'i muhaberat mukar-

reratı esasiyemizin dördüncü maddesinin haricinde bir emrivaki oldu. Bunu münakaşaya zaman müsait değil. Ancak şifre telgrafnamenizin altıncı maddesinde salâhiyet ve mercüyet meselesi efkârı umumiye nazarında pek nahış tesirler yapacaktır. Bu cihetten katiyyen sarfınazar buyurulmalıdır ve arzuyu millîye muvafık bir kabinenin tarafı şahaneden teşkiline kadar bilcümle memurin mevzuatı kanuniye daire-sinde ifayi vazife eylemelidir. Malûmu sâmilidir ki, Erzurumda ittihaz eylediğimiz mukarrerat mucibince Sivas Kongresi mevaddı esasiyeyi aynen kabul ettiği takdirde — ki etmiştir — nizamnamemizi tadile salâhiyettar olmadığı için bir seneye kadar Heyeti Temsiliyemize tebaiyete ve heyeti merkezîyeler şeklinde muharebeye mecbur olacak idi. Revişi halden bu şeklin haricine çıkıldığı anlaşılıyor. Erzurum mukarreratı hakkında ezhanı umumiye bir devrei ihtizaz geçir-diği bugünlerde anın gayrı ahkâma şüpheli nazarlarla baka-cağından şüphe buyurmayınız. Mukarreratı esasiyemizin dör-düncü maddesi hilâfında hâsıl olan emrivakie menafii mem-leket namına muvakkat bir zaman için sükût ediyoruz. Bü-tün samimiyyet ve hürmetle arzederim ki, Erzurum Kongre-sindeki bilcümle ahkâmı müttehazeye riayetkâr ve o uğurda herkesten ziyade fedakâr olacağız. Fakat anın haricinde ya-pılacak muameleye iştirak edemeyeceğiz. Gerek zatı sâmi-lerinin ve gerek rüfekayı muhteremenizin de birlikte ittihaz ettiğimiz kararlara hürmetkâr olacağımıza emniyetimiz ber-kemaldir.

Servet

Vesika, 92.

Erzurum, 15.9.1919

Sivasta Umumi Kongre Heyeti Temsiliyesine

Servet ve İzzet Beylerin kongre sualine karşı aynen muttali olduğum cevaplarına mukabil kendilerine yazdığım mütalâat aynen berveçhiatidir. Aynı zamanda 14.9.1919 tarihli şifreli telgrafnamei âlîlerinin cevabı olduğunu arzeye-lerim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir

SURET

I — Sivas Kongresinin istifasına cevaben Trabzon heyetinden Servet, İzzet ve Zeki Beylerin vermek istedikleri cevabı okudum. Pek yakından tanıdığım bu zevata itimat ve hürmetim fevkalâdedir. Mumaileyhimin mütalaatına saik olan fikri asliyi anlıyorum ve taraftarım. Yalnız teferruat hakkındaki nikatı nazarımız berveçiatidir.

a) Nizamnamenin mevzuubahs olan dördüncü maddesinde yalnız bir tazyıkı harici karşısında terk ve ihmal şıkkı nazarı dikkate alınmıştır. Filhakika vakayii ahirede bu maddenin dâl olabileceği bir terk ve ihmal keyfiyeti yoksa da haricin teşvik ve teşciile Dahiliye ve Harbiye Nazırları tarafından tertip ve Ali Galibe tebliğ edilmiş olan ve suretleri size de yazılan bir ihanet var ki, bu defa nizamnamenin esnayı tanziminde derpiş edilebilen ihtimalâtın fevkinde ve seri ve katli tedbirleri âmidir.

b) Erzurum Kongresi Şarkî Anadolu vilâyatının muhafazası hukuku için toplanmış ve kararını Şarkî Anadolu vilâyatı namına vermişti. Sıvasta in'ikat eden kongre ise umum milleti temsil eden bir kongredir ki, bu kongrenin de ayrıca bir heyeti temsiliyesi ve vaziyeti hazıraya göre kararları olması bir emri tabiidir ve mantikidir. Sıvastaki Umumi Millî Kongre ve Heyeti Temsiliyesi Şarkî Anadolu vilâyeti heyeti temsiliyesini ilga etmiş olmuyor ve bu heyeti temsiliye bittabi her an mevcuttur. Yalnız bu Heyeti Temsiliyeden olup ta elyevm Sivas Kongresi Heyeti Temsiliyesine dahil olmuş bulunanlar varsa bunların Şarkî Anadolu vilâyatı heyeti temsiliyesinden istifa etmelerini talep etmek doğru olabilir. O zaman Sivas Kongresi umum milletin menafîini ve Şarkî Anadolu vilâyatı Heyeti Temsiliyesi de münhasıran Şarkî Anadolu vilâyatının hukuk ve menafîini muhafaza ve müdafaa kudretinde bulunmuş olurlar ve Umumi Kongrenin hükûmeti merkeziye ile kat'ı alâka etmesini ve makamâtı resmîyeyi kat'ı muhabereye davet eylemesini zarurî bulurum.

Çünkü hükûmeti merkeziye içinde milleti yekdiğeriyle kıtale hem de eşhası resmîye delâletiyle teşvik eden Dahiliye ve Harbiye Nazırları var ki, makamâtı mülkiye ve askeriye artık bu nazırlarla bittabi muhabere edemezler. Sadrazama

gelince bu da bu iki hain nazarı hâlâ mevkilerinde tutmakla bu nazırların mürevvici efkârı ve amâli olduğunu ispat etmekle beraber milletin ve kolorduların halife ve padişahımız efendimiz hazretlerine vukubulan maruzatına da musırran mâni olmaktadır. Binaenaleyh hükûmeti merkeziyenin bu ihaneti hakkında şevketmeap efendimizin ve umurun nazarı dikkati ve hak kuvvetini öğrenmek merakını celp için dahilin merkezle muhabereyi kat'etmesinden başka çare kalmamıştır. Esasen kat'ı münasebet ve münasebet tâbirî de doğru değildir. Hükûmet milletin emniyet ve itimadını kaybetmiş olduğu için Kanunu Esasî mucibince bizatihi sakat ve madumdur.

Bundan başka pek mühim sebeple de yapılmış olan bir işe ademi iştirak şimdiye kadar pek samimi bir surette muhafaza edilen valî vilâyat ile muhafaza edileceği muhakkak olan vahdeti idareyi ihlâl eder. Yalnız kongre tarafından yazılan maddeler hakkında beyanı mütalâa edilmesi ve evvelce yapılmış olan ıztırârî işin tasvip olunması fikrindeyim.

e) Kongrenin altıncı maddesinde teklif ettiği mercüyet ve selâhiyet keyfiyeti, meselenin ruhu esasîyesini teşkil etmektedir ki, bu mephaste şimdiden istimal edilmemesi hususunda tamamen hemfikrim. Umumî Kongre gayanı itimat bir hükûmet resikâra gelinciye kadar ancak bir istişarî mahiyet ve kudretini muhafaza eyler. Ve Kongre Heyeti Temsiliyesinin teklifatından birden beşe kadar olan maddelerine gelince bunların mahiyetleri itibariyle Kongrece değil sorulmasını, hattâ beyanname halinde veya bir temenni şeklinde bile neşrini fazla görürüm. Çünkü bu maddeler zaten yapılmakta ve ortada bu maddeleri yazdıracak bir vak'a görülmemekte olduğu gibi tazammun ettikleri esasat ta kavanini mevzu mevaddından başka bir şey değildir.

Dediğim gibi rey sorumlusu icabeden alınız altıncı maddedir ki, bu baptaki fikrim de yukarda yazılmıştır. Hükûmeti merkeziyenin teşebbüs ettiği ihanetkârane hareket anarar arasında ihtilâl ve fecayi hudusunu ve binnetice memleketin ıssal ve inkısamını tevlidedecek mahiyettedir. Sivas Kongresinin bu vak'a karşısında itihaz ettiği tedabir ve milletin Kongre mukarreratına tamamen iştirak ve müzaheretî suretiyle bir mevcudiyeti milliye gösterilmesi sayesinde ki,

hükûmeti merkeziyenin tertip ettiği plân akamete uğratılmış ve memleketin işgaline badi olacak halât bertaraf edilmiştir. Hattâ bilhassa bu mesele için 13.9.1919 da Malatyaya gelen İngiliz Miralayı Bell, eşirra ile beraber bulunan Binbaşı Nowill, in harekât ve teşvikâtından İngiliz hükûmetinin malûmatı olmadığını ve geri alacağını söylemiş ve milletin azim ve karar karşısında meseleyi bu suretle tevîl ve tamir mecburiyetinde kalmıştır. Keyfiyetin zatı şahaneye arz ve ismai meselesine gelince bunun için bir heyeti mahsusanın İstanbula gönderilmesi, gidecekler için muhataralı ve makasından bu suretle temini de imkânsızdır. Bu husus başka suretle temin edilmektedir.

2 — Dahiliye ve Harbiye Nazırlarının müsterek imzasını havi vesika hükûmeti merkeziyenin nasıl bir ihanet plânı tertip etmiş olduğunu tamamen göstermektedir. Bu vesaiki Trabzon heyeti merkeziyesi görmemiş ise bir suretinin verilmesi ve bunun üzerine yazılacak cevapta tadilât yapıp yapılmadığının ve yapıldı ise muaddel suretinin iş'arı.

Vesika, 93.

Kongre Riyaseti Âlisine:

Miralay Vâsîf	Bey	Karahisarî Sahip
Hüsrev Samî	„	Eskişehir
Hakkı Behîç	„	Bursa
Ömer Mümtaz	„	Ankara
Mazhar	„	Denizli ve Aydın
Ratîpzade Mustafa Efendi		Niğde

Balâda esamileri muharrer zevatı muhteremenin mümes-sil olarak intihabını arzeyleriz. 11.9.1919

Karahisarî Sahip	Bu dahi	Eskişehir	Bu dahi	Bu dahi
Mehmet Şükrü	Salih	Halil İbrahim	Hüseyin	Şükrü
Denizli	Bu dahi	Bu dahi	Niğde	Bor
Yusuf	Necip Ali	Okunamadı	Mustafa	Halit Hamî
Nevşehir	Bursa	Alaşehir	Samsun	Yozgat
Osman	Asaf	Naci	Süleyman	Bahri
				Ömer

Sivas, 16.9.1919

On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir
Paşa Hazretlerine

C: 15.9.1919

Servet ve İzzet Beylerin, Heyeti Temsiliyenin Trabzon Heyeti Merkeziyesinden istizah eylediği hususata cevaben çektikleri açık telgrafname ahındı. Muhteviyatının açık olarak işaası mahzurdan salim olmayıp bu mütalâatı Heyeti Temsiliye tamamen Servet ve İzzet Beylerin şahsî mütalâaları olarak telâkki eder. Heyeti Temsiliye tamimen talep ettiği mütalâatı İzzet ve Servet Beylerden değil nizamname mucibince Trabzon Heyeti Merkeziyesinden talebetmiştir. Servet ve İzzet Beylerin noktai nazarlarına havî hususî telgrafname ile tarafı âlinizden hem kendilerine ve hem de Heyeti Temsiliyeye cevap olmak üzere dermeyan buyurulan mütalaat hakkında da berveçhiati izahata lüzum görülmüştür.

a) Evvelâ mumaileyhimayı malûmunuz olan mütalâata saik olan fikri asliyi keşfetmek maatteessüf Heyeti Temsiliyeye mümkün olamamıştır.

b) Nizamnamenin dördüncü maddesi muhteviyatı bir idarei muvakkate teşkilî esbap ve şeraitini izah eder. Halbuki malûm vakayî ahirei ihanetkârane sebebiyle ittihaz edilmiş ve edilmesi lüzumunu hakkında mütalâa sorulmuş olan tedabir hiçbir vakit idarei muvakkate teşkil etmek gayesine matûf değildir. Binaenaleyh bu hususla dördüncü maddede arasında müzasebet aramağa lüzum yoktur. Tedabir zatı şahane doğruya doğruya arızı hale yol bulmak ve megru bir kabinenin mevki iktidara is'adını istirham etmek maksadına matûftur.

c) Sivas'ta in'iklat eden Kongre Garbî Anadolu murahşalarıyla Erzurum Kongresinin heyeti umumiyesi, binaenaleyh umum Şarkî Anadolu vilâyeti namına sahibi selâhiyet olmak üzere Kongrenin kararına tevfikân intihap edilen bir heyeti mahsusa bulundurmakla Sivas Kongresi bittabi umum

Anadolu ve Rumeli namuna ve bütün milleti temsil etmek üzere umumî bir kongre halini kesbetmiştir. İşbu kongre Erzurum Kongresi mukarrerat ve teşkilâtını aynen ve fakat bittabî teşmilen kabul eylemiş, binnetice Şarkî Anadolu Müdafaaî Hukuk Cemiyeti, Anadolu ve Rumeli Müdafaaî Hukuk Cemiyeti ünvanı şâmilî altında tevsiian tevhit edilmiştir. Nizamnamenin üçüncü maddesi ve Kongrenin mukarreratı esasîyesi zaten bu gayei âliyenin teminini emeli katî olarak göstermiştir.

Sivas Umumi Kongresi, Erzurum Kongresinde Şarkî Anadolu Müdafaaî Hukuk Cemiyeti namına intihap eylediği Heyeti Temsiliyeye tamamen beyanî itimat ederek aynen Anadolu ve Rumeli Müdafaaî Hukuk Cemiyeti için Heyeti Temsiliye olarak kabul eylemiştir. Buna nazaran Sivas Umumi Kongresinin kararları başka, Erzurum Kongresinin kararları başka ve Şarkî Anadolu Müdafaaî Hukuk Cemiyetinin Heyeti Temsiliyesi başka ve Anadolu ve Rumeli Müdafaaî Hukuk Cemiyetinin Heyeti Temsiliyesi başka gibi başkalıklar ve ayrılıklar elbette mevzu bahis olamaz ve bunun mevzu bahis olması şüphesiz ki, pek samimî olan maksadı vahdet ve gayei mukaddesemiz için son derece muzırdır. Bu takdirde birbirini ilga eden heyeti temsiliyeler olmadığı gibi birine dahil olunca diğerinden istifasını talebetmek doğru olabileceği âzalar da mevcut değildir. Bugün umum Anadolu ve Rumeliye şâmil olan cemiyetimizin Sivasta bulunan yegâne Heyeti Temsiliyesi Erzurum Kongresinde nizamnamenin mevaddı mahsusasına tevfiikan müntehap dokuz zattan beşinin huzuriyle ifayı vazifeye devam etmektedir. Bu zevat âcizleri ile Rauf ve Bekir Sami Beyefendiler ve Raif ve Şeyh Hacı Fevzi Efendiler Hazeratından ibarettir. Bundan başka Canik livası dahi nizamname mucibince mümessil olarak Refet ve Süleyman Beyleri namzet olarak göstermiş, Heyeti Temsiliyenin hazır olan beş âzası Refet Beyi tercih etmiş ve hazır bulunmayan âzaları meyanından Servet ve İzzet Beylerin de reyini sormuştu. Mumaileyhim cevap dahi vermedikleri ve verecekleri cevap menfi dahi olsa ekseriyetin reyî nazarı dikkate alınması tabîi bulunduğundan Refet Beyefendi bermucibi nizamname Heyeti Temsiliye âzalığı sıfatını bil-ihras ifayı vazifeye mübaşeret eylemiştir. Hukuk ve salâhiyeti ve menafii, Şarkî Anadolu vilâyatından bittabî hiçbir vecihle

az olmıyan ve Sivas Umumî Kongresinde bulunduğu münevver ve bühakkın mahallelerini temsil eden âzânın keyfiyet ve kemiyeti hiçbir vakit Erzurum Kongresinde hazır bulunan âzâdan aşağı olmıyan Garbî Anadolu'nun muhik ve meşru olan mütalâat ve tekâlifini nazarı dikkate alınıyarak onları alehtlak tâbî vaziyetinde bulundurmağa kalkışmak bizim aklımızın bir türlü kabul edemediğı hususattandır. Her halde onları tatmin etmek zaruridir. İşte hem bu zaruret yüzünden ve hem de vazifesi başında bulunamıyan noksan azamızın faaliyetlerinden istifade edilemediğinden naşı muavenete olan ihtiyacından dolayı yine nizamnamenin sonlarındaki sekizinci maddenin Heyeti Temsiliyeye bahşeylediğı selâhiyete istinaden Umumî Kongre heyetinin dahi Garbî Anadolu için sahibi selâhiyet gösterdiği zevattan altı kişi ile Heyeti Temsiliye takviye olunmuştur. Bu zevat şunlardır: Askerlikten müstâfî Miralay Vasıf Bey, Husrev Sami Bey, Akkâ Mutasarrıf-ı Esbakı Hakkı Behiç Bey, Mazhar Bey, Sabık Ankara Meb'uslarından Ömer Mümtaz Bey, Niğdeli Kâtipzade Mustafa Efendi. Bu altı zatten elyevm üçü hazır olup diğer üçü muvassalat etmek üzeredir. Pek güzel ifade buyurulduğu ve hile Kanunu Esasî mucibince bizatihi sakıt ve madum olan vatan ve milletin mukadderatı aleyhinde teşebbüsâtı hıyanetkâranesi vesaik ve ef'al ile sabit olan Ferit Paşa Kabinelerini gayanı itimat görmemek ve bunun yerine amali milliyeye hadım meşru bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesi lüzumunu zatı şahaneye arz ve isma eylemek teşebbüsünden ibaret olan Sivas Umumî Kongresinin kararında isabeti mutlak olduğunu takdir etmek derin bir tetkika muhtaç değildir. Bundan sarfınazar etmeği teklif bilmem ne dereceye kadar doğrudur.

d) Mucibi tedehhüs olan tatbiki münasip olup olmayacağını nizamnameye tevfikân heyeti merkeziyelerden ve sahibi selâhiyet âzamızdan istizan eylediğimiz altı maddelik mukarrerat muhteviyatı, ise, bunda telâga ve Sivas Kongresinin umumî veya gayriumumî, Heyeti Temsiliyenin şöyle veya böyle olmasından bahse hiç te lüzum yoktur. Yapılması lâzım gelen şey mezkûr mukarreratın tatbik veya ademittahikına dair her ne suretle olursa olsun müttalea ve noktaî nazır bildirmekten ibarettir. Bittabi Heyeti Temsiliye her taraftan gelecek olan müttaleatı nazarı dikkate alarak heyeti umumiyece gayanı kabul ve kabili tatbik bir karar ittihaz eder.

Servet ve İzzet Beylerin mutlaka kendi fikirleri terviç olmadığı takdirde Heyeti Temsiliye azâlığundan müstâfî telâkki edilmeleri tarzındaki iş'araları bittabi hüsnü tesir yapmadı.

e) Heyeti Temsiliye tarafından Trabzon Heyeti Merkeziyesinden istizah olunan mevat hakkında mezkûr heyetin mütaleatı anlaşılmadıkça, Heyeti Temsiliyece karar ittihazına imkân olamayacağı ve her halde Trabzon Heyeti Merkeziyesinin cevabına mumtazır bulunduğumuzu arz eyeriz.

f) İstizah olunan mukarreratın altıncı maddesinden maksat, İstanbulda meşru bir heyeti hükûmet tarafı şahaneden mevkü iktidara getirilinceye kadar Ferit Paşa Kabinesi ile kat'i muhaberat edilmiş olduğuna göre her vilâyeti müphem ve mütereddît bir halde bırakmayıp vaziyeti ümumiyyeden haberdar edebilmek için bir mercii muhaberat gösterilmesi münasip görülmüş ve buna binaen mercii muhaberatın Sivas'ta Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi olabileceği hâtırası kaydedilmişti. Bundaki mercüyet ve salâhiyet, izah olunduğundan başka bir şey değildir. Heyeti Temsiliyenin istişarî mahiyeti ve kudreti ise, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti nizamnamesinde musarrah olduğu derecede ve teşkilâtı dahilinde bulunan heyeti merkezîyeler ile salâhiyettar azâlarına karşıdır. Yoksa bu heyeti velev muvakkaten olsun idareî hükûmete karar vermiş bir heyet gibi tevajre kalkışmak haksızlık olur. Sivas Umumi Kongresi içtima ve müzakeratını hitama erdirmiş olduğu halde, vaziyeti cedide icabı olarak Şarkî Anadolu vilâyatının her tarafından murahhaslar dâvet etmek suretiyle yeniden ve fevkalâde olarak in'ikadî lüzumu başta zatı âlileri olduğu halde, birçok zevatı kıymettarın batırlatması üzerine düşünülmüş bir keyfiyettir. İşbu izahat ile izalei şübehat mümkün olacağı ümniyesile hürmetlerimizi takdim ederiz Efendim.

Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsiliyesi

Tel başında

Sivas, 16.9.1919

15 inci Kolorduya

Trabzon Heyeti Merkeziyesinden bir zata
Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Trabzon Heyeti Merkeziyesine

Kâzım Paşa Hazretlerine cevaben yazılan mütaleat berayı talimat aynen takdim olunur.

Heyeti Temsiliye

Vesika, 95.

Trabzon, 20.9.1919

* Sivas Müdafai Hukuk Heyeti Merkeziyesine

Erzurumda in'ikat eden Kongrede kabul edilip hiçbir noktadan tatil ve tağyiri caiz olmıyan mukarreratı esasiyenin bazı tağayyürata uğradığı ve nizamname ahkâmına münafi icraatta bulunulduğu elyevm Sıvasta bulunan ve umum Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsiliyesi namına hareket eden heyetten mevru telgrafnamelerden anlaşılıyor. Heyet Merkeziye, Vilâyatı Şar'kiye Kongresin'ın çizdiği hudut haricinde hiçbir kararı kabul edilmeyip heyeti muhteremelerince ittihaz olunan hattı harekete vakıf olmağı vazife addeder, acele cevaba intizar ederiz.

Müdafai Hukuk Heyeti

Trabzon Merkezi

Vesika 96.

Zata mahsustur

Erzurum, 17.9.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur.

Zatı Samilerine pek mebut olan kalb ve hissiyatım itibarile, her şeyi açık söylemek kanaatini muhafaza ediyorum. Hissiyatı müteakabilemiz de bittabi ancak buna müsaittir. Paşam Sıvasta gelen tebliğat ve tamimler kâh Heyeti Temsiliye namına ve kâh resendir. 10.9.1919 tarihinde Dersaadetteki hükûmete hitaben resen tebliğat ve ihtaratınız vaki olmaktadır. Buna itimat ve emniyet buyurunuz ki, bu tarzda imzanızla vaki olan tebliğat sizi en ziyade hürmetle sevenler nezdinde bile büyük bir samimiyet ve selâmeti fikir ile tenkit olunuyor. Ancak afaki rüyeti daha dar olan muhitlerde ve bilhasse Anadolu harekâtını başka şekil ve mahiyette göstermek davasında olanlar, nezdinde, bunun nekadardır müessir ve aksülâmele saik olacağını takdir buyurursunuz. Zatı devletlerini masun ve vatan ve millete pek kıymettar bir hatıra

mevcudiyet olan mesali vatanperveranelerini daima arzu ettiğimiz parlaklığı ile idame ettirmek esasen pek az ricali fedakâriye malik olan vatanımızın muktazayı menafiidir. Binaenaleyh Heyeti Temsiliye ve Kongre mukarreratını daima imzasız, sadece Heyeti Temsiliye diye neqrini rica ederim. Bit-tabi aramızdaki gıfre muhaberatının icap ettirdiği şekli malûmdaki zati imzalara bunun hiç gûmulü yoktur.

Zatı sâmilârinin her halde ortada münferit bir şekilde görülememesi muktazayı nefi memlekettir. İttifakı âra ile maruz olan işbu ricalarımın hüsnü telâkki buyurulacağından eminim. Ellerinizden öperim.

K. O. 15 Kumandanı

Kâzım Karabekir

Vesika, 97 a.

14.9.1919

Hakipayi Hilâfetpenahiye

Zatı akdesi cenabı hilâfetpenahilerile saltanatı seniyele-rine bir ubudiyeti müebbete ile merbut olan millet namına ve lâyezal olan sadakatı ebediyemize istinaden maruzatı atı-yemizin ref'ine cür'etyap oluyoruz: saltanatı seniyelerinin bu-gün maruz olduğu müthiş mehalik her şeyden evvel tarihimi-zin kaydetmiş olduğu en büyük mağlubiyetin en tabii netayi-cinden olmakla beraber, mevcudiyetimize nihayet verecek bir mahiyet alan mehaliki maruzanın munhasıran mağlûbi-yetimizden mütevellit olmadığı da her halde muhatı ilmi hi-lâfetpenahileridir. Almanya ve Bulgaristan gibi Harbî Umu-mide bizimle beraber aynı mukadderatı takip edip, aynı en-cama maruz olan sabık mütteliklerimizin bugünkü vaziyetle-ri, saltanatı seniyelerinin mahkûm olduğu şeraitle mukayese edilecek olursa, sade bir mağlûbiyetin bu kadar büyük bir fe-lâketi milliye tevliidine kâfi gelemeyeceği pek kolay tezahür eder. Mütarekenin zamanı aktindeki vaziyeti umumiyemizle bugünkü halimizin mukayesesini de bu facianın ne büyük bir hakikat olduğunu lüzumundan fazla ispat eder itikadındayız. Bugün milletin nazarında felâketimizin bu derece ittisasına tesir eden en büyük amil, mazinin bırakmış olduğu esbabı ha-riciye ve harbiyeden ziyade halin teraküm ettirmekte bulun-duğu müessirâtı dahiliyede, yani mütarekedenberi teşaküp eden hükûmetlerin ve bilhassa Sadrazam Ferit Paşa kulları-

nın riyaseti altında teselsül edip giden kabinelerin irtikâp etmiş oldukları teseyyüplerde mündemiçtir. Filhakika mütarekenamenin her türlü ahkâmı hilâfına olarak zuhûr eden bir Aydın faciası karşısında sadrı lâhik bile artık birinci hâdisei sadaretine nihayet vermek suretile istifa ederek sebebp olduğu cinayeti siyasiye'len doğrudan doğruya mes'ul olduğunu zımnen itiraf etmiş ve bu hareket üzerine milletimiz bu mes'uliyetin her halde bir divanı âli huzurunda tâyin edileceğini ümit etmeğe başlamıştır. Fakat Ferit Paşa kulları bu hale rağmen ikinci bir kabine daha teşkilinden içtinap etmedil Müşarileyin Paris Kongresinden haysiyeti milliyemizi rahnedar edecek surette Dersaadete iadesi bu ikinci vak'ai sadaret esnasında vukua gelerek milletin emniyetine ietinat etmeyen bu hükûmetin her türlü ehliyetten de mahrumiyeti bütün cihan nazârında sabit oldu. Fakat Ferit Paşa kulları mevcudiyeti milliyemize iras ettiği bu ikinci zarardan da müte-nebbih olmayıp Paristen mucibi iadesi olan muhaberatı siyasiyeyi mahza muhafazai mevki endişesile tahrifen tercüme ederek süddei seniyelerine ve efkârı umumiyemize arzetti. Bu suretle hem zatı humayunu mülûkânelerini, hem mukadderatı ile oynadığı milleti mazlûmeyi iğfal etmiş oluyordu: Çünkü muhaberatı maruzanın metni asîlileri müşarileyhin İstanbuldaki negriyatı kâzibesinden evvel Avrupa matbuatında inşâr etmiş ve Ferit Paşanın harekâtı milliyemizi ittihatçılık şeklinde göstererek Anadoluya müdahalei cenebiye davet ettiği kâinata malûm olmuştu! Halbuki İzmir havalisinde namusile mukaddesatını müdafaadan başka bir şey yapamayan ve bunu yaparken de iradei merhametâdei mülûkânelerine istinad eden evlâdı vatan, takip ettikleri maksadı mukaddesi mükerreren hâkipayı seniyelerine arz etmiş oldukları gibi, umum Anadolu galeyanı millisindeki meşruiyet te saltanatı seniyelerinin cihati erbeadan maurz olduğu mehalikle sabit olmuştu. İradei milliyesini payitahtı seniyelerinde izhara imkân bulamıyan milletin alâmına tercüman olmak üzere Anadoluda in'ikat eden Şarkî Anadolu vilâyetleri Erzurum Kongresile bu defa Sivas'ta münakit Umumi Kongremizi de gayrimişru ilân eden sadrı lâhik kulları hilâfeti seniyelerinde aktı içtima eden Ermeni ve Rum kongreleri mukarreretünün İstanbul matbuatı ile ilânından hiçbir mahzur tasavvur edemiyorlar! aynı zamanda bir taraftan meşruiyet ve kanuniyet esasatına istinad etmek is-

terken, diğer cihetten Meclisi Millinin feshindenberi yedi, sekiz ay geçtiği halde Kanunu Esasî ahkâmını tatbik edip intihabata mübaferet mecburiyetini de hâlâ hissetmiyorlar ve bu tarzı hareketle beraber kudreti milliyemizi de ecanıp nazarında keenlemyekün göstererek makası ecnebiyeyi teşkil ediyorlar. Maksadı ihanetkâranelerinde muvaffak olmak için milletin ruhundan doğan teşkilâtı milliyeyi dağıtmak, devletin hakkı kazasını ecnebi ihtirasatına baziçe etmek, ordunun kuvvetini tenkis için muktedir erkânı askeri-yemizi azil ve düşmana teslim etmek, şifreli muhaberatı askeri-yenin kaldırılmasına Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesini salâhiyattar kılmak, birtakım düşman zabıtlarının memleket dahilinde dolaşarak vahdeti mülkiyemizi ihlâl edecek tahrikatı siyasiyede bulunmalarına muzaheret etmek, memleketi ihtilâl içinde gösterip müdahalei ecnebiyeyi davet eylemek ve ordunun şifre muhaberatını men ile esrarı askeri-yeyi ifşa cüretinde bulunmak gibi herbiri bellibaşlı bir cinayeti milliye teşkil eden ahvali gayrikanuniyeye tasaddi etmekten de bir türlü sarfı nazar edemiyorlar. Vatani bu hale getiren ve mağlûbiyetten mütevellit felâketimizi bu kadar tevsî eden, en büyük saikin hükûmeti hazıraca hükûp edilip duran bu ihanetler olduğu her halde artık nezdi gevket vefti humayun-larınca da teccyüt etmiştir. Bu vaziyeti nazarı itibara alan heyeti memlûkânemiz vatani kurtaracak son bir çare olmak üzere hiçbir fırkai siyasiyeye mensup olmayacak ve iradei milliyeyi tamamiye izhar ederek millete istinat edecek bir heyeti vükelânın resikâra getirilmesini tazarru ve niyaz ile böyle bir kabine tecekkül etmediği takdirde milletin tecebbüsat ve icraatı zaruriyesini tevkife imkân olamayacağını arzeder. Katıbeî ahvalde emrû ferman savgili padişahımız efendimiz hazretlerindir.

Sıvasta münakit Umumî Kongre Heyeti
Mustafa Kemal

Vesika, 97 b.

2.10.1919

İstanbul Şehremanetine

Umum matbuata birer sureti verilecektir.

İstanbul ahalisine:

Mütarekenin imzasındanberi gittikçe daha müthiş bir kat'iyetle mevcudiyetimizi tehdide ve sıra ile İstanbul, Mu-

sul, Adana ve İzmir gibi herbiri bir ukte hayât ehemmiyetinde en mühim vilâyetlerimizin işgalile tahakkuka başlıyan büyük tehlike, zahiren mağlûbiyetten ve esbabı hariciyeden mütevellit gibi görünebilirse de hakikatte her şeyden ziyade ahvali dahiliyemizden mütehasıl olduğu kabili inkâr olamaz; Almanya ve Bulgaristan gibi eski müttefiklerimiz de bizimle beraber ve bizim kadar mağlûp oldularsa da hiçbirinin mevcudiyeti ve hakkı hayatı tehlike altında kalmadı. Onların bugünkü vaziyetleriyle bizim şimdiki vaziyetimizin en sathî bir nazarla mukayesesi, maruz olduğumuz felâketin husulüne sadece bir mağlûbiyetin kâfi bir sebep teşkil edemeyeceğini bütün vuzuhile ispat eder. Bu farkın yegâne bası, onlarda hükûmetle milletin müttehit ve bizde ise hükûmetin millettan tamamille mütebâit olmasıdır. Mükerrer istihalelerle teşaküp etmiş olan Ferit Paşa kabînelerinin bugüne kadar takip etmiş oldukları siyaseti dahiliye ve hariciye, gözönüne getirecek olursa, felâketimizin neden bu kadar vâsi bir mahiyet aldığı derhal anlaşılır: hükûmeti hazıranın siyaseti hariciyede amali milliyemize tamamille münafi bir hattı hareket takip etmekte olduğunun en büyük delâli İzmir gibi yunanlılıkla hiçbir alâkası olmayan bir vilâyetimizdeki haksız ve caniyane işgalin refine değil, tahdidine ve bu suretle de Akdeniz sahillerimizde muayyen hududa malik bir Yunan müstemlekesi teşekkülüne sebep olması; orada ırzile namusunu müdafaa mecburiyetinde kalan ümmeti Muhammedin tenki linî emrederek açıktan açığa Yunan menafisine hizmet etmesi, Musul ve Adana gibi vahdeti coğrafiye ve milliyemizin en lâyetecerza eczasından olan aksamı vatanın mukadderatını tamamille ihmal edip Paris Konferansına tevdi ettiği notada Toros silsilesini memleketimizin hududu tabiiyesi şeklinde göstermesi ve bilhassa gerek Şûrayı Saltanatta ve gerekse Paris Konferansında "Vilâyatı Şarkıyede vâsi bir Ermenistan teşkiline" kâil ve hatta bilâsebep talip olması gibi birtakım teşebbüsâtı hainanedir ki, bunların heyeti umumiyesi nazarı itibara alınırsa, elimizde vatan namına Ankara ve Kastamonu vilâyetlerinden başka birşey kalmayacak demek olur. İşte hükûmeti hazıranın bütün siyaseti hariciyesi ve vatan nazariyesi bundan ibarettir. Zaten en müthiş haricî düşmanlarımızın tasavvur ettikleri müstakbel Türkiye de nihayet bundan başka bir şey değildir. Ferit Paşanın siyaseti dahiliyesi hututu umumiyesi itibarile bütün milletçe malûm olmakla be-

raber vaziyeti umumiyemize en çok icrayı tesir etmiş olanların tekrarı da faydadan hâli değildir.

1 — Ferit Paşa, hem milleti, hem padişahı aldatmak suretile şimdiye kadar mevkinde payidar olabilmıştır; çünkü Paristen avdetinde konferansa tevdi ettiği notaların muhteviyatı feciasını tahrifen tercüme ederek zatı şahaneye ve enzarı millete arz etmiş ve bu suretle hıyanetini ihfaya çalışmıştı, fakat Avrupa matbuatı vesaikı mezkûrenin metni hakikîlerini aynen neşretmiş olduğundan sadrazamın irtikâp ettiği cinayane desise bütün vuzuhile meydana çıktı.

2 — Düşmanlarımızın bile takdir ettikleri harekâtı miliyemizi ihtirasatı şahsiye ve ittihatçı tahrikâtı addedip tenkilini emretmekle hem millete, hem padişaha karşı alenen ve doğrudan doğruya muarız ve hattâ muhasım vaziyeti almıştır; meselâ padişahımız, son beyannamei humayununda Anadolu harekâtının tamamile esbabı milliyeden mütevellit ve binnetice meşru olduğunu ilân buyurduğu halde, sadrazam Temps gazetesi muharririne bu harekâtın ittihatçı tahrikâtı olduğunu ve yakında izale edileceğini söylemekten çekinmedi; bu suretle bu hükûmetin bu millet aleyhinde olduğu artık kabili tereddüt olamayacak surette sabit olmuştur.

3 — Ferit Paşa Kabinesi milletin padişah ile de temasına mâni olarak Anadolu ahalisinin zatı şahaneye çektiği ve el'an çekmekte olduğu telgrafları mabeyni humayuna isal ettirmemekte ve zapıu ibfa etmektedir.

4 — Bir taraftan bu cinayeti irtikâp etmekle beraber diğer taraftan Sivasta münakit Anadolu ve Rumeli Kongresi azâsını hayyen veya meyyiten derdest ettirmek için Harput Valisi Ali Galip isminde bir şeririn, maiyetine Kürt aşiretleri alarak Sivas üzerine yürümestini emrediyor. Bu suretle anasını islâmiye arasında mukattele ihdasına çalışıyor! Fakat hükûmetin bu hususa ait muhaberatı milletçe elde edildiğinden kan dökülmesine meydan verilmeksizin Ali Galip ve avenesi tenkil edilmiştir. İşte bütün bu ve bunlara mümasil saymakla tükenmez cinayetler ve hıyanetler irtikâp etmiş ve etmekte bulunmuş olan hükûmeti hazıranın, devleti inkırazı sürüklediğini takdir eden Anadolu halkı bu hale artık bir nihayet vermek mecburiyetini hissetmiş ve Allahın emrine ve Peygamberin hâdisine ittiba ederek zulme karşı harekete başlamış ve zalimlerle her türlü münasebeti kat'etmiştir. Büyük

bir iman ve en kuvvetli bir vahdeti milliye ile harekâtını tanzim edip teşkilâtını ikmal etmiş olan Anadolu ahalisi her türlü hukuku mülkiye ve milliyesinin her türlü ihtimale karşı mahfuziyetini temin edecek bir seviye maddiye de ihraz etmiştir. Şimdiye kadar bütün mukadderatımızı payitaht idare ediyor. Ve millet ve memleketimizi kurtaracak teşebbüsler Anadoludan değil, hemen daima İstanbuldan sudur ediyordu. Payitahtın bugün maruz olduğu mehaliki nazarı itibara alan Anadolu, eeraiti hazırı altında İstanbuldan halâs ümit etmek imkânı olmadığını gördüğünden mevcudiyeti umumi-yemizle hukuku meşruamızın müdafaası kendi uhdesine terettüp ettiğini takdir edip vazifesini ifaya başlamıştır. Bugün işte bu sıfat ve bu mahiyetle payitahta isali selâm eden umum Anadolu, mevaddı atıyeyi İstanbul ahalisinin ıtlama arz etmek vazifesile mütehassistir:

1 — Harekâtı milliye müttehit ve muntazam teşkilâte merbut olarak bütün Anadolu vilâyetlerini ihtiva etmiş ve ta payitahtın kapısına kadar dayanmıştır.

2 — Bu suretle cihan efkârı umumiye ve mehafili resmîyesi milletimizin hakkı hayata malik olduğunu ve hiçbir zaman esir olamayacağını idrak etmiş ve bu idrake müstenit kararını harekâtı milliyemize karşı tamamen bitaraf ve hayırhah olacağını temin etmekle izhar etmiştir.

3 — Anadoluda sakin olup her türlü hukuku meşru-alarının en mutlak bir emniyet içinde bulunduğunu gören bircümle anasırı gayrimüslime de amali milliyenin meşruiyetine tamamen kani olmuşlardır.

4 — Anadoluda ikamet ve seyahat eden tekmil ecne-biler de aynı kanaatle mütehassis olarak mensup oldukları devletleri tenvir etmektedirler.

5 — Binnetice gayrimesru olduğu bütün cihan nazarında sabit olan Ferit Paşa Kabinesinin bu memlekette hiçbir noktai istinadı kalmamıştır.

Bu hakikatleri payitaht ahalisine arz etmekle bahtiyar olan Anadolu, bugün İstanbulda da bir vazifei milliyesi bulunduğuna kanaatindedir. Ve bu vazifede de payitahtın her tarafında teşkilâtı milliye merakızı ihdas ederek maddeten ve manen Anadolu harekâtı milliyesine iltihak etmek ve bir baykuş edasile milletin mukadderatı üstünde durmakta olan

hükümeti hazırayı artık bu milletin başındır, gitmeğe her suretle davet etmektir.

Dünyada her milletin, icraatına tahammül ettiği bir hükümetin mes'uliyetinde müşterek addedileceğini Müşvî Clemenceaux Ferit Paşaya tevdi ettiği cevabî notada tasrih etmişti; idarei sakıtanın mezalimine ancak muharebe sebebiyle tahammül etmiş olan bu millet, eğer hükümeti hazıranın mes'uliyet ve cinayetine hiçbir sebebi mücbir olmaksızın itirak etmek istemiyorsa, bu hükümete karşı olan hissiyatını artık izhar etmelidir.

Eğer bu vazife bugün ifa edilmeyecek olursa, yarın Ferit Paşa Kabinesinin ameli milliyemize mugayir olarak kabul edebileceği şeraiti sulhiye karşısında Avrupaya karşı hiçbir hakkı itirazımız kalmaz; o zaman bize cihan efkârı umumiyesi "vaktile bu hakkı itirazınızı neden kendi hükümetinize karşı istimal etmediniz?" diyecek ve bunu derken de her halde pek haklı bir söz söylemiş olacaktır.

Çünkü Peygamberimiz "Kema tekûnu yüvellâ aleyküm yani "siz ne mahiyette olursanız, evliyası umurunuz da o mahiyette olur!" buyurmuşlardır.

Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 97 c.

Bilcümle devletlerin İstanbul süfera ve mümessillerine
berayi malûmat isal olunan muhtıra

Sekiz ay evel feshedilmiş olan Meclisi Millimizin Kanunu Esasî mucibince nihayet dört ay zarfında yeniden içtimâ lâzımgeldiği halde mütarekenin aktindenberi teakup eden hükümetler, intihabatın icraasında taallül etmiş ve bu suretle Meclisi Milli hâlâ içtima edememiştir. Bu vaziyet üzerine harekâtile icraatında hiçbir fikri meşrutiyet kalmayan Ferit Paşa Kabinesi, nefreti umumiye karşısında zulüm ve şiddetle payidar olabilmek siyasetine sülûk ederek kendi aleyhinde bulunan millî vahdeti ihlâl için anasırı islâmiyeyi yekdiğerile kıtale sevk etmek istemişse de, bu teşebbüse ait vesaik milletin eline geçerek memlektin emniyeti umumiyesi haleldar olmaktan kurtulmuştur. Bunun üzerine millet vaziyeti zatı hazreti padişahiye arz ile itimadî umumîye müstenit bir kabine

teşkilini istirham etmek istemişse de, hükûmeti hazıra milletle padişahın temasına da mâni olmuş ve bu suretle millet için bir hükûmeti meşrua teşekkül edinceye kadar heyeti hazırai vükelâ ile kat'i münasebetten başka çare kalmamıştır: çünkü böyle bir tedbire tevessül edilmediği takdirde Ferit Paşa Kabinesinin teşvikatile Anadolu asayişinin haledar olacağı muhakkaktı. İstanbulda itimadı milliye müstenit bir kabine teşekkül edinceye kadar devam edecek olan bu vaziyetin meşruiyetini ve bilhassa hükûmeti metbuaları noktai nazarınca da lüzumunu varestej izah addederiz: çünkü hükûmeti hazıranın Versailles Konferansına gönderdiği heyeti muzahhasa sırf amali milliyeyi temsil eden bir hükûmet tarafından gönderilmiş olmadığından dolayı bir ehli hibre telâkki edilmmişti. Binaenaleyh sulhün takarrürü de ancak millete müstenit bir Osmanlı kabinesi teşekkül etmekle kabil olabilir.

Bu suretle gerek milletimizin ve gerekse Avrupa ve Amerika mensfii Âliyesinin icabatı atıyesine tevafuk etmekte olan vaziyeti hazırai milliyemizin muhilli asayiş hiçbir fikre müstenit olmadığını ve emniyeti umumiyeyi ihlâl edecek hiçbir hâdisa zuhûr etmeyeceğini ve bütün mânasile muslihane bir hattı hareket takip edileceğini Sivasta münakit umumî Anadolu ve Rumeli murahhaslarından müteşekkül Umumî Kongre sureti kat'iyede tekeffül ve temin ederek keabi fehr ile cihana adalet vadeden düveli muazzamanın muzaheretü mâneviyelerinden emin olduğunu da ayrıca arzeder.

11.9.1919

İmza
Sivasta münakit Umumî Kongre
Heyeti

İngiliz mümessili siyasisine, Amerika mümessili siyasisine, Fransa mümessili siyasisine, İtalya mümessili siyasisine, Sırbistan mümessili siyasisine, Felemenk, Sefaretine, İaveç Sefaretine, Danimarka Sefaretine, İspanya Sefaretine,

Vesika, 98.

Beyannamei humayun sureti münifesi

Bugünlerde Anadolu'da serzedei zuhûr olan ahval ve hareketin safahatı, mahallerinden vücut eden telgrafnameler-

de vasıfı sem'i itilamız olmuştur. Bu hali esefistimal İzmir işgali ile ani takip eden vakayii facianın ve Anadolu Vilâyatı Şarkiye mukadderatı hakkında işaa edilen rivayatin efkârı ahalide hâsıl eylediği tesirat neticesi olup vukuat ve şayiata mezkûreden bilcümle efradı ahalimizle beraber kalbimizde husule gelen tesirat pek amîk, hukuku devlet ve milletin asyaneti emrinde sarfı mahasalı gayret etmek cümlemiz için pek tabii ise de şu anı mühimde hükûmet ve millete terettüp eden vazife teşebbüsâtı ma'kulei siyasiye ve itthadı arayı umumiyeye ile muhafazai hukuka çalışmaktan ibarettir. Hükûmetimizin takip ettiği siyaset neticesinde İzmir fecayii Avrupa düvel ve mileli mütemeddinesinin nazarı dikkat ve veddetini celp ile mahalline bir heyeti mahsusa fram ve bitirfane tahkikata iptidar olunarak enzarı medeniyette hakkımız tezahür etmekte bulunduğu ve Anadolu Vilâyatı Şarkiyesine dair olan rivayat ve şayiata karşı da hükûmetçe her türlü teşebbüsattan hâlî kalınmayıp zaten vahdeti milliyemizi ihlâl edecek karar ve teklif olmadığı halde dahili memalikte asayiş ve inzibatı sektedar ve nüfuzu hükûmeti haleldar eyliyecek her gûna hareket ve efradı millet beyninde tefrika ve gıkağı müeddi olacak her türlü teşebbüsât devletimizin menafî esasiye ve hayatiyesile kabili telif değildir. Bazı kimseler tarafından memleketin vaziyeti hususiyesi tebdil ve gûya ahalî ile hükûmet arasında muhalefet vücudu ilân edilerek hakkımızda Avrupa efkârı umumiyesinin tağlît kılınması menafî âliyei memleketi külliyei rahnedar edeceği gibi bilvücuha şayanı teessüf olan bu hal şeraiti kanuniye dairesinde bir an evvel icrasını arzu eylediğimiz intihabatı da duçarı teahhur ederek sulhün takarrüp etmekte bulunduğu bir sırada vücudu lâbût olan heyeti meb'usanın içtimai taviye ve bu yüzden hükûmetin müşkülâtını tezyit eyliyecektir. Bugün umum efradı milletimden intizarım, hal ve mevkiin nezaketini bittakdir muhafazai sükûn ve itidal ve ahkâmı kavanine ve emri hükûmete tamammü ittiba ile memleketin intizam ve asayişini muhil hareketten içtinap eylemek ve bu suretle karibin sulh müzakeresine davet olunacak Osmanlı murahhasları konferans muvacehesinde milletle hemahenk olarak ispatı mevcudiyet edebilmektir. Altı buçuk asırdanberi Avrupa muvazenesinde bir amili mühim olan devletimizin vahdet ve tamamîyetini ve milleti Osmanîyenin mevkii hayaiyetini temin edecek bir sulhe karibin nailiyetimizi eltafi

sübhaniyeden ümit etmekteyim. Düveli muazzamanın hissiyatı nasfetkâraneleri ve hakikaten gittikçe nüfuz etmekte olan Avrupa ve Amerika efkârı umumiyesinin itidalperverliği de bu ümidimi tevaik eylemektedir. Hükûmetin her türlü müşkülâtı dahiliyeden masum kalarak takviye ve memleketimizin her tarafında ahkâmı kavanine harfiyen riayetle sunufu tebaamızın mahfuziyeti hukuku ahassî amamız olup heyeti hükûmetimizin de bu hapta amali hümayunumuzu tamamiyle rehberi hareket ittihaz edeceğine emimim. Şu efkâr ve amali halisanemizin memalîkimizin her cihetine neşir ve tesmimile sadakat ve hamiyetlerinden mutmain olduğum bilcümle efradı milletimin sem'i ittılama isalini irade ederim.

24 Zilhicce 1337, 20.9.1919

Mehmet Vahidüttin

Mabeyni Humayunu Mülûkâne Başkâtibi Ali Funt Beyefendi tarafından bugün Babıâlide senaverlerine tevdi ve tamimen devaire ve elviyeye tebliğ kılınmış olan beyannamesi humayunun sureti münifesi balâya dercolumakla vilâyeti celilerince dahi nevahi ve kuraya kadar neşir ve ilân ile ahkâmı celilesinin bermantuku fermânı humayunu şahane bilcümle sunuf ve efradı ahaliye tefhim ve ilânı.

20.9.1919

Sadrazam

Damat Ferit

Vesika, 99.

Sivas, 22.9.1919

Padişaha, beyannamesi üzerine yazılan telgraf

Hakipayı maali ihtivayı cenabı hilâfetpenahiye

Şevketpenah Efendimiz!

Kullarınızı hakipayı humayunlarına tekrar arzı hal ve hakikate saik olan sebep; heyeti hazırai vükelânın ketmi hakayikle zatı şehinşahilerine arz ve ilâm ettiği veçhile bir emelli nameşru değil, milletin metalibi muhikkasıdır. Mükerrer istirhamatımızın kabinecin desti hiyanetile süddei seniyelerine arzına mümanaat edilmesi, memleketin ve tebaai sadıkai humayunlarının zararına, telâfi napezir bir hesap kayıt ve teşkil ediyor. Bu kere Ferit Paşanın müzeyyel mütaleatile

vilâyata tebliğ edilen beyannamei humayunları muhteviyatından dahi pek bariz anlaşıyor ki, milletin amal ve maksadı megruası ve kabinenin irtikâp edip filen ve vesaik ile sabit berekâtı hainaneleri zatı akdesi humayunlarından mektum tutulmuştur. Ferit Paşanın zatı gevketsimatı şehriyarilerine muhalifi hakikat maruzatta bulunmak suretile millet ve vatanına karşı irtikâp eylemekte olduğu ihaneti taz'iften çekinmediği de kemali teessürle görünmektedir. Tarihin hiçbir sahife-i ihanetine makûs olamayacak bir hıyanetle ahaliyi yekdiğeri aleyhine ve milleti ihtirasatı ecnebiyeye feda eden bu kabinenin arzuyu milli hilâfında olarak mevkiinde kalması, pek büyük felâketler celp ve ihzar etmektedir. Bütün cihan mülkû humayunlarında sükûn ve asayişin müterakkibi iken vilâyetlere çekilen telgrafnamelerle bir taraftan aşairi mutiayi efradı ahali üzerine teşvik ile beraber memaliki şahanedizin hercümerci içinde ve muhtacı muavenet olduğunu resmen beyan ederek müdahalei ecnebiyeyi davet eyliyen, diğer cihetten vilâyatı şarkiyede vâsi bir Ermenistan teşkiline ve Toros silsilesinin cenubunda kâin yerleri terke amade bulunduğunu ifade ile dahili ve harici düşmanlarımızın amalinin terviğ ve tatmin etmek isteyen bir kabinenin mevkiî iktidarda kalmasını zat ve mülkû humayunlarımızın düşmanlarımızdan başka hiç kimse arzu etmez.

Paris Sulh Konferansının, meb'uslarımızın intihabından ve meclisin in'ikadından evvel Türkiye hakkında ittihazı karara bağlaması muhtemeldir. Milletın itimadına müstenit olmadığı Düveli İtilâfiyece de malûm bulunan Ferit Paşa Kabinasının bu suretle re'si idarede kalması murahlı ıslahlarımızın konferansa davet ve kabul edilmemesi, kabulü halinde de evvelce olduğu gibi bu defa da tart ve iade ile aleyhimizdeki hükmün tebliği ile iktifa olunmasını istilzam edecektir ki, bunun neticesi olarak zuhuru tabii olan felâketin milleti büsbütün ducarı yeis edeceğini zatı şahaneleri pek iyi takdir buyururlar. Binaenaleyh memleketi sıyaneten Ferit Paşa Kabinasının hemen ıskatile itimadı umumiye mazhar zevattan mürekkep bir kabinenin teşkiline müsaadei şehinşahîlerini bütün millet namına niyaz ve iştirham ederiz; olbapta ve katıbe-i ahvalde emrû ferman hazreti tağdârı azamilerininindir.

*Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cem'iet-i
Heyeti Temsilîyesi*

Ankarada K. O. 20, Erzurumda K. O. 15, Diyarbekirde K. O. 13, Niğdede Fırka 11 K.

Van, Bitlis, Trabzon, Erzurum, Kastamonu, Ankara Diyarbekir Elâziz, Hüdavendigâr vilâyetlerine ve heyeti merkeziyelerine.

Erzincin, Canik, Kayseri, Niğde, Antalya, Afyon Karahisar, Kütahya, Denizli, Bolu, Urfa mutasarrıflıklarına ve heyeti merkeziyelerine.

Hakipayı şahaneyle vukubulan maruzat sureti berayi malûmat maruzdur.

(K. O. 3 ve Sivas vilâyetine: leffen takdim kılndı)
*Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi*

Vesika, 100.

Erzurumdan, 20.9.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

Heyeti Temsilîyeye: Bilhassa İngilizlere karşı ihfa edilen ve bundan dolayı resmî ve açık bir memuriyetle henüz tavzifi mümkün olamayan Halit Beyin nasıl bir ateşin mizaç ve hamiyete malik olduğu malûmu samileridir. Mumaileyhin Trabzona memuriyeti halinde mizacı iktizası ihdas edilmesi muhtemel vaziyetlerin bu nazik zamanda belki ıslâhı mümkün olamaz. Binaenaleyh Halit Beyin furtı hamiyet ve sevkî ahval ile bazı tedabir ve teşebbüsât için haberi âcizi olmadan maruzatta bulunsa bile terviç buyurulmamasını istirham eyleyim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir

Vesika, 101.

*Sıfre
Zata mabsustur*

Sivas, 22.9.1919

Erzurum On Beşinci Kolordu Kumandanlığına

C: 20.9.1919

Trabzon vaziyetini zatı devletlerine burada teşrihi zait

addederiz. Ahengi umumiye ihlâl edecek teşebbüsâtı muzıranın vukuunu bittabi zatı âlileri de arzu eylemezler. İşte bu endişe iledir ki, biz Trabzonda teşkilâtın effkâr ve mütaleatı mahsusaya bağı, olmıyan sırf menafii milliyi şamil nûkatı nazardan görebilmek istidadında bulunma eşhasın vücut bulmasını istiyoruz. Bunu temin için azim ve namusunca emin olduğumuz Halit Beyin tayinini istirham eylemiştik. İş'ar buyurulan mehazirden kağız mahzuru bizlerce mutasavver değildir. Yalnız Halit Beyin asabiyyüttabia olmasından nâsi amali umumiyei milliyeye, makasıt ve ihtirasatı hususiyeleri ile engel olan eşhas hakkında şedit ve kat'i davranacağı, Trabzon için mahzurlu görülüyorsa, esasen arzunuz hilâfında bir karar ittihazı da bizce hiç te şayanı arzu keyfiyet olmadığından Trabzonun ıslâhı neye ve ne gibi vasıtaya mütevakıf ise, anın doğrudan doğruya tarafı devletlerinden ittihazını istirham ile iktifa ederiz. Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vekâle, 102.

Şifre halî

Erzurum, 27.9.1919

Sivasta K. O. 3 Kumandâlığına

Heyeti Temsiliye: Trabzon muhitini (y k k y m) gibi oradaki cereyanı da daima takip etmekteyim. Evelce de bilmünasebe arzettiğim veçhile cereyanı milliyi idare ve idame hususunda bendenizin mesleğim, evvelâ halkı tenvir ve ırşat etmek, fikren ve ruhan bu cereyana kanaat ve samimiyetle bağlamaktır. ırşat ve ikna vazifesini yaptıktan sonra yine temerrüt edenler görülürse şu halde bir maksadı hasis peşinde koşan me'ûnlar olduğu tamamen tebeyyün etmiş olacağından onlar da lâyık oldukları muameleye maruz kalırlar. Pek büyük tecrübelerle tahassul eden bu prensibi aynen Trabzon muhitine de tatbik ettim. Bir müddeti muvakkate için ve icabında hâkim olmak üzere Dokuzuncu Fırka Kumandanı Rüştü Beyi erkânıharbiyesile birlikte ve Üçüncü Fırka Kumandanlığı Vekâletile Trabzona gönderdim. Mumaileyh karar-gâhını Cevizlikte tesis ve idarei umur edecektir. İki senedenberi kendisini yakinen tanıdığım ve necabet ve metaneti ah-lâkiyesini pek çok sevdiğim Kaymakam Halit Beyi şu aralık

Trabzon muhiti için münasip bulmadım. Çünkü Trabzon vüs'ati ve İstanbulun entrikalarına kurbiyeti dolayısıyla orası pek büyük bir ihtiyat ve basiretle iş görmek ister. Halbuki Halit Beyin asabiyeti mizacı cümlece malumdur. Biz Halit Beyden ancak bir harbü darp zamanında lâıkiyle istifade edebiliriz. İngiliz telâkkisine gelince âcizlerince mümkün olduğu müddetçe aşıkâr ve maddî bir husumetten içtinabı tercih ederim. Binaenaleyh bu ve bu gibi esbap ile Halit Beyin o havaliden şimdilik yedi himmetinin alınması lüzumunu arz ederim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir

Vesika, 103.

Şifre

29.9.1919

Zata mahusdur

K. O. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Heyeti Temsiliyeye hitaben 27 . 9 tarihli şifre telgrafname-i âlileri bugün akşam vâsıl oldu. Trabzon vilâyeti efkârı umumiyesi hakkında tamamen buraca da tenevvür edilmiştir. Trabzon merkezi müstesna olmak üzere bütün kaza ve livalarile muhabere edilmektedir. Merkezdeki hal dahi valinin tevkif ve teb'idinden sonra zail olmuştur. Rüşti Beyin Üçüncü Fırka Kumandanlığı Vekâletile Trabzona gönderilmesinde varidî hatırım olan nûkatı arzedeceğim. Evvelâ valiyi tevkif eden Halit Beydir. Birkaç gün sonra Rüşti Beyin bu suretle gönderilmesi Halit Beyin hareketini oradaki bedhahana karşı tenkit gibi olabilir. Saniyen Halit Bey mühim vaziyetlerde fırkasının başına geçmeğe müterakkıp iken bugün geçirmekte olduğumuz mühim ve tarihî avanda diğer bir zatın yerine geldiğini görmekten müteessir olabilir. Binaenaleyh bu tertipten sarfinazar buyurularak Rüşti Beyin sureti münasibede vazifesi başında ipkasını samimiyetimize binaen ve tamamen hususî olarak rica ederim. Maahaza kolordunuzun tertibat ve hususatı askeriyesine hiçbir veçhile müdahale hatırımdan geçmediği için en nihayet hususatı askeriye de arzu ve tensibiniz veçhile hareket tabiidir kardeşim Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 104.

Şifre hali

Erzurum, 2.10.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

C: 29.9.1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Rüştü ve Halit Beylerin sureti tavrı hakkında yanlış bir zehap husule gelmek için zatı samilerine bervechiati izahatı arzeylerim. Trabzon muntakasının birbirini takip eden safahatı ehemmiyetle takip edilmekte olduğu cihetle ahiren bu nokta nazardan Halit Beyle muhabere edilmiş, kendisinden cevaben gelen telgrafnamede bu ehemmiyetten bahisle beraber fırka vekâletini ifa eden Atıf Beyin vazâifinin nezaketile mütenasip bir mevki tutmadığı gibi Trabzon Mevki Kumandanlığı da Vekâlete karşı bazan taşkın bir vaziyet aldığı cihetle daha kuvvetli bir inzibat ve intizam tesisi için eğer halen malûm olan siyaset ve içtinap dolayısıyla kendisi bilfiil kumandayı ele alamıyacaksa fırkaya muktedir bir zatın vekâlet etmesini teklif eyledi. Anın İngilizlere karşı bir husumet ve gedit politika izharından içtinabını muvafık bulduğumuzdan ve Halit Beyin ise Ardahan ve Ahıska Ermeni ve Gürcü mesailinden dolayı İngilizlerin ve Harbiye Nezaretinin takibatına maruz kaldığından Halit Beyin şimdiki vaziyeti baki ve zaruridir. Filyatı müstelzim olan hadisatı fevkalâde olmadıkça bittabi fırkanın fiilen kumandasına geçirilemez. Hususile Kuvayı Milliye Kumandanı gibi valiyi bizzat tevkif etmiştir. Rüştü Bey ise, bundan sonra değil vak'adan daha evvel fırka karargâhına gelmiştir. Halit Beyin mevki daha metin ve münasipdir. Herkes anı Kuvayı Milliye Kumandanı adile daha müessirdir. En büyük mahzuru da şayanı itimat bir kabine de, eğer İngilizlerin tesirile Halit Beyin çekilmesini talep ederse çok fena bir sükut olur ve dikkat buyurulmuş olacaktır ki, âcizleri Trabzon muhitini her yerden hassas addettiğim cihetle orada daima ordu ile kuvveti mezc ederek bir siyaset takibini hayırlı gördüm. Ve el'an öyledir. Şimdiye kadar Halit Beyin ne şahsiyetini ve ne de bir kuvvetini Trabzon üzerinde göstermedim. Şimdi ise herkes gördü. Deniliyor ki, fırkası haricinde bulunan Halit Bey milli bir kuvveti tem-

sil vazifesini ifa etmiştir. Hal bu vaziyette iken, şimdi Trabzon vilâyetinin başında Halit Beyin resmen Fırka Kumandanlığını idare etmesi de artık caiz değildir. Bendenize Halit Beyin en muvafık hal ve vaziyeti müheyyayı istifade olan şimdiki mevki ve vaziyetidir. Halit Bey bendenize dahi bu bapta müracaat etti. Kendi vaziyetini lâıkiyle kendisine anlatmak için Erzuruma davet ettim. Arzettiğim esbap ve tarzı cereyan hasebile de bir suizan ve teville mahal kalmamış ve kalmıyacaktır. Bu izahat ve maruzatımdan sonra zatı samilerince mütshassıl kanaatin inbasına inayet buyurulmasını rica ve ihtiramatımı takdim eylerim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım

Şifre
Zata mahsustur

Sivas, 5.10.1919

On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım
Karabekir Paşa Hazretlerine

C: 2.10.1919

Halit Bey hakkındaki maruzatım, mumaileyhin izzeti nefsinin cerihadar edilmemesi nokta-i nazarına matuf idi. Kendisinin müracaatı üzerine vâkı olduğu iş'ar buyurulan vaziyeti ahire için tamamen mütaleah âlilerine iştirak ederim. Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 105.

Gayet mahremdir

Sivasta: Seryaver Cevat Beye

Kumandan Beyefendi, Paşa Hazretlerinin kendi hukuku müdafaa ve muhafaza edeceklerinden pek ziyade emin bulunuyorlar. Kâzım Paşanın vaziyeti ahiresinden mütesair olan Kumandan Bey, On Beşinci Kolordudan infikâk ile Kongreyi âmir tanımağa karar vermiş ve bu fikirden Rüşdü Beyi haberdar etmişken Kolordunun (2) teminatından başka Miralay Rüşdü Beyin dahi sırf İngiliz müdahalesinden içtinaben Kâzım Paşanın resmen kumandaya başlattıramadığını ve Ha-

lit Beyin İngilizlerin mevcudiyetinden dolayı Trabzona gide-
miyeceği cihetle birkaç gün için kendisinin gönderildiğini ve
Kâzım Paşanın bütün kumandanlardan ziyade Kumandan
Beye itimadı olduğunu namusu üzerine Kumandan Beye
söz vermesi üzerine Halit Bey intizar vaziyeti almış idi.
Ahiren Kumandan Bey Üçüncü Fırka kumanda vaziyeti
hazırasının tebdilini kolordudan talep etti. Şayet kolordu bu
teklifi kabul ve icra etmezse bilâemir filen kumandaya ipti-
dar eyleyeceğini ve kararı sabık veçhile kolordudan ayrıl-
arak Kongreyi resen âmir tanıyacağını arzeyerim. Paşa Haz-
retlerini lüzumu veçhile tenvir buyurunuz Efendim.

Fırka 3 Emir Zabiti

Mülâzımevel

Tamık

Vesika, 106.

Osman ve Ferit Beylerle makine başında muhaberat

Kastamonu

Arzu teşekkür ediyorlar, iyiyiz Paşa Hazretleri; Kasta-
monuya Ankaradan başka hiçbir taraftan tezahüratı millîye-
ye dair halk tarafından bir şeyler gelmiyor. Bu muhitin hali
gariptir. Samsun, Trabzon, Sivas, Erzurum, Harput, Bitlis,
Van, Diyarbekir ile... vilâyet efkârı umumiyesi bizimle be-
naber değiller midir diye sualler karşısında kalıyoruz. Bu
hususun buraca ehemmiyeti fevkalâdesi vardır, temin buyu-
rulması. Burada hükûmeti hazıranın irtikâp ettiği caniyane
harekâta karşı bilûmum ulema, eşraf, tüccaran ve rüesayı ru-
haniye ve cemaati hristiyanıye ve memurin velhasıl bütün
halkın mukarreratıle vaki olan içtimada Düveli İtilâfiye mü-
messilleri dahil olduğu halde İstanbul kâffe makamatına
pek tehditkâr telgraflar umumun imzası tahtında yazılmıştır
ve işbu mukarrerat bilûmum vilâyat ve elviyeye tebliğ kılınmış-
tır. Yalnız halk buna karşı diyorlar ki, bu gayritahîl ahval
ne zamana kadar devam edecektir. Çünkü bu hain kabinenin
bu telgrafları da tevkif ederek muhafazai mevkie çalışacak
ları şüphesizdir, bunlar bir dakika mevkilerinde fazla kalsın
o nispette fazla mazarrat ıka ederler. Bunların temerrüdüne
karşı ne gibi tedbir buyuruldu. Lütfen bizi tenvir buyurunuz
Paşam.

Sivas

Tezahüratı milliye vatanın her köşesinde aynı salâbet ve hazaretle mevcuttur. Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakir, Harput, Erzincan, Dersim, Sivas, Samsun; Malatya, Maraş, Ayıntap, Kayseri, Niğde, Ankara, Karaman, Afyon Karahisar, Denizli ve ilâ... en ufak köylerine kadar halk ve en ufak cüzütanına kadar bütün ordularımız tamamen hassas ve vahdeti kâmile halinde aynı istikamete müteveccih ve ittihaz ve tebliğ olunan mukarreratı harfiyen tatbik ve icra eylemektedirler. Yalnız Konya şehri şimdikk hali atalettedir. Fakat Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı evvelâ istifa edip çekilmek için bizden rica etmişti. Bugün ürut eden telgrafta On İkinci Kolordu heyeti umumiyesile tebliğ olunan mukarretü filen icraya başlaması üzerine manîi yegâne olan Vali Cemal Beyin şaşaladığı bildirilmekte ve tazyikten kurtulan Konya ahalisinin dahi icabı gibi teşebbüs geçeceği temin edilmektedir.

Fuat Paşa Hazretleri kâfi Kuvayi Milliye ile Eskişehirde dört saat mesafede kâin Cemgüt mevkiine vâsil ve her taraftan şehri ihata eylemiş olduğundan bugün Eskişehirde bulunan İngiliz kuvvetleri kumandanı bir İngiliz Heyetile Paşanın nezdine gelerek İngilizlerin harekâtı milliyeye karşı tamamen bitaraf bulunduklarını ve umuru dahiliyemize kat'iyyen müdahale etmiyeceklerini temin eylemiş ve Fuat Paşadan kendilerine ilgilmemesini rica eylemişlerdir. Paşa da İngilizlere karşı hiçbir fikri taarruzumuz olmadığını yalnız hıyaneti tebeyyün eden Ferit Paşa Kabinesinin ıskatı için mecbur olursak her türlü harekete geçeceğimizi ve İngilizler tarafından alınan Kaymakam Atuf Beyi talep ettiğini bildirmiştir. İngilizler cevaben tamamen haklı olduğumuzu ve kendilerinin dahi bu muhik mutalebatın is'afına çalışacaklarını beyan ile avdet eylemişlerdir. İngilizler Merzifonda bulunan kuvvetlerinin geriye alınması halinde memnun olup olmayacağımızı sormuşlar, pek memnun olacağımızı bildirdiğimizden derhal oradaki kuvvetlerini bütün ağırlıklarla beraber Samsuna çekmişlerdir. Dün İstanbuldan Fransa sefaretinden **Lelong** isminde bir Fransız bizimle görüşmek üzere memuren buraya vâsil olmuştur. Elinde harekâtı milliyemize tamamen taraftar olduklarına ve hükûmetin mahkûmu sükut bulunduğuna ve her türlü arzularımızın Fransızlarca maalmemnuniye tatbikına amad. bulunduklarına ve talimat itasına intizar eyledik-

lorine dair **Franchet d'Esperey**'nin yaverinden bir de mektubu hâmindir. İki gün evvel maiyetinde iki General ve on beş kadar zabitten mürekkep bir heyet bulunan Amerika Tahkik Heyeti Reisi General **Harord** dahi Sivas'a gelerek harekâtı milliyenin meşrutiyetini ve lüzumunu ve hükûmeti merkeziyenin zâif ve gayrimeşrutiyetini beyan ve bütün maksatlarımızı ve kuvvetli olduğumuzu ve haklı olan mutalebatımızın kabulünden başka çare olmadığını derhal İstanbul'a bildirmiş. Gerek Amerikalılarla ve gerek Fransızlarla olan işbu münasebatın gayet mahrem tutulmasını selâmeti harekâtımız namına rica ederim. Hükûmeti merkeziye hakkında İstanbul'daki İtilâf Devletlerinin Avrupaya verdikleri gizli bir ajansta Ferit Paşa Kabinesinin karibin sukut edeceği bildirilmiştir. Bir de bugün hükûmeti merkeziye İstanbul telgrafhanesinde kendi zamanlarında cereyan etmiş gıfre ve açık muhaberatı tetkik ederek toplamakla meşgul olmuştur. Bu da kendilerinin çekilmeğe hazırlıklarla bir işarettir. Kastamonuda yaptığınız gibi yukarda isimlerini saydığım tekml vilâyatta dahi müteaddit imzalarla İstanbul'a telgraflar çekilmiş ve el'an çekilmektedir. Bunların yekdiğere tebliğinde ihtimalki ihmal ediyorlar. Kastamonu için bu hususta umumun nazarı dikkatini celbederiz. Bu çekilen telgrafların kabine tarafından huzfedilmesinin ehemmiyeti yoktur. Yalnız bu telgrafları kabinenin okuması kâfidir. Diğer taraftan bütün vesaiti emine ve seria ile keşidesi icap eden telgraflar ki umum milletin maksat ve talebini hulâsa etmektedir.

İstanbulda gerek Düveli İtilâfiye mümesailerine ve gerek zatı şahaneye isal edilmektedir. Bittabi İstanbulca vaziyeti umumiyemiz henüz bütün kudret ve vuzuhile anlaşılmağa bağlanmıştır. Daha evvel de bu cihetin istihali mümkündür; fakat maatteessüf Kastamonu vilâyeti gibi mühim bir merkezi muhabere ancak Osman Beyefendinin himmetile tutulduktan sonra, Çorumda doğrudan doğruya Harbiye Nazırının emrile aleyhimize kuvvet hazırlayan Muhittin Pasanın entrikası keşfolunmuş, İstanbulun noktai istinadı kırılabilmektedir. Bugün isticâl eden Kastamonu halkı bu isticâlini Osman Beyefendinin muvasalatından evvel yapmış olsaydı ihtimal ki bugüne kadar netice almabilirdi. İşte halkın bu gayri tabii ahval, ne vakta kadar devam edecektir sualine verilecek olan cevap şudur: Ne vakit ki Kastamonu halkı bu halî gayritabii bulup endişeye düşmek zâfından kurtularak maksadı-

mızı istihsal edinceye kadar sebat etmekte eseri tereddüt göstermeyecektir. İşte o zaman bu gayritabii hal kendiliğinden zail olacaktır. Kabinenin temerrüdü tabiidir. Buna karşı başka tedbire kalkışmadan evvel ilk tedbirimizi hakkile ve her tarafta kat'iyetle tatbik etmek çarelerini düşünelim. Meselâ Bolu vaziyeti hakkında ne yapılmıştır. Bolu hizasına kadar teknil mevakiin İstanbul ile muhaberatı resmîyesinin kat'olunduğundan emin miyiz? Buna dair muntazır bulunduğumuz malûmat henüz vücut etmedi.

Fuat Paşa Hazretleri birkaç güne kadar Eskişehir'e hâkim olacaklardır. Oradan Bilecik ve Bursadaki teşkilâtı milliyeye aynı kararın tatbik ettirecektir, zatı âlileri de Bolu ve hattâ mümkün olursa ilerilere kadar vaziyetimizi teşmîle muvaffak olursanız bu takdirde İstanbul hükûmeti kendini muallâkta bulacaktır; diğer taraftan da İngilizler dahil olduğu halde bütün Düveli İtilâfiyenin kendilerinden yüz çevirdiklerini görünce temerrüde takatleri kalmıyacağını zannederim. Maahaza bundan sonra da bir inadı eşhelâne ve oblehaneye devam etmek isterlerse her halde daha müessir tedbirler tatbikine imkân vardır. Çünkü asıl ahalinin tereddüt edebileceği cihet İngilizlerin hükûmeti merkeziyeyi tutarak birtakım harekâtı fi'liye yapması ihtimali idi, halbuki yukarda izah eylediğim veçhile bugün için vaziyet elhamdülillâh tamamen milletin lehindedir.

Maksadımızın en büyük düşmanı, harekâtımızda en ufak bir eseri zâf ve endişe göstermek olur.

Muhittin Paşanın Niğde, Dersim mutasarrıflarının Kuvayi Milliye tarafında tevkiif olunduklarını bittabî işittiniz.

Diyarbakır ve Sivas vilâyetlerinin aynı mealde Dersaadete çektikleri telgrafnameler zirindeki imzaları berayi malûmat burada zikrediyorum. (Mevzuubahs imzalar yazdırılmıştır) bunların metinlerini ve diğer namütenahi denecek kadar çok olan telgrafnameleri yazmağa imkân yoktur, çünkü filhakika hatları uzun zaman işgal edecek kadar çoktur.

Kastamonu

Paşa Hazretlerinin lütfen bizi pek mükemmel tenvir eden tepeşiratlî izahatına teşekkür ederiz. Bolu ve havalisinin İstanbul hükûmeti merkeziyesile olan muhaberatı dünden itibaren kat'ettirilmiştir. Yalnız her tarafta olduğu gibi burs-

dan icap eden yerlere tezahüratı milliyeyi göstermek üzere telgraflar yağdırmağa muvaffak olunamamıştır. İnşallah himmeti devletlerle bu da bir iki gün zarfında temin edilecektir. İneboludan İstanbula iade edilen Kastamonu valisi, Dahiliye Nazırından Zonguldakta atideki emri almıştır; Bolu ve havalisi serbesttir. Zonguldağa çıkınız, vilâyetin icap eden mahallerile muharebe ediniz ve emri ahire kadar orada bekleyiniz. Emrini alan vali Zonguldaktan İstanbul ile muhabere etmek üzere tehdide başladığını vali vekili ile bendenize haber verdiler. Gece alaturka saat altıya kadar muhabere edildi. Mevkufen karardan Kastamonuya getirilmesi emri verildi ise de mutasarrıfın bazı mütaleası dolayısıyla bu şık tatbik edilemedi, vali ve beraber gelen mektupçu dün sabah gece cereyan eden muhaberata ıstıla peyda edince orada barınamayarak bitevfikihî taallâ kemali ihtisamla Dersaadete avdet buyruduklarını berayi malûmat arzeyleriz Efendim.

Kumandan, Miralay Vali Vekili
Osman Ferit

Vukubulan arzu üzerine şu tafsilatı verdim:

Ermenistan Cumhuriyeti denmekle maruf Erivan ve Nahcivan Ermenileri kendilerini hakikaten bir devlet olmuş zannile bazı mertebe vaziyetler almağa kalkıştı. Şarktan Azerbaycan müslümanları çoktan hudutları dahiline girmiş ve ufak ufak muvaffakiyetli muharebelerle ilerlemekte bulunmuştu. Son günlerde Nahcivan civarında Azerbaycan islâm kuvvetleriyle Ermenilerin yegâne fırkası karşı karşıya geldi, vukubulan mühim bir muharebede Ermeniler kâmilten muzmahil ve perişan oldular ve bunun neticesinde Nahcivanda bir hükûmeti islâmiye teşekkül etti. Ermenistan Cumhuriyetinin gösterdiği kabiliyetsizlik Avrupa ve bilhassa Amerika nezdinde tamamen taayyün etmiştir.

Ermenilerin bir hükûmeti müstakille olarak idareî devlet edemeyeceklerine kanaat eylemişlerdir. Belki hükûmeti Osmanîyenin bir vilâyet veya eyaleti olabilir, denilmektedir. Hele memaliki mahrusei şahane dahilinde ötedenberi derme-yan edilen Ermenistan muhtariyeti ve saire gibi teklifler artık tamamen kuvvetini kaybeylemiştir. Adana havalisinde Fransızlara yaslanan Ermeniler de son günlerde çini cebir

görmeğe başladılar. Elhamdülillâh mukadderatımız pek parlak hükümlere iktiran edecektir.

Gözlerinizden öperim, müsterihane uyuyunuz yalnız bilvesile mühim bir noktayı hatırlatmak isterim. Meb'usları çabuk ve şayanı arzu zevattan intihap etmek lazımdır.

Vesika, 107.

Konyada K. O. 12, Erzurumda K. O. 15, Ankarada K. O. 20, Diyarbekirde K. O. 13, Niğdede Fırka 11 Kumandanlıklarına, Adana, Van, Erzurum, Trabzon, Bitlis, Diyarbekir, Elâziz, Kastamonu, Ankara, Konya, Hüdavendigâr vilâyetlerine ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkezilerine.

Erzincan, Canik, Kayseri, Maraş, Urfa, Niğde, Antalya, Isparta, Burdur, Denizli, Afyon Karahisar, Karesi, Eskişehir, Bolu, İzmit mutasarrıfları ile Müdafaa-i Hukuk Heyeti Merkezilerine.

Elâzizde K. O. 1 ahzıasker Reisi Vehbi Beyefendiye
Giresun Heyeti Idaresine, Şehremanetine

Sivas, 26.9.1919

Beyanname

Ferit Paşa Kabinesinin pâk ve nezih Anadolu'da yegâne mülevves noktası istinadı olan Konya Valisi Cemal Beyin Konyada vatan ve milletimiz aleyhinde ağıyara istinaden irtikâp eylemiş olduğu ihanetkârane harekâtı cidden erbabı hamiyeti ve bilhassa Konya ahali muhteremesini pek ziyade dilhun eylemekte idi. Bu defa mumailiye Cemal Beyin harekâtındaki habaset orada bulunan ecnebilerin dahi nazarı nefretini mucip olduğundan kendisi milletle karşı karşıya bırakılmıştır. Cemal Bey son bir hareketi mezbuhane olmak ve binnetice kendisini terkeden ecnebleri müdahaleye mecbur kılabilmek hayali bisudile hapishanede bulunan bilcümle kanlı katil mevkufini çıkarıp tesli ve kendisine vasıta cinayet kılmak istemiştir. Artık bu kadar zelilâne ve denaetkârane harekete müteşebbis olan bir şahsın Konya vilâyeti şahanesini daha fazla lekelemesine tahammül caiz olamayacağını takdir eden halk muktazayı hamiyet ve celâdetini göstermeğe tevessülde tereddüt etmemiştir. Bunun farkına varan

Cemal Bey bugün hempalarile İstanbula firar etmiştir. Mu-
maileyhin İstanbula vusulünden evvel derdesti memuldür.
Ferit Paşa ve Dahiliye Nazırı Adil Beyin en zînüfuz zennettik-
leri aleti mefsedetlerinin akibetini milleti necibemizin enzârı
dikkatine ve Ferit Paşa Kabinesinin de nazarı ibretine
vazederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 108.

Telgraf

Urfa, 18.9.1919

Sivas Kongre Riyaseti Âliyesine

Heyeti Temsiliyenin ve Kongrenin harekâtı İngiliz hü-
kûmetince doğrudan doğruya Düveli İtilâfiyeye karşı taarruz
şeklinde telâkki olunmaktadır ve bu halin temadisine Türk
hükûmetinin ihdas eylediği bir vaziyet mânası verilerek umum
Osmanlı kıt'ası Düveli İtilâfiyeye işgali askerî altına alınmak
ve Türk hükûmetine hitam verilmek gibi bir gayeye sevke-
deceğini buradaki temas neticesi olarak hissedilmekte oldu-
ğundan vaziyeti hazırı saadeti milleti imha edecek bir şekil-
den tevakkisini istilzam edecek bir surette kabine ile itilâf
husulü vatan ve milletin selâmeti noktasından intizar ve
istirham olunur.

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

Telgraf

Sivastan, 19.9.1919

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Beyefendiye

İkaz maksadı hayırhahanesile keşide buyurulan
18.9.1919 tarihli telgrafnamei âlileri heyetimizce nazarı dik-
kate alındı ve berveçhiati nikatın zatı âlilerine iblağı tensip
edildi.

1 —Heyeti Temsiliye ve Sivasta münakit Umumi Kong-
renin mukarrerat ve icraatı hiçbir veçhile Düveli İtilâfiyeye
karşı taarruz şeklinde olmadığı Kongrenin cihana ilân edilen
beyannamesi muhteviyatından mütezahir olduktan başka bu

husus filyat ile de tamamen sabit olmuştur. Bu sübut zaman ile bütün vuzuhile tebeyyün edecektir. Binaenaleyh İngiliz hükûmetinin zahip olduğunu zannettiğimiz telâkkide fahiş ve azîm hata vardır. Zatı âlinize bu yolda telkinatta bulunanlar oradaki İngiliz kuvvei iggaliyesi mensublarından ise onların da zehabındaki butlanı izale etmek sizin için bir vazifei millîye ve vicdaniyedir. Burada ve her yerde bulunan İngiliz ve sair Düveli İtilâfiye mümessilleri hakikati hali tamamen takdir etmişler ve milletin teşebbüsâtı meşruasındaki hak ve isabeti teslim eylemişlerdir.

2 — Milletimizin hakkı meşruunu talep zımmında aldığı vaziyet sebeble Düveli İtilâfiyenin umum Osmanlı vatânını iggali askeri altına almağa kalkışmaları varidî hatır bile olamaz. Çünkü milletimiz İtilâf Devletlerinden adlû hakka mugayir harekâta değil, bu yolda şimdiye kadar hükûmeti merkeziyenin aczü meskenetinden dolayı yapılmış olan hakşikenane muamelâtın sarfı nazar etmelerine intizar eder.

3 — Milletin, menafii âliyei vataniyeyi payimal eden ve hukuku meşruai milliyeyi hainane ve caniyane teşebbüsât ve tedabiri leimeye filen kalkışması Kanunu Esasımız mucibince bizzatihi madum olan Ferit Paşa Kabinesile anlaşmasını tavsiye etmemiz vaziyeti hakikiyeye henüz ademî ittılâma atfolunmaktadır. Bu sebeple zatı âlinizi ve Urfa ahali muhteremesini tenvir maksadile bu telgrafa zeylolarak icap eden malûmat ve izahat ve talimat ita olunacaktır.

4 — Zatı âlileri gibi erbabı hamiyetin vazifesi amal ve iradei millîye dairesinde milletin umurunu tedvir eylemektir. Makâmı muallâyı hilâfet ve saltanata olan merbutiyeti sadakatkâranemiz ancak bu suretle tecelli edecektir. Binaenaleyh Ferit Paşa Kabinesine itimat caiz olmadığına dair ora ahali necibesinin vukubulacak müracati suretinin beyri malûmat imbası Heyeti Temsiliye karârile tebliğ olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 109.

Bizzat halledilecektir.

Ankara, 25.9.1919

*Dakika tehiri tahkik ve müsebbihleri
tecziye edilecektir*

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 — Bu gece İstanbul telgrafhanesinden Fuat Paşayı telgraf başına istediler. İrarlarına binaen mahrem bulunduğu haber verildi. Sername ve imzası da Dahiliye Nezaretinin vilâyet şifresile yazdırılan bir şifre yazdırdılar. Bunun hülâsası padişahımızın beyannamesindeki irşadâtı âlimaneye tatbiki hareket edilmek suretile halâsı vatanın müyesser olacağından milletin necip fedakârlıklarının bedhahane işaat ile âlemi medeniyette mutasavver gayeler suretinde tecelli ettirilmesinden, hükûmet ve milletin ayrılığı müdahalesi ecnebiyeyi davet edeceğinden ve konferans hakkımızda karar verirken bu ihtilâfın nişanei neyyirü selâmet olmayacağından ibarettir. Neticede müdiranı harekât ile görüşmek üzere zevatı âliye ile bildirecek yerde mülakatı emrivaki suretinde arz ve vaktin darlığından cevap beklenilmektedir. Ve selâmeti vataniyeye ait bu tekarübün müstelzimi bulunan iki vecihi makamın bunu hüsnü niyetle kabul ve içtihadı fikre, şahsa ve şerefe merbut masuniyeti temhidatı müselsele ve kâmile ve ciddiyet ve itina ile ilâve edildiği ve amadei cevap olduğu da ilâve edilmektedir. Telgrafı yazan bu zat Erkânıharbiye Mirîvalarından Abdülkerim Paşadır. Kendisinin söz verdiği bu telgrafa Ticaret ve Ziraat Nazırı Hadî Paşa vesatitle ve aynı şifre ile cevap intizarındadır. Mumailleyh bu hilesi ile müracaatın bizden olduğunu ilân ve işaa etmek istediği anlaşılıyor. Telgraf başında intizarda bulunduklarından bir dakika evvel kabul edilip edilmeyeceği ile ne cevap verileceğinin iş'arı müsterhamdır.

20 K. O. K. Ali Fuat Paşa Hazretlerine yazılmıştır.

K. O. 20 Kumandan Vekili
Mahmut

25.9.1919

Saat: 7 sora

Mahmut Beyefendiye

Telgrafnemenizi okudum. Fuat Paşa Hazretlerinin el'an bulunduğu yerden makine başında İstanbul ile görüşebileceğini zannetmiyorum. Filhakika böyle ise Kerim ve Hadî Paşalara Fuat Paşa Hazretlerinin Ankarada bulunmayıp meşgul olduğunu ve fakat görüşmek arzu eyledikleri takdirde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Sivasta hazır bulunan Heyeti Temsiliyesinin ve bunlar meyanında Kerim Paşa Hazretlerine muhabbeti hususiyesi olan Mustafa Kemal Paşa ile makine başında arzu eyledikleri tarzda görüşmek mümkün olduğunu bildirirsiniz. Yalnız Fuat Paşanın İstanbulla görüşmek istediği hakkındaki sözleri doğru olamaz, binaenaleyh onlar görüşmek arzusunda iseler kaydında dikkatli bulunmak lazımdır. Her halde bu zevatın görüşmeğe hahışker oldukları takdirde Sivasla görüşmeleri hdaha seri olur.

S — Bu zevat İstanbulda makine başında mıdır?

C — Hayır. Şimdi makine başında değillerdir. Dün gece makine başında idiler Efendim.

S — İstanbula telgrafı verdiniz mi?

C — Şimdi yazılmağa başlanmıştır.

— Telgrafı alan zata bunun şimdi icap edenlere isalini ihtar etsinler.

C — Deraliyedeki Merkez Müdürü bekliyor. O zat alacaktır Beyim.

Mahmut Beyin İstanbula cevabı

Cevap

2

Ankaradan, 25.9.1919

Saat: 19

Ankaradan:

— Fuat Paşanın olduğu yerden biz bile bazan bilvasıta telgraf yazdırabiliyoruz. Emri âlileri şifre ile ve fakat serna-

mesiz olmak ve telgrafnamede evvelki şifreyi yazdıran me-
mur vasıtasile iblâğ edeceğiz. Yazacağımız metni şimdi size
okuyacağım Efendim.

Sivastan:

— Pek güzel!

— Kâmilten şifre yapılacak. "Erkânıharbiye Miriivala-
rı"dan Abdülkerim Paşa Hazretlerine: Fuat Paşa Hazretleri
Ankara'da olmadığından telgrafınızı iblâğ etmek mümkün
olamıyor. Görüşmek arzu ettiğiniz takdirde Rumeli ve Ana-
dolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Sivasta hazır bulunan He-
yeti Temsiliyesile ve bunlar arasında bilhassa Abdülkerim
Paşa Hazretlerine muhabbeti mahsusası olan Mustafa Kemal
Paşa Hazretleriyle makine başında görüşmenizin mümkün ola-
bileceğini arzeylerim Efendim."

K. O. 20 Kumandanı Vekili

Mahmut

Sivastan:

— Çok muvafıktır. İstanbul'dan verdikleri telgrafı ay-
nen verir misiniz?

Vesika, III.

25.9.1919

Kerim Paşanın telgraf "şifre mahlûlü" suretidir.

Memleketimizin geçirmekte olduğu imtihanı azîmin ne-
ticeten teyemmünbahş olması evlâdı vatanın müsterek gaye-
sidir. Bu hususta padişahımız efendimiz hazretlerinin beyan-
name-i humayunlarındaki irşadatı âlimane hükûmet ve mille-
timizin yegâne peyveste olacağı gayei naciyledir ve devlet ve
milletimizin bekayı hayatı ve tamamıyeti mülkiyemizin ma-
sunıyeti, camiai kelâmı mülûkânenin tatbikiyle peziri istikrar
olalağı bedhidir. Bunca necaibî harekât ve fedakârî ile şu
ana kadar muazzaz (.....) niyatının harisi kalan in bütün
bütün cihanı medeniyet karşısında binnihaye izharı hakkı âli
cylemesine asarile intizar olunur iken bunu.. akamete maruz
kılınması hakkında bedhahanın her şeyden istifadesine ve
belki tahlisi vatan endişelerine ait harekât bile kâinata na-

makbul ve menfur gayeler suretinde tecelli ettirilmiştir. Zemini müsait bırakılması devlet ve milletin mazarratını ve maazallahü tealâ müdahaleleri azıymeyi müeddi görülmektedir. Millet ile hükûmetin el ele hareketi selâmeti vatan hususunda en büyük beraat ve hüsnü delâlet ve bunun hilâfı ise harici tehlike ve müdahaleyi dai bulunmak itibarile badii ve hamettir. Konferansta hakkımızda son karar verilmekte olduğu şu sırada hükûmet ile millet arasında teşettüt ve muhalefetin kat'iyen nişanei hayrî selâmet olmaması da büstibahtır. İmdi ben sırf sizlerin eski ve nezih bir arkadaşı ve bu memleketin yine sizler gibi selâmetini istihdaf eden naçiz ve fedakâr bir ferdi bulunmak itibarile endişei vatanla yaptırmakta olduklarımıza kat'iyen iman ve itimadım olan bu hareketin maksudu âli veçhile millet ve hükûmetin vahdeti amâline tevfiğini pek sehil buluyorum. Fevzi Hudadan mülhem bu teşebbüsatin neticei meşkûresi için müdiranı hareket ile bunu anlagmak üzere kendim sizinle mülâkat edebileceğim gibi itimat ve hürmeti âmmeyi ihraz eden zevatı âliye ile birlikte İstanbuldan hareketle taayyün edecek bir mahalde mülâkat ve müzakere icrası imkânını da emrivaki surette arz edebilirim. Muhakkaktır ki bu memleketin selâmeti için iki tarafta da anlaşılması ve birçok yapılacak veya kabul edilecek şeylerin hemen müzakereden geçirilmesi en son kalmış bir çare-i haldir. Pek mümkündür ki bunda Cenabı Hallâli Müşkûlât bu biçare millet ve memleketin şu düşvarkûşa uktesini fethü hal eyler. Bir kere nispet olunsun. Hudanın lûtfu ve irae edileceği muhakkak hüsnüniyetle şahidi hakikat ve selâmet derâguş olunur ve tarzı hal de Cenabı Hudavendi Kerim en müessir esbabı müsebbibane rapt ve milleti iktisabı hak ile müemmem eyler. Vaktin pek darlığı itibarile işin nezaketi fevkalâdesine mebni bendenize keyfiyetin hemen işbu telgrafnamenin keşide olduğu şifre ile inbasını rica eder ve muhabbet ve hürmetlerimi arz ederim. Selâmeti vataniye-ye âit bu tekarübün müstelzimi bulunan teşebbüsü en yüce makam büyük bir (.....) ve hüsnüniyet ve hürmetine mebni şahıslarınıza ve gereflerinize merbut her türlü masuniyetinin de başkaca cevabnamenin ve Dahiliye Nezaretinin şifresile ve Ticaret ve Ziraat Nazırı Hadî Paşa Hazretlerinin vasıtasile bendenize keşidesi.

Sivas, 27.9.1919

Saat: 11 evel

(Kerim Paşa ile telgraf bağında muhabere)

— Mustafa Kemal Paşa telgraf başındadır. Kerim Paşaya söyleyiniz buyursunlar diyorlar.

— Zatı samileri Mustafa Kemal Paşa Hazretleri misiniz. Ruhum.

— Evet. Muhterem Kerim Paşa Hazretleri.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: (Paşaya söyleyiniz, anlar, hazreti evel kargınızdadır). Afiyeti âlileri inşallah iyidir kardeşim. Emri hayrû vatan için büyük vatanperver kardeşim ile ve ihvanı âliyei temsiliye ile müdavelei efkâr etmek isterim. Hâkipayinize isal kılınmak üzere Ali Fuat Paşa vasıtasile bir telgraf göndermiştim. Yedi âlinize vâsil olan işte o telgraf esası üzerine bir halli meşkûr, inşallah iktifat ederiz. Memleketin geçirmekte olduğu nazik ve pek mühim devrei mudalayı lütfu Huda ile sahnei teysire isal kılarız. Bundan bikeremi Huda nurdan mahlûku amali rehakâ-rımız mürşidi dilimizde buna dair mühim şeyler konuşarak telfiki maksudu vatan kılalım değil mi? Pek fatin ve müdeb-bir kardeşim, ne buyurursunuz ruhum. Bedhaham hâksarın bu güzel memleketimiz üzerindeki iftiraatını ve alenî takibatı mel'anetlerini kıralım ve anları kemingâhı ümütlerinde meflûç ve bihayat bırakalım ve yalnız hükûmet ile milletin surf selâmeti vataniyeye ait hidemat ve icraatını telif edelim ki, gayei müstereke ve mübeccele zaten hep birdir. Endişei vatanla gösterilen bunca necip tezahüratın, cihanı medeniyet karşısında, muazzez topraklarımızın hıfz ve sıyanetine ait en büyük hamiyeti vatanperveri olduğunu bir kere daha temhit zımında mevcut müşkülâtı ahvali refedelim ve buna bir çare bulmak için de muazzez kardeşiniz ile müdavelei efkâra başlayalım. Muntazırım kardeşim. Bu teşebbüsüm hakkında hükûmetin vâsi derecede bir hüsnüniyet izhar ettiğini ilâve eylerim ruhum.

Kerim Paşa Hazretlerine, (kutbi'aktap deyiniz anlar). Şimdi cevap veriyorum.

Pek muhterem ve nezih kalpli kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretlerine:

I — Elhamdülillah afiyetim berkemaldir. Büyük ve necip milletimizin hukuku meşrussını müdrik ve onu muhafaza ve müdafaaya bütün mevcudiyetile mütevessil olduğunu görmekte pek me'udum. Acizlerle ve Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Heyeti Temsiliyesile müdavelei efkâr etmek hususunda izhar buyurulan arzuya samimiyetle teşekkür ederiz. Heyeti Temsiliye azasından Erzurum mümessili ulemadan Raif Efendi Hazretleri ve Erzin-can ve Dersim Mümessili Şeyh Hacı Fevzi Hazretleri ve Bahriye Nazırı Esbakı sevdiğiniz kardeşlerden Rauf Beyefendi Hazretleri ve vülâti sabıkadan Sivas ve Tokat ve havalisi mümessili Bekir Sami Beyefendi Hazretleriyle Bitlis ve havalisi Mümessili Mazhar Müfit Beyefendi Hazretleri ve İstanbul münevveranının Murahhası mahsusları Washington Sefiri Kebiri Ahmet Rüstem Beyefendi Hazretleri ile pek çok sevdiğiniz Kara Vasıf Beyefendi ve İsmail Fazıl Paşa Hazretleri, Samsun ve havalisi Mümessili Sabık Üçüncü Kolordu Kumandanı Refet Beyefendi, Garbi Anadolu Mümessillerinden Omer Mümtaz Bey, Husrev Sami Beyefendiler ve Diyarbakir havalisi Mümessili İhsan Hâmit Bey, Van ve Muş havalisi Mümessillerinden Mirza Beyzade Hacı Musa Bey bu anda yanımda bulunmaktadırlar. Cümlesi Fuat Paşa Hazretleri vasıtasile keşide buyurulan telgrafname müfadaına vâkıftırlar. Ve şimdi cereyan eylemekte bulunan muhabereyi takip ediyorlar cümlesi samimiyetle gözlerinizden öperler. Diğer mümessil arkadaşlara da haber gönderdim. Burada bulunmayıp bazı vezâifi mahsusa ile iştigal eyliyen mümessil arkadaşlarla da daima makine başında halî temas ve irtibattayız. Binaenaleyh Heyeti Temsiliyemiz ile arzu buyurulduğu veçhile ve en seri bir surette müdavelei efkâr buyurmaları tahtı imkândadır. Cümlemizin amali ciddiyesinin vatan ve milletin selâmet ve saadetine ait bir halli meşkûr iktütafindan ibaret bulunduğuna şüphe yoktur. Ancak bu hususta esas ittihaz buyurduğunuz telgrafname müfadi bilmem ne derece kadar kavi bir mesnet olabilir. Hallâli müşkülât olmak isteyenlerin mebdעי hareketleri hakikati ahvale mutabık olmak gerektir. Müsaade buyurursanız telgrafnamei biraderileri muhteviyatından muhtacı izah ve istizah görülen bazı noktaları burada tekrar edeyim. Muhterem büyük padişahımız efendimiz hazretlerinin beyannamei humayunlarındaki irşadın hükûmet ve milletimizin yegâne peyveste olacağı

zayesinde tamamen müsterekiz. Milleti necibemizin ve cümlemizin zatı akdesi hilâfetpenahiye olan revabâtı hürmet ve sadakatımızın lâyetezelzel bulunduğuna asla kimsenin şüphe ve tereddüt etmeğe hakkı yoktur. Hakani celilülganımızın her türlü amal ve iradâtı humayunlarına serfûru etmek bizim için bir nimeti uzmadır. Acizleri aylarca mukaddem bu 'ah-kikati mahzayı kemali samimiyeti vicdaniyemle hâkipayı şahaneye arzemiş idim. Bugün ve ilelebet bu noktai necata sadakatım kat'idir. Bileümle rüfekayı mesaimin hissiyat ve iç-tihadatı kat'iyesi aynidir. Alelumum büyük ve âlicenap ve vefakâr milletimizin dahi bundan başka türlü mütehassis olmasına imkân mutasavver değildir. Halifei akdes ve padigahı celilülganımız hakkındaki sadakat ve ubudiyet ve bipayan hürmetlerimizin herne olursa olsun daima mahfuz bulundurulacağını bütün mukaddesatımız üzerine yemin ile bir kere daha burada teyit eyleriz. Yalnız medarı istinat buyurulan beyannamei humayun muhteviyatının bizlere ve milleti necibeye değil, Ferit Paşa ve rüfekasına bir hitap ve itap olduğu edna mülâhaza ve tetkik ile sübut bulacak bedihiyattandır. Filhakika kalbi paki humayunu amik teessürata duçar eden ahval ve harekât milletimiz tarafından değil, fakat Ferit Paşa, Dahiliye Nazırı Âdil Bey, Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşa ve bunların rüfekayı mesaisi bulunan Harput Valisi Ali Galip Bey, Ankara Valisi Muhittin Paşa, Trabzon Valisi Galip Bey, Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey, Konya Valisi Cemal Bey taraflarından irtikâp olunmuştur. Malatya teşebbüsü ihanetkâranesi, Çorum tertibi hainanesi, Konya teşebbüsü mezbuhanesi, safahatı hakikiyesi ile vâsıl itilamız olmuş değilse zatı âlinizi de mebdעי hal olmak üzere tasavvur buyurduğumuz noktada isabetsizlikten dolayı mazur-görürüz. Milletin bütün bu suikastlere karşı yapmağa mecbur olduğu ve hiçbir veçhile sükûnet ve asayışı mahalliyeyi sekteye uğratmayan ve surf izalei mazarrat maksadından ibaret olan iptidai harekâtı, teşebbüsâtı hainaneyi kurmak, faillerini ya derdest ve tevkif veya mecburu firar eylemekten ibaret bulunmuştur. Bu hakikati İstanbul'a firar eden Kastamonu Valisi Ali Rıza ve Konya Valisi Cemal Beyin lisanından dahi işitmekle teyit ve bu suretle izalei zan ve şübehat eylemek mümkündür. Beyannamei humayunda memleket ve milletimiz mukadderatı hakkındaki enzari ecanibin lehimize tebeddülüne dair olan ifadâtı humayun mahzâ hakikattir. Ancak

bu tebeddülü azim hiçbir vakit Ferit Paşa hükümetinin takip eylediği siyaset neticesi değildir. Bu netice hasene milletimizin izhar ve ispatı mevcudiyet zımnında bizatihi aldığı teşebbüsü azimkârane semeresidir. İşte velinimetini binnetimiz padişahımız efendimiz hazretlerini bu noktada iğfal ediyorlar. Milletimizin inkışaf eden her türlü teşebbüsünü, devletimizin menafii esasiye ve hayatiyesile tamamen müterafıktır ve çare-i necat ve umde-i hayat ancak ve ancak Kuvayi Milliye'nin âmîl ve irade-i milliye'nin amâlî mukaddese-i hilâfetpenahi ile memzucen hâkim olmasındandır. Bu esas; metin ve meşrudan zerretüma inhiraf maazallahü teâlâ devlet ve millet ve vatanımız için husranı elîmi mucip ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın masuniyetini muhil olur. Harekâtı necib-i milliye-mizi suîtefsir ve ilân etmekten hâli kalmayan bedhahanı hâksarın çok olduğu muhakkaktır. Fakat şayanı esefi amiktir ki, bu mel'ancetin başında devleti ebet müddetimizin sadri nîşini Ferit Paşa ve nezaret mevkilerinde bulunan Âdil Bey, Süleyman Şefik Paşa gibi devlet adamları bulunuyor. Memleketimize takım takım Bolşevikler girdiğini ve harekâtı milliye'nin Bolşevik harekâtı olduğunu, resmen ilân ve işaa eden bu bedbahtlardır. Necip ve nezih harekâtı milliye'mizin ittihatçıların harekâtı mezbuhanesi olduğunu ve ittihatçıların parasile tedvir olunduğunu resmen ve alenen cihana, ecnebi gazetecilerine söyliyken bu gafillerdir. Anadoluda şurış olduğunu ajanslarla resmen ilân eden ve mütarekename madde-i mahsusasına nazaran muazzaz vatanımızı düşman işgaline maruz bırakmak istiyen bu cahillerdir. Malatyada ahali-i islâmiye'yi Sivas ahali-i islâmiyesine karşı mukatele'ye sevk etmek istiyen bu zavalhıdır. Harekâtı milliye'nin önüne geçeceğim diye Sivasın ve hassasiyeti milliye'nin görüldüğü her yerin İngilizler tarafından işgalini istiyen bu hamlardır. Maahaza tıpkı tasavvuru biraderaneleri veçhile bedhahanın bu güzel memleketin üzerindeki iftiratını ve aleni takibatı mel'anelerini kırmak ve anları kemingâhu ümitlerinde meflûc ve bihayat bırakmak ve devleti ebet müddeti Osmaniye ile milleti muazzama-i islâmiye'mizin sırf selâmeti vataniyeye ait noktada icraatını telif eylemek bizim dahi en mübeccel gayemizdir ve elhamdülillahiteâlâ necip ve nezih ve meşru olan bu gayenin temini istihsalinde artık milletimiz her türlü asarı bedhahaneyi kırmış ve bütün celâdetile hatve-i azimkâranesini atmıştır. Bilmle ecnebi devletleri Ferit Paşa ve rüfekasının zâf ve nada-

nisine ve kendi millet ve vatanları aleyhindeki icraatı leimesi-
ne asar ve vesaiki ile yakın hâsıl eyledi. Ve bilâ istisna cüm-
lesi kemali hüsnüniyetle milletle ve bizlerle şahsen temas ve
münasebete girdi. Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar ve en
nihayet İngilizler dahi milletimizin ne deroceye kadar haklı
ve maksadında meşru olduğunu ve kuvveti şamilesini ve ni-
yeti azimkâranesini ve buna mukabil hükûmeti merkeziyenin
nekadar biasıl ve millet ile alâkasız bir heyeti âcize olduğunu
takdir etti. Milletimize karşı bu gafil ve âciz heyeti hükûmete
aldanarak reva gördükleri hakşiken muamelelere bir tarzıye
makamında olmak üzere Merzifonu tahliye etti ve Samsunu
dahi tahliye edeceğini bildirdi ve tahliye başladı. İngilizler
bilhassa devlet ve milletimizin umuru dahiliyesine ve maksadı
meşru takip ettiği tahakkuk eden harekâtı milliyemize kat-
ıyyen müdahale etmiyeceklerine dair Eskişehirden izam eyle-
dikleri bir heyeti mahsusa ile söz verdiler. Milleti murakabei
mukadderatında kabine ile karşı karşıya serbest bıraktılar.
İşte teşebbüsâtı milliyemizin temini istiklâl hususunda istihsa-
line muvaffak olduğu ilk netice budur. Bu cereyanı millî, an-
cak, zatı akdesi humayunun beyannamei şahanelerinde işaret
buyurulduğu ve hile memleketimizin her tarafında ve bilhassa
kalpgâhı devlette, İstanbulda ahkâmı Kanunu Esasiye temini
riayetle neticepezir olacaktır. Hükûmeti hazıranın vâsi dere-
cede bir hüsnüniyete malik bulunduğu zannında isabet olma-
dığını arzutmeme müsaade buyurmanızı rica ederim. Çünkü
Ferit Paşa Kabinesine birçok münasebetlerle ve bilhassa Er-
zurum ve Sivas Kongreleriyle hakikati halin izahında kusur
edilmediği gibi bizzat tarafı âcizanemden Ferit Paşaya hita-
ben Erzurumdan Sıvasa avdetim esnasında sureti mah-
susada yazdığım mufassal şifre bir telgrafta mil-
letin kuvvet ve iradesine karşı çıkacak hiçbir kuvvet kalmadığı-
nı ve kendisinin muhalefet ve mümanaât vadisinde devam
etmemesi lüzumunu ve bilhassa amali millîye ile arzuyu şa-
haneyi ve icraatı hükûmeti tevhit için elinde son bir kuvvei
telifiye bulunduğunu ve bu hareketi asilâneye tevessülü ha-
linde tarihi devleti aliyel Osmaniyede yeni bir sahifei zerrin
vücuda getirilebileceğini bütün samimiyetle bildirmiştim. Bu
zatı gafil buna cevap vermemekle beraber Anadoludaki ce-
reyanı millî mukaddes ve gamili, ittihatçıların ve birkaç ki-
şinin eseri tahrikâtı olduğunu ilân etmekle iktifa etti ve hırs
menfaatle ve amayı cehlü gafletle iki tarafı idare ederek mu-

hafazai mevki edebilecekleri zannı batılında bulunan birkaç valisinin iğfalkâr raporlarını benim nezih ve vatanperverane irşadâtına tercih etti. Bugün her türlü habaset ve hıyanet ve aczî meskenet mevkiinde kaldıktan ve millet te bütün hak-yıkı ahvale vuzuhu tam ile vâkıf olduktan sonra bize düşen vazife en seri hareketle zatı akdesi humayunun beyannamesi mukaddesinde irade buyurdıkları veçhile kariben sulh müzakeresine davet olunacak Osmanlı murahhaslarının konferans muvacesesinde milletle hemahenk olarak ispatı mevcudiyet edebilecek, milletin hürmet ve itimadına mazhar ve Kuvayı Milliye müstenit ve amali milliyeye mutavaatkâr elyak zevattan olmasını bir an evvel temin eylemektir. Bu da zannı âcizanemize göre Ferit Paşanın derhal terki mevki eylemesi ve zatı akdesi padişahının mutemedi ve fakat amali milliyeye tamamen mutavaatkâr bir zata kabine riyasetinin tevcih buyurulması mümkündür. Ferit Paşada zerre kadar hissi hamiyet ve vatanperveri mevcut ise mevkiinde bir dakika bile fazla kalmasının millet ve memleket içi, teryidi mazarrât ve hatırı hayallerine gelmiyen azim vahamete sebebiyet vermekten başka bir semere bahsedemeyeceğini anlaması ıktıza eder. Eğer kendi şerefi şahsileri ve hayatları hakkında bir güne tereddütleri varsa bugün için bu gibi şeylerle iştilal tenezzülünden pek yüksek olan milletimiz namına kendilerine istedikleri tarzda söz ve teminat vermeyi dahi milletimizin menfaati mukteziyatından addederiz. Fakat tutukları tariki nasavapta taassüt ve temerrüde devamları halinde hâdis olacak avakubın mes'uliyeti kendilerine raci olmaktadır. İşte telgrafnameci biraderileri ve vukubulan teşebbüsî hayırhahileri münasebetile bir defa daha ve son defa zatı necibaneleri gibi kalbi cidden vatan ve millet aşkile ve sevgili ve muhterem hakanımıza muhabbet, ubudiyet ve sadakatle memlû olan mücessemi namus ve merdi kâmil, kadim arkadaşım ve hatırai uhuvvetini daima hürmetle muhafaza eylediğim kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretleriyle de iblâğ etmiş olmak bizim için her türlü vicdanî huzurun teyidine medar olmuştur.

2 — Harekâtı milliye vüs'atı kâmile ile İstanbul'a ilerlemektedir. Bittabi Ferit Paşa ve rüfekası buna tamamen vâkıftır. Zatı âlileri dahi bu malûmatı talep ve tenevvür buyurunuz. Şimdi gözlerimizin önünde duran en son telgrafnamelerde Kütahyanın millî süvari kuvası tarafından işgali ve

Kütahyadaki İngiliz kuvvetlerinin treni mahsusla şifale hareketlerini ve Çiftelasma gelen bir İngiliz heyetinin oradaki Kuvayi Milliye Kumandanına İngilizlerin Türklerle elli senelik bir muhadenet ve muvalâta malik bulunduğunu ve hareketâtı milliyeye karşı tamamen bitaraf kalacaklarını temin eylediği ve hatta arzu ederssek muavenete hazır bulunduklarını bildirdiği ve İzmit, Bolu, Zonguldak, Şiledeki Kuvayi Milliye'nin hareket için emre intizar eyledikleri bildirilmektedir. İstanbulda hükûmetin tamamen vâkıf bulunduğunu tek-mil tazyikatına rağmen müstahzar Kuvayi Milliye İngilizlerin teminatı meveddetkâranesile derhal harekete geçebilirler. Konya valisinin firarı üzerine Konyada umumî ve büyük bir içtima yapılarak ulemayı benamdan Hoca Vehbi Efendi Hazretleri ahalinin ittifakı ârasile vali vekâletine intihap olunuyor.

Aziz kardeşim, artık bütün bu hareketâtı tevkif yalnız ve ancak bir şeye mütevakkıftır ki, o da cidden zatı hazretî padişahiye sadık ve amali milliyeye bütün mânanı meşruile mutavaatkâr bir zata kabine riyasetinin tevcih buyurulmasına ve ancak bu zatın amali milliyeyi anlayarak ana göre itihazi tedabire tevessül eylemesine vabeste bulunduğunu arz ederim.

Bütün bu mesrudatımıza nazaran bir mütaleca biraderileri varsa lütfen bildirmenizi rica ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına

Mustafa Kemal

C — Evvelâ Zatı Alilerile birlikte bulunan ve esamî âlileri zikrolunan zevatı muhteremenin cümlesine selâm ve tekrimimi arz ve iblâğa lûtf buyurmanızı rica ederim. Muazzez kardeşim, ahvali hazıra müşkülâtını refetmeğe hadim olur jimidile bağladığım kısa mükâlematın bütün safahatını Zatı Aliniz izah ettiniz. İki yerde halli emrde isabet gösterilmediğini beyan ile mazur makamı serdettiniz. Gerçi bütün ahval ve vakayî mahkiye malûm olmayınca bir meselede hakemlik etmek müteassir ise de memlekete ait işin hallü faslında siracı münir, endişei nezih vatan olmak itibariyle mesnedi müttekâbîh metin ve ruşenadır. Bu kardeşiniz vatanın mukadderatına hükmedileceği şu sıralarda yekvücut

bir millet ve hükümetin göreceği iş ve Avrupa devletleri nezdinde ihraz edeceği vaziyeti metine ancak milletin hukuku âliyesini kâfil olacağını ve müteşettit ahval karşısında binihaye tezvîrat ve iftiratın bahşeyliyeceği mazarrâtın yine bu güzel memleketin sinei zinahmetme hâsı sığamayacak derecede nasbına bulunan dendanın bundan etmek istiyeceği istifadelerin derecatını nazarı ittılâa alarak bunun halli sehile mazhar olmasını ve memlekete açacağı rahnelere kat'iyyen meydan bırakılmamasını arz etmek isterdim. Mebdei hareket ittihaz ettiğime işaret buyurduğunuz beyannamei humayunun tarzı tefehhümünde mümkündür ki, bendeniz hata edeyim. Yalnız müsaade ediniz de asıl halli umura en büyük bir istinatgâh telâkki edilen bu beyannamei âlideki ciheti camiaı izah ile kelâmı mülûkânemin şümûlü ihatakâranesini beyan edeyim. Ben zannediyorum ki, padişahımız...

— Kerim Paşa Hazretleri; lüzumundan fazla izahat maksadı aslıden tarafeyni uzaklaştırabilir. Ve bir de beyannamei humayunun tefsiratile fazla iştigal bifaidedir. Rica ederim asıl mesele üzerinde görüşelim!

— Asıl mesele üzerine görüşeceğiz. Müsaade buyurunuz devam edelim Efendim.

— Rica ederim en son söz ve teklif üzerinde anlaşıalım.

— Evet oraya geleceğiz Efendim.

— Kerim Paşa Hazretleri; maksatlarımızın müşterek olduğuna şüphemiz yoktur. Her halde vatanımızın tamamiyetini, milletimizin istiklâlini, mevcudiyetimizin müdahale ve taarruzdan masuniyetini temin etmek ve bilhassa makamı muallâyı saltanat ve hilâfete merbutiyetimizi lâyezal hissiyatı sadakatkârane ile muhafaza eylemek gayei mukaddesâile vukubulmakta olan mesail meşruamız ve tezahüratı milliyenin artık daha fazla suitelâkki edilmesine ve muhtacı tashih görölmesine ve bahusus bu tashihat ve tadilat için de cinayet ve ihaneti mertebeli sübuta varan bir kabine erkânının müdafaatı gayrimeşruasının esas ittihaz edildiğini görmeğe tahammülümüz yoktur. Biz zatı âli biraderlerinin necabeti hissiyatına emniyeti kâmilemiş bulunduğu için son vaziyeti izah ve kat'i matlâbı milleti arzettik. Bilmem tekrarı lâzım mıdır. Zatı âlileri bu lâzımülintaç arzuyu millîye mukabil Ferit Paşa Kabinesinin sadrı muallâyı devleti hâlâ telvis etmesine vesatet etmek istiyorsanız. Bu mesainiz hiçbir semerei nafia bahşedemeyeceğinden başka hakkı âli biraderilerindeki

hissyatı kadimeî uhuvvetimizin de mucibi tezelzülü olacağından endişe ederim. Şimdi Ferit Paşa bilâ ifateî an mevkiini bir ehli namusa terkedecekse ve buna kanaatiniz varsa hallolunacak hiçbir müşkül kalmamıştır. Aksi takdirde ihtiyar buyurmakta olduğunuz tavassutu hayırhahane, rencide kalp olmanızdan ve bisut bir yorgunluktan başka bir neticeye iktiran etmiyecektir ve Ferit Paşada muhafazai mevki hırsı baki ise, bunun memleket için ve millet için mucibi mazarrat olacağı bedihiyatına karşı milletin bînihiye kendisinin akibeti elimeye duçar olmasına sebebiyet vereceğine emniyet etmekte olduğuna bir an bile tereddüt olunmamn. İşte kardeşim milletin ve millet namına heyetimizin telâffuz edebileceği en son ve en kat'i söz bundan ibarettir. Vukubulmakta olan teşebbüsâtı filiyemizde bu hakikati lâyetezelzeli itlagâhı seniyei cenabı tacdarı azamiye arz ve iblâğ eylemeğe matuftur. Zâtı biraderileri ancak bu vazifei asilâneyi ifa ile bugün vatan ve milletin zâtı samilerinden intizar eylediği vazifei diniye ve milliyey ifa buyurmuş olursunuz.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Sözü uzatmamak tabîi maksudu aslıdır. Ve asıl istihdafı menfaati hayatiyeî vatandır. Kardeşim ben sırf içtiha-datı zatiyem ile sizlere olan uhuvvet ve alâkai bülendime istinaden burada bir teşebbüsü telifiyede bulunmak istedim. Hiçbir veçhile hükûmetin bir nüfuz veya tervici maksudunu iltizamen kendimi alâkabent kılmadım. Anın için hükûmet müdafaatı benim yazılarımın haricinde kalır; ben o bildiğiniz nezih ve püristufa can ve vicdanım ile bir teşebbüsü hayırhahide bulunayım dedim. Harekâtı milliyenin gayesini istihdaf eden vaziyete münafi veyahut ki hükûmetin memuriyetine rabitadar bir fikrim olamaz. Ah ne olurdu bugün memleketimizin mukadderatı hallolunduğu şu sırada hükûmet milletin amaline tecelligâh ve aynı zamanda her ikisi yekdil ve yekcihet olsa diye kaygulanır ve belki necip bir teşebbüs ile buna çaresiz olurum dedim ve hakikaten hiç kimsenin burarlarda yanıp yakılmadığı böyle bir emri asili tavassuta hatve atmak istedim. Siz beni sözlerinizle rencide etmezsiniz çünkü muhterem gaeyi vataniyemizin kıl kadar yekdiğerinden far-

ki olmadığını ve size belki harici tehlikelerimizi isma edebirim diye şahsen teşebbüste bulundum; hükümet ile şu ana kadar, bir temas ve münasebetim olmayıp birinci kere bu emri âli için olmuştur. Ah ruhum ben bu teşebbüsten farîğ olayım. Fakat ferdi müteneffis de bu suretlerde ıslahı hal için düşünmek ve teşebbüs etmek külfetini ihtiyar etmez. Bir nebze diğer kesilen telgrafımda bahsetmek istediğim o mühim beyanatı mülûkânenin camii olmasıdır. İşte o kuvvettir ki hallâli müşkülât makamını bihakkin muhrizdir. Bendeniz de ona işaret ile halli meseleyi daha âsan görürdüm. Memleketimizin bütün kuvvet ve tamamıyeti ile masumiyeti elbette nezdî Hafız Hudada müemmindir. Yoksa benim teşebbüsü hayriyem bunda naçizdir. Hükümetin kat'iyyen çekilmesine ait mukarreratı kat'îye üzerine efradını camii ve ağıyarını mâni bir eserî âlinin yapılması tabiidir ki hükümet haricinde sırf Allahına ve vicdanı selimine ve azmü iradei hayriyesine müstenit benim gibi bir ferdi milletin burada tek başına yapacağı bir teşebbüs veya fiil ile bu maksudu temin edecek pa-dışahımız efendimiz hazretleri hakemi âli olduklarından bütün milletin necip gayeleri ve vatani maksut ve hidematın tanzim ve halli o makamı mukaddese racidir. İşte kardeşim sırf ferdi ve liveçhilvatan burda yaptığım şu teşebbüs elbette nezdî İlâhîde ve millette bütün necabetleri ile pirayedar kalır. Ve işin sahibi hakiki olan hudavendi kadir millet ve vatanın rehasını temin edecek esasatı, müsebbibane böylece rapten ikmal eder. Ulu Allaha havalei müşkülât eyler ihtiramatımı cümleye takdim ve uyunu muazzezelerinizi takbil ederim.

Abdülkerim

Saat: 4,5 sorada

Kerim Paşa Hazretlerine

Beyanatı âliyelerinin esas noktalarına sıra ile arzı cevap edilecektir. Zatı âlî biraderilerini hakkımızdaki alâkai uhuvvete istinaden işbu teşebbüsü hayra tevessüllerinden dolayı ne derece haklı bulmakta isek bizce bizatihi sakıt olan Ferit Paşa ve rüfekasının harekâtı leimanesi hakkında bahusus arzettiğimiz izahattan sonra artık böyle bir heyetle telifi bey-nin vatan ve milletimize muzır olacağını takdirde o derece

sûrat gösterileceğine itimat isteriz. Şu mühim ve tarihî avanda tıpkı zatı âlileri gibi hükûmetin, milletin amaline tecellîgâh, aynı zamanda her ikisinin yekdil ve yekcihet olmamasından pek müteessiriz. Milletin bütür mesai hudapesendanesi surf bu cihetin teminine matuftur.

Bize lûtfen ismanî tahattur buyurduğunuz haricî tehlikeler hakkında sarîh ve kat'î ve mevzûk en son malûmata destres bulunmaktayız.

Hükûmet ile şu ana kadar hiçbir temas ve münasebette bulunmayıp ta bu kere ve fakat artık maatteessüf hükûmet milletin her noktaî nazardan itimatsızlığına duçar olduktan sonra temas ve münasebet aramağa kalkışmanız pek çok sevdiğimiz zatı biraderileri için bir suitesadûf ve talidir. Padişahımız efendimiz hazretlerinin izharı heyecanı âli eyleyen milletimizin tezahüratını pek bülent ve meşru bir gaye suretinde zikir buyurmuş olduğu hakkındaki teyidi necibanelerine hassaten teşekkürler eder ve bu vesile ile de padişahı zıyanımıza ebedî hürmet ve sadakatimizi tekrar eyleriz. Şimdiye kadar hallâli müşkülât makamını bihakkin muhriz süddei mülûkâneye isâli maruzat ve istirhamata mümanaat ile teşyidi ihanet eliyen Ferit Paşa Kabinesine de lânet etmekten men'i nefsetmek mümkün değildir. Filhakika bu mel'ankârane mümanaat olmasaydı halli meselenin tasavvur buyurulduğu gibi âsan olacağına şüphe yoktu.

Hükûmetin kat'iyyen çekilmesine ait mukarreratı kat'îye üzerine efradını camî ve ağyarını mâni bir eseri âlinin vücut bulduğu beşaretine muntazırız. Bu eseri âlinin zatı âlileri ve âcizleri gibi bir iki ferdin değil heyeti umumiyei milletin neticei istirhamatı olarak büyük padişahımız efendimiz hazretleri tarafından tesis buyurulacağı bir emri tabiidir.

Bütün bu muhaberatımıza maddî bir netice vermiş olmak için müsaade buyurursanız zatı âlî biraderilerinden şu suali soralım:

Maksat ve gayelerimiz bir ve bilhassa millet ile hükûmetin yekdil olması emelî kat'idir. Bugün mevki iktidan ıggalde temerrüt eden Ferit Paşa Kabinesinin aciz ve ihaneti milletçe müberhendir. Binaenaleyh bizim ve zatı âlileri gibi erbabı hamiyet ve vatanperverinin alacağı teşebbüsün gayesi ne olmak lâzımgelir. Her dakikâi idaresinden millet için, mukadderatı atiyemiz için, yeni bir sebebi felâket ihzarından başka bir semere intizar olunmayan Ferit Paşa ile milletin

araması bulmak imkânsızlığı ile ıstıgal mı yoksa bir an evvel bu heyeti gayrimüvazınanın yerine ihtiyacat ve mukadderatı memleket ve millette mütenasip bir heyeti cedidenin deruh-dei-umuru devlet eylemesi lüzumunu zatı akdesi humayuna arz ve iblâğa yol aramak mıdır? Lûtfen bu iki noktadan biri için evet veya hayır suretinde itayı cevap buyurursanız nezdi ilâhîde ve millette bütün necabetlerle pirayedar kalacağına şüphe olmayan tegebbüsü necibanelerinin bizlere ait ci-hetindeki safhasını hüsnü ikmal buyurmuş olursunuz. Cüm-leten necip ve nezih vicdanınızın makesi olan gözlerinizi öperiz kardeşim.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son cevaba ait kanaatim:

Süddei seniyei mülûkâne her müracaatin ve bütün müşkü-lâtın hallü hasm makamı olup megru bir devlette bu atebî ulya bütün efradı millete mihrabı teveccühtür. Aynı zamanda Ana-dolu umum maruzatının meşnulu lihazai hilâfetpenahileri kılındığı hakkında bendenize malûmat vermişlerdir. O halde kiblegâhı umuru arame ve kabulgâhı makasadı âliye olan pa-dişahımız efendimizin ıttılası humayunlarında her şey vardır demek ve suverî barizenin tezahür veya idamesi nezdi hü-dapesendanelerinde müstakar bulunuyor demek lâzımgelcek. Beyanatı humayunun memleketin idaresine ve safahatına ait geçen diğer noktalarındaki meanî müstahrecede nazar barizdir. İşte kardeşim bütün mevcudiyetimizle bu güzel vatanın rehası için istinatgâhı maalipenah etrafında amali mil-letin hâksarı haricinin edna menfaatini ret ve cerh edecek surette halline inşallah kudretyap kalırız. Bu mâcerayı azî-min en son girdiği safahat müntezi bulunmuş olsaydı, ah bütün vatan zindegisile yekzeban olarak harice haykıracaktı. Bizim hakkı vatanımız münazaatı vakıa ile haleldar olamaz ve padi-şahı hakempenah efendimizin amali humayunları da vatanın bunu maddeten derâguş ile sahili selâmete isal buyuracak-lar ve yine Allahın azameti muktezası Cenabı Mevlâ nice âli esbap halkı ile ve telkinle bu müşkülküşa ukdeyi tamamen hal buyuracaktır. Elbette ki Hudanın emri güzeldir ve ka-riptir. Yedullahi fevka eydihim ayetimiz bikeremi mevlâ

istihkakı millimiz yüceliğinde pürsâd ve ziselâm olacaktı. İşte ruhu Kerim budur ruhu muazzezim.

Abdülkerim

Saat: 6,10 sonra

Büyük Hazret,

Mihrabı muallâyı ümmet ve millet bilmekteki kanaati kat'iyemiz icabatındandır ki, her türlü maruzat ve istirhamatı milliyeyi süddei seniyei mülûkâneye arz ve iblâğa fûrce yap olmaya teşebbüsten geri durmadık. Ferit Paşa ve rüfekasının bu emeli has ve nezihe set çekmeğe çalışmasına rağmen yine aynı tarîkı ubudiyette berdevam bulunmaktayız. Yalnız burada müsaade buyurursanız büyük bir hatadan zatı âlîi biraderîlerini tahlis maksadile arz edelim ki, Anadolu umum maruzatının meşmulü ihazai hilâfetpenahi kılındığı hakkındaki malûmata milletin henüz itimadı kat'i değildir. Çünkü millet emindir ki sevgili ve büyük hakanları, ef'al ve harekâtı ihanetkâraneleri sabit olan birkaç şahsı hiçbir vakit bütün kalbî vicdan ve mevcudîyetlerle ve en amik hissiyatı ubudiyetkârane ile padişah ve halifelerine merbut bulunan koca milleti necibelerine tercih buyurmazlar.

Bütün mesaimiz güzel vatanın rehası için istinatgâhı maalipenah etrafında bir kütleî metine ve müdrike teşkilidir. İnşallah taâlâ bugünkü hal dahi kemali sükûnet ve muvafakiyetle geçecektir. Bütün vatan bütün zindegisile hariçten evvel dahilde ve bütün ahvali müessifeye sebebiyet veren Ferit Paşa ve rüfekayı mesaisine karşı yekzeban olarak haykırmaktadır. Cenabı kadiri mutlakin her türlü müşkülküşa uktelerin halline esbap halk buyuracaklarından eminiz.

Absen ve karip olan emri Hudanın tecellisile bedbaht ve mazlum milleti necibemizin mazharı necat ve selâmet olmasını deryayı rahmeti izzetten tazarru ve afakı daima bir düdü muannitle sarılı olan İstanbuldaki bazı zevatın hakikati görmekteki hissi basisi temerrütlerinin zevaline intizar eyleriz. Ruhu necibi millet işte böyle mütehassistir. Muhterem kardeşim yalnız tekrar etmeliğine müsaadenizi rica ederim ki evet veya hayır suretinde itayı cevap buyurulmasını istirham eylediğimiz sualler maatteessüf cevapsız bırakılmıştır.

Azizim! yedullahi fevka eydihim, fakat bununla beraber halli müşkülât ve mesele tevessül edenlerin mukarrer bir hedefi olmak gerektir. Malûmu biraderileridir ki yedi, sekiz saattenberi birbirimize serdeylediğimiz efkâr ve mütaleat zannı âcizanemizce ne zatı âlinizde ve ne de bizde hiçbir gûna yeni intibaata en ufak bir tesir dahi yapamamıştır. Millet azameti ilâhiyeye ve amali hakikiye hilâfetpenahiye istinaden ve ilticaen istihsali maksut ve temini matlap eyliyecektir. Bu bapta emri Hudayı ifa edecektir. Ve buyurduğunuz gibi istihkakı millimiz pürsâd ve ziselâm olacaktır. Duayı keremkârlilerinin eksik edilmemesini rica ederim, Sâı bizden tevfiik hudayı lemyezeldendir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son iki sözüm ruhum: Amali milliyenin haraseti vatan ve hukuku âliyeye ait esasatını tebcil ve hifzylemek şartile bütün muhaberatomızdan hem hakayıkı mevcude ve hem de temenniyatı halise bastü beyan edilmiştir. Zannedersem ahvali hazırada bunların büyük vaziyetleri ve yedullah âyeti celilesi de hayrile kabul buyurulmak üzere masruf kılınmıştır. İşte ruhum hepsi bu.

Cümleyi muhabbetlerle deragaş ederim. Allaha ısmarla-dık yine görüşeceğiz muazzez kardeşim Efendim.

Abdülkerim

Teşekkür ederim kardeşim. İnşallah yine görüşmekle müşerref olunuz. Niyatı halisleri mucibi ecrü azim olur. Hatırnışını biraderileri olmak üzere son bir cümle arz ediyorum. Millet kavi, müdrük, azminde kat'idir. Harekâtı filiye cereyanı seriini almıştır. Zatı şevketsimatı tacıdan azamının lûtfen ve atıfeten itayı karar ve halli mesele buyurmaları zamanıdır. Ve bu kararın ki, her türlü kararların fevkinde ve güphesiz milleti necibeleri hakkında lûtfu mahsusu hilâfetpenahiye muhtevi olacaktır. İtası anında her şey nizamı tammini bulmakta bir an teahhur etmiyecektir. Allaha emanet olunuz. kardeşim.

Mustafa Kemal

— Allaha ısmarladık cümleten gidiyoruz.
— Allah selâmet versin Efendim.

Vesika, 113.

Horhor, 8.11.1919

Harekâtı Milliye Dersaadet Murahhası Vasıf Beyefendiye

Muazzez Efendim;

Geçen gün zatı âlilerinizle cereyan eden musahabemizde memleketin selâmeti âliye ve milletin saadeti kâmile si mevzu-bahs olarak muvaffakiyeti esasıyeyi rencide edecek en küçük seketatın bile ref'i ve umuru vatanıyesin cıbatı şamile-sile teysiri konuşulmuş ve bunda itimatbahş hasailinizin mü-begşiri tevfi kat olacağı kanatleri izhar kılınmıştır. Umuru bedihiyedendir ki maksudu necibi milletin — bu mücadele muazzamada bütün büyüklüklerle hakikat nurları serpererek — cihanda hükümrân olan kavanini asile i millinin zade i hak-perest i olduğu ve bunun intıfası istihale i mantıkiye derecesinde mümteni bulunduğ u elbette ahvali müsbeteden kalacaktır.

İtirazat, ihtirasat, veya ki tatbikattaki bazı sakatat, nurdan vadû bu mevlûdu asla boğamayacaktır. Millet hakkı hayatını ve andaki ulûvvü teşebbüsünü yüce kudretlerden, asıl nasibelerden ahzetmektedir... Bunu bir temenni veyahut bir mülâhaza makamında arz etmem. Bu beyanat hep kazıye muhkeme teşkil eden netayici devai suretinde müberhen ve mütehakkık umurundandır. Yalnız bunun idrakinde: adli tam, nisabı nisfet ve muarızına karşı reddi ebatil ile celbe muvaffakiyet şarttır. Bu mukaddeme ile burada bir girizgâhı âli yaparak asıl bu keşmekeşi azimdeki naçiz hareketime nakli kelâm ile izahı hakikat etmek isterim. Bu hareket, başı bağına, bir teşebbüsü fevkalâdeden ibaret bulunmuştur. O zamanın tazyikatına nazaran pek tarihî olan bu teşebbüsüm uzun bir muhabere neticesinde Heyeti Temsiliyece bilinmiş ise de bir çok noktaları veya safahatı muayyen zihniyetlerle belki anlaşılamamış olduğundan ve muhaberenin iptidaen bazı aksamında tereddütler meşhut idüğünden bunun galat telkinatını refetmek ve muhabere zamanında tarafeynce geçirilen asabiyetlere rağmen nezahetler ve selâmetler ile pıras-

te bir maksudu necip için nasıl araya atıldığını bir kere daha ayan kılmak isterim. Bu izah benim için bir ihtiyacı manevidir. Zira en güç olarak yapılabilen bu harekâta ol zaman İstanbul'da tek bir kişi bile müteşebbis buhnamamıştı; hatta diyebilirim ki, değil müteşebbis bunu kemalile mütehatter bile yok gibi idi.

İşte memleket girivei tehlikeye ilka ve derkemin kuvvetlerin hud'akâr tazyiklerine müsteniden maazallah dabilde mukatelâtı azimeye iptida edilmek pek endişe ile hiss olunurken sevniki muzlime ile vatanımızın böylece dışarı hatar olması seyyiatı müebbedei tarihiyeden görülerek milletin azmü maksudu necibini surf feryadı vatan üzüntüsü teşkil eylediği vuzuhile makamı aidine ilâm edilmiştir. Bu kudreti âlül'âli hakkın her halde delâleti fikriye idariyeye galebesindeki kanaat delâletin tarafeyne ismandaki müşkülâtı tahfif ve hatta Hudanın lütfiyle her şeyi zail kılarak bu emri düşvarda tek başına beni müteşebbis bırakmıştır.

Cereyanı hal şöyledir: Meseleyi evvelâ Vükelâdan Hadi Paşaya açarak beni reisi hükûmet ile görüştürmesini rica ve lütfu hak ile bu teşebbüsten bir hayrı meşkûr vatan doğacağına ilâve ve imba eyledim. Ciddiyeti beyan ve nezaheti kelâm bu zatı âlide hüsnü telâkkiye bir intiba oldu. Kendileri sadrazam paşaya telefonla mütacaat ederek binnihaye görüşmek ve müzakere olunmak mukarrer oldu. Kendim sadrı müşarileyh nezdine Hadi Paşa ile gittim. Hadi Paşa ufak bir takdimden sonra söyleyeceklerim hakkında bir saat kadar beyanı müteale ve bu harekâtın en yüce vatan kaygusu ile yapıldığını ve başka bir endişe olamayacağını lisanımın bütün kuvveti derecesinde irat ve en nihayet tarafımdan muhabereye ağaz ile anlaşılmak imkânını tsharri ve tahsil etmiye kendilerini irza eyledim. Bu muvafakat, hüsnü hatimeye delâlet gibi idi. Andan sonra muhabere başladı. Evvelâ bir şifre yazdım buna bir harf bile ilâve etmedi ve bu muhaberattan padişahımız efendimiz de haberdar ve yazılan şifre meşmulü lihazai âlitebar kıldı. Sonra uzun telgraf muhaberesi cereyan etti. Ve bu bir gün sürdü. Bunun metni hem bende ve hem de Heyeti Mümessile nezdinde mevcuttur. Bu muhabereatta hep heyeti âliye padişahımız efendimiz hazretlerinin bütün umura sahip ve mütezahir olan halât veya evamir ve harekâtın nezdî humayunlarında umuru malûmeden idüğü ilâm kılınmakla beraber padişahımıza bütün maksutların arz

ve ibrâğına yol aramak suretindeki hareketimi ihtiyar olunmak lüzümüne dair olan telgraf istizahına karşı da hep oranın "mührabı" teveccüh idüğünü aşağıda aynen yazdığım ve fakat pek yüksek esasatı idariye ve hakayıki mevcudenin cilvegâhu gününü gördüğüm muhkematı kelâmiye ile tespit ve işaret eyledim... Cümlelerim şunlardır: "Süddei seniyei mü-lükâne her müracaatin ve bütün müşkülâtın hallü hasım makamı olup efradı millete mührabı teveccühtür. Aynı zamanda Anadolu umum maruzatının meşmulü lihazai hilâfetpenahi kılındığı hakkında bendenize malûmat vermişlerdir. O halde kiblegâhu umuru amme ve kabulgâhu makasadı âliye olan padişahımız efendimiz hazretlerinin irtılai humayunlarında her şey vardır demek ve suveri barizenin tezahür veya idamesi nezdî hudapesendanelerinde müstakar bulunuyor demek lâ-zungelecek. Beyanatı humayunun memleketin idaresine ve sa-fahatına aît geçen diğer noktalarındaki maanî müstahrecede nazara barizdir. İşte kardeşim bütün mevcudiyetimizle bu güzel vatanın rehası için istinâtgâhu maalipenah etrafında amali milletin hâksarı haricinin edna menfaatini ret ve cerh edecek surette inşallah hallini kudreyap kalırız... ve gene Cenabı Mevlâ nice âli esbap halkile ve telkinile bu müşkülküğe ukte-yi tamamen hal buyuracaktır. Elbette ki Hudanın emri güzeldir ve kariptır!.. Atımız bikeremi mevlâ istihkakı millimiz yü-celiğinde pürsadü ziselâm olacaktır." İşte efendim bu cümleler gibi hakayıki cami ve maksudu necibin tecellisine saik esasatı mübellîğ nice beyanatı muhkeme hep muhaberatımızı pi-rayedar kalmıştır.

Ben bütün muhaberatımızda tek bir insan idim ve Heye-ti Mümessileye, padişahımıza müstemirren müracaat lüzümüle beraber her şeyin arzedildiğinin de bilinmesini ve bu muhaberatımızın da verileceğini ve müşkülküğe uktenin kariben hallolunacağını mümkünülbeyan bariz cümel ile ibrâğ eyledim. Bu muhaberatı hep padişahımız aynen görerek neticei maksudenin hasmü tatbikuna ve uktei düşvar küşanın halline lütfen binnihaye fermaı rıza verdiler... diyebilirim ki sadrı sabık en son muhabere neticesile ve bunun pek devamlı tesir ve ciddiyeti munazarasile binnihaye çekilmek lüzumuna kail ve bütün kuvayı maneviyei mukavemeti zail olarak istifasını takdim eyledi. İşte sessiz, sedasız, liveçhülvatan çalşılan ve tek başına bir azmî naçizi nezahetperveri ile bağarılan vak'âi muazzama budur...

Nazarı dikkate alınmalıdır ki bu yazıları ben yazmış ve sadrı sabık ile padişahımız efendimiz hazretleri bunun cereyanı kâmilinden sonra netayicine istihla ile derecatı mahkemesi karşısında ittihası karar kılınmışlardır... Teşebbüsün ve yazılan yazıların ne dereceye kadar yüksek nîkatı ihtiva ettiği ve nasıl bir vîcdanî selim ve fikrî vekkad ile hakayıkı cariyenin nakşî kırtas kılındığı elbette nezdî huda ve nazarı tarihî millette pirayedarı asalet kalacaktır.

Bütün bunları bastı izaha beni sevkeden esbap "tespiti hakayıkı macerayı mesbukadır". Bunun tahsilinden sonra gaye-i âliye hakkındaki mazhariyetler için bir ferdi naçizi vatan olmak itibarile bir iki söz irat etmek isterim: Vatanımızın selâmetini istihdaf eden millî harekâtı necibenin bu kadar safahtı müşkilesinden sonra, hattâ gubar aver sekenattan münezzehiyetini göstererek bunun aslı kâmilile tesirâtı muhitte azade tutulması ve tereddî cihetlerini dür ve menkuz bırakarak sırf selâmı vatan için içtihat gruplarını ve hatta "müellefi kulubu" zamanı peygamberideki siyaseti âliyenin ihtiyarile şu pek nazik devirde celbû takrip ve tahsil maksudu âliye mümkün mertebe dağdağsızca muvaffakiyet elvermesi ve tesirâtı hariciyenin her türlü bod encam iğfalât ve desaisinden ihtiraz birle bilâ takdim umum düveli muarrazamî mütelifinin, millî hakkı bülent ve mütealimizi kabulen teveccühât ve muavenatını temine ve anlara karşı düşmenâmın telkinatı veçhile ihsan kuvvet kılınmak veyahut ki memlekette huzur ve selâmın ref'ine teşkilâtı millîyece bâdî olunmak tarzındaki müddeayât ve iftiraatı batılanın her türlü teşebbüsâtı âliye ve münasebatı cemile ile bertaraf olunmasına kat'an muvaffakiyet kazanılmasıdır. Bu da en yüce hasafetlerin tathîkile bilûtfî huda harekâtı millîyece bu nîkatın pezdrayı istikrar kılınmasındaki mazhariyetlerle tevemdir...

Baki arzı muhabbet ile gözlerinizi iştîyak ile telim ederim. Bu kâğıdımın bir suretini Heyeti Temsiliyeye göndermek kütfunu dirîğ etmezseniz hakayıkı âliyenin tamamen ve iştiraken neşrine lûtfetmiş olursunuz muazzez Efendim.

Erkânıharbiye Mirliyası

Abdülkerim

Vesika, 114.

Telgraf

Trabzon, 18.9.1919

Sivasta Şarkî Anadolu Heyeti Müdafaaî
Hukuk Cemiyeti Mümessiline

Hükûmetimizin bizden kat'ı rabita etmek ıztırârında kaldığı surette dahi bizim hükûmetimizden fekki irtibat etmemiz esas üzerine tertip edilmiş olan Şarkî Anadolu Vilâyatı Müdafaaî Hukuk Cemiyeti nizamnamesinin dördüncü maddesinin sarahatine mugayir ve menafii milliyeyi muhil olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Maruzatımızın zatı şahaneye iblâğı ciheti ise bir heyeti seferiye ile temin olunabilir kanaatindeyiz. Mercüyet meselesi için muhaberatı resmiyenin bersabık icrasına mümansat edilmemesi kâfidir. Meselenin cihati sairesi hakkında İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını tasvip ettiğimizi maalihtiram arzeyleriz.

Müdafaa Hukuk Cemiyeti Reisi

Belediye Reisi

Rıza

Hüseyin Hamdi

Vesika, 115.

Erzurumda Kâzım Paşa ile makine başında
muhaberat

Telgraf

Sivas, 19.9.1919

S — Ardasaya ne vakit teşrif buyuracaksınız?

Evvelâ Trabzondan gelen son bir telgrafı aynen arzedeğim. Badehu görüşmeğe devam ederiz.

Sureti

Sivasta Şarkî Anadolu Heyeti Müdafaaî Hukuk Cemiyeti mümessiline: Hükûmetimizin bizden kat'ı rabita etmek ıztırârında kaldığı surette dahi bizim hükûmetimizden fekki irtibat etmememiz esas üzerine tertip edilmiş olan Şarkî Anadolu Vilâyatı Müdafaaî Hukuk Cemiyeti nizamnamesinin dördüncü maddesinin sarahatine mugayir ve menafii

milliyeyi muhil olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Maruzatımızın zatı şahaneye iblâğı ciheti ise bir heyeti seferiye ile temin olunabilir kanaatindeyiz. Mercüyet meselesi için muhaberatı resmîyenin bersabık icrasına mümanaat edilmemesi kâfidir. Meselenin cihati sairesi hakkında İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını tasvip ettiğimizi maalihtiram arz ederiz. 18.9.1919, Belediye Reisi Hüseyin Hamdi, Müdafai Hukuk Cemiyeti Reisi Rıza.

C — Amerikalıların Erzurumdan gitmesinden soraya talik ettim. Trabzon valisi ile dün gece makine başında görüştim. Hülâsasını arzedeceğim. Burada makine başında Paşa Hazretleri, Kâzım, Rüşü, İbrahim Tali, Saffet, Mustafa ve Fahri Beyler vardır. Oradaki zevatın da bildirilmesi rica olunur.

Vali bendenizle görüşmek için mukaddeme olarak şayanı dikkat bir direnmeden sora esasa girişti. Şu vaziyetin mlahı için çareler taharrisi arzusunda olduğunu söyleyerek şu sualleri sordu.

1 — Bu hal devam ederse siyasi, malî, iktisadî ve idarî vaziyetimiz ne olacaktır.

2 — Dersaadetin sükûtu devam ederse ne gibi tedbirî müessire düşünülmektedir. Mülkü milletin saadeti düşünüldüğü cihetle bu gayeye vusul için ne gibi mevani tahaddüs edebileceği düşünüldüğü.

3 — 1908 de Selânik iş'aratı ve Otuz bir Martta Hareket Ordusu muamelâtı ve Mahmut Şevket Paşanın teminatına rağmen bilâhare bir şekli garip hudusü aceba şüpheaver birer masebak teşkil etmez mi. Gerek ordu gerek vilâyat canibinden kabineye ademi itimat meselesi daha başka yolda tutturulmuş olsaydı acaba daha müessir olmaz mıydı. Selâtin içinde bir mevkü mümtaz işgal eden şevketmaap efendimize daha başka yoldan tedabirle maruzatta bulunulacak emniyeti şahaneleri celbedilemez miydi.

Bunlara karşı verdiğim cevaplar:

1 — Bu hal devam ede dursun. Evvelâ her ferdi millet ve hükûmet vazifei namus ve hamiyeti yapmalı. Yani ihanet eden bu hükûmeti istifaya davet ve icbar etmeli.

2 — Dersaadetin sükûtu devam edemez. Çünkü padişahımız efendimiz hazretleri bu kabinenin hıyanetine muttali olunca bunları bir dakika mevkilerinde tutmayacak ve âmâlî meşruai milliyeye istinat eden aklü tedbire bî-hakkın malik meşru bir kabineyi iş başına getirecek ve bunlar da siyasi, iktisadi ve sair tedbirleri yapacaklardır. Zati şahaneleri bu ihanete muttali olmak için vaziyet vesaiti muhtelif ile hakipayı humayuna arz edilmiştir.

3 — Bugünkü vaziyetin 1908 ve 31 Mart vaziyetleriyle mukayesesı mümkünütasavvur bile değildir. Bugün millet hakkı meşruunu müdafaa ve istimal ediyor. Maksud diktatörlük ihdas etmekse buna artık bu memlekette imkân tasavvur olunamaz. Padişahımız efendimiz hazretlerine karşı da ubudiyet ve sadakatımız pek derin ve lâyezaldır ve bunun içindir ki vعاibî tazim ve ubudiyete tevffıkı sadakatle şikâyetlerimizi hilâfetpenah efendimize ilâm ettik.

* Bundan başka vali İstanbula açıkça müracaat etmeğe davet olunmuş ve Omer Fevzi haininin derdesti esbabının istikmali diyerek bu gibi hainlerin beyanname taliki ve saire gibi zehrü afet saçmamaları hususlarının temini temenni olunmuştur. Vali, İstanbula bir heyet gönderilerek keyfiyetin hakipaye arzını ve bu heyetle kendisinin de gitmesini teklif etmiş ise de bizim vesaiti muhtelif ile arzı keyfiyete tevessül ettiğimize göre bu fikirden nükûl etmiştir. Böyle bir heyetin gitmesi ve buna saray ahvaline vâkıf olan Cümühane Murahhası Zeki Beyin de ilâvesi teklif edilmektedir.

Vesika, 116.

*Dikkatle hejide ve abzedilecektir.
Acedir.*

Torul, 21.9.1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Burada birkaç gündür dağdaşayı mucip olan Trabzon murahhaslarının serdettikleri itiraz, Vilâyatı Şarkıye Kongresi mukarreratına muhalif olarak üç zatın gitmesi lâzım iken adedinin artırılması Sıvasta Heyeti Temsilîye tesisi ve bu heyete şeraiti lâzimeyi haiz olmıyan zevatın

tain edildiği ve Sivas tâbi olacak iken methu bir hale getirilmesi ve Dersaadetle iadei münasebet edilmesi cümleleriyle hulâsa edilebilir. Bu gibi tarihi ve fevkalâde anlarda kuvvanın tevhidî ve âmali milliyeye mütehasp zevatın tercüman ve heyeti umumiyeye yalnız bu kuvvetin nâzım olması farzdır. Bu zaruret şekli bilhassa Vilâyatı Şarkıyenin bilâkaydû şart kongreye muta ve münkad bulunması da Harekâtı milliyenin mehdî olan Vilâyatı Şarkıyenin bir kısmını temsil eden Trabzon murahhasları ile Kongre arasında pek cüz'î dahî olsa suitefehhüm husulünü arzu etmiyorum. Trabzon murahhaslarını temin ve teskin edeceğimden varit olan iddiaya mukabil evveleminde Kongre noktai nazarının iş'ar buyurulmasını istirham ederim. Bir de fazla evhamı duğar olan padişahı büsbütün İngilizlerin ve Ferit Paşa Kabinesinin kucağına atmamak ve binnetice vatanın masuniyetini temin etmek için zatı şahaneyi Kongrenin maksadı ulvisi ile teessüsünü icap ettiren esbap ve makamı saltanat ile millet arasında kundak sokan Ferit Paşa Kabinesinin seyyiatını anlatmak maksadı ile Dersaadete mütenekkiren bir beyet izamı muvafık olacağını bu heyete murahhas Zeki ve Servet Beyler dahil edilirse memnunen kabul edeceklerini Zeki Bey ifadesile arzeder; Kongreye en sadık bir fırkanın kumandanı sıfatıyla cümle mümessillere takdimi hürmet eylerim Efendim.

Trabzon valisi görüşmek üzere 22.9.1919 da Ardasaya gelecektir. Neticesini arzederim.

Kaymakam
Halit

Vesika, 117.

Dakika tehiri gayricâizdir

Torul, 24 /25.9.1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 — 21.9.1919 tarihli maruzatım Trabzonluların itirazlarını hulâsa ederek Kongreye arz etmek, Kongrenin bu bapta noktai nazarını anlıyarak Trabzon murahhaslarını habüsnah yola getirmek fikriyle yazılmıştır. Şahsım ve fırkam dahi bana ittibaan Kongreyi muhterem tanır, histe ve emelde bir olan Kongrenin herbir emrini büyük bir iftiharla yaparız. Bilmem bunun için teminat vermeğe lüzum var mıdır.

2 — Trabzon muhalefedinin merkezini teşkil eden Trabzon Valisi Galip Bey kolordu ile Erzurum valisinin davetini kabul edip Erzuruma gitmediğinden ve bizzarure kuvvei müsellâha ile mahfuzen bu gece 24/25 Erzuruma gönderdim.

3 — Heyeti Mümessilenin kısmı mühimmini tanıdığundan cümlesine tekrar arzı hürmet eyler ve kemali cesaretle vazifei milliyelerine devamlarını ve muvaffakiyetlerini niyaz eylerim. Paşa Hazretleri.

Kaymakam
Halit

Vesika, 118.
Şifre

Sivas, 28.9.1919

K. O. 15 Kumandanı Kâzım Kara Bekir
Paşa Hazretlerine

C: 27.9.1919 tel:

İstanbul hükûmetinin Abdülkerim Paşayı tavsiye ederek ciheti telif aramakta ve bir heyet göndermeği rica etmekte olduğuna dair dün makine başında sekiz saat devam eden muhaberenin hulâssasını zatı âlî biraderanelerine bugün arz ettik. Bunun mütalesından sonra mevzuubahs müracate lüzum görülüp görülmeyeceğinin iş'arını rica ederiz. Lüzum görüldüğü takdirde Trabzon valisinin, Dahiliye Nazırı Adil Beyden harekâtı milliyemize muhalefet hususunda hiçbir farkı olmadığından kendisinin harekâtı necibei milliyemize hiçbir suretle müdahalesine müsaade buyurulmaması Heyeti Temsiliye kararile rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 119.

Şifre halli

Erzurum, 30.9.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

Heyeti Temsiliyeye:

Abdülkerim Paşa ile olan muhavere geldi. Buna nazaran artık Erzurumca hiçbir teğebbüse lüzum kalmadı.

Trabzon valisinin bu gibi işlere karıştırılmaması hakkındaki mütaleai âlilerinin pek musip olduğunu arzeylerim.

K. O. 15 K.
Kâzım

Vesika, 120.

Mutasarrıf Suat Beyefendiye

Zatı âlinize Heyeti Temsiliye kararıle son günlerde vukubulan tebligat tamamen alınmış ve icabatı yapılmış mîdır. Lûtfen bildirilmesini rica ederim.

Mustafa Kemal

İzmit, 20.10.1919

Mustafa Kemal Paşaya

Cı Efendim. Tebligatı İzmitte aldım. Şu kadar ki İzmitin haleti ruhiye ve ahvali hususiyesi itibariyle memlekette zerre kadar ihtilâf ve şurış olmaması hem memur ve hem vatandaş sıfatıyla vicdanî vazifem olduğu için ahaliyi serbest bırakarak dinlemeyi en doğru bir hareket buldum. Şu kadar ki bazısı teşkilâtı milliyenin büyük masraflarına iştirak ile günde asker beslemek için? lira talep olunacağı, diğer biri gençler tekrar silâh altına alınarak İstanbul üzerine yürüneceği, bir üçüncüsü İttihat fırkasının memlekete muzır olmuş ve idare edememiş olanlarının tekrar mevkii iktidara geleceği yolunda herbiri başka ehemmiyette ve avamın çekinmesine en müessir sebepler şayi oldu. Bazıları da İstanbulun pek yakınlığı hasebiyle oradan kuvvet geleceğini isaa etti. Bu esbaptan zuhura gelen tefrika ve ihtilâfı âra filhakika Heyeti Temsiliyeden bu hususlarda izahat istemek ve bu teşkilâtın bilhassa İttihat hükûmetini evvelki geklinde ihya olup olmadığını kat'iyyen anlamak azminde oldular. Bendeniz en bitaraf bir adam olmak üzere muhafazai sükûn ve asayişle en büyük alâkadar ve mülkellefim. Adapazarında maruz kaldığım emrivaki karşısında en kavi ve halis hissiyatımı ahaliye izhar etmiştim. Çünkü onlar samimî bir hisle hareket ederek eminim ki balâda arzettiğim sualleri sormamışlardı. İzmitin vaziyeti bu ve sair esbaptan dolayı pek müşkül ve mütegayyirdir. Tatmin edilmeğe muhtaçtır.

Bendeniz her kim ve herne için olursa olsun neticesi meçhul bir maceraya başkalarını sevketmeği doğru görmem. Hükümüm bu hususta yalnız kendime geçer. Binaenaleyh tecrübe ve ihtiyat edilmesi taraftarı olduğumu tam bir tecrübe üzerine arz ederim. Mütalâai devletlerini iştirham ediyorum Efendim.

Ali Suat

Vesika, 121.

Izmit, 2.10.1919

Mustafa Kemal Paşaya

C: Kulunuzu itidalle dinleyiniz efendim. Bendeniz iyi ifade edemedim. Maksadınızın ulviyet ve meşruiyetinden zaten bahsedilemez. O tamamilen malumdur. Buranın menfaati maddiye düşünen ve belki de cismen ve kalben zayıf bulunan şehir halkı bunun askerlik masraf ve zahmetini düşünmekten kendisini alamaz. İşte hep mesele budur efendimiz. Bu fikirler hep birden evelki gün ortaya çıktı. Dün davet ettiklerim savuştular. Ortada memurlar kaldı ki, bu suretle hareket hiç doğru değildir.

Bitaraflığım meselesine gelince: Noktai nazarınız doğrudur. Fakat bunu bendeniz kendi nefsim için düşünmüyorum. Başında bulunduğum memleketin harekâtını hüsnü idare için düşünüyorum. Bunda faideli değilse ve eğer Ferit Paşa Kabinesinin vicadanına tetabuk etmiyen bir emrini ifa etmiş isem, yani efendimiz bu fikirde iseniz, bunu Adapazarı zannına göre serbestçe tashih eder. Bendeniz mevkiimi terkile İstanbula hareket etmem. Çünkü bunu nefsim büyük bir zül addederim. Ahali ise o kadar serbest, o kadar fikir ve kanaatine sahiptir ki tarif edemem. Yalnız hakkımda vukuu me'mul halin müsebbip ve mes'ulü gene kendim olacağım hakkındaki emri devletlerinin açık olarak bildirilmesini iştirham ederim. Çünkü sizi o kadar serbest vicdan sahibi olarak tanım ki, bunu hiçbir vakit tahkir veya tehdit derekesine indiremem. Hissiyatım bunu kat'iyyen meneder. Bir de askeri ve inzibati arkadaşlarımla tereddüdünü izaleyi bendenize mi tahmil buyuruyorsunuz. Yoksa zatı saminiz mi idare edeceksiniz. Bunları gayet samimi ve açık arz ediyorum. Bundan sora bizi yarınki cuma namazı içtima-kadar halimize bırakınız. Ferit Paşaya kim bilir kaç

defa kalemle hücum eden bendenizi, nekadar fena nazarla grüyorsunuz Efendim.

Ali Suat

Vesika, 122.

Suat Beye

C: Bütün beyanatınızı kemal itidal ile dinledim. Maksadı umuminin ulviyet ve meşruiyeti muhakkak ve müsellem olunca istihsali netayıç için tevhidî kuva ve teşriki meşai tabiî ve her türlü mevaniin ref'ü izalesi sehil olur. Bütün Anadolunun yekvücut ve beg kolordunun yekpare olarak müştereken temini hayatı devlet ve millet için bağladıkları ve asarı nafiası iktisaf olunmakta bulunan bir emri hayırda İzmit gibi melcei vatanperveran olan bir gehirde ne asker, ne memur ve ne de herhangi bir vatanperverin hariç kalmasını zaten tasavvur etmiyoruz. Bu bapta fazla iza-hat ve istizahata lüzum kalmadığı kanaatle yarınki cuma namazı içtimama kadar intizar eylemeği münasip görüyoruz. Zatı âlinizi fena nazarla gördüğüm hakkındaki zan doğru değildir. Çünkü vicdanımız muhtarip olmaksızın verebileceğimiz hükümler ancak netayıcı feliye muallaktır Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 123.

Sivas, 2.10.1919

Fırka Kumandanı Asım Beyefendiye

Beyefendi: Vatanımızın temini selâmeti için milletçe ve orduca bağlanmış olduğu malûmunuz olan harekâtı necî-beye tamamen taraftar bulunacağınıza şüphe etmediğim için zatı âlinize orada yapılması elzem olan bazı hususatı Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi kararıyla tebliğ ve neticesi hakkında itayi malûmat buyurulmasını rica eylemiştim. Bu bapta henüz bir cevabınızı almadım. Bundan başka bazı menabiden ita olunan malûmatta ihtimal İstanbul kurbîyet dolayısıyla olacak asarı tereddüt gösterildiği bildirilmiştir. Kabinenin sukut edeceği ve belki de sukut etmiş olması muhakkaktır. Binsenaleyh milletin azmü iradesi her türlü tereddüdün fevkinde haizdir

salâbettir. Avrupa devletleri bile bu iradei âliye karşısında hürmetkâr vaziyetini almıştır. Şimdi zatı âlinizin kat'ı mü-talea ve kararınıza muntazırız Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 124.

336

23.3.1927

Süleyman Şefik Paşanın Harbiye Nazırı bulunduğu sıralarda İstanbulda Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanı Süvari Miralayı Şevket Bey bulunuyordu. Bu Şevket Bey Almanya'da ikmalî tahsil etmiştir. Ve o zaman Boğaziçinde ikamet ediyordu. Hatta mislivalığa terfi edildiği te'şir olunarak mirliva üniforması giydiği halde ertesi günü böyle bir iradenin sudur etmediği tebliğ olunarak te'şir edilmiş olduğundan hicabından hastalanmış ve hanesine kapanmıştı. O esnada İzmit kumandanı bulunan Boğnak Erkânıharbiye Kaymakamı Asım Bey ki Trabzon Fırka Kumandanlığında bulunduğu sırada cuma namazını edadan sonra camiden çıkarken bir redif mülâzımı tarafından katledilen Serezli Erkânıharbiye Feriği Hamdi Paşanın damadı idi. Mumaileyh tarafından Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanı Şevket Bey'e gönderilen tahrirat evrakım arasında zuhur etmiş olmakla aynen takdim kılındı.

Hamdi []*

Birinci Fırka Kumandanlığı
Numara mahsus

Izmit, 29/30.9.1919

I

Dersaadette Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına (Mustafa Kemal) imzasile ve 29/30 Eylül 1919 tarihile Sivastan keşide edilmiş telgrafnâmenin bir sureti berveçhizir arzolundu. İstihlâsı vatan gayesini takip eylediğini işbu telgrafnâmede iş'ar eden ve fırka muntakasını

[*] Şevket Beyden sonra mezkûr Kolordu Kumandanlığına tayin olunan Kırar Hamdi Paşadır. Asım Beyin müracaatine ait tahriratın aslını bülâhâre göndermiştir.

teşkil eden İznit livasına karış Düzce mevkiine ve liva dahilindeki Adapazarı yakinine kadar teşkilâtı teşmil edip o havali hükümeti mülkiye ve askeriyesinin istirakini temin eylediği istihbar kılman mezkûr Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin bidayetden itibaren esbap ve sureti teşekkülü âcizlerince tamamen meşgul olmakla beraber metni telgrafnameden İtilâf Hükûmatının Anadolu havalisindeki memurini siyaseti ile işgal kuvvetleri kumandanlarının da bitarafisini istihsal eylediği beyan olunmuş ve fırkaya tayinim hakkındaki emri âli 20.9.1919 günü akşamı tebliğ ve 23.9.1919 günü akşamı da makamı âlinizden mübellâğ bir emri tahriri ile İznite azimetin emrolunarak derhal ve en mübrem eşyayı zatî ve askeriyemi bile alımsızın 24.9.1919 günü trenle hareket ve İznite bildirmesela işe mübâzeret edilerek tarihi mezkûrdanberi buradaki kütânın, hastanesinin, fırın, ambar ve sairinin teftiş ve işlerinin tanzimile istigal edilmekte olup buradaki ümera ve zabitan ile hükümeti mahalliye memurininin işbu harekâtı milliyeyi ne suretle telâkki etmekte olduklarına ve bu harekete derecei temayül ve vukûflarına ve bu hareketin esbap ve avamili hakkında sabıkan ve lâhikan derecei malûmatlarile mezkûr cemiyet tarafından gerek bilvasıta ve gerek bilâvasıta vaki olacak teklife karşı cemiyeti muameleyha ile teşriki mesai edip etmiyeceklerine dair henüz bir tetkik ve karar itası kadar muvasalatı âcizanemdenberi zaman geçmemiş ve meşagili maruzai âciziden dolayı muameleyhüm ile yegân, yegân temas hâsıl ederek cümlesinin eskâr ve mütaleatını anlamağa fırsat elvermemiş ve İznite Birinci Fırka Kumandanlığına tayininle azimetin hakkındaki evamir ve tebligatı kumandanileri arasında geçen üç gün zarfında vazifei memuriyetime taallûk edecek bîcümle mevad hakkında bir emir ve talimatı kumandanileri var ise şeref telâkki etmek üzere hergün makamı âlilerine müracaat eylemiş isem de zatı âlii kumandanilerinin devlethanei âlilerinde rahatsız bulundukları beyan olunarak namı âlii kumandanilerine olarak tedvir ve temşiyeti umur eden zavât tarafından da işbu harekâtın evveliyat ve netayicine, esbap ve müessirâtına dair âcizleri tenvir edilmemiş olduğu gibi fırka muntakasına tedricen daha olvakit yaklaştığı bu kere anlaşılan mephus harekâtın fırka muntaka ve merkezinde zuhûr ve muhitin iştiraki ha-

İnindeki vaziyet için de bir gûna beyanatta bulunulmamıştır. Ahiren ceridelerle ilân ve bir sureti de lieclittamim fırkaya irsal buyurulmuş olan beyannamei humayunda gerek İzmir havalisindeki ve gerek Anadoludaki harekâtı miliyenin İzmirin işgalinden mütevellit vaziyetin netayicinden olduğu hakkındaki işareti padişahiye ve bilâistisna bütün müslüman ve Türklerin İzmirin işgalinden duydukları yeis ve elem dahi müstagnâ arz bulunmasına mebnî bugün liva muhitine ve muhite karip olan liva dahilindeki bazı mahallere kadar ilerlemiş olan işbu teşkilât ve harekâtı milliye-nin merkezi liva ve fırka olan İzmirde ve daha garba yani İstanbula doğru terakkisi halinde azı âli kumandanilerinin bu bapta ısdar buyuracakları evamiri müstaceleyle şiddetle ihtiyaç hâsıl olduğu derkâr ve esasen mephus metni telgraf-namede zatı âli kumandanilerine iş'ar ve tebliği keyfiyet olunması dahi muharrer olup furkanın buradaki vaziyeti umumiyesi de makamı âli kumandanilerince yakinen ve tafsil malûm bulunduğundan bu bapta etrafıca malûmat ve izahat ve cevap intizarında bulunan cemiyeti mephuseye verilecek cevabın metin ve şekli hakkında tafsilât itasma ve mensubini askeriye, ahalinin tezahüratı temayülkâranesi-ne ve binnetice iştirak vaziyetine maruz kalır ve hükûmeti mülkiye de ahalinin işbu meylü iştirakini hüsnü telâkki ve kabul vaziyetinde bulunursa iş'ar ve istiş'ara vakit olmadı cihetle âcizleri tarafından takip olunacak hattı hareketin âcilen imbesına emir ve müsaade buyurulmasını ehem-miyeti maslahata binaen arz ve rica ederim Efendim.

Birinci Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mustafa Aşım

Sivas, 29/30.9.1919

Birinci Fırka Kumandanı Aşım Beyefendiye

Zatı âlinizin pek mühim olan İzmirdeki fırkaya ku-manda etmekte olduğunuzu maalmemnuniye istihbar eyledim. Vatan ve milletimizin duçar edildiği hali zucretin irahuna lüzum yoktur. Milletimizin izhar ve filen ispat eyle-

diği mevcudiyet sayesinde ümit ve halâsın kespi kuvvet eylediği asariyle sabit olmaktadır. Milletimiz takibine karar verdiği hattı harekette kemali azim ve kat'iyetle devam eylediği takdirde halâs muhakkaktır. Birkaç ay evvel harekâtı milliyemizi suitefsire uğraşan bedhahan artık malûm bir hale gelmiştir. Düvelî itilâfiye ve İngilizler dahi maksat ve harekâtımızdaki meşruyeti ve azmi milletin kat'iyetini takdir ederek en nihayet bitaraf kalacaklarını ve ahvali dahiliyemize müdahale eylemeyeceklerini bildirmişlerdir. Ve hatta milletimizi memnun etmek için Merzifonu tahliye eyledikleri gibi Samsunu dahi tahliyeye başlamışlardır. Yalnız Ferit Paşa Kabinesi harekâtı meşru milliyeye karşı harici düşmanların bile yapmadıkları ihanet-kârane harekâtı tasdikten geri durmadı. Binnetice milletin itimatsızlığına duçar oldu. Millet yekvücut ve yekzeban olarak meşru bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesini zatı şevketsimâtı hazreti padişahiden istirham eyledi ve arzuyu millî tarafı şahanece is'af buyurulacağı zamana kadar tekmil Anadolu bîlcümle vilâyat, kolordular kabine ile ve gayrimeşru makamat ile muhaberei resmîyeyi kat'eyledi. Zatı âlîlerinin milletçe verilmiş olan işbu umumî karardan hariç kalamıyacağınız ve böyle vaziyetler karşısında hamiyeti meftureleri icabatını izhar ve tatbik buyuracağınız tabiidir. Binaenaleyh zatı âlinizden hususâtı atıyeyi rica eyleriz:

1 — Kolordunuz Kumandanı, zate, Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşanın Elâziz Valisi Ali Galip Beye Dahiliye Nazırı Âdil Beyle beraber Malatya ahali islâmiyesini Sivas ahali islâmiyesine karşı mukateleye ve istihlâsı vatana istihdaf eyliyen harekâtı milliyeyi imhaya ait talimatname-nin suretile irtikâbı hıyanet ve ihanet eylediğinden kendisinin gayrimeşru olduğunu ve derhal nezaret mevkîini terketmesi lüzumunu ihtar eylemesini bildirmek lâzımdır. Eğer kolordu kumandanınız bu hareketi merdane ve vatanperveraneyi yapamıyacak veya yapmak istemiyecek bir zat ise doğrudan doğruya zatı âlî vatanperverilerinin işbu vazifesi milliyeyi ifa buyurmalarına intizar olunur.

2 — Bütün millet ve ordunun ıskattan ibaret olan talebi meşru zatı şahanece is'af buyuruluncaya kadar lıvmit hükûmeti mülkiyesi ile beraber kumandanlık dahi Ferit Paşa

Kabinesi ile resmi münasebatını kat ederek milletin hareketine peyrev olacaktır.

3 — İngilizlere karşı hareketi vakianızın tamamen ahvali dahiliyemize ait olup kendilerine karşı hiçbir maksadı mahsusumuz bulunmadığı izah edilecek ve anasırı haristiyaniyenin bir gûna tereddüt ve tevahhusuna mahal bırakılmıyacak surette ciheti mülkiye ile müstereken her türlü tedabiri inzabatiye ittihaz olunacaktır.

4 — Fırkanızın mevcudu her yerde olduğu gibi terhis edilmiş halde bulunmadığından bir gûna dağdağaya meydan verilmeyerek ve seferberlik tarzında olmayarak mevzii millî müfrezeler teşkiliyle takviyesi esbabına tevessül olunacaktır. Fırkanızda kırk beş kadar ümera ve zabitan bulunduğu tahminine nazaran o havalide külliyetli millî müfrezeler teşkilâtı sehil olur. İşbu teşkilâtı millîyenin bilhassa İzmit - Kandıra hattıyla bunun garbında Üsküdarı doğru teğmili icap eder.

5 — Her ihtimale karşı İzmit civarında Birinci Fırkanın ve bilcümle kumandan ve zâbit arkadaşlarınızın bulunacakları vaziyetin tedbirli ve ihtiyatkâr olması lüzumunu hatırlatırım. Harekâtı milliyemize ve ahvali dahiliyemize filen müdahale edecek olan ecnebi kuvvetlerine karşı namuskârane ve merdane mukabelede asla tereddüt gösterilmeyecektir. Bu gibi ahvalde müdafaanın menafîi memleket için muzır olabileceği ve asla iltifat olunmamalıdır. Hakkını gasp ve şeref ve mevcudiyetini tahkir ettirenlere hak ve şeref verebilecek hiçbir âlicenap düşman yoktur.

6 — İstanbul ile muhtelif vasıtalarla irtibat tesis ve temin olunmak lâzımdır. Bu suretle evvelâ Üsküdarı namuskâr zabitanımız ve mert ordumuzun tahtı müzaheretinde kuvvetli teşkilâtı millîye yapılmak için zatı alileriyle Birinci Fırkanın bilcümle zabitan arkadaşlarının sarfı himmet eyliyeceklerine emniyetim berkemaldir.

7 — Eskişehir civarında Kuvvayı Milliye ile birlikte bulunan Garbî Anadolu Umum Kuvvayı Miliye Kumandanı Fuat Paşa Hazretleriyle Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Vekili Kaymakam Mahmut Beyle Kastamonu havalisi Kumandanı Miralay Osman Beyle ve Bursada Elli

Altıncı Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyle tesis ve muhafazai irtibat buyurmaları münasip olur. Bursada Bekir Sami Beyle sık, sık muhabere ve ora vaziyeti hakkında doğrudan doğruya bizi dahi tenvir buyurmanızı rica ederiz. Balıdaki ricalarımızın alınıp icabatına tevessül buyrulduğuna ve netayicine dair itayi malûmat buyrulmasını rica eder muhabbetle gözlerinizden öperiz kardeşim.

Anadolu ve Rumeli Müdafası Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına

Mustafa Kemal

Vesika, 125.

Izmit, 2.10.1919

Sivasta Rumeli ve Anadolu Müdafası Hukuku
Millîye Cemiyeti Heyeti Muhteremesine

C: Bugün saat iki sonrada makine başına çağrıldığım vakit henüz altı gündenberi temas ettiğim buradaki fırka zabitanına... harekâtı millîye tezahüratı vatanperveranenin esbap ve menşeiini izah etmekle meşguldüm. İlk iş'arı âlîlerini derhal memuru mahsusla İstanbuldaki Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanına bildirdim. Mumaileyhi tanımadığım gibi fırkaya tayin ile izamm arasında geçen üç gün içinde de kendisinin hasta bulunmasından dolayı görüşememiştim. Binaenaleyh tebligatı samilerini kendisine tebliğe ve cevap ahzine mecbur idim. İstanbul hâlâ cevap vermeyince şifreli telgrafla kolorduya tebliğ ve tekit ettim. Beri taraftan mutasarrıf beyle müftî, ulemâ ve heyeti belediye ve eşrafın belediyede cem'ile bu baptaki tebligat ve irşadatı âlîlerinin heyete tebliğ ve tevdiini kararlaştırdık. Memurin ve bazı ümera beraber olarak mutasarrıf beyle vakti muayyeninde belediyede içtima edilmiş ise de maatteessüf ahaliyi temail edecek ve ahalinin vahdetine timşal olacak eşrafı belde bulunmadılar. Bizzarure içtima edenlerin kararıyle yarınki cuma günü öğle namazından sonra saat üçte Feyziye Camii şerifinde birleşilmesi ve orada eşrafı ahali mahalliye mümessillerinin de bulundurulması ekseriyetle talep olduğundan mensubini askeriye ve memurin de vakit ve

mahalli maruzda bulunmağa karar verdiler. Bugün cemî ve irşadatta bulunduğum ümera ve zabitan arkadaşlarımız için de cümlesi yarın camî şerifte vukubulacağını arzettiğim içtimada eşraf ve ahalî livaya karşı kendilerinin ve ailelerinin maiyeti hazıralarıyla vefatları vukuunda bîkes ve bîvaye kalacak efradı ailelerinin istikballerinin eşraf ve ahalî belde tarafından temininin kendilerine kaviyen vait ve taahhüdünü ve bunların içinde ichtihadında bitaraf veya muhalif görülenlerin içtihadı zatilerinin mukaddes olması hasbiyle kemakân vazifesi başından ayrılamamasını dermeyan ettiler. Gerek bu hususta içtima edecek heyeti milliyetî livanın ve gerek zabitanın berveçhi maruz mutalebatla alınacak cevabın ayrıca arzedileceği tabiidir. Heyeti muhteremenize arzedilmiş olan tereddüt doğru değildir. Ahalî mahalliyenin içtimaları hakkındaki tebligata karşı ademî icabetlerine ve zabitanın ve fırka efradının hal ve istikbal için işleri hususunun bir taraftan temin ve irae edilmemesine ve İstanbuldan muvafık bir cevap zuhuru da kaviyyen ümit edilmesine mebnî bir teennidir. İzmirin işgalinden ve vilâyatı şarkiyenin Ermenilere vadinden doğup binnetice menafîi âliyei vataniye için çalışıldığını izhar ve ispata uğraşan işbu tezahüratı milliyenin menafîi âliyei vatana hadim olmasını enabı Haktan temenni eyler ve gerek zatî âlilerinin ve gerek Salâhattin Bey biraderimizin iltifatnamelerindeki Rauf ve Mazhar Beylerin teveccüh ve iltifatlarına arzı teşekkürat eylerim Efendim.

Fırka Kumandanı
Aşım

Vesika, 126.

Sivas, 2 .10.1919

Fırka Kumandanı Aşım Beyefendiye

C: İzahatı aliyyelerinden lüzumu derecede tenevvür edildi. Teşebbüs edilecek hareket ve tevessül olunacak tedabir biraz ora ahalisince i'zam edimekte olduğuna zabup oluyorum. Maksat gayet vâzih ve meşrudur, bundan hiç kimsenin bitaraf ve bahusus muhalif kalmasını tasavvur etmek istemiyoruz. Çünkü mevzubahs olan mesele hiçbir vakit fırkacılık gibi hasis bir hedefe matuf değildir. Ahalinin zabitanı teminat vermesi de şimdilik lüzumsuzdur.

Anadolunun hiçbir yerinde böyle kuyut ve guruta hiç kimse tâbi tutulmamış ve buna lüzum hissedilmemiştir. İstanbul ahaliine hitaben yazılmış yeni bir beyanname vardır. Onu aynen şimdi zatâlinize verdireceğim. Muhteviyatı yarınki içtimanızda faideli olabilir. Ferit paşanın yarına kadar çekilmesi ağılebi ihtimaldir. Bu takdirde yarınki içtimanız neticesinde zatı şahaneye ve tayin ettiği takdirde yeni kabine reisine kabinenin âmali milliyeye tamamen mutavaatkâr bitaraf zevattan terhibini istirham etmek hususunu ve buna intizar edildiğini arz edilmesini, temin buyurunuz. Bir de vatanımızı ve istiklâli milhimizi kurtarmak için teşekkül edecek yeni kabine ile müttehiden daha pek çok çalışmaya ihtiyacımız olduğundan tamamen sükûnet daire-sinde Heyeti Temsiliye kararıyla arzettiğim hususâtı nazarı dikkatte bulundurarak teşkilâta devam buyurulmasını rica ederim kardeşim.

Mustafa Kemal

Vesika, 127.

TAMİM

Gayet müstaceldir

2/3.11.1919

Bilcümle vilâyet ve müstakil livalar heyeti merkezi-yelerine, Belediye riyaasetlerine, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti riyaasetlerine

Berayi malûmat (Sadru'luzmaya)

1 — Vatan ve milletin temini halâs ve selâmeti için ihaneti tahakkuk eden Ferit Paşa Kabinesinin ıskatiyle yerine Kuvayi Milliyeye müstenit ve âmali milliyeye tamamen mutavaatkâr ehil zevattan mürekkep bir kabinenin ikamesi hususunda milletin teşkilâtı megruasına müsteniden vukubulan teşebbüsâtı azimkâranesi ve zatı akdesi padişahiye istirhamatı mütevaliyesi neticesi olarak Ali Rıza Paşa Hazretlerinin tahtı riyaasetinde bir kabine teşekkül etmiştir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi tarafından vukubulan müracaat üzerine müşâ-rünileyh yarın öğleden sonra saat ikide Meclisi Vükelânın içtiması esnasında heyetimizle makine başında görüşecek-

rini vait buyurdular. Erzurum ve Sivas Kongrelerinde tayin ve tesbit edilen teşkilât ve makasıdı meşruai millete riayet-kâr olduğu takdirde Kuvayi Milliye'nin yeni kabineye muza-hır ve Ferit Paşanın sebebiyet verdiği ihtilâfın külliyyen zail olacağını arz ve meclisi millinin in'ikadiyle murakabe-i filiye başlayınca kadar mukadderatı millet hakkında bir gûna taahhüdata girilmemesi ve sulh konferansında tayini mukad-deratı millet ve memlekete memur olacak murahhasların sabıkı gibi naehillerden tayin edilmeyip millet'in bihakkin âmâlini müdrik ve itimadına mazhar ehli vukuf ve ikti-dardan intihap buyurulması esasının kabul buyrulması rica edilecektir. Bu bapta başkaca mütaleaları varsa yarın zevale kadar sürat-i iş'arı temenni olunur.

2 — İşbu tamim vilâyat ve elviye-i mülstakille heyeti merkezilerine tebliğ olunmuştur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 128.

Sadrâzam Fahametlû, Devletlû Ali Rıza
Paşa Hazretlerine

Millet şimdiye kadar re'sikârına geçenlerin Kanun-ı Esasiye ve âmâli milliyeye münafi harekâtı malûmesinden müteessiren hukukî meşruasını tanıtmak ve mukaddessatını emin ve ehil ellerde görmek kararı kat'isini vermiş ve lâ-zımgelen teşebbüsâtı azimkâraneye tevessül eylemiştir. Teş-kilâtı muntazamaya tâbi Kuvayi Milliye irade-i kat'iye-i mil-let-i binayetillahi'kerim tamamen izhar ve ispat etmek kud-retini ihraz eylemiştir. Millet kuvvet ve iradesini hiçbir va-kit âmâli mukaddese-i şahaneye mu'ayir ve menafii mülkü milletle mübayin bir tarzda sarfetmek niyeti gayrına kulesin-de değildir. Millet zatı akdesi hilâfetpenahinin mazharı emnû itimadı olan zatı fahametpenahileriyle rüfekayı kiramının müşkül vaziyette bırakmaktan kat'iyyen mütevakkı olup bilâkis tamamen muzahir olmağa bütün samimiyetiyle ha-zırdır. Ancak heyeti vükelâ meyanında Ferit Paşa ile teşriki faaliyet eylemiş nuzzarın mevcudiyeti heyeti celilelerinin

noktai nazarlariyle âmâli milliyenin derecei mutabakatini kemali hulûs ile anlamak mecburiyetini hâsıl eylemiştir. Milletçe emniyeti tamme tahassul etmedikçe atılmış olan hatvei salâhın tevkîfî ve yarun tedbirlerle iktifa olunması milletle heyeti celîleleri arasında da suitefehhûmatı mucip olabileceğinden gayricaiz görülmektedir. Binaenaleyh heyetimiz kat'i ve sarîh olarak zatı samîi sadaretpenahilerinden berveçhiatı hususatın hükûmeti cedidece tasvîp ve kabul edilip edilmeyeceğini kemalî hürmetle anlamağı vecibeden addeder:

1 — Hükûmeti cedîdenin Erzurum ve Sivas Kongrelerinde tayin ve tesbit edilen teşkilât ve makasdı meşruai millete riayetkâr kalması.

2 — Meclisi millînin in'ikadiyle murakabei fîliye başlayıncaya kadar mukadderatı millet hakkında bir gûna taahhüdü kat'i ve resmîye girilmemesi.

3 — Sulh konferansında tayini mukadderatı millet ve memlekete memur olacak murahhasların sabıkı gibi nachillerden tâyin edilmeyip milletın bihakkin âmâlini müdrik ve itimadına mazhar ehli vukuf ve iktidardan intihap buyrulması.

Bu esasatta tamamen itilâf hâsıl olduğu takdirde milletın vicdanından doğmuş ve bîcümle Düveli İtilâfiyeye meşruiyeti ve kudreti tanınmış olan teşkilâtı milliyemizin hükûmetin müzahiri olacağı ve bu suretle hükûmetin temini mukadderatı millet ve memleket hususunda sulh konferansında vukubulacak teşebbüsâtının daha emîn ve müessir bulunacağı tabiidir.

Bu defa bu nûkatı esasîyede bir mutabakat hâsıl olduğu anlaşıldıktan sonra hadisatı ahîre sebebiyle hasıl olan ahvali gayritabüyenin izalesi maksadiyle bazı maruzatı tâliyyede bulunmakhgımıza müsaadei sadaretpenahileri istirham olunacaktır.

Anadolu ve Rumeli Müdafası Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 129.

Bilûmum vilâyat ve müstakîl mutasarrıflıklara, Müdafası Hukuk Cemiyeti heyeti merkeziye rîyasatleriyle belediye

riyasetlerine, K. O. 13, K. O. 15, K. O. 20, Niğdede Fırka 11, İzmitte Fırka 1 Kumandanlıklarına ve Torulda Fırka 3 Kumandanı Halit Bey:

Bugün Sadrazam Ali Rıza Paşanın vukubulan istizahı üzerine heyetimiz tarafından teklif edilen hususât aynen bervechiati derc olunur. Cevaben, berayı tahlif sarayı humayuna azimet edeceklerinden cevabının yarın ita olunacağı bildirilmiştir.

Hükûmet ile millet arasında mutabakati enzer ve âmal husulü tamimen tebliğ edilinceye kadar kemalissabık muhaberatı resmiyenin munkatı bir halde bulundurulması lüzumu Heyeti Temsiliye kararıyla tebliğ olunur.

Sureti: 128 numaralı vesikadır.

13.10.1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 130.

Sivas, 4.10.1919

Makamı Sadareti Uzmaya

Erzurum kongresi mukarreratı Sivas Umumî Kongresinde teşmilen aynen kabul edilmiştir. Bu mukarrerat ve teşkilât 11 Eylül 1919 tarihli beyanname muhteviyatıyla 8 Eylül 1919 tarihinde tabı ve neşrolunan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti nizamnamesi muhteviyatından ibarettir. Her iki kongrede beyanname ve nizamnamelerle ilân edilmiş mukarrerattan başka kat'iyen bir karar mevcut değildir. Mahallî hükûmetlerin usulen ve kanunen tasdikına iktiran eylemiş bulunan mezkûr beyanname ve nizamnamenin henüz heyeti celilelerince manzur olmadığı anlaşılmakta olduğundan nizamnamenin mevaddı esasiyesini ihtiva eden beyannameyi bervechiati aynen ve nizamnamenin teşkilâta ait nuktatı esasiyesini de hulâsaten arz ediyoruz.

SURET

Sivas, 11 Eylül 1919

Umumi Kongre Beyannamesidir:

Bütün milletçe malûm olan mehaliki hariciye ve dahi-
liyenin tevhit etmiş olduğu intibahı milliyeden doğan Kong-
remiz mukarreratı atıyeyi itihaz etmiştir.

1 — Devleti Aliyei Osmaniye ile Düveli İtilâfiye ara-
sında münakit mütarekenamenin imza olduğu 30 Teşrin-
evvel 1918 tarihindeki hududumuz dahilinde kalan ve her
noktası islâm ekseriyet¹ kahiresiyle meskûn olan memaliki
Osmaniye aksamı yekdiğerinden ve camiai Osmaniye'den
gayrikabili tecezzi ve hiçbir sebeple iftirak etmez bir kü-
leşkil eder; memaliki mezkûrede yaşayan bilcümle anasırı
islâmiye yekdiğerine karşı hürmeti müteakabile ve fedakâr-
lık hissiyatıyla meşhûn ve hukuku ırkıye ve içtimaiyeleriyle
çerai² muhiyiyelerine tamamiyle riayetkâr öz kardeşlerdir.

2 — Camiai Osmaniye'nin tamamiyeti ve istiklâli mil-
limizin temini ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın ma-
suniyeti için Kuvayı Milliye'yi âmîl ve iradei milliyeyi hâ-
kim kılmak, esası kat'îdir.

3 — Memaliki Osmaniye'nin her hangi bir cüz'üne
karşı vaki olacak müdahale ve işgale, ve bilhassa vatanımız
dahilinde müstakil birer Rumluk ve Ermenilik teşkilî gayesi-
ne matuf harekâta karşı Aydın, Manisa ve Balıkesir cephe-
lerinde mücadeleti milliyede olduğu gibi müttehiden mü-
dafaa ve mukavemet esası meşruu kabul edilmiştir.

4 — Ötedenberi aynı vatan içinde birlikte yaşadığımız
bilcümle anasırı gayrimüslimenin her türlü hukuku tabi-
iyetleri tamamiyle mahfuz olduğundan, anasırı mezkûreye
hakimiyeti siyasiye ve muvazeneti içtimaiyemizi ihlâl edecek
imtiyazat itası kabul edilmeyecektir.

5 — Hükûmeti Osmaniye bir tazyığı harici karşısında
memleketimizin herhangi bir cüz'ünü terk ve ihmal etmek
sırttarında bulunduğu takdirde makamı hilâfet ve saltanatla
vatan ve milletin masuniyet ve tamamiyetini kâfil her türlü
tedabir ve mukarrerat itihaz olunmuştur.

6 — Düveli İtilâfiyece mütarekenamenin imza olduğu
Fî. 30 Teşrinievvel sene 1918 tarihindeki hududumuz da-

hilinde kalıp bir ekseriyeti islâmiye ile meskûn olan ve harsî ve medenî faikiyeti müslümanlara ait bulunan vahdeti mülkiyemizin taksimi nazariyesinden bîlkülliye feragatle bu topraklar üzerindeki hukuku tarihiye, ırkıye, diniye ve coğrafiyemize riayet edilmesine ve buna mugayir teşebbüsâtın iptaline ve bu suretle hakkı adle müstenit bir karar ittihaz olunmasına intizar ederiz.

7 — Milletimiz insani, asrî gayeleri tecil ve fennî, sanai ve iktisadî hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Binaenaleyh devlet ve milletimizin dahilî ve haricî istiklâli ve vatanımızın tamamıyeti mahfuz kalmak şartıyla altıncı maddede musarrâh hudut dahilinde milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istilâ emeli beslemiyen herhangi devletin fennî, sanai, iktisadî muavenetini memnuniyetle karşılarız. Ve bu şeraiti âdile ve insaniyeyi muhtevi bir suhûn de âcilen takarrürü selâmeti beşer ve sükûnu âlem namına ahası âmalî milliyemizdir.

8 — Milletlerin kendi mukadderatını bizzat tayin ettiği bu tarihî devirde hükûmeti merkeziyemizin de iradei milliyeye tâbi olması zaruridir. Çünkü: İradei milliyeye gayrî müstenit herhangi bir heyeti hükûmetin indî ve şahsî mukarreratı milletçe muta olmadıktan başka haricen de muteber olmadığı ve olamayacağı şimdiye kadar mesbuk ef'al ve netayiş ile sabit olmuştur. Binaenaleyh milletin içinde bulunduğu hali ducret ve endişeden kurtulmak çarelerine bizzat tevessüle hacet kalmadan hükûmeti merkeziyemizin meclisi milliyi hemen ve bilâfatei an tolaması ve bu suretle mukadderatı millet ve memleket hakkında ittihaz eyliyeceği bilcümle mukarreratı meclisi millinin murakabesine arz etmesi mecburidir.

9 — Vatan ve milletimizin maruz olduğu mezalim ve alâm ile ve tamamen aynı gaye ve maksatla vicdanî milliden doğan vatani ve millî cemiyetlerin ittihadından mütehasıl kütlei umumiye bu kere "Anadolu ve Rumeli Müdafası Hukuk Cemiyeti" unvanıyla tevsim olunmuştur. Bu cemiyet her türlü fırkacılık cereyanlarından ve ihtirasata şahsiyeden külliye müberra ve münezzehtir. Bîcümle müslüman vatandaşlarımız bu cemiyetin azayı tabiiyesindedirler.

10 — Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti-
nin 4 Eylül 1919 tarihinde Sivas şehrinde in'ikat eden
Umumi Kongresi tarafından maksadı mukaddesi takip ile
teşkilâtı umumiyeyi idare için bir "Heyeti Temsiliye" intihap
edilmiş ve köylerden vilâyet merkezlerine kadar bil-
cümle teşkilâtı millîye takviye ve tevhit olunmuştur.

Umumi Kongre Heyeti

Vesika, 131 a.

TAMİM

Müstaceidir

Sivas, 4.10.1919

Kolordulara
Vali ve mutasarrıflara
Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine [Karahisar, Gü-
müshane, Rize, Giresun, Ordu Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti heyeti idarelerine]

Bugün yeni kabine ile makine bağında muhabereye de-
vam edilmiştir. Kabine dünkü tekâlifimiz hakkında beyan-
name ve nizamnamemizin muhteviyatını istizah etti. İcap
eden malûmat ve izahat verildi. Heyeti vükelâca badehmü-
zakere bu gece cevap verileceği bildirildi. Binaenaleyh ne-
ticci kat'iyeye kadar kemafissabuk muhaberatı resmîyeye
hiçbir taraftan girişilmemesi lüzumu Heyeti Temsiliye kara-
riyle tamimden tebliğ ve rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 131 b.

Sivas, 4.10.1919

Kastamonu, Ankara, Samsun, Sivas, İzmit, Bolu,
Elâziz, Trabzon, Diyarbakir, Konya telgraf baş-
müdürlerine

Heyetimiz yeni kabine ile telif ve tevhidi âmal etmek
üzere muhaberededir. Bu husus takarrür ve tahakkuk edin-

ciye kadar iş'arı ahire değin kemaflı sabık İstanbul ile olan muhaberatı resmîye kat'îyyen munkati bulundurulacaktır. İcap edenlerin ehemmiyetle nazarı dikkatlerinin celbi tavsiye olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafası Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 132.

Sıvas, 5.10.1919

Makamı Sadareti Uzmaya

4 Tegrinievvel 1919 tarihli cevabî tergrafnamei sadaret-penahileri muhteviyatına nazaran cemiyetimiz Heyeti Temsiliyesinin vukubulmuş olan maruzat ve tekâlifinin tamamen tasvip ve kabul buyrulmuş olduğu kemali şükranla anlaşıldı. Ancak tarafı âcizanemizden taahhüt edilmesini talep buyurduğunuz nuktat hakkında berveçhinti izahatta bulunmaktığımızıza müsaadei samilerini rica ederiz:

Hükûmetin rehberi harekâtının ahkâmı kanuniyeye tamamen riayet olması tabî olup heyeti âcizanemizce de bunun tecellisini temin etmek yegâne gayedir. Son zamanda hâdis olan ahvali gayritebüye ve gayrikanuniyenin âmil ve müsebbibi Ferit Paşa Kabinesi idi. Bu husus mezkûr kabinenin sukutiyle heyeti celilelerince ahkâmı kanuniye dairesinde hareket ve Ferit Paşa Kabinesi tarafından ika edilmiş gayrimişru ef'al ve harekât esbap ve müvellidatının ref'i için icap eden tedabiri kat'îye ittihaz buyurulduğu takdirde bizatihi za'îl ve bu yüzden vukuu melhuz mehazir ve devamı muhtemel harekâta sebebiyet verilmemiş olur. Cemiyetimizin heyetivükelâyı hazıraya ahkâmı kanuniye dairesinde her türlü taahhüdât ve muzaheretle bulunabilmesi için evvelâ hükûmetin meşru ve kanunî olan teşkilâtı 'milliyemizi hüsnü kabul eylediğini sarîh ve kat'î bir lisanla ifade buyurması lâzımdır. Aksi takdirde cemiyetimizle hükûmeti mrekeziye arasında emniyet ve samimiyeti mütekabilenin husul bulduğu meşkûk kalacak ve binnetice mütebayın harekât ve teçebbüsâtın zuhuru melhuz bulunacaktır.

Payitaht ile Anadoluyu yekdiğerinden tefrika heyeti acizanemiz ve mümessilleri bulunduğumuz efradı millet se-bebiyet vermiş olmayıp bilâkias hükûmeti sabıkanın Paris Sulh Konferansında vilâyatı şarkiyenin bittamam vâsi bir muhtariyeti haiz Ermenistan olmak üzere kabulü ve Toros hududu Osmaniye gösterilerek iki üç vilâyetin camiai Osmaniye haricine bırakılması ve payitaht ve vilâyatımızın ekseri yerlerinde mütareke ahkâmı hilâfına birçok işgallere ve haysiyet ve istiklâli devlet ve milleti muhil ahvale seyirci kalması ve mevcudiyeti milliyesini muhafaza azmı dindaranesiyle hukuku mukaddsesini müdafaaya kıyam eden Kongre azasının eşkıya çetesi gibi tenkili maksadiyle Mamuretülâziz vilâyetinde birtakım eşkıya cem'ine bittevesül Sivas ve Mamuretülâziz vilâyetleri ahâlisi arasında mukatele esbabını ihzar emrini veren hükûmeti sabıkanın icraatı gayrimeşruası olmuştur. Aksarı memaliki Osmaniye'nin işgali tehlikesine gelince teşkilâtı millîye izharı mevcudiyet eylediği gündenbergi hiçbir işgal vaki olmadığı gibi bilâkias Ferit Paşa Kabinesinin müsamaha ve seyyiatı neticesi olmak üzere ahkâmı mütarekeye mugayir olarak işgal edilen Merzifon ve Samsun gibi yerlerimiz tahliye edilmiştir. Binaenaleyh vahdeti mülkiyeyi heyeti acizanemiz değil hükûmeti sabıkanın ihlâl eylediği müstâgnii arzu beyandır. tarafımızdan hiçbir dairei resmîye işgal edilmemiş olduğundan gayrivaki bir halin tashihî gayrivarittir. Ecanip ile vaki olan münasebatımız bir şekli siyasîi resmide olmayıp Kuvayi Milliye'miz aleyhinde hükûmeti sabıkanın negriyatı vakası :nın sıhhat veya ademî sıhhatini tahkik zımnında gelen ve payitahtta milletün itimadına mazhar Kuvayi Milliye'ye müstenit meşru bir hükûmet göremiyen Düvelî İtilâfiyenin nezdimize ba'seyledikleri birtakım memurini siyasiyeleriyle vaki olan temaslardan ibaret olup gayesi âmâlî milliyeyi teşkilâtı millîyenin vüs'at ve kudretini, iradei millîyenin şümûl ve kat'iyetini yakinen onlara ibraz ve irae ile milletimiz hakkında celbi hürmet ve itimad; temine inhisar etmiştir ki bu da sulh konferansında mukadderatı millet hakkında mu-zır değil bilâkias birçok netayici müfide istihşal edeceği azâdei şekkü şüphedir. Meb'usan intihabatı hakkında hükûmeti sabıkanın verdiği evamiri zâhire dairesinde hareket eden hükûmetler henüz defatiri esasiyeyi bile tanzime yeni başlamış olduklarından intihabatta ahâlinin hürriyetine te-

cavûz ve müdahale şimdiye kadar maddeten gayrikabîl olduğu gibi cemiyetimiz bir fırkaî siyasiye olmadığından ihtirasatî siyasiyeden bittamam serî bulunacağını ve intihabatta kat'iyen ahalinin içtihat ve hürriyeti vicdaniyesine müdahale etmeyeceğini biddef'at beyannameleriyle esasen ilân eylemiştir.

Muamelâtı hükûmete iras edilen sekte ancak umhaberatı resmîyenin inkıtaıdır ki bu da milletin ebi müfîk ve ekremî bulunan padişahına maruzat ve istirhamatını takdim me mâni teşkiliyle padişah ve efradı millet arasında bir seddi hâil teşkil eden Ferid Paşa Kabinesinin harekâtı namuşruasının netayici zaruriyesindendir.

Şu noktaya da kemali ehemmiyet ve ciddiyetle nazarı dikkati fahametpenahilerini celbe mecburuz ki beyanatı samilerinde memleketimizde usulî meşrutîyet icabınca hakimiyeti millîye cari bulunduğu mezkûr ise de feshinden itibaren Meclisi Meb'usanın dört ay zarfında içtimâî Kanunî Esasimizin ahkâmı sarıhasından iken bugüne kadar intihabatın defatiri esasîyesi bile tanzim edilmemiştir. Muhtac izah olmadığı veçhile dört ay zarfında içtimâî bir mecburiyeti kanunîye tahtında bulunan Meclisi Millînin şu ana kadar ademi içtimâî Ferit Paşa Kabinesinin açıktan açığa meşrutîyete bir darbesini ve Kanunî Esasîye bir tocavüzü kat'isini teşkil eder ve Kanunî Cezanın maddei mahsusuna tevfikân bir cinayet addedilerek müsebbipleri hakkında ahkâmı kanunîyenin tamamî tatbîkî hakimiyeti millîyeyi kabul ve ahkâmı kanunîyenin tatbîkını kendisi için bir vazifei kanunîye addedecek her hükûmeti meşruanın ilk vazifei mukaddesidir.

Ferit Paşa Kabinesinin tevlit eylemiş bulunduğu bugünkü vaziyeti gayritabîyenin ademi tekerrürü için ilk maruzatımızda serdine müsaade istirham eylediğimiz atideki tekâlifin hüsnü telâkkî ve tatbîkını temennî eyleriz:

1 — Meşru ve kanunî olan teşkilât ve teşebbüsâtı milliyemiz bazı bedhahan ve bilhassa Ferit Paşa Kabinesi tarafından bolşeviklik veya ittihatçılık mahiyetinde suítefsir ve bu yüzden memleketimiz dahilinde şurîş olduğu tamim ve işaa edilmîşti. Bugün millet arasında nifak ve şikak olduğu zehabında bulunulduğu anlaşılmıştır. Bu şayialar

kat'iyen gayrivarittir. Bilâkis memleketimizde herzamandan ziyade asayiş ve huzur olup millet dahi bir kütleye müttehida halindedir. Bu hakayık bütün cihan nazarında sabittir. Hükûmeti merkeziye için pek büyük bir kuvvei maneviye ve bir noktai istinat ehemmiyetinde bulunan bu vaziyete rağmen Ferit Paşa Kabinesi tâ son zamana kadar Anadolu ahvalini müşevveş ve mucibi endişe göstererek milletin cihan nazarında iktisaba bağladığı itibarı medeniyi izaleye çalışmaktan hâli kalmadı. Binaenaleyh bugün tekmi Anadolu'nun hükûmeti cedideden beklediği ilk iş milletin yekvücut olup sükûn içinde hukuku meşruasının müdafaasına çalıştığını ve memleketin hiçbir tarafında muhilli asayiş hiçbir hla ve hareket mevcut olmadığını ve hususiyle âmâlî milliyenin tamamıyla haklı ve meşru olduğunu resmî bir beyanname ile cihan esfkârı umumiyesine ilân etmektedir. Bu suretle milletin teşkil ettiği vahdeti umumiyeğe hükûmet de iltihak ederek hiçbir kuvvei siyasiyemiz bu mübeccel cereyanın haricinde kalmamış olacaktır.

2 — Hükûmeti sakutanın tahrikâtı ihanetkâranesine alet olarak ahaliyi teslih ve mukateleye sevkeden birtakım rüesayî memurinin mahkemei aidesine tevdi ve harekâtı meşruai milliyeye mümaneat ve hıyanet eden bazı vülatı sabıkanın da hizmeti devlette istihdam olunmamaları ve mahza hukuku kanuniyei milliyeye muzaharet ettiklerinden dolayı azledilenlerin de memuriyetlerine iadeleriyle hak ve adaletin yerine getirilmesi talep ve rica olunur.

3 — Ordunun maneviyatı üzerinde suitesir icra eden, Harbiye Nezaretini âtil ve gayri kadir bir hale getiren idai rütbeleri meclisi millinin tasdikine iktiran etmemiş olan ve yegâne sebebi istihdamları da birtakım esbap ve mülâhazatı sakime siyasiyeden ibaret bulunan mütekaiddinin derhal asıllarına ırcaiyle mühim ve mutena makamata askeriyenin ehil ellere tevdiini ordunun ve devletin selâmeti namına arz ve teklif ederiz.

4 — Anasırı islâmiyeyi birbirile mukateleye sevkedip milletin harekâtı meşruasını işkâl etmek üzere hükûmeti sabıkanın vermiş olduğu gayrikanunî evamiri hainaneyi ait oldukları eşhasa tebliğ eden, ordunun esrarını muhtevi şifreli muhaberatı askeriyeyi çaldırmak için tertibat ittihazından ve bilhassa posta telgraf müdiriyeti umumiyesinde bir

hafiye ve casus teşkilâtı vücuda getirmekten çekinmeyen ve bu suretle muhaberatı resmîyenin mahremiyet ve kutsiyeti kanuniyesini ihlâl eden nüzzarı sabıkadan Ali Kemal ve Adil Beylerle Süleyman Şefik Paşanın meclis küşadında Divanı Âliye tevdi edilmek üzere hiçbir tarafa firarlarına meydan verilmemesi ve bilhassa Posta ve Telgraf Müdürü Umumi Refik Halit Beyin derhal tevkîfiyle mahkemeyi aidesine tevdiini kanunun masuniyeti ve hukuku millîyenin kutsiyeti namuna talep ederiz.

5 — Cerek İstanbul ve gerekse tağrada harekâtı meşruai millîyeye iştirak etmiş veya harekâtı mezkûreyi terviç eylemiş olanlar aleyhinde hükûmeti sakıta tarafından başlanılmış olan takibat ve tazyikâtı keyfiyeye nihayet verilmesi kanuna istinaden ve kemali ehemmiyetle talep ve rica olunur.

6 — Bidayette İtilâf Hükûmatının surf kendi askerî noktai nazarlarından vaz'ü ikamesi teklif ve Hükûmeti Osmaniye tarafından deruhde olunan Derisadet matbuat sansürünün birçok sebep ve bahanelerle evvelâ İtilâf kontrolü ve bilâhare mezkûr Mütelifin tarafından kablestabi sansüre iştirak edilmesi suretindeki müdahalât ile nüfuzu hükûmetin zevali ve sabık kabinenin de bu ecnebi kuvvetinden nâ-meşru istifadesi yüzünden bugün matbuat milletın âmalı meşruasını izhar ve hukuku mukaddesesini müdafaa edemiycek bir hali elime gelmiş ve bunun bütün mes'uliyeti maddiye ve maneviyesi hükûmetin dâşa tahammülüne yüklenmiştir. Binaenaleyh Osmanlı Hükûmetince Kanuni Esasiye mugayir olan bu hale resmen bir nihayet verilmesini ve gayet Düveli İtilâfiye tarafından kendi noktai nazarından askerî sansüre devamda ısrar olunacak olursa bu sansürün Hükûmeti Osmaniye matbuatı umumiye müdiriyetinin murakabeı kat'ıyyesi altında olmak üzere hututı esasiyesi muayyen ve Derisadet matbuatınca malûm serait dairesinde Mütelifin tarafından icrasına müsaade ile Hükûmeti Osmanîyenin efkârı umumiyesi millet karşısında sansür mes'uliyetinden tahlisini arz ve teklif eyleriz. Maruzat ve tekâlifi mesrudeye milletî tatmin edecek cevabı sarîh ve muvafık ita buyurulacağı zamana kadar temini makasadı millîye için milletçe ittihaz edilmiş olan tedabiri fîliyyeye kemakân devam zaruretinde kalınacağını bilcümle vilâyat ve müstakil elviye

ile mülakatından aldığımız kararlar üzerine kemali katıyetle arzeyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 133.

— Yunus Nadi Bey zatı devletinizle görüşmek istiyor Efendim.

— Harbiye telgrafhanesinde makine başında hazırım.

Yunus Nadi ve yanında Nazır Paşanın yaveri Cevat Rifat Bey vardır efendim. Nazır Paşayı istedikler mi yoksa.

— Kendileriyle şimdi görüşürüz. Yalnız beni telgrafa davet ettikleri zaman Nazır Paşa istiyor demişlerdi. Davet eden Nazır Paşa mıdır yoksa zatı âlileri mi?

— Nazır Paşanın müsaadesiyle ve yaveri vasıtasıyla Harbiye merkezinden zatı devletlerini aradık, bundan galattır Efendim.

— Teşekkür ederim buyrun.

Yunus Nadi Bey ile muhabere

İrade-i millîyenin hakîmiyeti milleti infaz etmesi neticesi mehkûresi olarak meydana gelen takallüp üzerine burada teşekkül eden hükûmetle teşkilâtı millîye arasında ahengi ittihat husulünün gecikmiyeceğine hükmetmiş idim. Tahkikatın neticesinde henüz bir iki noktada ihtilâf bulunduğunu anladım. Bu ahengin teahhuru husulü dahilen ve haricen iyi olmayacağı cihetle bazı maruzatta bulunmıģı vazife addettim. Evvelâ: Bu hükûmete dahil bulunan bazı zevatın mücerret hükûmeti sakıtaya iştiraklerinden dolayı suinazarla görülmelerine mahal yoktur. Hükûmeti sakıtanın faal uzuvları sadrazam, dahiliye ve hariciye nazırlarından ibaret gibi idi. Diğerlerinin ekseriyetle namuslarından ve vatanperverliklerinden iştibasa mahal olmayarak hattâ onların hükûmeti sakıta içinde bulunmaları belki daha ziyade bizim işimize yaramakta idi. Nitekim Abuk Ahmet Paşa ile ben-deniz halî temasta idim. Kendisi teşkilât ve harekâtı millî-

yeye bütün mevcudiyetiyle merbut olmaktan bir an bile fariğ kalmamış ve hattâ son defa kabinenin akatında müessir bir âmil rolünü oynamıştır. Zaten bendenizin takdirime göre bu hükûmet şimdiki şekilde nihayet süratle yapılması kendisince dahi matlup olan intihabatı teşriye neticesine kadar devam edebilecek intikal devresi hükûmetidir. Bizim de aul maksadımız olan bu gayenin bir an evvel teminine hâil olacak bir mahzur olmadığı takdirde bizim de olanca kıymet ve gayretimizi o ümmiyenin teminine hasreylemekli-ğimiz pek muvafık olacaktır mütalesasındayım. Yarı ağıyar nazarında buhranın temadi ediyor görünmemesi lâzımgelen bir zamanda yaşadığımız hissi de, o mütalesayı müeyyit ve müekkittir. Hükûmeti hazır şimdiki şekliyle emel ve me- talibi milliyenin kâffesini hüsnü telâkki etmek ve hüsnü intacına da sâyeylemek hususunda en ufak şüpheyi mahal vermemektedir. Hususiyle Cemal ve Abuk Paşalar gibi zevatın hükûmette teşkilâtı milliyenin bir murahhas ve kâfilî gibi telâkki olunmalarında tereddüde mahal yok- tur. İkinci mesele de:

Eşhasa taallûk eden kısımdır ki bunda bütün hissiyatın sizlerle beraber olmakla beraber ben de biraz itidal tavai- yesine cesaret edeceğim. İradei milliyenin muvaffakiyeti azimkâranesi umumen ve pek amik teessürat husule getirmiştir. Bu tesiratin bazılarınca müntekimane harekât gibi telâkki ve tefsir olunabilecek icraat ile velevki en hafif surette şaibedar olmaktan masun bulundurulması bendenizce mü- him bir noktadır. Sukut edenler yalnız maddeten değil ma- nen de sukut etmişlerdir. Onların yeniden ikası mazarrat ede- memeleri tahtı teminde bulunduruldukça mücazâtı müteret- tibelerini kanuna bırakmak teşkilâtı milliyenin memlekette eskilerinden bambaşka bir devri vakar ve adalet açmakta olduğu fikrini teyit ve tahrir eyleyecektir. Millete hiyanet edenlerin cezasız kalmaması hususunda ittifak etmiyecek kimse bulunamaz ve hainliğin cezasız kalmıyacağında ben- deniz şahsen eminim. Meselâ onu da şimdilik kanunun dar- bei tehdit ve tedbîne havale ediyormuşuz gibi görünmekte maalahat ve menfaat görüyorum. Erkânile vukubulan temas- larında heyeti hazıraj hükûmet teşkilâtı milliyeye metalibinin tamamen icra ve infazına azmetmiş olduğu müsteban oluyor. Harbiye Nazırı Cemal Paşa bugün neşredilecek beyanna- mede bu cihetin zaten kâfi derecede musarrah olduğunu ve

ancak beyanname lisanı resmî hükûmetle yazıldığına göre her taraf nazarı dikkate alınarak dercedilmiş surî birkaç kelimeye atfı ehemmiyet olunmaması lâzımgeldiğini beyan eyledi. Ve bilhassa sadrı cedid heyeti hükûmet her türlü sui-tefahhümü bertaraf edecek bir vaziyetin sureti kat'iyede temini idamesi için teşkilâtı millîye erkânının irae edeceği bir heyetle doğrudan doğruya temas etmeleri arzuyu samimisini izhar ediyor. Hulâsa halen bendenizin en ziyade lâzım addettiğim cihet buhranın gayrimünhal ve müşevveş bir vaziyette temadi etmemesinden ibarettir. Bu ciheti âcilen temin edebilirsek pek muvafık olacaktır. Mütaleaî âlilerine intizaren arzı ihtiram eylerim. 6.10.1919

Yunus Nadi

Vesika, 134.

TAMİM

Gayet aceledir

6.10.1919

İzmit, Adapazarı, Bilecik, Bursa, Eskişehir, Ankara, Kütahya, Kângrı, Afyon Karahisar, Denizli, Antalya, Konya, Burdur, Kastamonu, Bolu, Sinop, Samsun, Trabzon, Giresun, Rize, Niğde, Kayseri, Harput, Diyarbakır, Bitlis, vilâyet, liva ve kazalarına.

Bugün yeni kabine makine başında Heyeti Temailiye-mizle bilvasıta bazı muhaberatta bulunmuştur. Kabinenin muhteviyatı malûmumuz olmıyan bir beyanname negredecği anlaşılmıştır. Metalibi milliyeyi terviç ettiğini henüz kat'i olarak bildirmemiş olan kabinenin herne suretle olursa olsun bilcümle tebligatının kemaf'isabık iş'arı ahire değin telgrafhanelerce alınmaması hususundaki tedabirin ehemmiyet ve dikkatle idamesi lüzumu tebliğ olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına

Mustafa Kemal

Vesika, 135.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Nazır Paşa odası

7/8.10.1919

C: Madde 1 — Zatı Devletlerine ve rüfekayı kirama âcizleri hâr ve samimî teşekküratını takdim ile kesbî mübahat eylerim. Kabine azayı kiramı bu hissi hürmette tamamen müsterek ve Şadrazam Paşa Hazretleri gözlerinizden öperler.

2 — Teşkilât noktai nazarından vukubulacak servis tarzındaki muhaberata kabine müsaade etmiştir.

3 — Ahalinin efkârını tatmin için beyannamenin tesrii nehrine zaruret hâsıl olmuş ve nukati lâzimeye dikkat olunmuştur.

4 — Zati hazreti padişahiye yazılacak maruzat ile tebligat suretine ait kabine mütaleasını almak mevaiddi devletlerinin icrasına bağlandığını gösterir. Bu hal mucibi fahrim oldu. Yeni intihabı Meb'usan Kanunu intihap zamanını kısaltmak ve meb'us adedini azaltmamak ve tarzı intihabı kolaylaştırmak esasına müstenittir. Bu esaslara göre intihap bu ay gayesinde hitam bulacaktır. Zati Devletlerine ve rüfekayı kirama hürmeti kâmilemin takdimine müsaade buyurulmasını rica ederim.

Harbiye Nazırı

Cemal

Vesika, 136.

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Şifre

C: 7/8.10.1919

1 — İltifatı devletleri rüfekayı âcizanemce mucibi şükran oldu. Ve bilmukabele gerek Şadrazam Paşa Hazretlerine ve gerekse kabine azayı kiramına arzı tevkirat ederiz.

2 — Gerek hututı esasiyemizi teşkil eden metalibi umumiyei milliye ve gerekse maksadı mukaddese bir an evvel vüsalı teshil edecek teferruatı lâzime üzerinde hükûmeti milletle hüsnü itilâf ettirmek hususundaki delâlet ve gayreti hamiyetkâranelerinden dolayı da zâtı devletlerine umum arkadaşlar namına arzı şükran ederim Efendim.

8.10.1919

Mustafa Kemal

Vesika, 137.

Beyanname

Harici ve dahili felâketlerin tehdidi altında hukuku tabiiyesiyle mukaddesatının mahfuziyetini temin gayesi etrafına toplanan büyük milletimiz, bugüne kadar hakimiyeti milliyeyi ayaklar altına alan birkaç şahsın husumeti hainanesi karşısında kalmıştı. Millete istinat edememek itibariyle haddi zatında hiçbir kuvvet ve ehemmiyeti olmayan eşhası mezkûrenin her nasıba re'sikâra gelmiş bir hükûmet şeklinde olması, bu mahiyetinden bir ehemmiyeti resmîye almasını intaç ediyordu. Bu sebeple şimdiye kadar milletin vahdeti maneviyesi noksatsız olmakla beraber, hükûmeti merkeziyenin bu vahdeti milliyeye dahil olmaması bulunması yarü ağıyare karşı milletin değil fakat devletin vahdeti umumiyesini natamam olarak gösteriyordu. Lâkin bugün Cenabı Hakka ve kendi hakkına istinat eden büyük milletimizin gösterdiği imanı mutlak karşısında hailer sukut edip nihayet aynı gayei istihlâs etrafında devletimizin de vahdeti umumiyesi tamam oldu. Bu muvaffakiyeti millîye iki safhada tecelli etti: Bunların birincisi milletin âmalî meşruasına kespi ittıla eden hilâfetpenah efendimizin Ferit Paşa Kabinesini derhal ıskatiyle ve ikincisi de, Ali Rıza Paşa Hazretleri riyasetinde teşekkül eden yeni heyeti vükelâ tarafından âmalî milliyemizin meşruiyeti ve Kurvayı Milliye'nin hakimiyeti esasatı kabul edilerek milletle hükûmet arasında bir itilâfı tam olmasıyla tahakkuk etti. Bu itilâfa binâen bugünden itibaren bütün teşkilâtı millîye ve Heyeti Temsiliyemiz, her iki tarafça müsterek ve bütün milletçe mültezem nukadı nazarımızın teminiyle âmalî milliyemizin istihsalinde yeni heyeti vükelâya müzahir ve muavin olacak ve muhaberatı resmîye üzerine mevzu olan memnuiyeti

refedecektir. Bu vazifenin ifasında teşkilâtımız hiçbir yerde hiçbir kimse tarafından hükûmetin vazâif ve icraatı kanunîyesine karşı hiçbir müdahaleye kat'iyen meydan vermiyecek ve bu suretle teşkilâtı millîyenin bütün hedefi mesai ve faaliyeti, vatanın emri istihlâsında mütemerkiz kalacaktır. İstihlâsın bu istihsalinde hükûmetin vezâifi resmîyesine mukabil milletin de pek büyük ve pek mübrem vezâifi millîyesi olduğunu nazarı itibara alan cemiyetimiz, hükûmetçe musaddak olan nizamnamesi ahkâmına tevfikân teşkilâtı umumîyesini tanzuv ettirerek vezâifi millîyenin intizamı ifasını temin etmeği elzem addetmektedir ve esasen bu büyük ve millî gayeden başka hiçbir maksat takip etmiyen heyetimiz, her türlü menafî şahsiyeden ve fırka ihtirasından da münezzehtir olduğundan, ilân etmiş olduğu esasatı millîyeden hiçbir sebep ve behane ile hiçbir zaman inhiraf etmiyecek ve en büyük hisse faaliyetini Kuvayı Millîyenin şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da asayiş ve sükûnu tam içinde tevziine hasredecektir ve en mühlik şeraiti tarihiye altında bile vakarı milliinden ve herkesin hukukuna riayetdeki hasaili mevrusesinden zerre kadar ayrılmamış olan milletimizin bundan sonra da aynı tarz ve harekette sabit kalacağından ve bu suretle bu mübarek topraklara sahip olma hakkı liyakatı medenîyesini bütün cihana tasdik ettireceğinde şüphe yoktur.

7.10.1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 138.

7.10.1919

Südde-i seniye-i hilâfetpenahiye

Sadai milleti boğmak suretiyle memleketin her tarafından yüksek feryadı umuminin hâkipayı şahanelerine vusullünü menederek hem milletini, hem padişahını iğfal etmekten çekinmemiş olan sabık kabinenin müracaat ve eikâyeti millîye üzerine ıskatîyle yerine metalibi millîye dai-

resinde temşiyeti umur edecek bir heyeti vükelâ ikame buyurulması, milletin süddei seniyelerine karşı olan ubudiyet ve sadakati mevruesini teyit etmiş olmakla şükranı umumiyi bütün milleti mutiaları namına atebci felekmertebe şehriyarilerine ref'e cür'et yap olunuz. Katıbe ahvalde emrû ferman şevketlû, mehabetlû hilâfetpenah efendimiz hazretlerininindir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 139.

Babıali, 8.10.1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesine

7 Teşrinievvel 1919 tarihiyle atebci ulyayı mülûkâneye takdim olunan telgrafname manzuru âli buyurularak zat ve makamı akdesi şahanelerine karşı milleti sadıkaları namına teyit edilen hissiyatı sadakatkarî mucibi memnuniyeti cenabı şehriyarî olmuş ve devlet ve milletin kariben selâmet ve saadete vusulüne dua buyrulmuş olduğu tebliğ olunur.

Sadrazam
Ali Rıza

Vesika, 140.

Erzurum, 8.10.1919

Sivasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Heyeti Temsiliye namına tamim buyurulan 6 Teşrinievvel 1919 tarihli telgrafname Heyeti Temsiliye ricalinin kabineye ve yüksek makam ve memuriyetlere girmesi hakkındaki şayiat red ve tektzip olunmakla beraber kat'iyen böyle bir amel ve davete mümaşat olunmıyacağı da beyan ediliyor ki bunun her tarafta tesirâtı hasenesi görülecek ve şüphesiz ki düşman ruhlu insanların ilk evvel aleyhimizde kullanacağı silâhlardan biri böylelikle kırılmış olacaktır.

Bu bapta hassaten arzı takdirat eylerim. Fakat bu güzel azim ve kararın şimdiye kadar bizde görülmesi tecarip ve netayicine nazaran daha şumullü olmasını da hassaten arz ve mütaale eylerim. Burada da Zatı Devletleriyle bil-hassa görüşüldüğü ve kat'iyetle takarrür eylediği veçhile Heyeti Temsiliyeden Zatı Samileriyle Rauf Beyefendinin ve bu kibalde olan zevatı müessirei âliyenin meb'us olduk-tan sonra da bir veçhile hükûmete karışmayarak daima Meclisi Millideki grupun re's ve rolünde nafiz ve kabinenin şekil ve terkibi ve ricalinin kıymet ve hüviyeti ne olursa olsun daima meclisi milli içinde nafiz ve murakıp bu-lunmağı en mühim bir hâdisesi muvaffakiyet ve elzemüt-tatbik bir karar addeylerim. Ancak bu suretle hükûmet da-ima milletin murakabesi altında kalarak gerek hükûmet ve gerekse âyanı ve saray muvazeneti karşısında milletin ruh ve âmali her taraftan asla inhiraf ettirilmemiş ve teh-likeli ifratlara da meydan verilmemiş olur. Bir emelin ve bir grupun en yüksek ve en muktedir tanınmış ricali kendi dairei hizbinden çıkıp da hükûmet işine karışınca Meclisi Mil-li daima zayıf kalmış ve müteaddit cereyanlar karşısında ya sürüklenmiş veya parçalanmıştır. Vatan ve milletin fe-lâhi tamımı şiddetle mevzuubahs olan bu devirde işbu ma-ruzatım etrafında muhabbet ve kat'i bir karar ile mücehhez bulunmamız kemali hürmetle istirham eylerim.

K.O. 15 K.
Kâzım Karsa Bekir

Vesika, 141.

Babıali, 9.10.1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bazı gazetelerde beyanname suretinin dercedil-miş olduğu görüldüğünden tadilâta imkân kalmadı. İlâve-ten teklifi mutasavver olan dört maddenin Heyeti Temsi-lyece vesaiti muhtelif ile tamimi kabinece pek lüzumlu görülmektedir.

1 — İttihatçılıkla münasebet bulunmadığı.

2 — Devleti Osmaniye'nin Harbi Umumiye karışması doğru olmadığı ve müsebbipleri aleyhinde tayini esamî su-

retiyile bazı neşriyat icrası ve haklarında takibat ve mücazâtı kanuniyenin tertibi.

3 — Harp enasında yapılan her nevi cinayat faillerinin cezayı kanuniyeden kurtulmayacakları.

4 — İhtihabâtın serbest cereyan edeceği.

Bu maddelerin tavzih ve tamimi dahilen ve haricen birtakım suitelakkiyatın önüne geçeceğinden memleketin menafii âliyesi icabı olarak sureti mahsusada hüsnü telâkki-i rica olunur. İhtiramlaım Efendim.

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 142.

Sivas, 10.10.1919

Şifre

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

C: 9.10.1919

Maruzatı cevabiyede bulunmadan evvel Heyeti Temsiliyenin, kabine erkânı muhteremesi hakkında hiesi hürmet ve hüsnü zan perverde eylediğini ve müdavelei efkâr ve teatî mütaleatta tarafeynin safiyet ve samimiyeti rehber ittihaz eylediğine kanaati olduğunu arzeylerim. Vesaiti muhtelif ile tamimi lüzumlu görüldüğü emrû iş'ar buyurulan dört madde hakkında Heyeti Temsiliyenin nukadı nazar ve mütaleatı berveçhiâtı maruzdur:

1 — Rum ve Ermenilerle, İngilizler başta olmak üzere Düveli İtilâfiyenin ve bunların siyasetlerine alet olan sakıt Ferit Paşa Kabinesinin vahdeti milliye ve saadeti vatana matuf her nevi teşebbüsât ve harekâtı megruası milliyeyi alel-itlak ittihatçılıkla ithamı bir meslek edinmiş oldukları cümlece malûmdur. Teşebbüsât ve teşkilâtı milliyemizin ittihatçılıkla hiçbir alâka ve münasebeti olmadığı bedhahandan gayrı gerek millet ve gerek temasta bulunan ecanipçe taayyün eylemiş olduğu halde mahza buyurduğunuz suitelâkkiyat ve işaatı bertaraf etmek maksadile Sivas Umumî Kongresinin birinci celsei içtimamda müzakerata bağlanmadan

evel umum murahhaslar İttihat ve Terakki Cemiyetinin ihyasına çalışılmayacağına dair alenen birer, birer tahlif edilmiş ve bu yemin sureti her tarafa neşir ve ilân olunmuştur. Bundan başka münasebet düştükçe ve bilhassa ecaniple temaslarda bulunuldukça bu noktaya ehemmiyeti mahsusaa atfolunarak beyanat ve izahatı lâzimedde bulunulmaktadır. Maahaza tavsiye buyurulduğu veçhile bu bapta yine fırsat çıktıkça beyanat ve neşriyattan geri kalınmayacaktır. Yalnız bu mesele, şekli zahirisinden sarfı nazar edilirse mahiyeti esasiyesi itibarile ehemmiyeti mahsusaı haizdir. Bu cihetle sırf kabine azayı kiramile teati efkâr ve heyeti celilelerinin bu noktadaki kanaati hâkimesini istimzaç maksadile bu bapta Heyeti Temsiliyenin mütaleasını arzetteği lüzumlu görmekteyiz. Biz anasırı gayrimüslime ile İtilâf Hükûmatının makasadı siyasiye tahtında körükledikleri alehtlak ittihatçılık düşmanlığını esas itibariyle doğru görmüyoruz. İttihatçılardan seyyiatı idare ve suistimalleri ile memleketi harabiye sürükleyenlerden ibaret bir hizbi kalil vardır ki, işte asıl millet ve bizim nazarıımızda müttehem olanlar bunlardır. Yoksa İttihat ve Terakki mensublarından olup muhafazai bitaraff etmiş, fenalığa alet olmamış eshabı namusun bu suretle suizan altında kalmasını ve bilhassa her millette olduğu gibi nikû bedi lüzumu derecede temyiz edemiyen alelûmum avam kısmının duşarı töhmeti olmasını doğru görmedikten başka memleketin asayiş ve intizamı dahilisi ve atisi itibariyle de tehlikeli addeyiyoruz. Binaenaleyh kabinenin bu maddeden ruhu maksadı ne olduğunu izah buyurmanızı hassaten istirham ederiz.

2 — İkinci madde muhteviyatına gelince, bu husus şayanı teemmül ve muhtelif suretlerle münakaşaya kabiliyetlidir. Meselâ mütaleatı atıye dahi varittir:

Gayrikabili tamir felâket ve netayici elimeye müncer olduğundan bugün milletin ademî memnuniyetini celbeden Harbi Umumiye iştirak etmemek elbette son derece şayanı arzu idi. Fakat buna imkânı maddî mevcut değildi. Çünkü ademî iştirak müsellâh bir bitaraffı yani Boğazların mesdud bulundurulmasını icap ettiriyordu. Halbuki vatanımızın mevkii coğrafisi İstanbulun vaziyeti sevkulceyşiyesi Rusların İtilâf Hükûmetleri yanında ahzı mevkî etmiş olması bizim seyirci kalmamıza asla müsait değildi. Bundan başka mü-

«Allah bir bitarafliğin idamesi için paramız, silâhımız, sanayümüz, hülâsa lâzım olan vesatımız mevcut değildi. İtilâf Devletlerinin bilhassa İngilizlerin para vermemesinden sarf-nazar gemilerimizi zapt ve milletin dışından tırnağından arttırarak biriktirdiği inşaatı bahriyeye ait yedi milyon liramızı da gasbeylemeleri ve Düveli İtilâfiyenin ilânı harple beraber bizim harbe duhulümüzden daha dört ay evvel tamamen Hükûmeti Osmaniye zararına bir Ermenistan cümhuriyeti teşkiline karar verdiklerini ilân eylemiş olmaları ve hattâ Bolşeviklerin neşrettiği gizli muahedattan anlaşıldığına göre İstanbulun Çarlık Rusyasına vadedilmiş olması harbe, İtilâf Devletleri aleyhine girmekliğin gayrikabîli içtinap olduğunu gösterir delâili vazıhadandır. Bir de İngiltere ve Fransa'nın kendisine İstanbulu vadeyledikleri Rusya dururken Balkan Harbi meş'umundan sonra hiçbir kıymeti askeriye ve mevcudiyeti millîye atfeylemedikleri milletimizi, kendilerine iltihak eylemeği farzetsek bile, tercih edeceğini tasavvur eylemek elbette doğru olamaz. Harbe girmekliğimizi bir cinayet telâkki etmek ve koca bir milleti dört, beş kişinin baziçesi olacak derkede addeylemek fikrimizce lehimize bir faideyi mucip olmak şöyle dursun, bilâkis sakıt Ferit Paşanın Pariste Avrupadan merhamet dilenmek efkârı sakımanesi ile serdeylediği beyanatı zelilânesine Clemenceau'nun vermiş olduğu hakaretâlûf cevabın maazallah bir kere daha iğitilmesine sebep olabilir. Binaenaleyh merdane bir surette hakikati söylemek ve kahramanca harp eden bu koca milletin mağlûbiyetin netayici zaruriyesine katlanmakla beraber hareketinin cinayet telâkki ve bu yüzden ittiham ve tecziye edilmesini kabul etmemek en salim ve en hayırlı bir prensip telâkki olunabilir.

Harbin müsebbipleri hakkındaki noktaya gelince: İlânı harp gayrimes'ul olan zatı şahnenin hakkı olduğuna ve o zamanki kabinenin ilânı harpten dört ay sonra içtima eden meclisi millide verdiği izahat üzerine alkışlarla mazhar itimat olmuş bulunmasına nazaran mesele divanı âlinin tetkikinden geçmeden alelittlak şu veya bunun âleyhinde ithamata kalkışmakta isabet olmayabilir. . . . Harbi Umumiye girmek ve girmemek veyahut girmek zarureti karşısında zamanın intihap eylemek hususunda başka mütaleat dahi vardır. Buradaki mütaleat, düşman noktai nazarına cevap olmak üzere iltizam edilmiştir.

3 — Harp esnasındaki suidarelerin meydana çıkarılıp tecziyesi, vatanımızda mes'uliyetin büyük ve küçüklere seyyan olduğunu, kanun devrinin tamamen bitarafane ve kemali adli hakkaniyetle başladığını idrak etmek ehassi amamızdır. Fakat biz bunu birçok münakaşata sebep olacak olan kâğıt üzerinde reklâm tarzında neşriyattan ziyade bilfiil tatbikiyle yarı ağıyare izharını daha muvafık ve faideli görüyoruz.

4 — İntihabat hakkındaki nuku nazarımızı sureti berveçhiati beyanname ile neşir ve ilân eylemiştik. Bu bapta varit olacak başkaca mütaleat varsa emir ve iş'arını istirham eyleriz.

Mustafa Kemal

Vesika, 143.

Matbuat Cemiyeti Reisi Velid Bey vasıtasıyla
İstanbulda Tasviri Efkar, Vakit, Akşam,
Türk Dünyası ve İstiklâl gazetelerine

C: 9 Tegrinievvel 1919

İstizah ettiğiniz mevada ait izahatı Heyeti Temsiliye namına berveçhiati tebliğ ediyorum:

1 — Makasadımızın hututu esasiyesinden olan üç nokta üzerinde hükûmetle itilâf ettik ve bu noktalar hükûmetin resmî beyannamesinde de tasrih edilmiştir; evvelâ Erzurum Kongresiyle Sivas'ta münakit Umumî Kongrece müstereken kabul edilen nizamname ile beyannamenin ihtiva ettiği esasat dairesinde âmalî millîyenin hükûmetçe hattı hareket ittihaz edilmesi; saniyen meclisi millînin içtimasına kadar mukadderatı millet ve memleket hakkında hiç bir teahhüdü kat'îye girilmemesi ve salisen de sulh konferansına gönderilecek heyeti Murahhasanın itimadı milliye mazhar kifayet ve iktidar erbabından mürekkep olması şeklinde olan bir nuku selâseyi hükûmet tamamiyle kabul etmiş ve diğer birtakım teferruat üzerinde de itilâf edilmiştir. Maamafih eğer Kongrenin nizamnamesiyle beyannamesinde münderiç esasata henüz vâkıf değilseniz, onları da tebliğ edebiliriz.

2 — Heyeti Temsiliye ile hükûmetin icraatı müteakbileleri sebebiyle devletin iki başlı bir şekilde görünmesini muvafıkı hakikat bir tarzı telâkki bulmuyoruz; Ferit Paşa Kabinesi zamanında bile hükûmet gayrimeşru ve binnetice keenlesmekün olduğundan, millet kendisine meşru ve kanunî bir baş temin etmek için çalışmış ve hiçbir suretle ikinci bir baş mahiyetini ihraz etmemişti; bugün ise bütün faaliyetimiz kanunun hakmiyetini temine matuf olduğundan, iki başlı gibi görünen vaziyetin ıslahına müteveccihdir ve bu itibar ile de suitefsir edilmemelidir.

3 — Hükûmetin kat'i bir taahhüt altına girmemesini talepten maksadımız, mukarreratı mülkiye ve milliyemize milletin haberi olmadan suitesir icra edecek taahhüdatı muzarıradır. Meselâ Ferit Paşa vilâyatı şarkıyede vâsi bir Ermenistan teşkilini kendi reyî hodile taahhüt etmek istemişti.

Maksadımız işte bu gibi ve bundan daha fena ve gayrikabili tamir olacak mazarratların önünü almaktır. Yoksa hükûmeti menafii millîye lehindeki teşebbüsâtından menetmek değildir. Hükûmet düvelî muazzamanın hakkımızdaki mukarreratını lehimizde tadil için istediği kadar teşebbüsata girebilir. Yalnız Meclisi Meb'usanın reyini istihsal etmeksizün sulh konferansı mukarreratını imza edemez. Meclisi Meb'usanın tesrii içtiması hakkında tamim edilen intihabat kararnamei ahiri de bu hususu mümkün kılmaktadır.

4 — Heyeti Temsiliye bir hükûmet mahiyetinde olmadığından tabii devletlerle münasebatı resmîyeye girmez. Bizim yapabileceğimiz ancak hükûmetin âmalî millîyeye muvafık olan nukatı nazaranı milletçe ve milletler nezdinde müdafaa ve terviğ için teşebbüsâtı hususîye ve gayriresmîyede bulunmak olabilir.

5 — Hükûmeti hazıranın siyaseti dahiliye ve hariciyemizi hüsnü tedvire muktadir olup olmadığı hakkında şimdilik kat'i bir şey söyleyemeyiz. Bunu icraat gösterecektir. Bizim maksadımız teklif ettiğimiz esasatı millîyenin hükûmetçe kabulü idi. Hükûmeti hazıra ile de aynen böyle oldu. Cemiyetimiz siyasi bir furka olmadığından vükelâ veya rei-si vükelânın birtakım esbabı tercihiye serdiyle tayin ve intihabında âmil olmadık ve olamayız.

6 — Bu mesaili daha vazih ve mufassal surette anlamak arzu edildiği takdirde Sıvâsa bir iki zat izamı pek muvafık olur.

7 — Yeni bir kabine teşkili meselesi hakkında Heyeti Temsiliye gündelik hiç bir mülâhaza dermeyer edemez.

8 — İradei Milliye gazetesinde birtakım devletleri alâkadar edecek fıkralar bulunması aleyhtarlık maksadından değil, vakayii cariyeden halkı haberdar etmek mecburiyeti tabiiyesinden mütevellittir. Nitekim aleyhte gibi görünen fıkralar olduğu gibi lehte bulunan fıkralar da vardır. Fazla olarak eğer sırf aleyhtarlık şeklinde görülebilecek fıkralar varsa bu da hukuku milliyeye vukubulan bazı teca-vüzata karşı pek haklı bir müdafaaî megrua mahiyetindedir.

10.10.1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaaî Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 144.

Deraliye, 13.10.1919

Sivasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Muhterem Paşam; kaç gündür zatı âlinizle matbuat heyeti namına muhabere ediyorduk. Bugün de Tasviri Ef-kâr namına tasdi edeceğim. Berveçhizir bazı sualler arzeli-yorum; maksat, Kuvayi Milliye'nin vaziyeti hakkında müm-kün mertebe sarih malûmat vermektir. Alınacak cevapların ajans vasıtasıyla Avrupaya çektilirilmesi çalışılacaktır. Bu suallerden münasip görülenlere yarınki nüshaya yetiştirilmek üzere mümkün mertebe çabuk cevap vermenizi rica ederim.

1 — Kuvayi Milliye'nin vücuda gelmesinin ilk sebepleri nedir? ?

2 — Teşkilâtı milliye ne vakit başladı?

3 — Bugün kaç vilâyete hükmü şamilidir?

4 — Teşkilâtı Milliye'nin başlıca erkânı kimlerdir?

5 — Maksadı aslîsi nedir?

6 — Maksadı aslîsini istihsal için başlıca tegebbüsâtı nedir?

7 — İntihabat hakkında fikri nedir?

8 — Anadoluda intihabat tamamiyle serbest yapılabil-ecek midir?

9 — İntihabı nisbî esas kabul olunur mu?

10 — Avrupaca teşkilî mutasavver Ermenistan hududu hakkında ne düşünüyorsunuz?

11 — Sizce Ermenistan hududu ne olabilir?

12 — General **Harbord** ile ne mülakat ettiniz?

13 — Kuvayi Miliyenin ikinci, üçüncü derecede uzviyetleri içinde bazı ittihatçılar vardır, deniliyor ne dereceye kadar doğrudur?

14 — İttihatçıların Kuvayi Milliye üzerine tesir etmesi kabil midir?

15 — İntihabettan sonra Kuvayi Milliye ne şekilde kalacaktır?

16 — Müstakbel hudutlarımız sizce ne olabilir?

17 — Muhtasaran tercümesi halinizi bildirir misiniz?

18 — Meb'us intihabı için namzetliğinizi vazedeceğiniz söyleniyor, doğru mudur? Nereden meb'us çıkmak istiyorsunuz?

19 — Rüfekanız meyanında başka kimler meb'us olmak arzusundadır?

20 — Şehrinizde itilâf mümeessilleri var mı, onlarla halî temasta mısınız? Size karşı vaz'u tavırları nedir, harekâtı milliye hakkında ne düşünüyorlar?

21 — İstanbula mümessil tayin ettiğiniz Vasıf Bey ne vakit gelecektir, talimatı nedir?

Tasviri Efkar Sermuharriri
Velit

Velit Beyefendiye

Paşa Hazretlerinin telgrafnameniz muhteviyatına numara sırasıyla berveçhiati not ettirdiği cevapları arz ediyorum.

Cevap

1 — Milletin maruz kaldığı muamelâtı hakşikenane.

2 — Akebi mütarekede ve vatanın her tarafında hemmen aynı zamanda.

3 — Bugün Anadolu ve Rumeli vilâyatında teşkilâtı milliyeden mahrum bir yer kalmamıştır. Hükmü umum vatanı şamilidir.

4 — Teşkilâtı milliye'nin erkânı masuniyet ve istiklâli vatan için kalpleri çırpınan milletin umum güzide evlâtıdır.

5 — Maksadı aslî vatanın tamamisini ve milletin istiklâlini temin etmektir.

6 — Kuvayi Milliyeyi âmil ve iradei mülkiyeyi hâkim kılmaya azmi kat'i ile karar vermiş olan ve bütün efradı milleti cami bulunan teşkilâtımızdır. Nizamname ve beyannamemizde aynen musarrahtır.

7 — İntihabata gayrimeşru bir gûna müdahalede bulunmayıp milleti serbest bırakmaktır. Yalnız cemiyetimiz, esasatını kabul edenlerin intihapta muvaffak olmalarını temenni eder.

8 — Evet yapılacaktır.

9 — Bu defaki intihabatın mevcut kanuna tevfikân icrası zaruridir. Ve zaten bu yolda da başlanmıştır. Temsili nisbi usulü meclisi millînin halledeceği bir meseledir.

10, 11 — 30 Teşrinievvel 1918 tarihindeki hududumuz dahilinde kalan aksamı vatandan bir karış toprağın Ermenistan hükûmetine ilhakına millet kat'iyyen razı değildir.

13 — Cemiyetimizde ittihatçı olarak kimse mevcut değildir. İttihatçılık tarihe karışmıştır. Hükûmeti merkezîyenin, garbın hatayı siyaseti onların ihyasına sebebiyet vermediği takdirde millet bunun ihyasını derhâtır bile etmiyecektir. Buna dair Heyeti Temsiliyenin yeni bir beyannamesi bu gece Matbuat Cemiyeti Riyasetine keşide edilecektir.

14 — Kuvayi Milliyemizin hâkimi müessiri ancak millet ve makasidî âliyei milliyedir. Başka hiçbir fert veya cemaat müessir olamaz.

15 — Kuvayi Milliyenin şekli atisi, meclisi millî, emniyet ve serbesti ile vazifei teşriye ve murakabesini ifaya muvaffak olduktan sonra bir kongre ile tayin edilecektir. Bu husus nizamnamemizin son maddesinde musarrahtır.

16 — Müstakbel hudutlarımız bizce 30 Teşrinievvel 1918 tarihinde mütareke aktedildiği günde filen sahip kaldığımız huduttur.

18 — Meb'usluğa namzetliğimi vazetmedim ve etmiyeceğim ve fakat millet herhangi bir yerden beni meb'usluğa intihap ederse maalliftihar kabul ederim.

19 — Rüfekarım da aynen benim gibi düşünmektedirler.

20 — Şehrimizde itilâf mümessilleri yoktur. Ancak muvakkaten gelip geçen tekmil Avrupa ve Amerika devletlerine mensup memurini siyasiye ve askeriye ile vukubulan hususi mulâkatlarda teşkilât ve harekâtı milliyemizin mahiyeti meşruasını tamamen tasdik ve takdir eylemişlerdir.

17 — Paşanın tercümeihali muhtasaran berveçhi maruzdur:

Rumî 1296 (Milâdî 1881) tarihinde Selânikte tevel-lüt ederek rüşdî tahsilini Selânikte, idadî tahsilini Manastır-da, Harbiye ve Erkânıharbiye tahsillerini Dersaadette ikmal ile 1905 senesi Erkânıharbiye Yüzbaşılığı ile neş'et etmiş ve 1907 senesine kadar Suriyede ve Kolağası olduktan sonra 1911 senesine kadar Makedonyada bulunmuşlar; bu müddet zarfında Ordu Erkânıharbiyesinde, Redif Fırkası Erkânıharplığında, Ordu ve Kolordu Erkânıharbiyesinde ve Selânik Zabitan Talimgâh Kumandanlığında ve Şimendifer Hattı Müfettişliğinde ifayı vazife eylemişlerdir. 31 Mart hâ-disesi üzerine Selânikten Dersaadete hareket eden kuvvet-lerin Erkânıharbiye Reisliğinde ve 1910 da Arnavutlukta icra edilen harekâtta, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşanın Erkânıharbi olarak bulunmuş ve 1910 da Picardie (Pikardî) manevralarını takip için Fransaya azimet etmiştir. 1911 sene-sinde Erkânıharbiyei Umumiye Dairesine memur edilmiş ve oradan İtalya muharebesi münasebetiyle Trablusgarbe giderek bu harbin nihayetine kadar Sirenaik muntakasında Derne kuvvetleri Kumandanlığını ifa eylemiş ve bu esnada Balkan muharebesi başlamış ve Bulgarların Çatalca hattına geldikleri bir zamanda İstanbula avdet ederek Geliboluda Kuvayi Mürettebe Erkânıharbiyesi Harekât Şubesi Müdürü ve Bolayır Kolordusu Erkânıharbiye Reisi olarak Balkan Harbine iştirakle Edirne üzerine mezkûr kolordu ile hareket etmiş ve Dimetoka havalisinin istirdadında bilfiil bulunmuş-lardır. Balkan Harbini müteakıp Sofya, Belgrat, Çetine Atışemiliterliklerini ifa etmek üzere Sofyaya memur ve orada Kaymakamlığa terfi edilmiştir. Harbi zailin ilânını müteakıp Tekirdağında yeni teşekkül eden On Dokuzuncu Fırka Kumandanlığına tayin olunmuşlardır. Maydos ve ha-valisi mintakası Kumandanlığını ifa ettikten sonra mezkûr fırka ile bu mintakada bulundukları sırada Arıburnu Kuvvet-leri Kumandanlığını deruhde eylemiş ve bunun neticesinde Miralaylığa terfi etmişlerdir. Bilâhare Anafartalar Grubu Kumandanı olmuş ve İngilizlerin çekilmeleri üzerine On Altıncı Kolordu Kumandanı olarak Edirneye ve orada bir ay kaldıktan sonra Diyarbekir, Bitlis, Muş havalisine aynı numara ile Kolordu Kumandanı olarak gitmiş ve mezkûr cephe de mirîvalığa terfi ettirilmişlerdir. Thaggüt eden İkinci-

ci Ordu dahilinde Bitlis ve Muş beş gün muharebeden sonra Ruslardan istirdat eylemiş ve bir müddet sonra İkinci Ordu Kumandanlığı Vekâletine ve az bir müddet sonra Hicaz Kuvvei Seferiyesine Ordu Kumandanı olarak tayin olunmuş ise de Şama kadar gittikten ve Sina cephesini teftiş eyledikten sonra Medineye gitmelerine hacet görülmediğinden İkinci Ordu Kumandanlığına asaleten tayin edilerek Diyarbekire avdet olunmuş ve 1917 senesinde Halepte tabaşı eden ve General **Falkenhayn** tahtı idaresinde bulunan gruba dahil olan Yedinci Ordu Kumandanlığına tayin edilmişlerdir. Müşarünileyh ile harekâtı harbiyede aralarında ihtilâfı nazar hâsıl olduğundan ve hükûmet de noktaî nazırlarını terviç etmediğinden mezkûr Ordu Kumandanlığından istifa ve müteakiben tayin kılındığı İkinci Ordu Kumandanlığını da kabul etmiyerek İstanbul'a avdet etmişlerdir. Bu müddet zarfında veliaht bulunan zatın refakatinde olarak Almanya Karargâhı Umumisine ve Alman garp cephesine seyahat eylemişlerdir. Veliâhdın padişah olmaları üzerine gıfahî ve musırrane irade ile **Falkenhayn** ın mağlûp bıraktığı Nablus civarındaki Yedinci Orduya tekrar gitmiş ve vürudundan on beş gün sonra vukubulan umumî İngiliz taarruzunda bu orduyu Halebe kadar ricat ettirdiği sırada padişaha Fahri Yaver olmuştur. Halep muharebesini müteakip Yedinci ve Adana havalisinde bulunan İkinci Ordulardan mürekkep Yıldırım Grubu Kumandanlığını deruhde ve badelmütareke İstanbul'a avdet eylediler. Son zamanda malûm olduğu veçhile Üçüncü Ordu Müfettişliğiyle Şarki Anadolu'da bulundukları esnada 8 Temmuz 1919'da silki askeriden istifa etmişlerdir.

Vesika, 145.

Babıali, 2.10.1919

Sivas vilâyetine

Padişahı hilâfetpenah efendimiz hazretlerinin âsarı teveccühü humayunları olmak üzere Dahiliye Nezaretine tayin buyurularak tevfikatı samadaniyeye müsteniden ifayı vazifeye mübaşeret ettim. Memleketin elyevm içinde bulunduğu müşkilâtı iktihâm ile vatan ve milletin selâmetini, is-

tikbalını temin için bütün efradı milletin ber vifak ve ittihadı tam halinde olması devletin menafii hakikiyesi icabatından bulunduğu halde bir müddettir dahili memlekette aşan nifak ve şakkak runüma olması müşkülâtın bir kat daha tezayüdünü müstelzim olmak itibariyle pek ziyade şayanı teessüftür. Heyeti cedidei hükûmet hukuk ve menafii âliyei memleketi müdafaa ve muhafaza için bütün meseisini sarfetmek emeliyle gelmiş olup ancak bu hususta usulü muvafakiyet vifak ve vahdetin avdetiyle her tarafta muhafazai sükûna gayret ve hükûmetin telkinatına mutavaatla menafii memlekete muzır harekâttan mücanebet edilmekle hâsıl olacağından hemen merkez ve mülhakata bu dairede icrayı vesaya olunarak ve ahvâl vilâyattan peyderpey malûmat itasına ve meb'usan intihabatı muamelesinin tesriyle netayicinin inbasına himmet buyurulması bilhassa tavsiye olunur.

Nazır
Mehmet Şerif

Vesika, 146.

Beyanname

Vatan ve milletin elyevm geçirmekte olduğu şu buhranlı devrede hükûmeti hazıra Cenabı Hakkın tevfikatı Hâbiyesine ve peygamberimiz efendimiz hazretlerinin ruhaniyeti celilesine istinaden padişahımız ve hilâfetpenah efendimiz hazretlerinin teveccühü humayunlarına ve milleti osmaniye'nin muzaheretine itimat ile mes'uliyeti deruhde ederek saadet ve selâmeti mülkü milleti temin için azmi kat'î ile ifayı vazifeye mübâzeret etmiştir. Heyeti vükelâyı hazıra enütecane ve hututu esasiyede müttehidülefkâr olup hiçbir fırkaya mensup olmadığı gibi muhtelif siyasi grupların hiçbirine dahi temayül etmez. Fakat vatan ve milletin saadet ve selâmetine matuf olan gayede hepsinden muaveneti maneviyeye intizarda bulunur. Eyyamı ahirede Anadolu'da zuhur eden ahval İzmirin bigayrihakkın işgaliyle anı takip eden vakayii fecianın ve Anadolu vilâyatı şarkiyesi mukadderatı hakkında işan edilen rivayatin efkânı ahalide hâsıl ettiği tesirât neticesi olup maksat ise hukuk ve hududu osmaniye'nin muhafazası olduğuna ve hükûmet de şu histe müsterek bu-

lundağına binaen vukua gelen suitefehhümatın zevaline şu iştirak hissi kâfildir. Milletın büyük küçük hiçbir tabakasında ve memleketin hiçbir noktasında bu ulvî maksada mugayir bir fikir ve mülâhazanın mevkii olamayacağı aşîkârdır. Hususile hissi vatan ve hulûsu niyet ve samîmiyet rehberi hareket olunca suitefehhümatın ortadan kalkmasına mâni, bittabi zail olur. Hükûmetin düsturu emeli cümlece muta olan Kanunı Esasî ahkâmıdır. İradei milliyenin tecelligâğı olan Meclisi Meb'usanın sürati mümkinine ile halli akdemi vezâifimiz ve intihabatın kemalî hürriyet ve selâmetle cereyanı ve mukadderatı memleketin vükelâyı millet vesatetile tayini ehası amalımız bulunduğundan intihabatın aksarı tarik ile icrası esbabına tevessül olunmuştur. Menafii hayatiyei vatanın temini hükûmetin yekvücut bir kütle teşkil eden millete istinaden konferans huzuruna çıkmasına mütevakıf olmakla ihtilâfatın tesirâtı mazırrai hariciyesi bütün vatandaşlar tarafından teslim edileceğinden hükûmet mutmaindir. Şeref ve haysiyeti osmaniye memlekette hissi adalet ve müsavâtın hükümran olmasında bulunmakla bilâtefrikî cinsü mezhep hiç kimsenin kanunen mahfuz olan hukuku şahsiye ve medeniyesine bir gûna taarruz vukua gelmemesine sarfı mesai edilecek ve muhafazası begayet mütezem olan intizamı içtimaiyeye asla hâlel getirilmemesine itina olunacaktır. Hükûmet efkârı âmmenin makesi olan matbuatın memlekete büyük hizmetler ifa edebileceğine kanî ve her halde menafii vataniyeyi vikayeye her zamandan ziyade itina etmesine dahi muntazırdır. Mesalihi devletin hüsnü cereyanı kavanin ve nizamâtı mevcudenin tamamen tatbikına vabeste olmakla memurunin bu noktaya aleddevam riayetkâr olmaları lâzımdır. Hilâfı kanun ahval vukubulmuş ise bunların dahi yine kanun dairesinde tashihine müsaraat olunacaktır. Wilson prensiplerinden bihakkin istifade olunarak Devleti Osmaniye'nin müttehit ve padişahının etrafında müçtemi bir devleti müstakille olarak temini bekaı için hiçbir teğebbüsten geri durulmayacaktır. Zaten düveli muazzamanın hissiyatı nisfetkâraneleri ve hakikaten gittikçe tevazzuh etmekte olan Avrupa ve Amerika efkârı âmnesinin itidalperverliği de bu bapta emniyetbahıştır. İn'ikadı sulhün bir an akdem tesrile hali tereddüde nihayet verilmesi menafii vatan icabından olmakla bu hususta dahi teğebbüsâtı lâzimeye iptidar olunacaktır.

Sureti aynen balâya muharrer beyannamei resminin merkezce mülhakat ve vilâyette hemen neşir ve tamimi mütemennadır. 7.10.1919

Dahiliye Nazırı
Mehmet Şerif

Vesika, 147.

Sivas, 11.10.1919

Şifre
Aceleidir.

Bahkesirde Fırka Kumandanı Kâzım Beyefendiye

1 — Heyeti Temsiliye zatı âlî biraderilerine arzı hürmet ve muhabbet eder. Cephe ve muharebe noktai nazarından olan teşkilât hakkında tenvir buyurmanızı rica ederiz.

2 — Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti teşkilât nizamnamesinin Bursadan celbiyle o muntakanın icabatına göre millî ve askerî teşkilâtın tevhidî hususunda himmeti biraderileri mercudur.

3 — Teşkilâtı milliyeye dahil heyetlerin ve eşhasın muhtelif tarzda hükûmeti merkezîyeden mutalebatta bulunmaları Kuvayi Milliye'nin vahdet ve ahengine hâlel vereceğinden icap edenlere bu bapta nasayihî lâzîmede bulunularak muharebe ve hususatı askeriyyeyi bittabi zatı âlileri ve kolordu hallü fasledeceğinden teşkilât heyeti merkezîyesinin muhafazai irtibat noktai nazarından şimdilik Sivasta bulunan Heyeti Temsiliye ile tesisi muhabere eylemesi münasip olur.

4 — Meb'usların âmal ve maksadı milliyenin mecliste teminine çalışacak zevattan intihap olunması pek mühimdir. Bunların Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti namına şahsan namzetliklerini vazetmelerini ve tarafı âlinizden himaye olunmalarını rica ederim kardeşim.

5 — İşbu telgrafın vusulünün iş'arı mercudur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 148.

Sivas, 11.10.1919

Şifre
Aceledir.

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanlığı vasıtasıyla
Heyeti Temsiliye azasından Refet Beyefendiye

1 — Konya, Isparta, Burdur, Antalya ve Afyon Karahisar, Denizli, Menteşe livalarında nizamname mucibince teşkilâtı milliyenin sürati teessüsü ve taazzuvu pek mühimdir. Teşkilâtın vesaiti mümkün ile Aydın, Saruhan, İzmir livalarına teşmiline çalışmak icap eder. Gerek bu menatığın ve gerek Eskişehir, Kütahya, Balıkesir, Çanakkale müstakil livalarıyla Bursa vilâyetinin sühuleti irtibat noktai nazarından teşkilâtı hakkındaki mütalealarının beyanını rica ederiz.

2 — Meb'usların makasıdı milliyeye müstenit esasatımızı kabul eden zevattan intihap olunması için her tarafça tedabiri lâzimeye tevessül olunmalıdır. Heyeti Temsiliye kimsenin cemiyet namına namzetliğini vazetmiyecektir. Fakat evsafı matlubeyi haiz olanlar şahsen Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti namına namzetliklerini vazetmelidirler. Bu suretle namzetliklerini vazedenler isimlerini mensup oldukları liva heyeti merkeziyeleri vasıtasile doğrudan doğruya aynı zamanda isimlerini Heyeti Temsiliyeye bildireceklerdir. Cümleten gözlerinizden öperiz.

3 — Orada gerek muharebe noktai nazarından gerek millî teşkilât itibarile mütaleanızın iş'arı mercurdur.

Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 149.

Sivas, 11.10.1919

Şifre
Gayet müstaceldir.

Bursa Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye

1 — Bursada nizamname mucibince kuvvetli ve şayame itimat ve itibar zevattan mürekkep bir heyeti merkeziyenin

ve Bilecik'te bir heyeti idarenin teşekkülü ve Bilecik livasının merkeze raptile bütün Hüdavendigâr vilâyeti dahilinde nevakiye varıncaya kadar teşkilâtın teşmiliyle vilâyetin bir kütleli metine haline sürati ifrağı pek ziyade elzem ve faideli görülmektedir. Bu hususta icap edenlerin teşvik ve tergibiyle neticenin iş'arını hassaten rica ederim.

2 — Meb'us intihabında cemiyetimizin noktai nazarı heyeti merkeziyeye hitaben açık telgrafla yazılmıştır. Mütalea buyrulması münaasip olur.

Anadolu ve Rumeli Müdafası Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 150.

Sivas, 12.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

İkdam gazetesinin 23 Eylül 1919 tarih ve 8123 numaralı nüshasında münteşir askerî Nigehban Cemiyetinin muhtırası pek muhik olarak orduyu humayun ümera ve zabitanının calibi nefret ve heyecanı olduğu ve bu bapta mafevk kumandanlar tarafından protesto ve şikâyetnameler gönderilmek ve bu ihanete bir an evvel hatime verilmesini talep etmek gibi teşebbüslerde bulunmak istendiği istihbar edilmiştir. Filhakika Cenabı Hakka bin kere şükürler olsun Padişahına sadık, kavanini askeriyeye muti her türlü siyasi cereyanlardan müberra olan Osmanlı ordusu bugün vatan ve milletin yegâne nigehbanı olduğunu vahdeti fikriye ve zaptı raptı askerisi ile cihana göstermekle vaziyeti dahiliye ve hariciyemizi temin eylemektedir. Kavanini devlete mugayir, payitahtı saltanatı seniyede Harbiye Nezaretinin gözü önünde askerî bir cemiyeti fesadiyenin icrayı faaliyet etmesi ve hattâ beyannamelerinin sahaifi matbuata kadar geçmesi bütün ordunun tezyidi infialine ve zaman geçtikçe hiç şüphesiz makamı nezaretpenahilerine kadar usulsüz müraعاتlere ve belki de tedabiri müteakabileye kalkışarak vatan ve millet için gayrikabili telâfi felâketlere sebebiyet verecektir. Buradaki malûmata nazaran bu mugayiri kanun

cemiyeti fesadiyenin resikârında Kiraz Hamdi Paşa, hırsızlığından dolayı matrut Erkânıharp Miralayı Refik Bey, Sabık Halâskâr Grupundan Binbaşı Kemal Bey, Bandırma Sabık Sevkiyat reisi Topçu Binbaşlarından Hakkı Efendi ve henüz bu cemiyetle kat'ı rabita edip etmediği belli olmayan matrut Erkânıharp Binbaşlarından Nevres Bey gibi eşhas olup azası da seyyiatları yüzünden ordudan tardolunmuş veya tekaüde sevkedilmiş kesen ile ahlâksızlıklarıyla tanınmış mahdudülmiktar eşhasın ibaret bulunmaktadır.

Malûmu samileri olduğu veçhile Cevat Paşa Hazretlerinin zamanı nezaretlerinde bu cemiyete karşı Harbiye Nezareti takibata başlamış, fakat sonra tebeddülâtan dolayı arkası bırakılmıştı. Binaenaleyh bu membaı fesadın hemen kökünden söküp atılmasını, mensubininin ibretenlissalrin olacak surette şediden tecziye ve bu icraat ve takibattan orduyu humayunun resmi tamimlerle haberdar kılınmasını, fedakâr ve namuslu heyeti zabitanımızın teskini ezhanı, ordunun temini inzibatı noktai nazarından hayati ve müstacel bir mesele addeylediğimizden muvaffakiyeti nezaretpenahileri noktai nazarından arzını vecibe addederiz,

Heyeti Temsiliye namuna
Mustafa Kemal

Vesika, 151.

Gayet müstaceldir

Harbiye, 14.10.1919

Sivasta: Heyei Temsiliye Reisi Mustafa
Kemal Paşa Hazretlerine

C: 12.10.1919 tarihli Nigehban Cemiyeti hakkındaki şifreye: Bu kat'i mukarrerdir.

Cemal

Vesika, 152.

Şifre

Sivas, 15.10.1919

On Beşinci Kolordu Kumandalığına
Amasyada Beşinci Fırka Kumandalığına
Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanlığı Vekâletine
Konyada On İkinci Kolordu Kumandanlığı Vakâletine

Bahkesirde On Dördüncü Kolordu Kumandanlığı Vaka-
letine

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanlığına

Kıtsattan vaki olan müracat üzerine Nigehbanı Askerî
ismindeki cemiyeti fesadiyenin lâğvı ile müsebbipleri hakkın-
da takibat icrası Harbiye Nazırı Paşa Hazretlerinden rica
edilmişti. Alınan cevapta bunun kati ve mkuarrer olduğu
bildirilmiş olmakla ordunun şeref ve haysiyeti namına pek
mühim olan nezareti müşarünileyhanın bu kararı arz olunur.

Mustafa Kemal

Vesika, 153.

Şifre

Sivas, 13.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Sivas ahalisinin, heyeti celiletinin makamı iktidara
geçmesi şerefine ve İngilizlerin Samsunu tamamen tahliye
eylemeleri tepşiratına ait olmak üzere 4 Tegrinevel gecesi
icra eyledikleri tezahüratı millîye ve fener alayı tafsîlâtından
bâhis İrade-i Millîye istihbaratına atfen Dahiliye Nazırı Paşa
Hazretlerinin Sivas vilâyetine vaki bir tebliğlerinde, Sivas
halkının izharı şadümanî eylemelerini pek tabîi bulduklarını
ve fakat "kahrolsun işgal" tarzındaki yazılar hükûmetin ha-
lihazır siyasetine gayrimuvafık olduğu için icap edenlere
nasayyhte bulunulması mastur bulunduğu, valî vilâyetin is-
timzacı rey maksadı ile Heyeti Temsilîyemize vaki müracaat-
ından anlaşıldı. Heyetimiz mütarekename ahkâmına muğayir
ecnebi işgalinin ref'ini gören, vatanın kısmen tahliyesini
idrâk eyliyen milletin bu tarzda hattâ daha bariz bir surette
izharı hissiyat etmesini pek muvafık ve makul gördüğü ci-
hetle milletin hissiyatı hakikiyesine müsteniden hükûmetin
bu haksız işgalleri lisanı resmî siyasî ile ret ve mütareke ah-
kâmına muğayir bugüne kadar vukubulmuş müdahale-i pro-
testo ve tamirlerini talep eyliyeceğine intizar eylemektedir.
Halkın itimadını tezelzüliden vikaye maksadile Dahiliye Ne-
zareti tebligatı vakiasının muhafazai mahremiyetine ve hal-
ka ademî ıhtıssasına karar verildiğini arzeder, bu vesile ile hü-
kûmetin takip ettiği siyasette Heyeti Temsilîyece henüz

malûm olmamış cihetler varsa tenvirine müsaade buyurulması müsterhamdır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 154.

Harbiye, 18.10.1919

Sivasta Uçuncü Kolordu K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Cı: 13.10.1919 Hükûmetin programında Heyeti Temsiliye meçhul kalmış hiçbir nokta yoktur. Yalnız âmali millîye dairesinde tedviri umur mes'uliyecini tahammül eden hükûmeti merkezîyenin harekât ve icraatında icabatı siyasiyeyi kollamak ve Sivas Kongresi mukarreratında da teyit olunduğu veçhile [*] ecanibe karşı daha mihmannüvazane ve mülayimane hareket eylemek ıztırarında olduğu Heyeti Temsiliyece de takdir buyurulur ümniyesindeyim.

Milletin ızharı hissiyat eylemesi ne derecede müstahsen ve hükûmetin teşebbüsâtı siyasiyesinde mavaffakiyetine ne mertebe muzahîr ise mukadderatı memlekete hükmedecek olan sulh konferansında hayırhah zahîrlere ihtiyacımız da olmertebe bâhirdir. Bu cihetle âmali millîyeyi tahsil vazifesinde idareî merkezîyenin daha mütenniyanane hareket mecburiyetinde olduğu, hususile teşebbüsâtı millîyeyi suitefsir faaliyetlerinin henüz kuvetten düğmediği şu zamanlarda işaret eylediğim ihtiyatkârlıkların nabemahal olmadığı tasdik buyurulur itikadındayım. Yoksa haksız ve lüzumsuz işgallerin ref'i emrinde resmî gayriresmî teşebbüsattan bir an bile hâli kalmadığını temin eylerim. Harekâtı şhrei hudapesendanesile cihan efkârı umumîyesine karşı ispatı âsarî rûst eylemiş olan milleti necibenin haizi itmadı bulunan hükûmeti hazırta icraatı vakasında âzadeser kaldıkça harice karşı daha fazla ısmâ kelâm eyliyebileceği bedihiyatına karşı Heyeti Muhteremei Temsiliyeden icraatı hükûmeti daha ziyade mürevvîkâr bulunmalarını rica ederim.

Harbiye Nazırı
Cemal

[*] Böyle bir şey yoktur.

Vesika, 155 a.

Telgraf

Bursa, 12.10.1919

Sivasta Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Reisi Muhterem Mustafa Paşa Hazretlerine

1 — Bekir Sami ve Harekâtı Milliye Kumandanı Mehmet Ali Beyefendiler ile biliştirak dünden itibaren vazifeye mübâzeret edilmiş ve nizamnameye tevfikân teşkilâta başlanılmıştır.

2 — Zamanın nezaketi ve müstaceliyeti hasebiyle aşağıdan yukarıya intihabat imkânı olmadığundan intihabatı idare etmek üzere nizamnameye tebean memleketin maruf ve erbabı hamiyetten müteşekkil olmak üzere Meclisi Belediye, Ticaret Odası, Muallimler Cemiyeti, Türk (Ocağı) ve Çiftçiler Derneği ve Avcılar Kulübü, Cemiyetülmüderrisin ve Dava Vekilleri Cemiyeti gibi memlekette mevcut kâffei müessesatı mülliye'nin ârası ile on kişilik bir heyeti merkeziye intihabatı bugün ikmal edilecek ve esamisi bilâhare arz olunacaktır.

3 — Intihabatın sureti icrasını âmir olan telgrafname-i âlilerin beş gün evveline kadar mercilerine tebliğ edilmemesi yüzünden münderecatına kespi ittıla edilememiş ve henüz elde ettiğimiz 13 Eylül 1919 tarihli telgrafname-i âlileri bittetik hükümetin kongrede heyeti mahsusamız tarafından kabul edilen esasat dairesindeki tamimi medar tatbik ittihaz ederek süratle intihabata sarfı mesai etmekteyiz.

4 — Bursaya muvasalatıtanberi Reddi İlhak, Karakol ve saire namları altında aynı gaye ile hareket ve fakat muhtelif merkezlerden vürud eden birtakım teşkilâta müsadif oluyorum. Hattâ 10 Teşrinievvel 1919 tarihli Balıkesir Reddi İlhak Cemiyeti Reisi Hâcım imzasile gelen bir telgrafta ayın yirmisinde in'ikt edecek büyük kongreye bir telgrafname ile iki murahhasın izamı ve teşkilât namına diğer tedabiri mühimminin icrası bildiriliyor. Bu hal kumandanın muhtelif menabiden verilmesi yüzünden birçok mehaziri dai olduğu umum Anadolu ve Rumeliye şamil olan Kongremizin takip ve kabul ettiği "her İslâm cemiyetin azasındandır" kaidesine muhalif ve matlup olan vahdeti milliyeyi muhl olacağı cihetle ehemmi-

yetle nazarı dikati âlilerini celbederim. İttihaz edilecek diğer hususâtı dahi peyderpey arzedeceğimi beyan ve Heyeti Temsiliye azayı muhteremesine derin hürmetlerimi tekrar ile emri Devletlerine intizar eylerim Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk
Cemiyeti Bursa Murahhası
Osman Nuri

Vesika, 155 b.

Tel

Sivas, 14.10.1919

Bursada Müdafaaı Hukuk Cemiyeti Murahhaslarından
Osman Nuri Beyefendiye

C: 12.10.1919 Tele.

1 — Teşkilâtın tesri ve teşmili hususunda masruf olan himemati vatanpervanelerine arzı şükran olunur.

2 — Reddi İlhak ve saire gibi aynı maksadı mukaddesin doğurduğu millî cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk Cemiyeti namı altında birleşmiş olduğundan hepsinin mümessali ancak Heyeti Temsiliyemizdir. Bu sebeple bu gibi münferit tebligatın nazarı itibara alınamayacağı tabiidir. Pek muhtemeldir ki bu müracaatlar tadilâtı ahîreden henüz haberdar olmayan, teşkilâtımızın hafi bulunduğu zamanın ne-tayleinden olan bazı aksamın teşebbüsâtıdır. Binaenaleyh efkârı umumiyenin tenvir ve vahdeti milliyenin temini hususunda rûfakayı muhteremelerile hasrı mesaj buyurulması ehemmiyetle rica olunur Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 155 c.

Şifre

Sivas, 14, 10, 1919

K. O. 20 Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerin
Bur sada Kumandan Bekir Sami Beyefendiye
Balıkesir Kolordu Kumandanı Kâzım Beyefendiye

Bursada Murahhas Osman Nuri Beyden alınan telgraf-namede Reddi İlhak, Karakol ve saire namı altında muhtelif millî cemiyetlerin teşkilât ve icraata devam eyledikleri hatta Balıkesir Reddi İlhak Cemiyeti Reisi Hâcım imzasile ayın yirmisinde büyük bir kongreye murahhaslar talep olunduğu bildirilmektedir. Sivas Umumi Kongresi ile aynı maksadı mukaddes uğrunda çalışan bilûmum millî cemiyetler tevhit kılınmış ve bu sayede milletin gösterdiği birlik ve azmü irade neticesi olarak vaziyeti mesudei ahire tahassul eylemiştir. Henüz mukarrerattan haberleri olmadığı anlaşılan bu gibi kuvayı milliyenin Trakya ve Paşaeli Cemiyetinin de mülhak olduğu Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi ile doğrudan doğruya temas eylemeleri ve Sivas Kongresi nizamnamesine tevfikân teşkilâtlarını tadil ve teklifat ve mutalebatlarını ancak Heyeti Temsiliyemiz marifetile icra eylemeleri vatanımızın bugün muhtaç olduğu vahdet ve intizamı dahilî noktai nazarından kati ve zarurî bulunduğunun lâzımgelenlere izahı ve keyfiyetin tahtı temine alınması ve hükûmeti merkeziyemizin selâmeti memleket namına matuf mesaili milliyesinde duçarî sekte olmaması için kongre ve saire gibi içtimalara bugün lüzum olmadığının icap edenlere iblâğı ve neticenin iş'arı kemali ehemmiyetle istirham olunur.

Fuat Paşa Hazretlerine, Kareside K. O. 14 Kumandanı Kâzım Beyefendiye ve Bursada Bekir Sami Beyefendiye bildirilmiştir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 155 d.

Gayet müstaceldir

Konya, 18.10.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

Atıdaki telgrafnamenin Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine arzını rica ederim.

Kuvvet ve teşkilâtı millîyenin vü'sat ve ahengine hâlel verecek ve ecnebilerin milletimizin müttehit olduğu hakkındaki fikirlerini şüpheye sevkedecek teşebbüsattan tevakkî olunması iş'ar buyruluyor. Hâcım Beyin bu bapta maruzatını yazdım. Heyeti Temsiliyenin gerek intihabat ve gerek sair hususata müteallik mukarrerratının tatbiki için Karesi heyeti merkeziyesinin samimiyeti ile imali nüfuz eylemekte olduğuna itimat buyurulmasını arz ile teyidi hürmet eylerim.

K. O. 14 Kumandanı

Kâzım

Vesika, 156 a.

Şifre

Sivas, 14.10.1919

Zata mahsustur

Gayet müstaceldir

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Kara
Bekir Paşa Hazretlerine

Diyarbakırda On Üçüncü K. O. Kumandanı Ceydet
Beyefendiye

Ankara Yirminci K. O. Kumandan Vekili Mahmut
Beyefendiye

Yirminci K. O. Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine
Konyada Heyeti Temsiliye Azasından Refet
Beyefendiye

Kareside On Dördüncü K. O. Kumandan Vekili
Miralay Kâzım Beyefendiye

Bahriye Nazırı Ayandan Salih Paşa Hazretleri Heyeti Temsiliye ile müdavelei efkâr eylemek üzere 15.10 da Dersaadetten hareketle Amasyayı teşrif buyuracaklardır. Müşarün-ileyhle vaki olacak mülâkat hükûmet siyaseti hariciye ve idare-i dahiliyesine ve ordumuzun istikbaline ait esasatı mühim-

meyi ihtiva edeceği kaviyyen memul bulunmakla bu baptaki mütaleatı âlileri hututu esasîyesinin iş'arını rica eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 156 b.

Zata mahsustur

Bozüyük, 16.10.1919

Dakika tehiri gayricaidir

Amasyada: Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesine

C: 16 Tegrinle vel 1199 şifreyedir.:

1 — Mustafa Kemal Paşaya mahsustur: Hükümetimizin siyaseti hariciyesi asrı mütecaviz zamandanberi hükümetimizin muvaffak olamayıp bir felâketten diğerine düşmesi vaziyet ve ahvalimizin icabı olarak bilcümle ecanip ile dahildeki huristyanların ve bunlara muzahir olan bazı müslim hain siyasilirimizin yüzündendir. Bu sebeple çok zayıf kaldık. Kuvvetlenmedikçe bu felâketlerden kurtulmak imkânı yoktur. Kuvvetlenmek için ise umuru hariciye ve dahiliyemizde namuslu muzaheretten başka bir şey düşünmiyen kuvvetli ve zengin ve asrî bir dosta ihtiyacımız vardır. Bunun tayinini salâhiyettar olanlara terketmek mecburiyetindeyim. İdarei dahiliyenin bu hususta ne kadar ıslahat yapılsa yapısın iş başına padişaha, millete ve vatana sadık, hüsnü niyet sahibi olanlar getirilmedikçe idarei dahiliyede husule getirilecek muvaffakiyet hainane ve irticaane mahvolabilir. Şimdiye kadar buna pek az dikkat edilmisti. İdarei mülkiye ve askariyenin ve umuru inzibatiye ve asayişle mütevaggıl memurinden bazıları el'an haindirler. Bunların derhal tebdili lâzımdır. Uzun bir mazidenberi vatan hainlerinden hiçbirine ceza edilmemesi bunların kesret ve adedini arttırmıştır. Bugünün en mühim işi padişaha, millet ve vatani hainlerden kurtarmak ve ecnebi entrikalarına mânâ olmak lâzımdır. Bu hususta millis jandarma teşkilât ve menabii gayrikâfi iş meslek ve salreye bakılmayıp ehliyetlilerle hemen takviyesi lâzımdır.

2 — Ordumuzun istikbalî. Galipler elerinden gelirse mağlûpları ordusuz bırakmak istiyorlar. Umuru dahiliyesini

hayli zaman tanzim edemiyecek olan Devleti Osmaniye'nin diğ er mağlûplara nisbeten daha fazla orduya ihtiyacı olduğı galiplerce de malûmdur. Bu teşebbüsümüz neticesinde maksada kâfi bir ordunun ipkısı terviğ edildiğı takdirde teşkilât için daha iki prensip var idi hatır olmaktadır. Biri, seferde büyük orduya esas olarak büyük ve müteaddit karargâhl ı mebzul kıtât ı fenniyeyi diğ eri ise asâyiş ve talimü terbiye temin edecek derecede nispeten az büyük karargâhl ı ve kıtâ ı fenniyeli yani teşkilât ı hazır olarak üç müfettişlikten ibaret dokuz fırkal ı bir ordu kabul etmektir. Ben ikincisini tercih ederim. Jandarma, yahut güm rük, izci, tayyare, telsiz telgraf ve otomobil ordudan hariç fakat ordunun gizlice nezaret ve idaresinde bulunmalıdır.

Yirminci Kolordu Kumandanı
Mirliva
Ali Fuat

Vesika, 156 c.

Dakika tehiri gayricaidir.

Diş arbekir, 16/17.10.1919

Amasyada Heyeti Temsilîyeye

Salih Paş a Hazretleriyle mülâkatta hükûmeti merkeziyeye berveçhiât ı nuktân ı iblâğ ının münasip olacağı mütalesasında bulundum.

a) Siyaseti dahiliye

b) Akti mütarekedenberi on bir ay zarfında kabineler resmi geçit yapar gibi sık, sık tebeddül etti. Harbiye Nezaretine şimdiye kadar bir düzine nazır tayin edildi. Buna yeğâne sebep kabinelerin âmalî milleti ihmal ederek hiçbir kuvvete istinat etmemesidir. Nazırların tesirât ı siyasiyeye kapılarak ve gölgelerinden korkarak gayet cebin bir siyaset takin etmeleri ve düşmanlarımızın sözleriyle hareket eylemeleri yüzünden millet ve ona zahır olan ordu şüphe altında bırskıldı. Mütarekenin adı kaldı. Millet birçok felâketlere maruz oldu. Bu suretle milletle hükûmetin arası açıldı. Böyle zamanlarda her devlet milletin azim ve iradesine istinat eder. Meselâ

İtalyanlar ve Yunanlıların harekâtı, yaygaraları meydana mîsal olarak dururken hükümetimiz mitingleri bile men etti. Milleti büsbütün ihmal etti. Bundan sonra hükümeti merkeziye milletin azim ve iradesine istinat ederek cesurane ve durbinane bir siyaset takip etmelidir. Ve Millet Meclisinin küşadı hakkındaki vait infaz edilmelidir.

c) İstanbul Düvelî İtilâfiyenin tahtı tesirinde bulunduğça Millet Meclisinin İstanbulda bu toplanması mahzurdan sakın değildir. İstanbulda kadınlarımızı bile İngiliz Mühipler Cemiyetine ithal eden müessirat, meb'uslarımız üzerinde mühim tesir yapabilir. Emniyetbahş rol ve neticeye kadar meb'usan memleket dahilinde münasip bir noktada toplanmalıdır. Ve memleket dahilinde ve hassaten İstanbulda Kürt Tealî Cemiyeti gibi camiai Osmanîyenin parçalanmasına hizmet eden azalarından vicdanlarını sattıkları delâil ile anlaşılan cemiyet ve fırkaların ifsadatına ve düşman parasile çıkan muharrir gazetelerin muzır neşriyatına nihayet verilmelidir. Malatya Mutasarrıfı Halil Rami Beyin Kürt cemiyetinin ve Ermeni patrikhanesinin muavenet ve tesiratile Malatyaya tayin edildiğini alenen söylemiş ve Kürdistan istiklâlini hazırlamağa çalışmıştır. Kürtlerle beraber İngiliz binbaşısının Malatyaya geleceğini üç aydanberi söylemekte imiş. Bu misalden dersi ibret alınarak tayinde hiçbir tesirata kapılmamak ve sırf vatanın selâmeti düşünülerek intihap edilmelidir. Kürdistan sulhün aktine kadar yerli büyük memur gönderilmemelidir.

Faik Ali Bey, kendilerini burada İngilizlerin tayin ettirdiğini müftehirane söylüyor. Bu fikirde olan valinin ne iş göreceği bedihidir. Umur devlete müteallik mesailde düşmanların fikrine müracaat izmihlâlimizi mucip olur.

d) Refik Halit, Ali Kemal Beyler, Süleyman Şefik Paşa gibi bimeslek vicdansızları mühim makamlara getirecek sadrazamlar gelirse iş başına gene (m s y a y b v n) veliahtı saltanat hazretlerinin lâyihalarında teklif buyurdıkları gibi zati akdesi hazreti padişahının mevcudiyeti hiç mesabesinde olan fırkalara iltifat buyurmamalarını ve fırka mesailinin fevkinde bir muvazene temin buyurmaları (v k v n b a y l v n) zati akdesi padişahı mukarribanının hiçbir tesiri siyasiye kapılmıyacak vatanperver zevattan intihabı milletin ahvalini yakından görerek zati humayunlarına raporla arzı malûmat etmek üzere şehzadegândan asker olan-

ların muhtelif muntakalarda orduda hizmetleri elzem görülmektedir. Ve matbuat sansürünün kaldırılması ve zaruri iş tahfifi.

e) Harbiye Nezaretinin hristiyanların terhisini emretmesiyle gayrimüslimlerin imtiyazatı tezyide başlandı. Bu gibi imtiyazatın müsaadesi nispetinde ref'i.

f) Mütareke aktinde bulunduğumuz hat dahilindeki memaliki Osmaniyenin Garbi Trakya da dahil olduğu halde doğrudan doğruya zati akdesi hazreti padişahının idaresinde bir şekli müstakilde kalması.

g) Hilâfetin âli Osmanda kalması.

h) Suriyedeki Cemiyeti Arabiyyenin fikrini bildirmiştim. Bugün Suriye hiçbir ecnebi himayesi istemiyor. Ve külliyyen müstakil kalmak istiyor. Yalnız bitaraf bir hükûmetin muzaharetî arzu olunuyor. Mümkün olursa Mısır da dahil olarak, bütün Arabistanın Şerif idaresinde istiklâli arzu olunuyor. Fakat Arabistanda ahvali ruhiye ve tabayii kavmiye bence malûm olduğu için bütün Arabistan aksemının Şerif idaresinde bir hükûmet teşkil edebilmelerine ihtimal vermem ve hürriyet ve müsavvâtı milliyelerinin teminine muvafakiyet elverdiği nispette Hükûmeti Osmaniyenin azim bir ekseriyetle reyî irtibat kazanacağı muhakkaktır. Binaenaleyh Irak, Suriye, Hicaz ve Ceziretü'lârabın (l y k r b a n n a n) akvamını ayrı, ayrı birer hükûmeti arabiye teşkil ederek cümlesinin zati akdesi hazreti hilâfetpenahiye suveri münasabe ile merbutiyetini temin ve bir konfederasyon teşkilî neticede Hükûmet Osmaniyenin Araplarla her suretle uyuşması mümkündür. Osmanlı sancağı da Amerika sancağındaki yıldızlar gibi hükûmetlerin adedince hilâl ihtivası (t m l h y) makamatı mukaddeseye Halife namına memurlar ve bir miktar osmanlı askeri ikamesi de kabildir.

i) Bir Ermenistan teşkilî zaruridir. Kafkasyada hükûmetimizce tanınmış Ermeni Cümhuriyeti bizim zararımıza tevsi edilemez. Sulh konferansının ısrarı halinde cüz'î miktarda tashihî hudut kabulünde fedakârlık zaruridir ve (a y r a k d n k l y z a s a r v n h k y r d v k n h) Kafkas bilâ Ermenistan teşekkül edeceğine göre Azerbaycan islâm hükûmetinin kuvveti az olarak teşekkülüne muavenet menfaatimiz iktizasındandır. Bunun teşekkülünü ve derecesini tayin hükûmete aittir. Yunanistanın hakkımızdaki muzır siyasetine

karşı Bulgaristan ile iyi geçinmek lâzımdır. Bulgarların da bunu arzu edeceklerini zannederim.

j) Himaye istiklâli muhil olduğundan hiçbir hükûmetin himayesi kabul edilmemelidir. Yalnız ziraat, sanâat ve sair fennî ve idarî hususatta istiklâlimize hâlel vermemek şartile bitaraf bir hükûmetin muzaheretî kabul olunabilir. Suriye Hükûmeti Arabîyesi de bu fikirdedir ve muavenette Amerikaya meyyaldır. İstihbarata göre Suriyede işgal tehlikesine karşı seferberlik yapılması bu fikri teyit eder.

k) Sulh konferansına itimadı umumiye mazhar siyasetten anlar vatanperver zevatın intihabı.

Ordumuzun istikbali:

l) Müfettişlikler ve şûrayı askerî ihya edilmeli.

m) Emir ve kumanda ve mühim makamat Harbi Umûmide tecrübe görmüş müktedir namuskâr kumandanlara tevdi olunmalı.

n) Siyasî bir maksatla Enver Paşanın gadrine uğramış müktedir müteakib erkân ve ümera mevcuttur. Bunların miktarı da pek mahduttur. Bunların iadei rütbeleri ve istihdamları münasip olur.

(h h d) Ordudan çıkarılacak kadro fazlası binlerce ümera ve zabitan varken nâhil mütekaidinin hizmeti nizamîye alınmaması.

o) Zabitanın terfihi hali.

p) Düşmanlarımız mağlûpların tahdidî teslihatına çağırırken kendileri mütemadiyen tezyidi teslihat yapmakta olduklarından sulh konferansında ahvali dahiliyemiz de nazarı dikkate alınarak hudutlarımıza ve maliyemizin kuvvetine göre teskilâtı askeriyenin kâfi kuvvette ipkasına çalışılması ve sırf muntakamı kuvvetsiz bırakarak kolayca zabıt maksadile General Allenby tarafından kolordumun lâğvı talep edilmiş ve bu talep şimdiye kadar is'af edilmemişse de bu fikrin mevcudiyeti kolordumun bütün muamelâtına tesir yapmakta olduğundan bu lâğv meselesinde olduğu gibi bütün ordunun, erkânıharbiyenin bu muzahir devletin maiyetine ve nüfuzuna geçmemesine dikkat olunması. Varidi hatır olan maruzatımdan savap olmayanlar hakkında tenvirim ve bu şifrenin alındığının iş'ar buyurulması müsterhamdır. Harekât 2658 numaralıdır.

K. O. 13 Kumandanı

Cerret

Vesika, 156 d.

Ankara, 17.10.1919

Şifra halli
Adet
4690

Gayet aceledir. Zata mahsustur

Amasyada Kongre Heyeti Temsiliyesi Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 — Siyaseti hariciyemizde istiklâli tam talebiyle hiç bir devletin mandasını kabul etmemek, kapitülasyonların ve gümrük rûsumunu tezyit mecburiyetinin borçlarımızı ödeyemeyeceğimize sebep olacağını irae ve ispat ederek bu kaydı kadimden memleketi ahten ve filen kurtarmak.

2 — memleketimizde istilâ hırsı takip etmiyen bir devletin iktisadi ve fennî muavenet ve muzaharetini temin etmek, başka devletlerden de mütehasımlar, müşavirler, muallimler celbedebilmek ve bilhassa teşkilâtı bize benzeyen ve pek küçülmesi itibariyle ricâli âliyesi işsiz kalan Avusturya - Macaristandan idarei dahiliyede mütehasımlar getirtmek.

3 — Fransaya memleketimizdeki menafii azimeî asırdidesi, harısı, gerek daima dost bir vaziyette bulundurulmasının ve bu suretle zaman zaman aleyhimize kaldırılacak olan efkârı umumiyeyi cihana karşı büyük müdafaası kazanmak ve erkaniharbiye talebesinin Fransaya izanı veya muallim celbi konferansta ordumuzun lehine medar olabilir.

4 — İngilterenin Bağdat - İskenderun hattını alacağı istidlâl olunmaktadır. Anadolu'da kalan mütebaki hatların heyeti umumiyesini Türk azaları bulunan muhtelit bir heyetin riyaset ve murakabesinde Fransız şirketlerine tevdi ve hasılatı safiyesinin düyunu umumiyeye tahsisi muvafık olacağı kanaatindeyim.

5 — Kezalik Fransızlar tarafından daha şimdiden kendiliklerinden Adananın tahliyesiyle ahalisi Türk olan vilâyetlerin Türklerde kalması filen gösterilirse memleketin her tarafında ve hattâ Adanada Fransız askeri olmadan bile

istemeden menafî iktisadiyenin verilebileceği irac ve tahmin edileceği iblâğ edilmelidir. Ve bu suretle Fransızların Adanada kalmaları için hazırlanmakta ve Yunanın Aydın, İtalyanın Antalya ve İngilterenin Halep ve Musul şehirleri ile bu vilâyetlerin şimalinde yerleşmek tasavvur ve hazırlıkları menedilmiş olacaktır.

6 — Bilhassa mütarekedenberi takip eyledikleri sâkım siyaset ve metbuu mufahhamları zatı harreti padişahıyı eyyamı merasimde ademâ ziyaretle rabtai ubudiyet ve tabiiyeti kat'eylemiş olan patriklerin eski imtiyazdan bahse hakları kalmamıştır. Zaten Rum ahali Makedonyaya, Ermeni ahali Erivandaki Ermeni Cumhuriyetine tebdil edilmesi suretiyle Ermeni ve Rumların merkezi şikleti de memleketimizden kalkmış olacağından Rum ve Ermeni patriklerinin ve buna tebean Bulgar Eksarhının Dersaadetten kaldırılması ve sulh mushedesinde her halde duçarı zarar ve tehcir olacak olan milleti islâmiyeye karşı patrikhanelerin def'i ifsadetiyle memlekette sükûnun muhafaza edilebileceği şüphesizdir. Mütareke islâm ahaliye bu kadar tahakküm ve tahkiratta bulunan ve şumartılmış olan bu Ermeni ve Rumların Bulgaristan ve Yunanistanda olduğu gibi dâima haricin teşvikiyle atide sâü fesat olacakları pek muhtemel olduğundan mübadelei arazi ve ahali suretiyle bu meselenin halledilmesinin kan dökülmemek için yegâne çare olduğu konferansta sarahaten gösterilebilmelidir.

7 — İdarei hükûmette sırf islâm ve Türk ahali düğünülerek idarei hükûmet etmek mecburiyetindedir. Akallî kalil kalacak gayrimüslim anasırı zulmü taaddiden masun; hayat ve emval ve hukuk mahfuziyeti kâfidir. Dahilde sükûn ve asayişin taktiri için bir (f v a m v n y l a l y) jandarmanın kifayetsizliği Anadoluyu acınacak bir halde bırakmaktadır. Fiilen ıslah ve ikmalî için çalışmak zaruridir. Bu da askerliği ikmal etmiş ahaliden gönüllü suretiyle ve fakat ahlâk ve etvarı mücerrep ve mazbut olanlardan intihap edilmek şartıyla yapılmalıdır. Bilhassa zabitan hüsnü intihap edilerek faal ve vatanperver bir heyet teşkil olunmalıdır. Alay kumandanlıklarına değerli faal ümera verilmelidir.

8 — Orduya geçke esaslı bir tensûke ihtiyac olduğundan şeraiti kanunîyesi dahilinde namuslu mütekaiddin

dahil olarak bir şûrayı askerî teşkil edilmeli ve Erkânıharbiye Umumiye Riyaseti de dahil bulunmalıdır. Harp tecrübelerine istinat eden ve esasatta Türk ve islâm ordusu olması lâzımgelen orduda fırkalara ziraat mütehassısları ve muallimleri konularak ordunun mektep halinde bulundurulması temin edilmeli ve gösterilmelidir.

9 — Her şeyden evvel muamelâtı zatiyeye tecrübeli ve kifayetli olan ve . . . mücerrep zevat tarafından işgal edilerek sicillâtı tetkik ve buna nazaran mevcut zabitan zinde ve vatanperver faal bir hale irca edilmelidir. Son zamanda alınan mütekaiddin tekaüde irca edilmeli. Karada kifayetsizliği mücerrep bahriye zabitanı ya sınıfı asilerine veya başka müteferrik hîdernata alınmalıdır. Kadro tespit ve liyakatsiz, ahlâksız olanlar çıkarılmadan evvel yalnız sînnin fazlalığından dolayı kusuru olmayanların hemen kadrodan ihraç edilmemesi muvafıktır.

10 — Kolordu, fırka ve alay kumandanlıklarını harbi hazırdaki ilmi, ahlâki, faaliyeti mesbuk ve mücerrep zevata tevdi ile şûrayı askerinin tenebbühünin bîhakkın tatbikına harp senelerinde çıkan genç zabitanı terbiye ve tedris ile yükseltmeli ve orduda fikrî inzibat ve terakkinin tealisine imkân vermelidir. Bütün alaylarda ve muadili bulunan müessesesatta divanı haysiyet teşkili mecburî olmalıdır.

11 — Dersaadette boş oturan zabitan kolordulara gönderilmelidir. Bu suretle kıtaatta istihdam veya tekaüde sevkı bîfül tecrübe edilerek birçok değerli zabitan iş başına getirilmiş bulunur.

12 — Tekaüt edilmiş ve edilecek zabitanın ilim ve ahlâk cihetiyle yüksek ve vatanperverlikleri çevkiyle talip olanlar bilimtihan nahiye müdürlüklerine, mektep hocalıklarına ve muadili birçok memuriyetlere tayin ile iki taraflı istifade edilebilir.

13 — Bugün kıtaat efradı yekdiğerine tamamiyle karışmıştır ve silâh altında askerden . . . firarî mevcut olduğundan af iradesi veçhile cezaları affedilmek üzere emsalı silâh altında bulunan bilumum firarilerle mazereti zail olmuş bakayayı silâh altına celbetmeli ve bunların hemen

kit'alara yeniden kayıt ve tespitiyle badema herbir firarinin behernehal kendi kit'asına izamını esas ittihaz etmek ve aramak kat'iyyen temin edilmelidir.

14 — Sabık veçhile memaliki Osmaniye üç müfettiş-Ege taksim ve fırka kumandanlarının da muntakalarında asayişle memuriyetleri memleketin inzibatı noktai nazarından pek mühimdir.

15 — Vusulünün iş'ar buyrulması.

K. O. 20 Kumandan Vekili
Mahmut

Vesika, 156 e.

Şifre ballı
1457 T
40

Erzurum 17.10.1919
Vü'udu, 18.10.1919

Amasyada Fırka 5 Kumandanlığına

C: 14.10.1919 şifreye Heyeti Temsiliyeye:

Siyaseti dahiliyemiz hakkındaki esasat kongrelerde hemen aynen tahrir edilmiştir. Erzurum hakkında kat'iyyen bir milis ordusu kabul edilmeyerek mutlaka daimi bir ordu ipkısı ve bu ordunun mevcudu ne olursa olsun mevcut kadroların azaltılmamasıdır. Civar hükûmatın daimi orduları bulunması jandarma ve gönüllü bir vaziyet olduğu takdirde memleketin yüs'atı ile mütenasip mevcuda balığ olamaması mutlaka daimi ordunun kuvvetüzzahr olmasına ihtiyaç gösterir. Bundan başka her sene mühim miktarda yirmi yaşındaki gencin oldukça talim ve terbiye görmesi de maarifi umumiyemiz hesabına b'ir kârdır, arzeylerim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım Kara Bekir

Vesika, 156 f.

1577 T

Erzurum, 18.10 1919

30

Şifre ballı

Gayet müstaceldir.

Amasyada Fırka 5 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Bugünkü telgrafuma zeyildir.

1 — İtilâf Devletleri ya halen veya sulh konferansında şark vilâyetlerindeki ordunun mütarekename ahkâmınca silâh teslim etmelerini istemeleri muhtemeldir. Komşu devletlerden Gürcülerle bilhassa katliamda berdevam bulunan Ermenilerin hudutları, şeraiti atiyeleri ve terki silâh keyfiyeti ayrıca tahrir ve tespit edilmedikçe daima maruzı tehdit olan halkımızın bir tek silâh bile vermeğe müsaade etmeyecekleri bedihidir. Bu hususun ehemmiyetle nazarı dikkate alınmasını arz ederim.

2 — Bundan başka memaliki müstahlasamızda bir hayli Rus mühimmatı vardır. Bunların sevahilde teslimi taahhüt edildiği için hakk olarak istiyorlardı. Halbuki meselâ Erzurumda bir ambar da mevcut Rus mühimmatı yirmi bin arabalıktır. Binaenaleyh bunların itasına ne vesaiti nakliye-miz ve ne de paramız kat'iyen kifayet etmeyeceğinden bu hususta da dikkatli davranılması iktiza eder. Saniiyen bunlar harben alınmış esliha olup milletimizin hakkıdır.

3 — Sulh konferansına gidecek murahhasları Bahriye Nazırı Paşa Hazretleri bileceğinden bu bapta tenvir buyrulmaklığını rica eder; Salih Paşa Hazretlerine tazimatı mahsusanın takdimine lütfen vesstatlarını istirham eylerim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım

Vesika, 157.

Kastamonu, 18.10.1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Selâm ve iltifatı âlileri Salih Paşa Hazretlerine tebliğ ettirildi. Teveccülü âlilerinden müteşekkîr ve hakkında Ku-

vayi Milliye tarafından yapılan mutantan istikbalden memnun kaldığını cevaben söylemiş oldukları maruzdur.

Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Heyeti
Reşit

Vesika, 158.
Şifre

Sivas, 1.11.1919

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım
Kara Bekir Paşa Hazretlerine
Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuat
Paşa Hazretlerine
Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Kumandanı
Cevdet Beyefendiye

Amasyada Bahriye Nazırı Salih Paşa Hazretleriyle vaki mülakat neticesinde esas mukarrerat ve lâhika, teklif ve hülasai müteallat olarak takarrür eden mevat aynen berveçhi-ati azredilmiştir. Sulh konferansına gönderilecek zevatın şeraiti lâzimeyi haiz bulunması şartile intihabı tamamen hükûmete terk olunmuştur. Hükûmet tarafından gönderilmek üzere tasavvur olunan zevat esamisi de ilâve edilmiştir.

Bu malûmatın temasta bulunulan Müdafaa-i Hukuk Hey'eti Merkeziyesine bildirilmesini ve vusulünün iş'arını rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

SURET

Merbuttur (Vesika 159 - 160)

Vesika, 159.

Askerin siyasetle meşgul olduğu fikri verilmemeli hatta asker siyasetle iştigal etmemeli.

1 — İttihatçılığın, İttihat ve Terakki fikrinin memleket te tekrar uyanması, hatta bazı alâiminin meşhûr olması siyaseten gayet muzırdır. Çünkü bütün İtilâf Devletleriyle gay-

rimüslim tebaa bu meslek ve bu fikrin aleyhindedirler ve bu halin vatan için mucibi felâket olacağını ve konferansa fena tesir edeceğini mümessiller yekzeban olarak beyan etmektedirler. Muhit ve zaman suítevil ve suitefehlüme gayet müsait olduğundan en ufak bir hareket ve halde dahi tevakki lâzımdır.

2 — Hükûmetle teşkilâtı millîye arasında nokatı esasiyece itilâf hâsıl olmuş ve asla tebayün ve ihtilâf kalmamıştır. Binaenaleyh hükûmetin mevki ve kuvvetine hâlel getirecek edna müdahaleden içtinap selâmeti memleket noktai nazarından elzemdir. Şu halde kavanini mevcude ahkâmına ittibaı, meslek ittihaz etmiş olan hükûmete karşı filânın azli, filânın tayini, filânın cezalandırılması gibi mutalebattan sarfınazar olunması icap eder.

3 — İntikam politikası takip etmiyecekleri vukubulan taahhütleri iktizasından bulunduğu vaktile teşkilâta muhalefet etmesinden dolayı tevkif edilmiş kimseler varsa bunların itlakı ve bunlar meyanında ef'ali memnua mürteki gibi olanlar hakkında müddeumumilikçe icra olunacak takibatı kanuniyeye muhalefet olunmaması iktiza eder.

4 — Tehcir dolayısıyla itikâbı cürmedenlerin kanunen mücazâtı adlen ve siyaseten elzemdir.

5 — Harbe iştirakinizin musip olup olmadığı hakkındaki içtihadata hükûmet taarruz etmez. Fakat iştirakin musip olduğuna dair olan içtihadatın şimdiki ketmi, selâmeti memleket icabındandır. Çünkü isabeti içtihadını ilân edenler Düvelî Mütelifeye düşman ve Alman dost addolunarak mucibi tevahhuş oluyor.

6 — İntihabı meb'usinin serbest cereyanı, aleyhimizde vukubulacak itirazat ve müdahaleâtın men'i ve tebaa beyninde vukuu melhuz ihtilâfatın selbi için lâzım ve selâmeti vatan için elzemdir. Çünkü müdahale vukuu baisi kıylûkai olmakla beraber meselâ meşhur ittihatçıların meb'us intihabı İtilâf Devletlerinin itiraz hattâ müdahalelerini mucip olabileceği cihetle intihabatın reyî ahaliye terki muktazidir. Isabet de andadır. Zaten Meclisi Meb'usanda muhtelif fırkalara da lüzum vardır.

7 — Galeyanlı nümayişler ve makalelerden sarfınazar olunması.

8 — İhlâli asayiş mucip halâta meydan verilmemesi ve evelce köprüde adam vurulmak gibi vukua gelen harekâtın kendi tensiplerile yapılmaması olduğunun ilân edilmesi.

9 — Hükûmetin ne leh ve ne aleyhinde bir şey yazılmaması.

21 Tegrinievvel 1919

Bahriye Nazırı
Salib Hulâsi

Vesika, 160.

İçtima edecek heyeti meb'usan meyanında şahsiyetleri ittihatçılığın mesavisile alâkadar ve tehcir ve taktil mesaili ve menafii hakikiyei millet ve memlekete münafi sair mesavi ile lekedar olan kimselerin bulunması caiz olmadı-ğundan bu cihete mâni olmak için mümkün olan esbaba tevessül edilebilir. Bu tarzı tevessül hukuku şahsiye ve ahkâmı kanuniyeye tecavüz mahiyetinde olmamalıdır. İstihda olunacak maksat nezih ve bitaraf zevatın intihaplarını tercih ve bedhahan ve ecanibin bir gûna itiraz ve müdahalelerine meydan vermemek için memleketimizde mevcut bilcümle fırakı siyasiyeden ve anasırı hristiyaniyeden intihabata iştiraki temin ile içtima edecek meclisin sıfatı temsiliyesinin her noktai nazardan bütün memlekete şümulünü ispat etmektir. Bu bapta zamanı teşebbüs teşahhur etmiş olduğundan bundan sonra alınabilecek tedabir ile tamamen temini maksadın mümkün olamayacağı varidi hatır olmakla beraber azamî neticenin istihsaline bezli gayret olunacaktır.

22 Tegrinievvel 1919

Bahriye Nazırı
Salib Hulâsi

Vesika, 161.

Müstaceldir

Amasya Mutasarrıflığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine takdim olunacaktır:

1 — Şeyh Recep ve rüfekasının telgrafname meselesi oraya mübalâğah surette aksettirilmiş olduğu için izam

edildiğini dünkü muhabereden istidlâl ettim. Keyfiyeti tavzihan arz ediyorum.

2 — Bu adamlar Salih Paşa Hazretlerinin mukadderatı Sivas'ta menfiyyen bulunmasından istifade ederek, Amasyaya kadar gelmişken buraya da davet edilmeleri münasip olacağı acriştense bazı sâdedilânı bîhîşfal bir telgrafname ihzar ve imza ettirmişlerdir. Mesele vaktile haber alınmış olduğu gibi muahharen kendileri de makamı vilâyete gelerek böyle bir telgraf yazacaklarını söylemişlerdir. Durup dururken bilâsebeb Salih Paşa Hazretlerinin daveti elbette bir maksadı mahsusa matuf olacağından memlekette dedikoduyu mucip olacak bu gibi teşebbüsattan sarfınazar edilmesi elbette hayırlı olacağı mütemadiyen bir saat esbap ve delâilile izah edildi. Kendileri de söyleşilen sözlere kanaat etmiş gibi görünerek gittiler.

3 — Evelki gece vasatî saat on iki raddelerinde Şeyh Recep ile Ahmet Kemal ve Zâralıade Celâl namındaki iki refiki telgrafhanede makine odasına girerek Salih Paşaya yazılan mezkûr telgrafnamenin keşidesini talep etmişlerdir. Müşarünileyhin henüz Amasyaya gelmediğinden dolayı vürudunda çekilmek üzere telgrafnameyi bırakmaları teklif olunmuş ise de ısrar ve tehditte bulunmuşlar ve nihayet telgrafın çekilmiyeceğini anlamaları üzerine kendilerine münasibeti olan bir muhabere memurunu işgal ederek zatı şahaneye ve İstanbul muhabere sermemuruna hitaben orada tertip ettikleri malûm telgrafları yazdırmışlardır.

4 — Geceyarısı telgrafhanede geçen bu hâdiseden ne telgraf memurları ve ne de diğer bir kimse tarafından hiçbir makama malûmat verilmemiştir.

5 — Ancak ertesi sabah telgraf başmüdüğü tarafından evvelâ telefon badehu tezkereî resmîye ile keyfiyetten vilâyetin haberdar edilmesi üzerine hemen bu üç şahıs derdest ettirilerek polis idaresince tahkikatı iptidaiyesi bilcira adliye memurları da geceyarısına kadar dairede alıkonarak evrakı kendilerine tevdi ve kanunen icap eden tevkif müzekkerele-ri tastir ettirilmiş ve merkumlar da tevkifhaneye ilka olunmuştur.

6 — Bu hâdisa yüzünden memlekette sükûn ve inzibatın muhtel olması esasen melhuz olmamakla beraber ihtiya-

ten takıyyüdat icra ve devriye teksir olunmuştur. Memleket, bildikleri hali tabiidedir.

7 — Tafsilatı maruzadan müsteban buyurulacağı veçhile alâkadar bazı memurların lâkaydisi yüzünden tahaddüs eden şu vak'anın haddi zatında ehemmiyeti yok ise de devam ve ehemmiyet ile tevesü eylemesi ihtimali varit iken önüne geçilmiş ve gösterilen icraatı seria ve şedideden dolayı buna mümasil ahvalin badema ademî zuhuru derkûr bulunmuş olduğu ihtiramatı mahsusama terdifin maruzdur.

20 Teşrinievvel 1919

Sivas Valisi
Reşit

Vesika, 162.

İzmit, 20.10.1919

Şifre mablûû
Pek acele
Adet
1367

Sivasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi Riyasetine:

Adapazarı kazasının Akyazı cihetlerinde Taluстан Bey ve İstanbuldan para ve talimatla gelerek süvari olacaklara otuz ve piyade yazılacaklara on beş lira vadeden Bekir namında bir şahıs ve Geyve altıncı daire tahsildarı Sapancanın Akçay karyesinden Beslân nam adamların başlarına topladıkları atlı, yaya eşhas ile Adapazarı kasabasını basıp yağma edecekleri mahallince haber alınarak kaymakamı kaza ve İzmitten gönderilen bir binbratı ve Çerkez ve Abazadan yirmi, yirmi beş kadar atlı ile iki yüz bin mikyasındaki haritada Lûtfiye köyü civarındaki Çarka karyesinde buluştukları ve esbabı hareketleri sual olundukta zati padişahının hayatta ve makamı muallâyı hilâfetlerinde olup olmadığını öğrenmek için Adapazarına makine başına gelmek istedikleri ve Mustafa Kemal Paşayı padişah makamına kabul edemeyeceklerini beyan eylediklerini kaymakamı kaza makine başında mutasarrıfı livaya bildirmiş ve merkuruların makamının bir taklibi hükûmet olup talimattan İstanbulda mü-

himce zevatla temasları olduğu ve hattâ merkumların gûya peşîhahın da bu hareketlerinden haberdar olduğunu beyan eyledikleri iş'ar kılınmıştır. Keyfiyet derhal kolorduya bildirilerek kuvvet talep edilmekle beraber kaymakamı kazanın Adapazarına gönderilmiş olduğu mukaddema arzettiği olan müfrezeyi arabalarla Hendek tarafına tahrik ettirdiği ve kendisinin de dağılmaya başlayan merkumları Hendek'e doğru takip eylediği ve merhum Bekir'in toplanması ehlâsa İngilizler bu iş için bir hafta mühlet tayin eylediler, beş gün geçti iki günümüz kaldı, işi tacil edelim diye beyanatta bulunduğunu kaymakamı mumaileyh ilâveten bildirmiştir. İşin tevessülüne meydan kalmamak ve silâh patlamadan merkumları yekdiğerinden ayırıp Bekir denilen me'nu yakalamak üzere mutasarrıfı liva ile birlikte Jandarma Binbaşılarından Mütakait Hafız ve keza'lik Binbaşlıktan Mütakait ve çiftlik eshabından ve İzmit Heyeti Merkeziyesi Reisi Sanisi Çerkez Kâzım ve Sapancadan Safer Beyleri mahalli mezkûra göndermeğe karar verdik. Mumaileyhimin teşebbüsünden bir netice elde edileceği ümit ve maahaza kuvvet iraesile inkıyat ettirmek te pek lâzım olup müfrezenin hareketi neticesi ayrıca arz olunacaktır. Bu mesele hakkında Dersaadette Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin mümessili veya pek namuslu, vicdanlı bildiğimiz muhafız ve fırkamızın mensup olduğu Yirmi Beşinci Kolordunun Kumandanı ve ahiren esaretten gelen Sabık Yemen Kuvası Kumandanı Mirliya Çerkez Ali Sait Paşadan bu meselenin nerelere ve kimselere kök saldığını istizah etmek münasip gibi mütalea olunmaktadır. Ali Fuat Paşa Hazretleri tarafından da Düzce taraflarına bir miktar kuvvet sevkî pek mühimdir. Arzu keyfiyet olunur efendim.

Birinci Fırka Kumandanı
Mustafa Asım

Vesika, 163.

Adet

36

Tel

Gayet müstaceldir

Amasya, 23.10.1919

Adapazarı Kaymakamlığına

Talustan, Bekir ve Beslân Beyler namında birtakım kesianın bazı harekâtı mef'edetkâranede bulundukları istihbar

kalmıştır. Bunlara karşı tedabiri şedide ve serianın tatbikinde kat'iyyen tereddüt gösterilmeyerek izalei mazarratlarıyla neticesinin iş'arı mercudur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 164.

Gayet müstaceldir.
Şifre

Amasya, 23.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Adapazarı kazasının Akyazı cihetlerinde itilâf ve Hürriyet mensuplarından çeteci Bekir Bey ve rüfekaş İstanbuldan külliyyetli para ve talimatla gelerek süvari olacaklara otuz ve piyade yazılacaklara on beş lira vadederek birtakım eşhası başına toplamağa kıyam eylemiştir. Ve kendisine tesadüf edenlere zatı padişahinin hayatta ve makamı hilâfette olup olmadığını öğrenmek için Adapazarına makine başına gelmek istediklerini bildirdikleri ve maksatlarının bir taklibi hükûmet olduğu ve ellerindeki talimattan İstanbulda mühimce zevatla temasları bulunduğu ve hattâ merkumların gûya zatı şahanenin de bu hareketlerinden haberdar olduğunu beyan eyledikleri ve merkum Bekirin toplanan bazı eşhasa İngilizler bu iş için bir hafta müddet tayin eylediler, gün geçti iki günümüz kaldı, işi tacil edelim diye beyanatta bulunduğu işitildiği istihbar kalmıştır. Hükûmeti seniyece bu gibi ef'al ve hareâkı mefsedetkâraneye karşı vaktü zamanında tedabiri müessire alınmayıp mesele teşkilâtı milliyeye temas eylediği takdirde en şedit tedabire tevessülde kendimizi mazur göreceğimizi arzederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 165.

Adet 13

Pek aceledir.

Tebiri caiz değildir

Adapazarı, 23.10.1919

Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

20.10.1919 tarih ve 1/367 numaralı şifreye zeyildir:

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliye Riyaseti Celilesine: İzmirde mevcut ve otuz beş neferden mürekkep kuvvei askeriye ve Adapazarında ümerayı çerakizenin inzımanı muavenetile iltihak eden atlılar ve mevcut jandarmalar ile eşhası merkume üzerine sevk edilen kaymakamı kaza ve ümeradan biri bilütfihî tealâ tüfek patlatmaksızın mühim miktarda toplanmış ve toplanmakta bulunmuş olan eşhası gerireyi dağıtıp Tahsildar Beslân ve biraderi İhsan Çavuş derdestle Adaya getirilmiş ve zabıtlıktan matrut Balıkesirli ve Dersaadetten para ve talimat ile geldiği anlaşılan Bekir nam mel'un firar eylemiş ise de takibine müfreze çıkarılmış ve Dersaadete savuşması ihtimaline mebni bazı mühimce istasiyonlara da memurını mahsusa izam edilmiştir. Tafsilâtı lâzimeyi badehu arz ederim. Netice İstanbuldan mühimce ve fakat henüz buraca hüviyetleri meçhul eşhasın sevk ve tahrikile pek müsait bulunan bu havalide bir kıyam ve şurîş çıkarmaya gönderilmiş olan Bekir nam yezidin teşebbüsâtı mel'unanesi bu suretle ve inayeti hakla inkışaf edememiştir. Mutasarrıf Beyle yarın İzmirde avdet ediyoruz. Yalnız bu li-vanın asayişini temin için seyyar kuvvete ihtiyaç olduğunu Mazhar ve Süreyya Beyefendiler yakinen bilir ve tasdik buyururlar. Kuvvetimi evvelce de arz etmiştim. Dersaadetteki su-variden hiç olmazsa üç bölüğün tesrii sevkine delâletlerini ehemmiyetle arz ve rica ederim.

Birinci Fırka Kumandanı

Kaymakam

Mustafa Arım

Vesika, 166.

Telgraf

Adapazarı, 27.10.1919

Amasyada yahut Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 23.10.1919

Emri âlilerini bugün aldım. Hakikaten bir hafta evvel İstanbul'dan sureti mahsusada gelen Bekir Bey namındaki şahsın iğvaatı neticesi olarak İzmitin Derbent nahiyesinden itibaren Düzceye kadar Çerkez köylerinden müsallâh insanlar davet edilerek bir içtima akit ve harekâtı mefsedetkâraneye teşebbüs ettikleri haber alınarak derhal livadan celbedilen askerî ve jandarma müfrezesiyle bizzat takiplerine çıkılmış, lütfu hakla vatanın hakiki evlâtları olan diğer ümerayı çerakizenin muavenetiyle bu, neticesi fena olacağı anlaşılan içtima kâmilten dağıtılmış, harekât akım kalmıştır. Müsebbiplerinden Beslân ve bir refiki derdestle merkeze getirilip tevkif ve pençel kanuna teslim edilmiştir. Bu gibilere kanunun giddetle tatbükünde zerre kadar müsamaha edilmeyeceği şüphesizdir. Mesela livadan tarafı âlilerine arzedeceği zehabına binaen arzı malûmat edilememiştir. Maahaza tevalisi ihtimaline binaen her türlü ihtimale karşı hükûmetin kavi bulunması pek lâzımdır. İcap eden tedabirin ittihaz buyurulmasını istirham eder ve tekerrür etmemesi için lâzımgelen mesaiden hiçbir vakit geri durulmuyacağını arz ederim.

Kaymakam
Tahir

Vesika, 167.

Tel

Sivas, 31.10.1919

Adapazarı Kaymakamı Tahir Beyefendiye

C: 27. 10.1919.

Ecnebi parası ve vatan hainlerinin teşvikiyle icrayı mefsedete kıyam edenlere karşı satvetli hükûmetin İbrazi hususundaki himematı aliyeleri sezavarı tebci'dir. Tevkif olunanlar kimlerdir. Netice-i isticvabattan ne anlaşılmıştır. O

tarafına teşkilâtı milliyenin teftiği maksadiyle Dersaadetten gönderilen Erkânıharp Yüzbaşı Cemal Beyle temaa edilmiş midir. İşarı rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 168.

Adapazarı, 9.11.1919

Sivasta Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal

Paşa Hazretlerine

C: 1.11.1919

1 — Tahkikat ikmal edilmiş. Tevkif edilenler Akşay karyeli Beslân ve İhsân Çavuştur. Müşevvik ve mürettepler meyânında olduğu tahakkuk ederek divanıharbe sevk edilmişlerdir. Bunlardan başka İzmitteki İngiliz İbrahim denmekle maruf olan şahsın nâzımı olduğu da tahakkuk ederek bu şahıs ile Talustan Beyin yeğeni Kâmil ve Kayalar-dan Tahir hakkında muvakkat tevkif müzekkeresi sadır olmuştur. İbrahimin derdestini livaya yazdım. Diğerlerini de takip ediyoruz. İnşallah yakında anları da tevkif edip pençe-i kanuna teslim edeceğiz.

2 — Cemal Bey ile görüştük. Beraberce Karasuya Rüğü Beyin nezdine de gittik. Taaddiyat neticesini şifre ile Dersaadete yazmıştır.

3 — Emri âlilerini berayi devir nevahiden avdetimde bugün aldım. Cevabının tehirî arzı bundan tevellüt etmiştir. Affı âlilerini istirham eder teveccühü âlilerine arzı şükran eylerim.

Tabir

Vesika, 169.

Şifre
Mabsuttur

Amasya, 26.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

İstanbuldan para ve talimat ile Adapazarı havalisine gelip hempalariyle birlikte giriş ikına çalıştığını arz etmiş

olduğum çeteci Bekirin mahallince ittihaz olunan tedabir neticesinde teşebbüsünün akim kaldığı ve kendisinin firar eylediği malûmu devletleri olmuştur. Bekirin tekrar İstanbulla evdet ederek yeniden teşebbüsâtı me'ûnanede bulunması ağılebi ihtimal olduğundan hakkında takibâtı mahsusada bulunulması münasip mütalea kılınmakla arzı keyfiyet olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 170 a.

27.10.1919

Heyeti Temsiliye Reisi Mustafa Kemal
Paşa Hazretlerine

Bandırma Çerkezlerinden Bekir Sıtkı namında bir şeririn maiyetinde iki zabıt kırk müsellâh refiki olduğu halde Adapazarı civarındaki Abaza köylerine gelerek halkı hareketi millîye ve hükûmeti hazıra aleyhine teşvik ve bu uğurda birçok para sarfolunduğu ve meselede bazı ecnebi tahrikâtı da mahsûs ve belki muhakkak bulunduğu ve tahrikâtı mezkûreye Çerkez, Abaza ve Lâzlardan pek çok kimselerin ültihaka devam eylediği haber alınmıştır. Düzce kazasında bulunan Çerkez, Abaza ve Lâz kurasının ötedenberi bu gibi hareketi cinayetkâraneye cür'et edegeldikleri bittetrûbe sabittir. Bu gibi ahvali elîmenin hudusünü men ve mütecassirlerini tedip için yegâne vasıta jandarma kuvvetinden ibaret ise de kuvvei mezkûrenin mevcudu hazır ve jandarma efradının alekser eşırza ve eşkiyadan mürekkep bulunması ve jandarma zabitanının hükûmeti mülkiyeyi hiçe saymak yolunda ihtiyar eyledikleri mesleki serkeşane her türlü tedabir imkânını selbetmekte ve sekiz aydanberi birçok vesilelerle nezareti celileye vukubulan işi'nı meyusanem cayı kabul bulamamaktadır. Vatanımızın ifnasına çalışan birçok yerli, ecnebi anasırın mevcudiyeti derkâr ve işin mabdeinde tenkil ve izalesine ehemmiyet verilmezse âtiyyen bir felâketi azime zuhura gelmesi tabîi bulunduğundan keyfiyeti nazargâhı devletlerine arzeylerim.

Bolu Mutasarrıfı
Ali Haydar

Vesika, 170 b.

Sivas, 31.10.1919

*Şifre
Müstacel*

Bolu Mutasarrıfı Haydar Beyefendiye

C: 27.10.1919 gıfre.

Bekir Sıtkı ve maiyetinin takip ve tenkileri ve bu gibi ecnebi teşebbüsünün sureti kat'iyede def'i mazarratı esbabının istikmalı hususunda zatı devletleriyle bittemas mühtereken takarrür ettirilecek bir plân dahilinde icrayı hareket ve fiilen muavenet olunması lüzumu kemali ehemmiyet ve müstaceliyetle İzmit Mutasarrıflığına ve İzmitte âramasız Birinci Fırka Kumandanlığına bildirilmiştir. Neticei icrattan peyderpey malûmat ita buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 170 c.

Sivas, 31.10.1919

*Şifre
Müstacel*

İzmit Mutasarrıflığına

İzmitte Birinci Fırka Kumandanlığına

Bandırma Çerkezlerinden Bekir Sıtkı namında birinin maiyetinde iki zabıt ve kırk müsellâh refiki olduğu halde Adapazarı civarındaki Abaza köylerine gelerek ahaliyi hareketi milliye ve hükûmeti hazıra aleyh'nde teşvik ve bu uğurda birçok para sarfedilmekte olduğu ve meselede ecnebi parmağı bulunduğu tahakkuk eylediği ve Düzce kazasında bulunan Çerkez, Abaza ve Lâz kurasının bu teşvika ta mütemayıl oldukları Bolu Mutasarrıfı Haydar Bey tarafından ve mevcut jandarmanın kemmiyet ve keyfiyet itibarıyla maksadı temine kâfi olmadığı bildirilmektedir. Miri mumaileyh ile derhal temas edilerek eşirravî merkumenin bir an evvel def'i mazarratı ve vatan ve millet haini ecnebilerin bu gibi teşebbüsüne sureti kat'iyede mümanecat

olunması esbabının istikmali hususunda müştereken icrayı hareket ve muaveneti filiyede bulunulması ve neticei icraattan malûmat ita buyurulması ehemmiyet ve müstaceliyetle rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 171.

Pangaltı, 20.10.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur.

1 — Hürriyet ve itilâf ile Nigehbancılar ve İngiliz Muhipler Cemiyetinin teşkil ettikleri blok ve Ali Kemal ve Sait Molla gibi bazı eşhas, anasırı gayrimüslimeyi mütemadiyen Kuvayi Milliye aleyhine tahrik ediyorlar. Rum ve Ermeni patrikleri bu hususta mümessillere müracaat etmişlerdir. Adapazarında maslup Kâzımın kardeşi Hikmet buradan aldığı talimat üzerine başına topladığı beş on müsellâh şahısla Kuvayi Milliye aleyhine harekete başlamıştır. Yine bu civarda Değirmenderede para ile adam toplamağa başlamışlar ve Geyve Hükûmetini basmağa karar vermişlerdir. Karacabeyde de aynı veçhile ufak tefek hareketleri görülmüştür. Bursada Gümülcineli İsmailin tertip ettiği çeteler bütün vilâyetin asayişini ihlâl ve Kuvayi Milliye aleyhine harekete başlamışlardır. Biz halihazırda cebren iş vürmekten ziyade şerre alet olanları elde etmeğe gayret ediyoruz. Bu kerre Adapazarına giden memura talimatı lâzime verdik. Hattâ Adapazarı ve İzmit civarında dolaşan bazı çetelerin tehcir dolayısıyla dağlarda bulunduğunu anlayarak kendilerine teminat vereceğiz. Ancak bu meselenin hükûmet tarafından takip edilmemesi elzemdir. Aynı veçhile Adapazarındaki Hikmet ve sairiyi de elde etmeğe çalışıyoruz. Bursanın ve Ankaranın nazarı dikkatini celbettik. Tarafı âlilerinden de tevessül buyurulmasını ve İzmit ve Adapazarında teşkilâtın tevsiine giden memura emredildiğinde mehâli mezkûreye de Ankaradan nizamnamelerden gönderilmesi mercudur. Giden memurumuz Erkânıharcı Yüzbaşı Cemal Efendidir. Muslihane

bir surette buralarda takviyet bulamaz, eñhası muzırta imale edilemez ise derhal icrayı satvet mecburî olacaktır.

2 — Kuvayı Milliye aleyhinde tertip olunan çetelerin faaliyetine başlaması buradaki muhalif blokun alenî hareketi, Nigehbancılardan bir günde hapisten çıkarılması, polis müdüriyetinin Kuvayı Milliye taraftarlarına geçmemesi makamâtı mühimmede henüz aleyhtarlar bulunması, Türkiye ajansındaki ihmal ve teseyyüp bizim partinin mağlûbiyetiyle neticelenecek fikrini veriyor. Hükûmet pek ağır gidiyor. Henüz Kemal yerine iade edilmediği gibi Kastamonu valisi olup hareketi milliyeden dolayı tevkif olunan İbrahim Bey bile yerine iade edilmedi. Arkadaşımız Erkâharî Edip pek âlâ polis müdüriyeti vazifesini yapabilir. Elhasıl hükûmet bu batî hareketine devam ederse azasından bazılarının tebdili ve belki cümlesinin sukutu zarurî olacaktır, zannediyoruz. Zatı âlîlerinin ve Rauf Beyin Amerika gazetelerinde okunan (e h n t r v v s a n c ç) İngiliz mahafilinde suitesir etmiş ve (f r z s z d r s d l h y) şüphelerini arttırmıştır.

Adam Block'un katî ve samimî ifadesine nazaran İngilizler Türkiyenin işgali için hiçbir karar vermemiş yalnız malî ve idarî kontrol muhakkak imiş, İngilizler zabîtlerine Türklerle temas eylememeyi emretmişlerdir. Sebebi gûya kandırılmak korkusu imiş Efendim.

Çanakkale Mevkii Müstahkem
Kumandanı Miralay
Şevket

Vasilka, 172.
Şifre

Sivas, 1.11.1919

Burada 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye

Bursa havalisinde Gümülcineli İsmail Beyin tertip ettiği çetelerin halî faaliyetinde olduğu Dersaadetten bildiriliyor. Bunlar tamamen tenkil olundu mu? Vilâyet dahilinde hareketi millîye aleyhinde hiçbir tohumu fesat bırakılmayacağı müsellem olan fatanet ve himmeti âlîlerinden muntazardır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 173.

*Şifre
Müstaceldir*

Amasya, 24.10.1919

Ankarada Yirminci Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut Beyefendiye

Harbiye Nazırının vali hakkındaki son ısrarlarına da tarafımızdan atideki cevap verilmiştir. Her halde zatı âlileri gibi muhterem ve kıymetli bir arkadaşımızın teessürünü mucip olmak istemeyiz. Ve bunun için mümkün olan her türlü teşebbüsât dahi tabiidir. Hükûmeti hazırayı en çok müşkül vaziyette bırakan ve her hükûmeti bırakabilecek olan ve zaten bizim de vahdeti milliyemize münafi bulunan tarz, ahalinin hiçbir programa tâbi değilmiş gibi ayrı, ayrı hükûmete karşı mutalebatta bulunmasıdır. Çünkü hükûmet bir heyetle anlaşmanın kolayını bulabilir. Fakat her vilâyetle ayrı ayrı anlaşmak müstahıldır. Bu takdirde istifa etmekten başka çare bulamaz. Hükûmeti hazıra ufak bir tazyik karşısında çekilmeğe mütemayildir. Gelecek hükûmetin kimlerden teşekkül edeceği ve ne hattı hareket takip edeceği meşkûttür. Binaenaleyh maksada emniyetle vâsil oluncaya kadar icap ederse biraz da fedakârlık yapmak zaruridir.

Her halde Ankara vaziyetinin Cemal Paşadan alınacak son cevaba ve arzettiğim nıkati nazara göre hüsnü idare buyurulması müsellem olan dirayet ve vatanperverliğinizden muntazardır Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 174.

Zata mahsustur

Ankaradan, 28.10.1919

K. O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Miralay Şevket Beyden namı Âlilerine gelen tergraf berveçhiatidir:

Adapazarı havalisindeki vak'a hakkında şimdiye kadar istihsal kılınan malûmat berveçhizir arz olunur.

Bu vak'a ile alâkadar Kuvayi Milliye aleyhinde Adapazarı ve civarında mebdel isyanı ile bundan ne suretle istifade olunacağı hakkında "zâtı şahane, Ferit Paşa, Adil Bey ve Sait Molla ile Ali Kemalden mürekkep grubun tavassuratını havi mektup kurye ile Sivas'a yola çıkıyor." ayrıca yola çıkarıldığını arzedeceğiz. Ada tahkikatı devam ediyor.

1 — Bundan iki mah mukaddem Amasyadan Adapazarına gelen Çerkez Hikmet namında bir zat İzmit ve civarında ve Adapazarı havalisinde ötedenberi kendisine ve ailesine muhalif Sait Bey ve sairinin orada Kuvayi Milliye teşkilâtını kabul ve tatbik ettiklerini ve umum bu havali halkının Kuvayi Milliye'ye iltihak ettiklerine dair telgraf çektiklerini haber alır. Bu parti aynı zamanda kuvayi Milliye teşkilâtına istinat ile muhalif tarafa biraz nümayiş yaparlar. Hikmet Bey partisi kendisinin Amasyadan geldiğini ve Mustafa Kemal Paşayı tanıdığını, ancak kendisinin böyle bir teşkilâta mezun olduğunu ileri sürerek muhalefet eder. Hikmet Sivasla muhabere etmek ister. Muhalif taraf ettirmez. Esasen Hikmet, Mahmut Şevket Paşa vak'asından dolayı idama mahkûm olduğundan ve karşındakilerin de İttihat ve Terakki zamanında sahibi mevki ve servet olduklarını bildiğinden bir hissi rekabet ve havf ile Kuvayi Milliye taraftarlarına muhalif bir hareket takibine başlar ve muhalif teşkilât yapar. Bunu hisseden Sait Molla derhal h. g. l. z. l. e. r. e. haber verir ve Hikmeti elde ederler. Hristiyanlar aleyhinde bir isyana teşvik ederler. Bu hususa müteallik evrak elde edildi. Derhal Fransa ve Amerika mümessillerine verildi. Mümessiller bunu kemali ehemmiyetle alıp Fransızlar derhal torpito ile Parise gönderdiler. Harbiye Nazırı Cemal Paşaya da verildi. Hükûmetin azasına emniyet olmadığından yalnız Sadrazama hususî olarak söylendi. Hikmet te dün İstanbul'da idi. Kendisi ile görüşüldü. Hakikat şöyle olarak tespit edildi:

a) Hikmet Kuvayi Milliye'yi kendisi teşkil edemediğinden müteessir.

b) Muhaliflerinin yaptığı bir teşkilâta dahil olmağı küçüklük addediyor.

c) Muhalifleri bu teşkilâtın kuvvet alarak şahsî bir takım menafî temin ediyorlarmış ve tahakküme başlamışlar.

d) Hikmetin muhalifleri veya Kuvayi Milliyeyi temsil edenler ittihatçı imiş.

Karar:

Eğer Sivas Adapazarına ve İzmit'e bir telgraf yazarak derse ki Kuvayi Milliye teşkilâtından bazı eshasın menafîi şahsiyetlerini temine ve ahare tahakküme başladıklarını haber aldık. Bu gayrimeşru hareketi takbih ve reddederiz. Hikmet te badema muhalefet etmeyecek para aldığını ve alet olduğunu (. . . .) reddetti. Bu İngiliz (a d d l l) tertibi şüyu bulduğu için mevkîi file artık konamayacağını zannediyoruz.

Bahri Sefid Mevkîi Mustahkem Kumandanı: Şevket

K. O. 20 K.

Mirliva

Ali Fuat

Vesika, 175.

TAMİM

Tel

Sivas, 31.10.1919

İzmit, Adapazarı, Bursa, Konya, Balıkesir Heyeti
Merkeziyelerine

Kuvayi Milliyyeye mensubiyetlerini iddia eden bazı eshasın menafîi şahsiyetlerini temin maksadiyle hareket ve tahakküm etmek teşebbüsünde bulundukları igitildi. Gayrimeşru ve gayri kanunî hareketin teşkilâtı milliyede yerî yoktur. Bu gibiler hakkında hükümetin kanunu tatbik eyleyeceği muhakkaktır.

Anadolu ve Rumeli Müdafası Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 176.

Şifre
Gayet müstaceldir.

Sivas, 2.11.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Dersaadetten aldığımız malûmatı mevsukaya nazaran Kiraz Hamdi Paşa ile zatı şahanenin bilistişare Müşür Zeki Paşa riyasetinde bir kabine hazırladıkları ve Sadrazam Paşaya istifa etmesini teklif edeceği bildirilmiştir. Buna asla ihtimal vermemekle beraber millet düşmanı ehasın mevkii iktidara gelmesi yüzünden bütün memaliki Osmaniye'nin İstanbul ile sureti kat'iyede kat'ı alâka eylemesi mecburiyetini mucip olacaktır. Sadrazam Paşa Hazretlerinin hiçbir sebep ve behane ile mevkilerini terketmemeleri lüzumu kat'isinin sureti münasibede arz buyurulması istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 177.

Sivas, 2.11.1919

Şifre
Aceledir
Zata mahsustur

Ankara K. O. 20 Kumandanlığına
Erzurumda K. O. 15 Kumandanı Kâzım Kara Bekir
Paşa Hz.
Diyarbakır K. O. 13 Kumandanı Cevdet Beyefendiye
K. O. 3 Kumandanı Salâhaddin Beyefendiye (Tezkere)
Konyada K. O. 12 Kumandanı Fahrettin Beyefendiye
Amasyada Fırka 5 Kafkas Kumandanı Cemil Cahit
Beyefendiye
Torulda Kaymakam Halit Beyefendiye
Fırka 61 Kumandanı Kâzım Beyefendiye
Bursada Fırka 56 Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beye

Mardin'de Beşinci Fırka Kumandanı Kaymakam Kenan Beye

1 — Pek mevsuk bir membaa atfen Dersaadetten bildirildiğine nazaran iki üç gündenberi Müttekait Ferikandan Kiraz Hamdi Paşa mabeyni humayuna giderek saatlerce huzuru şahanede kaldığı ve berveçhiati kararın ittihaz kılındığı:

a) Teşkilâtı milliyeyi imha maksadiyle eski Dördüncü Ordu Müşürü Zeki Paşa riyasetinde bir kabine teşkili, Kiraz Hamdi Paşa harbiye nazırı, Prens Sabahattin hariciye, Tevfik Hamdi dahiliye nazırı, Eşref ve Mahir Sait ve sair zevatın diğer nezaretlere tayini.

b) Zatı şahanenin sadrı hazıra bugünlerde istifa etmesini teklif etmek niyetinde olduğu.

2 — Heyeti Temsiliye tarafından Harbiye Nazırı Cemal Paşa vasıtasıyla sadrazama hiçbir sebep ve behane ile istifa etmemesi telhim kılınmıştır.

3 — Dersaadette Ayandan Müşür Fuat Paşa siyasi işlere müdahale etmemesi hakkında zatı şahaneye maruzatta bulunacaktır.

4 — Temastı bulunulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti heyeti merkezîyelerine lüzumu veçhile ve sureti münasibede malûmat ita buyurulması muvafık olur.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 178.

Sivas, 13.10.1919

Şifre

Zata mahsustur

Dersaadette Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı

Miralay Şevket Beye

Bir buçuk aya kadar mezb'usan intihabı hitam bulup inşaallah meclis küşat olunacaktır. Kuvvei tegriyenin gerek

ecnebi ve gerekse dahili düşmanlara karşı tahtı emniyet ve muhafazada olarak ifayı hizmet eylemesi bugünün şayanı teemmüi ve pek mühim bir meselesidir. Dersaadette bu nokta nazardan dahili vaziyeti nasıl görüyorsunuz? Mütelifin tarafından bir tecavüz ihtimali mevcut olabilir mi? Her iki ihtimale karşı hafi ve celi ne gibi tertibatı tahaffuziye ve tedafüiye ittihazı düşünülmektedir? Zıbta, jandarma, millî ve hafi teşkilât ve askeri vaziyetimiz bugün ne haldedir ve ne yapılmak tasavvur buyurulmaktadır. İş'arını rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 179.

Pangaltı, 20.10.1919

Adet

108

Sivas Üçüncü Kolordu K.

C: 13.10.1919 şifreye:

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine şifre suretidir.

1 — Meb'usanın toplanmasında hiçbir mahzur ve tehlike yoktur. Efkarı umumiye ve hattâ dahili düşmanlar da meb'usların toplanmasında Düveli Mütelifeye gizlice umum meclise karşı herhangi bir hareketlerinin cihanı medeniyete karşı suitesir edeceğine nazaran yapmaları imkân dahilinde değildir. Ancak kuvvei tegriyenin hali hazır salâhiyetinin tevsi sırasında zatı sahanenin meclisi feshetmeğe kalkışması ve muhaliflerin tehlikeli vaziyet almaları ve Düveli Mütelifenin de bundan istifade Zatı Devletleri gibi zevatı marufeye ve başlıca Kuvayi Milliyei âlilerine taarruz etmeğe ic-tisarlari muhtemeldir. Buna karşı da muahedei sulhiyeyi bile imza etmek üzere Meclisi Meb'usanın toplanmasına karar vermesinin ve Kanunu Esasi tadilatının bunlara yaptırılmasının ve Kuvayi Milliye mensup zevatı mühimmenin akti

sulhe kadar ikinci ve dördüncü maddede arzedilen tarzda hareket eylesininin muvafık olacağı düşünülmektedir.

2 — Kuvvei teşriyenin her türlü ihtimale karşı dahili ve harici düşmanlara karşı muhafazasına ancak akti sulhe hattâ Meclisi Mebusanın vazifesini bitirmesine kadar Kuvayı Milliye'nin her kuvvetin fevkinde olarak kemali mehabet ve hamiyetle vazifesine devamı kâfidir! mütalâasındayız.

3 — İstanbulda üç şubemiz vardır. Bunların azası kesirdir. Asker ve jandarma, sivillerin, memurinin kısmı küllisi, kıtaatın hemen kâffesi elde edilmiş, fikri millî tezyit ve Milli Ahrarımızı Kongrece Vahdeti Milliye gibi tek mil millî gruplar ve namuslu zevatı meşhure ve münevvere maksada imale edilmişti. Şimdiye kadar mühim meseilde kendilerine hissettirmeden mütaleaları alınmış velhasıl ekseriya millî hususat ta buradaki heyeti haliyenin taşradaki millî cemiyetlerin aleni vasıtai icraiye ve faaleleri haline getirilmiş ve hali hamiyette de aynı usul ile vazifelerine devam ettirilmekte bulunulmuştur. Hükûmeti sabıka zamanında teşkilâtı bir dereceye kadar ilerletilen ve bilâtefrik bütün islâmlar dahil edilen . . . ikmal edilmesine ve teşkilâtımızın tevsine ayrıca çalışılmakta ve Kuvayı Milliye ilerledikçe aleni teşkilât yapılmakta ve düşünülmektedir. Fakat evvelce arzedilen mütaleattan dolayı berveçhibalâ kuvayı idare edecek heyetin hafi kalması ve Anadoluda sonuna kadar vazifesinde devam edecek olan Kuvayı Milliye'ye istinat ve ayrıca hafi teşkilât yapılmaya kalkışılmasının muvafık olacağı fikrindeyiz. Muhallifleri de payderpey işbu daireye celbeylemek de ahvası âmâlimizdir. Velhasıl her ihtimale karşı zati devletleri, Ali Fuat, Rauf, Refet Paşa ve Beyler gibi Kuvayı Milliye'yi alenen idare edenlerin akti sulhe kadar İstanbul'a ayak basmamaları ve gazetelerde görülen meb'us olmak ve hattâ silki askeriyeye girmek arzularını derhal tekzip ettirerek her kuvvetin fevkinde olarak Kuvayı Milliye'nin büyük vazifesi vataniyesini idarede devam buyurmalarının elzem olduğu kanaatinde bulunduğumuzu arzeyleriz.

Canakkale Mevkii Müstahkem K.

Şirket

Pangaltı, 30.10.1919

Sivasta K. O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur.

1 — Ahmet İzzet Paşa, Sadrazam, Harbiye Nazırı, Erkânıharbiye Reisi, Nafia Nazırı ve programlara bihakkin sadık ve hâdim olan fakat maatteessüf bazı kardeşlerimizin suizannına duçar olan ve sadakatiyle beraber mühim de bir kuvveti bulunan Göz Tabibi Esat Paşa ile ayrıca Rauf Ahmet Bey ve sair zevatla gerek talepleri ve gerek münasebet itibariyle görüştüm. Bütün efkârın ittihat ettiği noktalar berveçhatidir:

a) Meclisi Meb'usanın sureti mutlakada İstanbulda içtiması zarureti mücbirei siyasiye ve mukadderatı memleket icabıdır. Ben de buna inandım. Yalnız Paşa, Rauf, Bekir Sami Beyler İstanbulda gelmemelidir. Çünkü sakıt hükûmet te evvelce Paşanın İstanbulda celbi halinde kendisine kat'iyen ilgilmemesini vakt etmesini İngilizden talep etmiş iken söz vermediler. Son vakayı ise garazlerini tezyit etti. Sadrazam Paşa meclisin İstanbulda huzuru vicdan ile ve kavaidi megrutiyyete muvafık ittihazı karar etmelerini ecamibe karşı söz alarak vadetti. Fakat üç zatın temini mümkün olamayacağından meb'us olurlarsa mezun olarak hariçte kalmaları veyahut meb'us olmayarak daha âli mahbubu kulub kalmaları, vazifelerine devam eylemeleri.

b) Zaten hükûmet aktedilecek muahedede temsili nisbivi ekalliyetlerin hukuku namına kabule mecburdur. Şu halde meclisi millinin ekalliyetlerin de yeniden iştiraki için dağıtılıp tekrar toplanması mahafilce kat'iyetle ümit edildiğinden (a y t n) (h r a . t) kalınması reyinize vabehtedir.

c) Hükûmeti devirmek yeniden eski soydan getirmek için İngiliz yardakçıları çok çalışıyor. Hükûmet hakikaten hüsnünivet sahibi ve müstağnidir; binaenaleyh istifası halinde muhaliflerin mevki iktidara geçmesi muhakkaktır. Şu halde umumen (.)

2 — İntihabatta en güzide insanları çıkarmak, lekeli veya maruf İttihatçılar ihmal olunmak, mümkün mertebe sosyalist birkaç temiz Hürriyet ve İtilâfçı ilâ... çıkarmak ve İntihabatta bunların gürültülerini haklı gösterecek tazyik ve müdahaleler göstermemek,

3 — Hükûmeti müşkülâta düşürmemek,

4 — Bize zararı dokunacakları her suretle temin ederek elde etmek istiyorum. Her taraf da bunu bana tavsiye ediyor. Meselâ Refi Cevat ve sosyalistler gibi, hürmet. İmza: Vaaif

Çanakkale Mevkii Müstahkem K
Miralay
Şevket

Vesika, 181.

Sivaa, 1.11.1919

Şifre

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

C: 20.10.1919 tarih 108/812 numaraya.

1 — Meb'usanın Dersaadette içtimai tamamen tehlikeli ve mahzurludur. Çünkü mukadderatı millet ve memleket hakkında söz söyleyecek meb'usların emniyeti mutlaka olan bir mahalde içtimaları şarttır. Halbuki ahalisine alelade bir miting yapmağa bile müsaade olunmıyan, camilerinde tazallümü hale mecbur olan bir şehirde bhusus İngilizlerin her türlü tesiri altında olan İstanbulda hür bir Meclisi Meb'usanın in'ikadı adimülümân görülmektedir. Avrupalılar milletimizi meşrutiyeti müdrik ve reşit bir millet olarak tanımış olsalardı o zaman Meclisi Milliye karşı bir tecavüz ve taarruz belki memul bulunmazdı. Halbuki İtilâf Devletleri milletimizi insan yerine saymamakta, mütarekedenberi envai haksikenliklerle, Türke karşı verilen aht ve sözün tutulmamasını bir namussuzluk addetmediklerini fiilen ispat etmektedirler. Vakıâ haricte içtimanın birtakım propagandalara yol açacağı bedihidir. Fakat bunu yapacaklar başta Venizelos olmak üzere heyeti meb'usanın emin bir mahalde itihazı mukarreratından endigenak olan İtilâfçılar olacaktır.

Buna mukabil hariçte içtima ile millet, makarn hilâfet ve tahtı saltanatı tahtı tehlikede addeylediğini ve oradaki işgali asla kabul eylemediğini ve tanımadığını bütün efkârı umumiyei cihana ve âlemi islâma filen göstermiş ve protesto eylemiş olacaktır. Bu bapta vaki olan müracaat üzerine Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine müdellelen ve muvassalan vaki olan cevabî iş'aratımız hututu mühimmesinin hulâsası berveçh'âtidir:

a) Düşman donanma topları tesirinde, kuvayi işgaliyesi ayakları altında, polis ve jandarmanın müsterek müdahale ve tahakkümü içinde, matbuatı düşmanların kontrolu altında, kabine erkânına varıncaya kadar giren çıkanlar düşman murakabe ve teftiş ve mümanecati karşısında bulunan payitahtı saltanatı seniye tam manasile bugün mahsurdur. Hakimiyeti Osmaniye burada manen ve filen gayricaridir. Buna Rum, Ermenilerin vaziyeti isyaniyelerini ilâve edersek İstanbulda Millet Meclisinin emin olamayacağını, iş göremeyeceğini anlamakta tereddüt edilmez.

b) Birkaç kişinin şahıslarına vaki olacak ecnebi taarruzu, aynı ruh ve kanaatte bulunan diğer meb'usana da vaki olabileceği muhakkaktır. Hattâ tekmil meclisin aynı akibete uğramayacağına dair bizi temin edecek elimizde hiçbir şey yoktur. Hüsnüzan, tehlikenin bertaraf edilmesine kâfi gelmez.

c) Bazı nazırların gidip gelmesi veya komiser bırakması mümkündür. Esasen mukadderatı meşkûk olan İstanbul, mukadderatı malûm ve emin bir mahalden kurtarılabilir. Venizelos'un Selânikte kuvayi icraiyei bile teşkil eylemesi Atınayı tahlis etmiş ve hiçbir vakit payitahtın nakli manasını tazammun eylememiştir.

d) Zatı padişahının makarn hilâfetleri İstanbul olmak itibariyle sırf milleti temâil eden heyetin tağrada toplanmış bulunması iştirak manasını tazammun edemez. Zatı humayun küşat için arzu ederlerse bir vekil de tayin buyurabilirler.

e) Firakı sairei siyasiyemizden bir kısmının harici istememeleri Kuvayi Milliye tesirinde kalmak endişesinden ibarettir. Halbuki asıl milletin mümessilleri olarak kısmı azîmi meb'usan da ecnebi tesirinde kalmamak için taşraı ist-

mektedirler. Ekseriyeti kahirde nerede ise nisap oradadır. Fazla zan ve tereddüde düşecek bu kabil meb'usların menafii mülk ve millet namına istifa eylemeleri de memul ve muntazardır.

2 — Meclisi Meb'usan var iken ayrıca bir kuvvet milliyenin hali faaliyette olması menafii memlekete muzır olur. Meclis Dersaadette içtima ettiği faraziyesine göre tahtı tesirde bulunacak meb'usların menafii memlekete mugayir bir karar tasdik eyledikleri halde, tahtadaki Kuvayi Milliye bunu tabii tanımayacak ve bu suretle milletin kendi vekillerine karşı isyan etmiş bulunması gibi garip ve mantıksız bir şekil hâsıl olacaktır. Vatanımızın tahlisi ancak meşru bir tarzda mümkündür. Bu ise milletin istiklâli, vatanın tamamisini gaye edinmiş zevatın bilâistiana meb'us olması ve sarfı mesai eylemesi ile kabildir. Bugün vatan ve millete yapılacak en son ve büyük iyilik memleketi kurtarmağa azmetmiş eşhasın emin bir mahalde, meşru bir vaziyette meclisi milliye girmelerine sarfı mesai etmektir. Bunu bilhassa Dersaadette sizler gibi hamiyetli, münevver rüfekaımızdan bekleriz.

3 — Teşkilâtımızın tevsi ve tarsini hususundaki mesai cemileleri şayanı fahrü şükrandır. Vaziyetin hâsıl eylediği fırsat pek büyüktür. Bundan istifade sarılmaz, yılmaz, kuvvetli temiz bir milli teşkilâtın Dersaadette kökleşmesi hayati bir meseledir. Harekâtı milliyeyi idare edenler ve bizler gibi sevki talihle bunun resikârında bulunmak mazhariyeti ilâhiyesine nâil olanlar hakkındaki fikrinize bi-dayette cümleten iştirak edilmekte idi. Yalnız, vakayin doğurduğu vaziyeti ahire Heyeti Temsiliyenin bu kanaatin muhik olarak tamamen değiştirmiştir. Akti sulhe kadar İstanbulu ayak basmamak değil bizim için hatta yukarda arz eylediğimiz veçhile bütün millet vekilleri için nazarı dükkate alınacak bir meseledir. Fâkat bir ferdi millet olarak meb'us olmak ve mecliste ayrı ruh ve kanaatin hâkim olmasına çalışmak hakimiyeti milliye ve istiklâli vatan için iktisafı şemarat olunacak bir zamanda azami gayret ve fedakârlığı sarfeylemek bugün için Heyetimizce farzı ayn telâkki olunmaktadır. Bunda yegâne saik endişesi vatan ve istikbali millettir. Çünkü Heyeti Temsiliye yukarda arzettiğimiz veçhile meclisi millinin fevkinde bir kuvvet tanıma-

makta ve bunu vatan için tehlike addeylemektedir. Binaenaleyh hal böyle iken yine âcizler ile Rauf Beyefendi ve Refet Beyin ve daha kimler varsa bu zevatın seyirci mevkünde kalması behemehal arzu buyuruluyor ve hassaten selâmeti millet bu noktada görülüyorsa icabı teemmül olunmak üzere esbaba mucibesıyla iş'arını hassaten rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 182.

Şifre

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

Cı 30.10.1919 tarih 230 numaralı şifre:

1 — Vâsıf Beyefendiye: a) Görüşüldüğü iş'ar buyurulan zevattan Rauf Ahmet ve Ferit Beylerin İstanbulun ancak İstanbuldan kurtulacağı fikrinde bulunduklarını zannederiz. Ahmet İzzet Paşa Hazretleri de esasen harekâtı milliyenin de İstanbulda katliama sebep olabileceği zannında idi. Sözlerinin mesnu olması evelenirde bu itikatlarının tebeddül edip etmediğini bilmekle kaimdir. Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine gelince, müşarünileyhin de müte-reddit olduğu meçhulünüz değildir. Abuk Paşa da aynı evsaf ve haleti ruhiyededir. Göz Tabibi Esat Paşa hakkında ise kat'i bir fikrim yoktur. Yalnız kendisini yakından tanıyan bir kısım rüfekaımız bu zatı son derece mahdudülfikir, pek fazla harisi şân ve şöhrat gösteriyorlar. Velhasıl azim ve fikirlerinde istikrar ve isabet mevcut olmayan ve İstanbulda düşman tazyiki altında düşünen rical ve zevatı müsar ve mumailleyhimin nasayihî şayanı tetkiktir. Tekraren arz edelim ki, Meclisi Meb'usanın her noktası nazardan şayanı emniyet bir mahalde toplanması, şartı evel ve esastır. İstanbulda emniyet olmadığını ve olamayacağını gerek Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine ve gerekse Ahmet İzzet Paşa Hazretlerine mufassalan ve hattâ Şevket Bey biraderimize de telhisen izah ettik zannederiz. Vakıa birçok me-hazir gayrikabili inkârdır. Fakat zarureti kat'iye karşısında

bunların ne dereceye kadar nazarı dikkat ve hesaba alınması lâzımlı olduğunu efkârı selîme ve muhakemeî mantıkîyenize havale ederiz. Asıl gayanı istiğrap nokta malûmül-esamî üç kişiyi teminde izharı aczeden hükûmetin diğer meb'usları nasıl vikaye edebileceği meselesidir. Bizde yavaş yavaş hâsıl olmağa başlayan fikir ve kanaat maalesef ecnebiler değil belki onlardan ziyade hükûmet ricallı hazırası ile, zevatı saireden bazıların marûları üç kişiyi mahzurlu addeylemekte olmalarıdır. Hakkımızda salîfen gayrikanunî, gayri meşru ittihaz kılınmış mukarrerat ve evamirin el'an tashihî cihetine gidilmemiş olması da bu fikir ve kanaatimizi takviye eylemektedir. Maahaza meclisin mahallî içtiması hakkındaki mütaleat Heyeti Temsiliyenin efkârı olup bu bapta heyeti merkeziye vasıtasıyla efkâr umumîyei millet istimzaç edilmekte bulunduğundan muhassalâ efkârı ve bundan tevellüt edecek karara göre hareket tabîdîr. Siz de pek iyi biliyorsunuz ki bütün gayret ve mesaimiz hükûmeti hazırayı, mevkiinde tutmak, onu haricen ve dahilen kuvvetli kılmaktır. Aksi hatırımdan geçmedi.

b) Temsili nisbinin kabulü zarureti karşısında meclisin dağıtılmasını şimdiden düşünen bir muhitte ve avamîl tahtı tesirinde Meclîsî Meb'usanın içtimada beyanı mazeret edeceği de tabîî görülmek ıktiza eder zannındayız. Temsili nisbiyi bizim esasatımızın dördüncü maddesi kabul etmediğinden bizim prensiplerimizi müdafaa edecek meb'usların evleviyetle dağıtılacağı meydandadır.

c) Hükûmetin hüsnüniyetinden şüphe etmek istemeyiz. Ve dileriz ki icraatı ile bizim bu arzumuzu tarsin ve takviye eylesin. Fakat müstağni bulunduğuy kaydından bir şey anlayamadık. Gaye müttehidin ve müttefikin bu vatana hakikî hizmet etmek midir, yoksa müşkül zamanlarda bizi yalnız bırakmak mıdır? Bunun şimdiden tavazzuh eylemesi lâzımdır. Muhaliflerin mevkiî istidara geçmesinden korkmak faide vermez. Binaenaleyh bundan dolayı teb'dilî meslek ve meşrep edilemez.

2 — İntihabat hakkında tuttuğumuz mesleki bitarafî birlikte çalıştığınız için sizce malûmdur. Arzı hürmet ederiz.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 183.

Harbiye, 6.11.1919

Şifre mablûlû
Müstacel 193/31

Sivasta K. O. 3 K.

Heyeti Temsiliyeye: Meclisi Millinin hariçte içtima mehazirini arzetmiştim. Tabii o mehazir meyanında imkânı içtima da nazarı dikkatinize arzedilmüştü. Malûmu âlileri olan mehaziri siyasiye var. Saniyen mehaziri idariye var. Salisen de imkânı içtima yoktur. Çünkü meb'usların büyük bir kısmı bu fikre taraftar olsa da ehemmiyetli bir kısmı da muhalif olacak ve kanuna ve mehaziri siyasiye ve idariyeye istinaden İstanbulda içtimaı muşsrar istiyecektir.

Hükûmet ve âyan da umumen bilâistisna bu fikirdedir. O halde hariçte kim ve ne şekilde içtima edebilir. Malûmu âlileridir ki meclisin serbestisini temin endişesi de benim en çok yüreğimi sızlatıyor. Fakat zaruret hisse hâkim oluyor. Pek istirham ederim, bu bapta muvafık cevabınızı kabineye âcilen iş'ar buyurunuz. Japon Rıza Bey ile pek yakında iyi haberler ile size mülâki olacağım. Rauf Bey isterse Haşim Beyi de alayım. Sulh ve Selâmeti tamamen kazandık demektir. Millî Türk keza bizim. Millî Ahran yıkıyoruz. Millî kongre yola gelecek. Cümleye derin hürmet. Vasıf

6.11.1919 tarih ve 73 numaralıdır.

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 184.

Pangaltı, 19.11.1919

Sivasta K. O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Meb'usanın İstanbulda içtimaında meb'usların dermeyan edeceği efkâr dolayısıyla hiçbir tehlike mutasavver değildir. Meb'usandan en müfritini sulh meselesi mevzuu-bahs oldukça hükûmeti Ermenistan teşkilinden, Arabistana istiklâl vermekten, Iraktan feragat etmekten, Anadolu

menatıkı nüfuz tefrikinden tahzir edecek diyelim. İngiltere, Fransa, Italyayı gücendirmek lâzımgelen bu mütaleat İstanbul gazetelerinin dahi hükûmetin salâhiyetler, me'sul ağzları tarafından yüzlerce defa söylenmiş ve söylenmekte bulunmuştur. Bilâmuhaberat tasavvurat vadiinde kaldığıma düşmanlarımızın kimseyi düşünmediklerini söylemekten menetmiyecekleri münakaşaya bile değmez. Fakat yine bilfarz Arabistanın mutlaka bizden ayrılması konferansa takarrür ederse hükûmetimize vaki olacak böyle bir teklifi hükûmet ya kabul veya muhalefetin kuvvei teyidiyesini hazırlayarak reddedecektir. Padişah, Avrupa muhalefet tarafını iltizam etmeyip uyusmak cihetini ihtiyar eder ve meclis buna karşı giderse meclis ister burada ister Anadolu'da olsun Padişah anı fesheyle, fikrine muvafık bir kabineyi resikâra getirir ve Kuvayı Milliye ile hemfikir olan meclis padişaha karşı ilân husumet eylerse Anadolu kimin arkasından gider. Sulhu iltizam eyliyen halife ile mi (m y y s y v r a s d s b a l y n h a v r n h) olsun halen kendisini fedakârlığa mecbur tutan kuvayı milliyeye mi tâbi olsun. Bunu iyice tartıp ana göre hareket zarurî olacağına ve takdirde çıkacağı muhik bulunduğuna nazaran meclisi Anadolu'da toplamak fikrinden feragat bir farizai vataniyedir fikrindeyiz. Arzu hürmet eyleriz.

Kara Vasıf

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay
Şevket

Vesika, 185.

Şifre
Zata mabustur
Gayet müstaceldir

Sivas, 29.10.1919

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım
Kara Bekir Paşa Hazretlerine
Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa
Hazretlerine
Diyarbakirde On Üçüncü Kolordu Kumandanı Cevdet
Beyefendiye
Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı Fahri Beyefendiye
Meclisi Meb'usanın mahalli içtiması, badeliçtimsa He-
yeti Temsiliye ve teşkilâtı miliyenin alacağı şekil ve tarz

faaliyeti, Paris Sulh Konferansının hakkımızda müspet veya menfi bir karar vermesi haline karşı tarzı hareket gibi mühim mukarrerat hakkında 15, 13, 12, 20 ve 3 üncü Kolordu Kumandanlarıyla müdavelei efkâr edilmesi görüşülmüştür. Sizce bir mahzur görülmediği takdirde muntakai âlilerini teftiş bahanesiyle merkezden ayrılarak teşrinisaninin yedisi ile onuncu günü arasında Sivas'ta bulunmak üzere hareketinizin iş'arını rica ederiz. (Yalnız Cevat Bey'e; vaziyet ahîreden dolayı Diyaribekirden ayrılmak imkânı mevcut olmadığı takdirde Erkânıharbiye Reisinizin gönderilmesi reyî âlilerine menuttur). Telgrafın vâsıl olduğunun iş'arı müstehamdır.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 186.

Şifre

Sivas, 8.11.1919

K. O. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Fuat Paşa geldi. Gözlerinizden öper. Hasretle hareketiniz haberine muntazırız. Yeni ve pek mühim bir vaziyet karşındayız. Cümleten takdimi hürmet ederiz.

Mustafa Kemal

Şifre

Sivas, 8.11.1919

Edimode Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Balıkesirde Kumandan Yusuf İzzet Paşa Hazretlerine

Bandırmada Fırka Kumandanı Kâzım Beyefendiye

Bursada Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye

Diyaribekirde K. O. 13 Kumandanı Cevdet Beyefendiye

Halit Beyefendiye

Berayı müzakere Ali Fuat Paşa Sıvas'a geldi. Kâzım Kara Bekir Paşa geliyor. Zatı âlilerini budiyeti mesafeden ve muntakanızın ehemmiyetinden naşi davete cesaret ede-

medik, görüşeceğimiz hususatı birer, birer zatı âlinize de arz ederek kıymettar mütaleanızı istifsar edeceğiz. Cümleten arzı hürmet ederiz. Kardeşim.

Heyeti Temaliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 187.

Kara Hasan Oğlumuza

Selâm eder gözlerinden öpürim. Millet ve devlet için en mühim vazife inzibat olduğu cümlece malûmdur. Zira nerede asayiş berkemal olursa adaleti islâmiye oradadır. Senin ile Savaştepeyi çevirdiğimiz zaman cuma namazı kılmayan Çerkezlerden birçoklarını gördük ne hal ile gezdiğini bil. İşte Koca Süleyman mahsulü bugün kıyam eden müslümanlar fırkası Muhammediyeden başka fırkaların umuma lânet ederek sevgili padişahımızın hilâfeti başına toplanarak ittihatçı ve farmason mel'unların on senedenberi bu muazzam hükûmeti islâmiyeyi çetecilik ve haydutlukla ne hallere getirdiklerini en âdil akıl sahibi anlar. Ve bunlara lânet eder. Cümle nazî eşkiya diyerek ne şiddetli hallere koydular. Hakkınızda istinal ettikleri kuvveti unutma. Şüheda evlâtları, kadınları ot, toprak yedikleri vakit, açlıkla şehit ettikleri vakit onların hanesinde hükûmet memurları ve şube hainleri helvalar, kuzu ziyafetleri ve ahallî üç yüz kuruşa bir arşın basma aldıkları vakit kendilerinin evinde Musevî Nesim ve sairinin rüşvet olarak aldıkları kumaşlar denklemini haneleri için idi oğlum. Bunları Cenabı Hakka hesap verecek olan beş vakit namazı kılanları muhakeme siyle hüküm vermek isterim bunun için o koca, . . . rahmana secde etmiyen Suphi ve Kara İbrahim ve Con Mehmetlerin ve sairinin fikri fasidelerine kapılmayarak bu katil, hain guruhundan hükûmette ve sair mahalde bulduklarına aman verme, malları size helâldir. Müftüye müracaat et doğru fetvasını al. Bunlardan daha eşet müslümanlar için bir fert yâr olmamıştır. Rica ederim müslümanların kiblegâhı olan Kâbei muazzamadan ve huzuru hazreti risaletpenah efendimiz hazretlerinden, mukaddesatı diniyemizden bizi mahrum eden Çanakkale Boğazında milletin islâm evlâtları

rını denize dökeni ve Kafkas dağlarında, Arabistan çölle-
rinde, Acemistanda ve Yanya ve Romanya dağlarında helak
eden ve bugün İstanbulda yüz bin islâm kadınlarını ve kız-
larını vesika verip fahiş eden bu conlar farmason değil-
dir de kimdir. Allah ve resulullah aşkına müslüman ve dini
Muhammedî kardeşlerimiz furkai naciyei Muhammediden
başka bir fırka bizim için kat'iyyen caiz olamaz. Bu mel'un-
lardan bu belde-i islâm halifemizin başına toplanarak bun-
ları defedelim. Adil olan şeriatimizin ahkâmına göre kul ve
hükümet sahibi olalım. İşte bunlar olmak için senin beş
vakit namaz kılan silâhşor büyük Türklerin ve müslüman-
ların gayretlerine mütevakıftır. Bu hâlinin kırk günden-
beri benim ve arkadaşların müslümanların mahvına tam iki
kolordunun topları ve mitralyözları kırk dört saat şiddetli
muharebe ettikleri iki şehit ve iki mecruhtur. Ziyade yap-
mayarak Cenabı Hak lütfü keremini ruhaniyeti hazretî ri-
saletpenahi ve bayrağın duasıyla kendileri münhedim ve
yedi yüzü mütecaviz asker de ellerinden alınıp memleket-
lerine gönderilmiştir. Oralarda da bu mel'unların cebren
topladıkları masum askercikleri toplayarak memleketlerine
gönderiniz. Hükûmette bu mel'unlardan bırakmayın. Hele
jandarma zabitlerinden kuyruğu keşik namzetler denilen
kazları hemen gebertiniz; bu yoldaki müslümanların ittifak
ettiklerine dair hilâfete telgraf yazdır. Gayretli müslüman
mahsulü Cenabı Hak muinimiz olsun. Âmin bihürmeti sey-
yidül mürselîn.

30 Teşrinisani 1919

Bunun aksini zinhar işleme oğlum sora milletin huzu-
runda hesap vereceksin.

Izmit Mutasarrıfı Sabıkı ve Muhammedî
Fırkası Kumandanı
Abmet Anzerer

Diğer mektup

Orada bazı İttihatçı Cerkezler vardır. Zinhar bunların
size söyleyeceği ifade-i kâzibelerine kat'iyyen sem'i itibar et-
me; diğer size yazdığım uzun mektuptaki hakikati anlatıp
biri-birinizden ayrılmayacağınıza ve bu dünü devlete ve pa-
dışahımızın uğrunda fedai can edeceğimize birleşerek bun-
lara sen riyaset et veyahut ulemadan birini reis yap. Her-

halde oradaki halkın huzur ve rahatına son derecede dikkat ediniz oğlum. İcrat ve muvafakiyetinize dair telgraflarınızı Kirmasti ve Karacabey ve Bursa cihetlerinde intizar ederim.

Abmet Anzavur

Vesika, 188.

hafi, mühim,

MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ TEŞKİLAT NİZAMNAMESİNE LAHIKTIR (1)

Yalnız alâkadarana mahsus ve mahremdir

1 — İstiklallerini muhafaza uğrunda teşekkül ve taazzuv etmiş olan millî kuvvetler her türlü müdahale ve tecavüzden masumdur. Devlet ve milletin mukadderatında iradei milliye âmil ve hâkimdir. Ordu makâmı muallâyı hilâfetin masuniyetini dahi kâfil olan işbu iradei milliyenin tâbi ve hâdimidir.

2 — Ordu bir tecavüz vukuunda plânına tevfiқан hareketini idare edeceğinden ayrıca berveçhâtı teşkilât yapılır.

3 — Teşkilâtı milliyemizle ordu arasındaki irtibatı Heyeti Temsiliye muhafaza eder. Ancak bir tehlike anında her merkez mücavirinde bulunan kû'a kumandanlarıyla dahi irtibatla bulunur.

Millî müfrezeler

4 — Millî müfrezeler Müdafaaî Hukuk Cemiyetinin Heyeti İdare ve Heyeti Merkeziyeleri tarafından teşkil olunur. Bu hususta icap eden muaveneti ahzı asker rüesası ve muntaka kumandanları ifa ederler. Bu teşkilâtta atıdaki hususat nazarı dikkate alınır:

- a) Anasırı gayrimüslimenin kesreti;
- b) Harekâtı ihtilâliyede mahsûs kuvvetleri;
- c) Sırf soygunculuk ve intikamcılık ve sair gibi esbap ile ikâa cinayat ve icrayı şekavet eyleyen müslim ve gayri müslim çetelerin azlığı ve çokluğu.

5 — Millî müfrezeler sabit ve seyyar olmak üzere iki

türlüdür. Umumiyetle mücadele ve emniyet ve asayiş termin ve idame icabında ordunun harekâtını teshil maksadıyla seyyar müfrezeler teşkil olunur. Bundan başka eşkıyanın taaruzundan ve anasırı gayrimüslimenin ihtilâl ve tecavüzünden kasaba ve köyleri muhafaza ve müdafaa için mahalle, köy ve muntakalarda sabit müfrezeler vücude getirilir.

6 — Seyyar müfrezeler silâh altında ifayı vazife eden cfrattan maada bütün milletin eli silâh tutan gençlerinden teşkil olunur. Bir tehlike anında vukubulacak davet üzerine orduyu seferber edecek olanlar orduya iltihak eder.

Mütebaki kuvvet mahalli tehâşelere karşı olup bunlara lüzumunda makinelî tüfek ve top dahi ihhak onulur. Efradın muharebe görmüş olması müreccaktır. Amir zaptı rapta kadir ve meharetlî ve müfrezeler şekavetkâr bir kuvvet olmayıp selâmeti mülkü millete vakfî hizmet ve hayat etmiş kanaatkâr, hamîyetperver zevattan mürekkep olmalıdır. Müfrezelerin teşkili ve emri kumanda ve idaresi tıpkı askerî manga, takım ve bölük gibidir.

Mükâfat, mücazâtı dahi tıpkı askerlîkteki gibi olur.

7 — Müfrezeler yalnız kendi muntakalarında değil ledel-icab mücavir muntaka müfrezeleriyle tevhidî mesai için diğer muntakalara da geçerler.

Bu vazaif mahallî heyetî idare ve merkeziyelerin emriyle olur. Ancak ahvalî mühimmede müfrezeler kendiliklerinden muavenete koşmakla mükelleftirler. Yalnız bu halde mensup oldukları heyetî idare ve merkezleri haberdar ederler. Mühim görülen mevaki icabında bir kî'at askerîye dahi kuvvetüzzahr olarak gönderilir.

8 — Vilâyet heyetî merkeziyeleriyle Heyetî Temsiliye, lüzum gördüğü muntakaların müfrezelerini muhatârada bulunan herhangi bir mücavir muntakaya sevk ve cemi ile ifayı vazifeye davet edebilir. Bu halde muntakalar kendilerine mensup müfrezelerin noksanlarını ikmal ve sevk etmekle mükelleftir.

9 — Sabit müfrezeler, seyyar müfrezeleri teşkil edenlerden maadasından teşekkül eder ve bunlar tarafından lüzum görülen köylerde, nahiyeelerde; kasabalarda kasaba ve gehirlerin her maahlesinde müdafaa tertibatı yapılarak hi-

ristiyanların katliam yapmak ve asayiş ihlâl gibi mel'unca maksatlarına ve eşkiya çetelerinin taarruz ve cinayetlerine karşı tedabir alınır.

10 — Sabit ve seyyar millî müfrezelere muktazi esliha-i mütenevvianın temini tedariki mühimdir. Eşkiyadan alınan silâhlar, zenginler tarafından para, tedariki mümkün olan tüfek, rovelver, bomba teslihata medar olabilir. Bu hususta ordunun dahi muaveneti talep olunur. Hayatlarını ve işlerini temin dahi aynı tarzda olur.

11 — Her nevi fazla esliha, mühimmat ve malzeme münasip mahallere depo edilir. Ecanip eline, düşman yedine geçmesi melhuz depolar muhataralı mıntakalarda hafiyen nakil veya mecburiyet anında, yağma halinde kaldırılıp emin mahallere depo edilir veyahut muhataralı mıntaka larda ahaliye tevzi edilir.

12 — Esliha daima milletin malı ve zıyası hazinesi milletin zararı demek olduğundan esliha tevziatı kıtaatı askeri-yedeki usule tevfiikan icra olunacağı gibi seyyar ve sabit müfrezeler tevziatta kefaletle ve muntazam numara tahtında kuyut ile müfreze âmirlerinin mes'uliyeti tahtında icra olunur.

13 — Millî müfrezeleri teşkil edecek her fert Kurânı azimüggan üzerine el basarak tahlif olunur.

14 — Müfrezelerin sıhhiye umuru için evvelce askerlikte ders görmüş olanlardan istifade olunmalıdır. İcap eden silâh ve sargı takımları ordudan talep olunur.

15 — İşbu lâhika bir talimatname mahiyetinde olup mahallin icap ve şeraitine tevfiikan tatbik olunur.

Vesika, 189.

Sivas, 5.11.1919

Şifre

*Seryaver Salib Bey tarafından
küşat olunacaktır*

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Atıdaki hususat, mahza zatı devletleri kabinede Heyeti Temsilîyemiz muraahhası bulunmaları itibariyle arz ve

istefsa kılınır. Ahmet Fevzi Paşa Riyasetinde Mahkemei Temyiz Azasından Cafer İlhami ve Fetva Emni Hasan Efendilerden mürekkep bir heyetin Ankara, Sivas, Erzurum vilâyetlerine izam edilmiş olduklarına dair Heyeti Temsiliye, tarafı devletlenirden haberdar edilmemiştir. Bu heyetin maksadı izamı ve bilhassa Fetva Emni ile Kâmil Paşa Kabinesi zamanında polis müdürü olan zevatın böyle bir heyetteki hikmeti vücutları anlaşılamamıştır. Daha bu gibi heyetler izam olunmuş veya olunacak mıdır? Tenvir buyurul-maklıgımızı istirham ederiz.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 190.

Bahıâli, 8.11.1919

Gayet aceledir

Adet

6084

Sivasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

"Dahiliye Nazırının şüphe celbedebilecek tarzdeki muamelelerine nazarı dikkatinizi celbe lüzum görürüz" fıkrasından maksat ne olduğu anlaşılamadı. Burasının açilen, muvazzahan iş'arı.

Harbiye Nazırı

Cemal

Vesika, 191.

Harbiyeden, 9.11.1919

Numara 325

Sivasta K. O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 — İntihabatın dairei selâmette cereyanı ve Meclisi Meb'usanın İstanbulda toplanması ve teşkilâtı milliye namına umuru hükûmete müdahale edilmemesi hakkında hükû-

metin tarafınıza evel ve âhur vaki olan tebligatı kat'îdir. Nereelerde ne yolda müdahalât vaki olduğu istisrar olunmakta ise de müdahalâtı vakıa misal iradına ihtiyac göstermeyecek derecede aşikâr ve müteaddit telgrafnamelerinizde dermeyeran olunan metalibin de aynı mahiyette olduğu derkârdır. Hükûmet beyannamesinde tespit ve ilân edilen bitarafıktan ayrılmıyacağı cihetle teşkilâtı milliyeye muhalif içtihatla bulunanların tazyik ve tecziyesi cihetine gidemez. Fakat bunlar meyanında bir takım kimselerin muhalifi kanun ef'ale cür'et edecekleri sabit olursa haklarında lâzımgelen muamele kanuniyeyi de bilâ tereddüt tatbik eder. Maa-haza teşkilâtı milliyeye mensup olanların müdahalâtına nihayet verilemediği halde yalnız muhaliflerle uğraşmak hükûmetin tahtı tesir ve nüfuzda olduğuna delâlet edeceğinden, eveliminde teşkilâtı milliyenin itilâfı vaki mucibince kabineye tamamen itimat ve icraatı hükûmete inkıyat eylemesi zaruridir. Zaten bu maksat temin olunmadıkça ve memlekette yalnız bir hükûmet mevcut olduğuna kanaat husule gelmedikçe Sulh Konferansına davet olunmaktığımız mümkünattan değildir. Düvelî Mütelif mümessillerinin beyanatı da bunu müeyyittir. Şimdiki hal bir müddetçik daha devam edecek olursa heyetü vükelânın çekileceği muhakkaktır.

2 — Kabinenin fikrini berveçhübâlâ arzederim Efendim.

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 192.

Sivas, 12/13.11.1919

Şifre
Müstacel
Seryaver Salib Bey tarafından
Açılacaktır

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hiazretlerine

C: 9/11.1919 tarih ve 325 numara.

Teşkilâtı milliyenin memleket ve millet için hayat ve memnat meselesi olduğu pek muhik olarak hükûmeti seniyece de tasdik ve kabul buyurulmuş ve hattâ Meclisi Millinin iç-

timandan sonra dahi beka ve devamı arzusu ile endişei vatanı matuf hissiyatı milliyetperverane ve ekfârı saâbe ve durbinane izhar kılınmıştır.

İntihabat mücadelesi o derece serbest cereyan etmektedir ki en müterakki ve medenî memleketlerde bile bu suretle müdahalesiz bir intihap vaki olmamıştır zannındayım. Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin ve Heyeti Temsiliyemizin gayrimüessir bir tesir ve müdahalesi alınmıştır ve alınacaktır. Her şahıs namzetliğini kendisi vazetmektedir.

Meclisi Meb'usan hakkındaki mütaleatımızı arzettiğimiz. Bu mütaleanın kabul ve ademî kabulünde bittabi hükûmet tamamen serbesttir. Heyeti merkezîyeler vastasıyla ekfârı umumîyeyi milletin istinzaç kıldığını ve neticesinin arz edileceği evvelce bildirilmiştir. Bundan sonra da hükûmeti seniyece kararında sebat etmek veya etmemek yine hükûmete aîr bir husustur.

Asayiş ve inzibatin teminine, vahdeti milliyeyi ihlâl ve teşkilâtı milliyeyi imhaya çalışan İngilizler ve muhipleri, Niğdebancılar ve Hürriyet ve İtlâf gibi milletin mahvına teşebbüs edenlere dair kabine nezdinde murahhasımız olan zatı devletleri vastasıyla vukubulmakta olan maruzatımızın müdahale mahiyetinde telâkki buyurulması her halde halûsu niyetimizle kabîli telif görülmemektedir.

Teşkilâtı milliyeye muhalif içtihatla bulunanlar ancak memleket ve millete düşman olanlardır. Hükûmeti seniyenin bunların menafîi memleketi ızzar eden içtihatlarını hüsnütelâkki etmemesi pek tabîî ve lâzımdır. Şüphesizdir ki bu içtihadat ef'ale geçmedikçe müdahale edilemez. Adapazarı, Karacabey, Bozkır hadiselerinin ef'allı cürmiyeden oldukları müstağnâ arzıdır.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine ve teşkilâtına gelince; hükûmeti seniye ile yaptığı itilâfa sadık ve âmalî hükûmete her hususta muzahtırdır. Hükûmetin şayanı itimat görmediği ef'alının önünü almağa teşebbüs etmesini inkıyatsızlıkla ittihâm pek haksızlık olur. Meselâ Niğdeden ahâlî tarafından tardolunmuş Mutasarrıf Cavit Beyin Aydın Mutasarrıflığına tayin edilmiş olmasına doğru görmemek, binaenaleyh bu pek sakim ve hatarnâk muamelelerin tashihini istihâm eylemek bu zatın gittiği yerde halk tarafından ademî kabulü sure-

tiyle tahassul edecek vaziyeti elimenin hudusuna mümanaat kaygusundan başka bir şey değildir.

Beyanatı vakıalarından anladığımıza göre hükûmeti senîye teşkilâtı milliyenin mevcudiyetini ihtimal ki zait görüyor. Filhakika keyfiyet bu merkezde olup teşkilâtı millîyeye ihtiyaç olmaksızın memleketi tahhıs edecek kuvvete malik bulunuyorsa ana nazaran esbabına tevessül edilmek üzere vazihan emrû iş'arını arada her türlü suítefehhümün izalei için arz ve istirham eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 193.

Harbiye Nezareti

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur

Maruzu âcizidir.

Bu âne kadar vukubulan muhaberat, serdedilen müta-leat atideki nükata munhasırdır:

1 — Meclisi Meb'usan İstanbuldan başka bir mahalde tecemmü etmeli,

2 — Kuvayı Milliye ruhile mütehassis olmayan memur-tar tebdil edilmeli,

3 — Hürriyet ve İtilâfa mensup sabık kabine erkânın-dan bazıları ile bazı zevatı saire mücazat edilmeli.

a) Bu birinci mesele kabinenin müteaddit müzakerat günlerini tamamen işgal etti. Mehafili ecnebiye Paris Konferansının Rumeli ile İstanbul muntakasının beynelmilel bir hale ifrağı tasavvurlarını ihtar ederek tehlikeyi ihssas ettiler. Muhaliflerin İstanbulda bile meclise iştirak etmezlerken ha-ricce gitmiyecekleri gün gibi aşikâr ve bu hali nelere vesile ittihazından çekinmiyecekleri ise derkâr görüldü.

Zatı şahanenin bu meseleye rıza gösteremiyecekleri ta-mamen anlaşıldı.

Kuvayı işgaliyenin Meclisi Meb'usana tsarruzlarının belki devleti âfiye için hayırlı netîceler verebileceğini Ame-

rikahlar ihssas ve hattâ izhar ettiler. Ve bu tsarruzu ihtimal dairesinde göremediler.

b) Kuvayi mülkiye ruhile mütehassis olmayan memurların kodamanları ıssal ordularına adetâ istinat etmiş vaziyettedirler. Derhal bunlar hakkında yapılacak muamele mümanaata maruz kalacak, hükümet fena bir vaziyete girecekti. Zaten intikam siyaseti bu vatani senelerce ne hale koymuş idi. Şahsi içtihatlarla hürmetle beraber asayişe taallük edecek derecedeki ef'alin men'i, delâilin vücudile beraber kabul ve nafi olacaktı ve kabine bu bapta tedricî bir silsile takibini düşünmüş ve tatbikına tegebbüs etmiş idi.

Ne çere ki birinci maddede arzettiğim gibi Kuvayi Mülkiye itilâf esaslarını kabul ettiği halde Ankara valisini kabul etmemekle, Bozkır hâdisesindeki muvaffakiyeti kendi vatandaşlarımıza karşı müntekim ve kahir bir muvaffakiyet halinde ilân etmesiyle, Antalya mutasarrıfı hakkında, merhum Kemal aleyhine şehadetetmek cürmünü esas tutarak tebdilinde ıssar göstermekle ve bilhassa ve en mühim hususiyetle Meclisi Millinin İstanbulda ademî in'ikadı fikrinde devam etmekle kabineyi günlerce bu işlerin müzakeresine mecbur ve icraatında teenniye sevketti.

Heyeti Temsiliye haricteki memurlar için resmî memurların şikâyetlerini usul kabul ederse hükümet hâkim veyahut iki hükümet mevcut olduğu fikrini tadil etmiş olur. Meclisi Millinin mahalli içtimasına çabuk karar vermekle muzaheret vadeylediği kabineyi bütün müşkülâttan kurtarmış olur. Şimdi hükümet hiçbir kuvvete müstenit değildir ve bu halî umum hissetmiştir.

c) Sabık kabine erkânının derhal tecziyesi değil, delâli kanuniye bularak usulü kanunî dairesinde muameleleri muvafık olacağını zarurî bulunduğunu arzetmiştim. Çünkü ekseri müstenittir. Meselâ polis müdürünün tebdilinde bu hal tamamiyle tezahür etti. Aydın valisinin tebdili halinde yerine tayin olunacak zatın kabul ettirilmesi gibi bir mesele karşısında kalınacağı anlaşıldı. Nitekim Adanada bu hal görüldü.

Zaten kabineyi müşkül vaziyete sokmak için ecanip ve muhalifler şedit çalışmaktalarken kabinenin Kuvayi Milliye tarafından da müşkülâta uğratılması başka bir şekilde neti-

Âlilerin bu husustaki projesinin ve nerede ne gibi teşkilât ve tüccarlar bulunduğunun emir buyurulmasına muntazırız. Arzı hürmet eyleriz. (*Kara Vâsıf*)

Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Vesika, 299.
Zata mahsus

Sivas, 8. 12. 1919

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

C: 1.12.1919.

1 — İhtilâl ile esaslaşmak mümkün değildir. Garbî Trakya'yı istilâ etmek istiyen İngiliz, Fransız, İtalyanlara arzularını tatmin için bir sebep tehiye edilmiş olacaktır. Bundan maada Bulgarların bizimle birleşmek arzusunu izhar etmekte oldukları bir zamanda bu hareketin hayırlı bir netice vereceği de müsteb'attir. Bunun Garbî Trakya'yı Yunanlılara işgal ettirmek için bir teşvik olması da pek muhtemeldir. Binaenaleyh vaziyetin pek esaslı tetkiki pek hayati ve mühim bir mesele addolunmaktadır.

2 — Garbî Anadolu'nun esliha ihtiyacı ziyadedir. Bir an evel nakliyat şayanı arzudur. İhraç iskelesi olarak biz Bafra ağzını münasip görüyoruz. Fens havalarda takalar, kayıklar barınabilir. Nehir tarikiyle de Vezirköprüye kadar düz kayıklarla nakliyat mümkündür. Bu işi Üçüncü Kolordu Kumandanlığı deruhde edecek, Samsundaki fırkasına yaptıracaktır. Yalnız vaktile kayıkların ismi, hareketten evel eslihanın cinsi ve miktarı hususunda mezkûr kumandanlığa malûmat ita kılınması lâzımdır. Hatta dahilde tüccar eyyası olarak nakli mutasavver olduğundan bu bepta Üçüncü Kolordu Kumandanlığı ile serian anlaşıldıktan sora belki de bir arkadaşın Samsuna gelerek vaziyeti mahallinde tespit ve tahrir etmesi daha salim olacaktır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

S o n

hilinde kalmış olan aksamı memaliki'mizin vatani Osmaniden gayrikabili fek bir cüz telâkki olunması pek mühimdir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 297.
Şifre

Sivas, 11.11.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Gümölcine muhacirlerinin mahallerine sevki için hükümeti seniyyenin vait buyurduğu on bin liranın bir an evel te-diyesi mahallinden istirham edilmekte ve zaman geçmesinin Yunanlıların lehine olduğu zikrolunmaktadır. Garbî Trakya teşkilâtı milliyesinin beka ve takviyesi için de mümkünse elli bin liranın tahaisi talep edilmektedir. Payitahtımızın em-niyet ve vatanımızın âtisi ile son derece alâkadar olan bu meselede hükümeti seniyyemizin azamî muavenet ve gayret edeceği biştibahtır. Salih Paşa Hazretleri bu cihete söz ver-mişlerdi. Delâleti devletleri hassaten istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 298.

Beşiktaş, 1.12.1919

Sivasta K. O. 3 K.

Garbî Trakyalılar Kırcaalide bir an evel ihtilâl çıkara-rarak Bulgarları koğmak ve bu veçhile mahalli mezkûru da Garbî Trakyaya ilâve ederek ilerde yapacakları teşebbüsü büyütmek ve belki de Makedonyaya sirayet ettirmek fik-rinde olduklarından şimdiden Trakya için müteşebbis bir kumandan ile birkaç alay kumandanı istediler. Bu hususta heyeti muhteremelerinin mütalealarının imba buyurulmasını arz ve istirham eyleriz. Bugünlerde gerek Garbî Anadolu ve gerek Anadolu berren ve bahren bize en lüzumu olan esliha ve cepaneyi nakletmek ve () istiyoruz. Garbî Anadolu ile () olmakla beraber nakliyata başladık. Karadeniz sahilinde İneboluyu münasip görüyorsak ta zâta

bugün bu ihtiyacı mahallinden temin etmek adimülümkan bulunduğundan vadedilen meblâğın acilen itasına ve bu hususta lâakal daha elli bin liranın tahsisine tarafı valâlarının da delâlet buyurulması müsterhamdır Efendim.

Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi
Şükrü

Vesika, 296.
Şifre

Sivas, 11.11.1919

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar Beyefendiye

C: 8.11.1919.

Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Riyasetine: Garbî Trakya hakkında ita buyurulan malûmat şayanı teşekkürdür. En mühim mesele bu topraklarda ekseriyeti kahirayı teşkil eden ırktaşlarımızın kat'iyyen hiçbir ecnebi idaresi veya himayesine temayül eylememeleridir. İlk adım olarak istiklâl veya muhtariyetlerini kazanmağa çalışmalılardır. Gümükine kongresi mukarreratından intizar olunan siyasi netice budur. Devleti Osmaniyenin vaziyeti hazırısı bu ülkeler için teşebbüsâtı siyasiyede bulunmağa müsait değildir. Ancak Wilson prensiplerini ileri sürerek ve vahdeti tamme ve teşkilâtı milliyelerine istinat ederek Garbî Trakya naili istiklâl olabilir. Sulhün aktinden sora hâsıl olacak vaziyete göre ana vatana iltihak fırsatı derpiş olunabilir. Her halde şimdilik Yunan propagandasına mümanaat, Fransızların yerleşmesine karşı ademi hoşnudi ikazı mühimdir. Muhacirin hakkında vadedilen onbin liranın ikmal ve mümkünse elli bin lira daha tahsisine dair hükûmeti seniyye nezdinde teşebbüsatta bulunulmuştur. Yalnız hükûmetin vaziyeti maliyesi de nazarı dikkate alınmak, asıl membaı varidatın Garbî Trakya'dan istihsaline gayret etmek hususunda nazarı dikkati âlilerinin celbini gayci mukaddesin istihsali için bir vecibe addeyleriz.

İstirat olarak şunu da hatırlatmak isteriz ki Trakya - Paşaeli Cemiyetinin takip edeceği mesleki siyasi de Meric'in şarki, yani mütareke aktolunduğu zamanki hududumuz da-

mümkün olabilecektir. Yunan hükûmeti Garbi Trakya'yı (.) nehrinden Meriç vadisine kadar sabık Bulgaristan idaresinin imtiyazatına müşabih bir idare tesis etmek ve yalnız Yunan hükûmetinin himayesini kabul eylemek suretini teklif etmekte ise de, sureti kat'iyede muvafakat gösterilmemektedir.

Muhacirin meselesi: muhacirinin muntazaman, mücehhezen nakli hususunda tertibat yapılmıştır. Hükûmeti merkeziyenin müsaade ve daha doğrusu muavenetine intizar olunmaktadır. Fransızlar İstanbul ve Uzunköprü murahhaslarımız tarafından mûta vesâiki vize ederek mürurlarına müsaade ediyorlar. Nakliyatın teshil ve yolun takviri maksadıyla karadan daha (.) muhacir nakliyatına müsaade verilmesi için Fransızlara müracaat edildi. Cevaba intizar olunmaktadır. Dimetokadaki Fransız kumandanı nahia köprüsünden ve Serem köy geçidinden hususî olarak mürura müsaade etmekte olduğundan buralardan Dimetoka kazası muhacirleri yurtlarına avdet eylemektedirler. Meriç şarkındaki iki köy kâmilan mahallerine avdet eylemiştir. Boş iklâm köylerine Bulgarlar, Şarki Trakya Bulgarlarını yerleştirip bırakmış olduklarından avdet eden muhacirler onlarla birlikte oturmak mecburiyetinde kalacaklardır. Bulgarlar fırsattan istifade Şarki Trakya'daki (.) avdet gayesini takip ve Fransızları bu hususta (.) etmekte iseler de tarafımızdan buna muvafakat edileceğinden bu mesele Garbi Trakya muhacirleri kâmilan mahallerine avdet edinceye kadar maslahata göre idare edilecektir. Yunanlılar, Trakyalı Rumlardan iki bin hane İskeçeye, üç bin hane Gümölcineye, üç bin hane Dedeağaca, bin beş yüz hane Sofuluğa iskân etmek için hazırlamışlardır ve bunlara üç aylık mekûlât ve nüfus başına yüzer frank vermişlerdir. İkinci ve üçüncü katile olarak ta yirmi bin aile hazırlamak istedikleri müstahberdir.

Para meselesi: muhacirine muavenet hususunda talepe edilen mebalîğ hakkında henüz bir cevap alınamamıştır. Garbi Trakya'da hükûmet teşkili için hükûmeti merkeziye vait buyurduğu on bin liranın yalnız beş yüz lirasını vermiş ve mütebaki dokuz bin beş yüz lirayı henüz vermemiştir. Garbi Trakya'da hükûmet tesisi ve yevmiye bir buçuk lira ile teskil edilen jandarmayı idare ve Yunan propagandalarına mukabele için paraya şiddetle ihtiyaç olup

Mustafa Kemal Pasa Hazretlerine

2.11.1919 tarihli şifreli telgrafnamei âlileri cevabıdır: Garbi Trakya ahvali: Yunanlılar lakeçeyi Kurucaya kadar işgal etmişlerdir. Kuvvetleri: Beş bin yedi yüz nefer, on dört cebel topu, yirmibir mitralyördür. Yunanlıların vürûdünden evel, müslümanlar cemaati islâmiye ve belediye teşkilâtı yapmışlar ve jandarmaları müslümanlardan tayin etmişlerdir. Müslümanların kuvvei maneviyesi sarılmamış ve Yunan işgali askeri bir mahiyette kalmıştır. Franchet d'Esperey ile Trakya valisi General Charpy Yunan işgalinin muvakkat olduğunu mükerreren temin etmişlerdir. Gümülcine'de cemaati islâmiye teşkilâtı yapılmış ve jandarma teşkilâtı da ihzar edilmek üzeredir. Yunanlılar Yunan âmalini terviç ettirmek üzere lakeçe ve Gümülcine'de propagandaya ehemmiyetle devam eylemekte ve bu hususta halka mühim meblağlar dağıtmağa çalışmaktadırlar. Cemiyetimizin gayreti bugün bunları akim bırakmaktadır. Dedeağaç, Sofulu, Dime-toka, Karaağaçta nefsi islâm bulunmadığından muhacirler nakledilmedikçe oralarda bir icraat yapmak mümkün olamıyor. Fransızlar müslümanlara pek müsait görünmekteler ise de asıl maksatları bu havalide yerleşmek olduğu bütün hareketlerinden anlaşılmaktadır. Bazı mütehasıs memurlar getirmişlerdir. Bulgarlar, sulh muahedelerini henüz imza etmedikleri için Bulgar idarei mülkiyesi Fransız kontrolü altında olarak ifayı vazife ediyor. Bulgarlarda kalan cebel kumındaki dokuz kazada Bulgarlara karşı ahali islâmiyenin metanet ve maneviyatı yüksek olduğundan her halde şüphe eden Bulgarlar, o havalide bin kadar yerli münzevi olduğu halde her ihtimale karşı hazır bulunmak üzere ayrıca komite teşkilâtı yapmaktadırlar.

Ahval ve vaziyeti hazıraya karşı cemiyeti millîye ahvali için mütevali teşebbüsâtı siyasyede bulunmakta ve in-delicap istimal edilmek üzere zemin ve zaman ve vesait müsaadesi nispetinde teşkilât hazırlamaktadır. Gümülcine'de bu ayın on altısında bir kongre in'ikadı mukarrerdir. Buradan da murahhaslar bulundurulacaktır. Hükûmetin muaveneti naktiyesi olursa Paris'e bir heyeti murahhasa göndermek

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar
Beyefendiye

C: 8.11.1919

Sobranya azasından Celâl Beyefendiye: Garbî Trakya'nın tamamen islâmların elinde yekpare olarak kalması ve münasip zaman ve fırsatta ana vatana iltihak eylemesi cümlemizin yegâne gayesidir. Bu sebeple bu muazzaz parçanın hiçbir sebep ve bahane ile ecnebi müstemlekesi olmağa razı olmaması esastır. Hükûmeti Osmanîyenin siyaseten buralara muavenette bulunması müşküldür. Vahdeti milliyeyi temsil eden Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, mütareke zamanındaki hududu esas kabul etmiş olduğundan Meric'in garbini resmi bir lisanla söyleyemez. Bu sebeple maksadın istihsalı için en birinci çare Garbî Trakya'da ekseriyeti kahirayı teşkil eden dindar ve ırkdaşlarımızın teşkilâtı milliyelerini tanzim ve takviye ederek Wilson prensiplerine istinaden hukuklarını talep ve istihsalde çalışmalarıdır. Gerek Fransız ve gerek Yunan âmaline asla muvafakat olunmaması, ecnebi işgaline kat'iyen rıza gösterilmemesi şartı esastır. Hükûmetin kuvve-i maliyesi malûmdur. Bîlfiil harp devam eden İzmir cephesi için bile bir muaveneti naktiyede bulunacak halde değildir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin ise parası yoktur. Binaenaleyh Garbî Trakya teşkilâtı için menabü varidatın yine aynı topraklardan tedariki zaruridir. Buna zatı âlileri gibi doğrudan doğruya alâkadar olan eshabı hamiyetin çaresiz olabileceği memulü kavidir. Maahaza muhacirinin Gümüllüne havalisine gönderilmesi için hükûmeti seniyyeden muaveneti naktiye talep edilmiş ve bu kere de tekiden istirhamatta bulunulmuştur. Vaziyeti olduğu gibi görerek, mevcut müşkülâta galebe etmeğe ve maksadı mukaddesin istihsaline çalışmağa mecburuz. Cenabı Hak Milleti masumemizin yüzünü elbette zatı âlileri gibi hamiyetkâr vatanperver müryit ve mücahitlerin gayreti ile güldürecektir. Muntazaman tenvir buyurulmaklığımızı rica ederiz kardeş'im.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

3 — Garbî Trakya muhacirleri Fransızlar tarafından müşkülât görüyorlar. Bunun için murahasalar İstanbul'a gitmişlerdir.

4 — Teşkilât nizamnamesi vardır. Lâhıkası gönderilmemiştir.

5 — Çatalca livası merkeze raptedilmiştir. İntihabat meselesi, şimdiye kadar teşkilât lüzumu kadar tevsi edilememiş olduğunu ve bu hususta Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Milliye Cemiyetinin nazarı dikkati celbedildiğini arz ederim.

6 — Arif Bey'e cevabınız elden gönderildi. Çünkü kendisi burada değildir.

7 — Yusuf İzzet Paşa ve Bekir Sami Beylerle icap ettiği muhabere icra ediliyor Efendim.

— Fazla rahatsız etmiyeyim. Yalnız bizi sık sık tenvir buyurmanızı hassaten rica ederiz kardeşim.

Mustafa Kemal

Vesika, 293.

Edirne, 8.11.1919

Kuvayi Milliye Heyeti Temsiliyesine

Garbî Trakya ahvali hakkında Edirne merkezinden şifre ile verilen tafsilat cevabına şiddetle muntazırım. Garbî Trakyanın şimal aksamında yapılması lâbût olan teşkilât, parasızlık sebebiyle henüz başlayamamış olduğu gibi elyevm Fransız işgal sahasındaki milis teşkilâtı da aynı sebepten müşkülâta maruzdur. Parasız hiçbir şey olamıyor. Bugün için kurtulmuş addolunabilen bu Trakya parçasının yalnız parasızlık yüzünden tekrar Yunan işgaline maruz bırakılması payitaht için azim tehlikeyi müeddi olacağı takdirde buyuruluyorsa muaveneti nakdiye için vakit zayi etmeksizin tedbir ittihazını ehemmiyetle tekrar istirham eylerim. Vilâyet vasıtasile bu bapta Babıaliye vukubulan müracaatım da henüz is'af olunmadı. Parasız Gümülcinedeki hareket müstehlizi hacalet ve akamettir. Gerek bu bapta ve gerek şimal aksamının hal ve âtisi hakkında rey ve mütaleaları muntazardır Efendim. (Sobranıya azasından: *Celâl*)

Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar

— Buranın vaziyeti umumiyesi dünki gün şifre ile arzedilmiştir. Trakya - Paşaeli müdafası Milliye Cemiyeti vazifesini hüsnü ifaya çalışıyor. İstanbul ile ara sıra muhabere ediyoruz. Ve vaziyeti takip ettiriyoruz. Tedbir bizden muvaffakiyet Allaha, Garbî Trakya için henüz arzu olunan muavenet husul bulmamıştır Efendim.

S 1 — Meb'usanın İstanbulda içtimalı hakkındaki mehalike dair mufassal mütaleatın şifre olarak takdim edeceğiz. Bunun mütaleasından sonra gerek zatî âlinizin ve gerek heyeti merkeziyenin nokatî nazarının sürati iş'arını rica ederiz.

2 — Mebus intihabı ne dereceye vasil oldu. Meb'us intihabı hitam bulduktan sonra Trakya namına asgarî iki mümessil'in Heyeti Temsiliyeye aza olmak üzere Edirne Heyeti Merkeziyesince intihabı ve Heyeti Temsiliyeye izamı tâzımlanacaktır. Şimdiden bu cihetin nazarı teemmüle alınmasını arz ederim.

3 — Matlup muavenet için söz vermiş olan hükûmeti merkeziyeye maruzatta bulunulacaktır.

4 — Teşkilât nizamnamesi ve lâhikası Vasıf Bey tarafından gönderilecekti. Henüz alınmamış ise talep buyurulmasını rica ederiz.

5 — Çatalca livası Trakya'ya tamamen raptolundu mu; Tekirdağ ve Gelibolu livalarında teşkilât muhkem midir?

6 — Arif Bey cevabınızı aldıktan sonra bir mütalea ve harekette bulunmadı mı? Ve kendisi orada mıdır?

7 — Bursada Bekir Sami, Bandırmada Kâzım Beylerle muhabere ediyor musunuz?

C 1 — Şifre alındıktan sonra bu baptaki mütalealar arzedilecektir.

2 — Meb'usan intihabı günden güne ilerliyor. Merkez Edirne'de Trakya - Paşaeli Müdafası Hukuk Heyetinden Şeref, Faik, Galip Bahtiyar Beyler meb'us olmuşlardır. Mülhakattan da Trakya - Paşaeli heyetine merbut olan zevatın kazanması ihtimali ziyade olduğu merkeze göre hükmediliyor. Talep edilen mümessillerin gönderilmesi Trakya - Paşaeli müdafası heyetine söylenecektir.

Vesika, 291.

Şifre

Sivas, 31.10.1919

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Miralay Cafer Tayyar
Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Trakya
- Paşaeli Heyeti merkeziyesine:

Garbi Trakya ahvali ne şekil kespeyledi? Muhacirle-
rin nakli meselesi ne haldedir? Hükûmeti seniyye yeniden
paraca muavenet eyledi mi? İş'arı istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 292.

Edirne'de Cafer Tayyar Bey ile telgraf başında
muhabere

5.11.1919

Cafer Tayyar Beyefendiye

Muhabbet ve tahassürle gözlerinizden öperim. Arif
Beye ve Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Heyeti Merke-
ziyesine ve zatı âlinize son takdim olunan iş'arat alındı mı?

Mustafa Kemal

Cümlesi alınmıştır. Arzı tazimat ederiz Efendim.

Cafer Tayyar

— İstanbulda Kara Vasıf Beyle muhabere ediyor musu-
nuz? İstanbulda bedhahan çok muzır cereyanlar yapmağa ça-
lışıyorlar. Bilhassa İtilâf ve Hürriyet ve Nigehbancılar İngiliz-
lerle beraber pek hainane teşebbüsatta bulunuyorlar. Bun-
lara karşı Anadolu'da her türlü imha edici tedabir alındı.
Şüphesiz oraca da böyledir değil mi? Garbi Trakyanın bil-
diğimiz vaziyetinde bir tebeddül var mıdır? Trakya - Paşae-
li Müdafaa-i Hukuk Heyeti Merkeziyesi hükûmetten arzu
olunan muavenete mazhar oldu mu?

hare yavaş yavaş kuvvetler çoğaldı. Şimdi on bin tahmin olunuyor. Komite gerek Gümülcinede, gerek Edirne'de Yunan işgalini protesto etti. Yunanlılar girmekten akdem İskeçede komite belediye intihabını yapmış ve belediyeye müslümanları geçirmişti. Bulgar jandarması kıyafetile fesli müslüman jandarmalar yapmış ve köylere göndermişti. Bulgar memurini mülkiyesi daha kalkmadığından kaymakam onlardandır. Fakat son derece muhteriz. Müslümanların hareketi herkesi intibaha davet etti.

Gümülcinede: Charpy orada oturuyor ve bütün Trakya idaresine vaziyet etti. Bulgar memurları duruyorlar ve şimdi Charpy namına idare ediyorlar. Gümülcinede mahalli belediye teşkilâtı yapılmadı. Ayın nihayetinde memurların çekileceği söyleniyor. Bulgar memurlarının Sofya ile münasebetlerinin kesildiği dün Edirne'de işildi; Yunan ajanı Vamvakas Yunan Hükûmetinin General Charpy nezdinde mümessili sıfatında Gümülcinede bulunuyor. Entrika yapıyor. Dedeoğaç sevhilîne rum muhacirini nakline bağlanmıştır. Bizim muhacirin daha duruyor. Birkaçı geçti. Bu bapta Charpy ile vukubulan mülâkatımızda müslüman muhacirlerinin yerlerine avdet ettirileceklerini ve fakat birdenbire büyük kütle ile gelmelerinin gerek asayiş ve gerek işe noktaı nazarından mehzaziri dai olacağını ve bu iş için ve istirdadı emval için komiyon teşkil olunacağını ve komitenin de ayrıca listeler yapmasını tenbih etti. Elyevm Trakya komitesi tarafından verilecek vesikalar Fransız pasaport idaresinden tasdik olunuyor. Muhacirin ve ahali böyle Trakyaya gidiyorlar.

Numara

300

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuku
Milliye Mümessilligine

İtilâf Şark Orduları Kumandanı General d'Esperey tarafından vaki olan davet üzerine Garbî Trakyaya giden mu-rahhaslarımızdan Galip Bahtiyar, Şakir ve Faik Beyler av-dette merkeze uğrıyarak verdikleri rapor sureti aynen balâya nakil ile takdim kılınmış ve Trakya mesailile meşgul olmak üzere mumaileyhim Dersaadete azimet etmişlerdir.

Trakya - Paşaeli Müdafaaı Heyeti Osmaniyesi
Şükrü

tâ Trakya aksamı şimalisinin Bulgaristana terkölunması keyfiyetinde Amerikanın tesiri olduğunu sarahaten izah etti. Bâdehu idarei memlekete naklikelâm ile her unsurdan memur alacağını ve ezan cümle Trakyalı olup ta hizmeti devlette bulunmuş memurinden istifade edeceğini, hattâ jandarma için mümkün mertebe askerlik etmiş zevat intihap olunması lâzımgeldiğini ve evkaf tanzim olunarak mazbut bir surette idare olunacağını velhasıl kariben şu harap memlekette refah ve asayişin temin olunacağını beyan ile beraber her unsur gibi islâm unsurunun da kendisine muavenet etmesini ve zinhar asayiş ihlâle badi olacak ef'al ve harekâtta bulunulmamasını mükerreren tavsiye etti ve tekrar memurine nakli kelâm ile Dedeagaca, Rum ekseriyeti bulunması itibarile oraya bir rum valinin tayini nasıl olacağını sordu.

Franchet'nin muavini Charpy bu ruhta beyanatta bulundu. Idarei mahalliye hakkında Trakya müslümanlarının beyanı rey etmelerini söyledi. Komite de bu baptaki fikrini bildirmekle beraber memurin listesini verdi ve Dedeagaca bir müslim mutasarrıf fakat Sofuluya bir rum tayininin münasip olacağını anlattı. İşgal meselesini izahen bunun konferans kararı olduğunu ve Yunan askerinin de işgale iştirak ile Gümülcinenin 12 kilometre garbine kadar uzanan sahayı işgal edeceklerini söyledi. Şu kadar ki, gerek Franchet, gerek Charpy'nin ifadatında Trakya aksamından birinin Yunanistana verileceğine dair söz ve telmih geçmedi ve hattâ lakeçede ayrı bir Fransız müfrezesi ve bir de miralay bulunup vukuu melhuz şikâyata merci olacağını da ilâve eylediler.

Trakya'da vaziyet şudur: Teşrinievel evasıtında Fransız kuvayı askeriyesi Gümülcine ve havalisini işgale başladılar. 18 de Bulgar kuvayı askeriyesi altı kaza sahasını tahliye başladılar. 20 de bu ameliye hitam buldu. Yalnız Bulgar jandarmalarından kaçmıyanlar kaldı. 16 da Yunan kuvvetlerinden ufak kısımlar lakeçeye gelmeğe başladı. Fakat asker daha girmezden evvel ahalii islâmiye kâmilan evlerine, dükkânlarına Fransız bayraklarının yanına siyah matem bayrakları astılar. Çarşayı tamâmile kapadılar. Fransız kumandanı komiteye müracaatla bayrakların indirilmesini rica ile beraber tellâl ile de ilân ettirdi. Ahalinin indirmemesini görerek Fransız askerile bayrakları toplattı. Dükkânlar üç gün kapalı kaldı. Yunan askeri perişan bir halde idi. Bilâ-

yaya gidecek idare memurlarının esamisinin General tarafından istenildiğini söyledi. Liste kendisine verildi. İki gün sora beş kişiden ibaret bulunan komite azasına hususi "lesepase" verilerek Gümülcineye izam olundu. Zevati mezkûre Gümülcineye muvasalatlarında Franchet d'Esperey'nin vekili General Charpy ile görüşmüşler. Kendilerinin memleketin aksamı muhtelifesinde idare memurluğu etmeğe gönderildiğini söylemişlerdir. Charpy, esaminin kendisine bildirildiğini ve fakat sıfatı memuriyetleri hakkında bir tebligat almadığını, ve iki gün sora Franche geleceği cihetle anınla görüşüleceğini cevaben beyan etti. Üç dört gün sora Franchet d'Esperey Gümülcineye geldi. Komite azasını kabul etti. Orasının idaresi hakkında serdettiği esaslar şunlardır:

1 — Kongre, İskeçe, Gümülcine, Dedeoğlu, Sofulu, Dimetoka, Karaoğlu, Mustafapaşa kazalarının kararı ahîre değin Düveli Mütelife kuvayı askeriyesi tarafından işgal olunmasına karar vermiş ve Düveli Mütelife namına idaresini de Franchet d'Esperey'e tevdi etmiştir.

2 — Burada Franchet'nin nezareti âliyesinde bir idare mahalliye tesis olunacaktır. Muamelât Trakyalı memurlar tarafından tedvir olunacak, şu kadar ki her kaza başında kontrol için Fransız erkânı askeriyesinden biri bulunacaktır.

3 — Meclisi Meb'usan teşkil olunacaktır. Şu kadar ki, elyevm muhaceret devresi olduğu cihetle birkaç vakit için bir meclisi meb'usan intihabına imkân yoktur. Fakat yapılacaktır.

4 — Fransa bu hatta üzerinde hiçbir emel beslemez. Kongrenin Fransız olan Franchet d'Esperey'e tevdi ettiği vazifeyi Fransa teshil edecektir ve birçok senelerdenberi türlü felâket ve mesaiye duçar olan şu havalide bir hayatı sükûn ve refah tesisine gayret edecektir.

5 — Trakyanın iktisap edeceği şekli kat'i hakkında daha müttehaz bir karar yoktur. Ağlebi ihtimal konferans Türkiye sulhü ile halledilecektir.

Franchet bu beyanatta bulunduktan sora memurin listelerini yapıp muavini General Charpy'ye vermemizi söyledi. Franchet ifadatında müslümanlara teveccühkâr göründü. Hat-

katte tutulmalıdır. Bu zemine ait şimdiye kadar istişmaları olunmuş ecnebi efkârının ve uhdemize tevdi edilmiş olan Garbi Trakya kısmının son vaziyetinin iğ'arını rica ederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 289.

24/25.10.1919

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar
Beyefendiye

Arif Beye mahsustur: Bizim takip ettiğimize maksadı aslî memleketimizi inkısamdan kurtarmak ve devlet ve milletimizin istiklâlini temin etmektir. Bu maksadın husulüne mümanaat edebilecek düşmanlarımız İngilizlerdir. İngilizlerle tevhidî menafie çalışan Fransızlar da addolunabilir. Düşmanlarla uğraşmak için sonuna kadar ve her türlü vesait müracaat ederek çalışmaya azmettik. Bulgarlar da aynı düşmanlardan müstekidir zannederim. Bu sebeple şahsî Bulgar dostlarımızın da aynı düşmanlar ve bu düşmanların mahmisi olan rumlar aleyhinde başladıkları teşebbüste temini muvaffakiyetleri bizce mütezemdir. Bu itibarla tesis ve idamei münasebet muvafık olur. Bunun için şimdilik bir heyetin buraya kadar gelmesine hacet yoktur sanırım. Zâtı âliniz ve Cafer Tayyar Bey biraderimiz vasıtasile idamei münasebet mümkündür. Atiye icap ederse heyet te gönderebilirler. Takibi muhtemel Bulgar rüesasî Türkiyede malî memnuniye cayı kabul görebilir. Yalnız bir noktayı hâtime olarak kaydedeyim: Bulgarların Kolçak Rusya ile birleşmek noktaî nazarı bizim menafîi atiyemize tetabuk etmiyebilir. Tarafımızdan bu cihetin gözetilmesi münasip olur. Osman Reisle ne gönderilmiştir. Kimden istiyelim. Meb'us olmanız muvafıktır. Bulgar dostlara selâm. Gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Vesika, 290.

Edirne. 30.10.1919

Trakya - Paşaeli Heyeti Merkeziyesi Riyaseti
Muhteremesine

1 Tesrinievvel 1919 tarihinde Franchet d'Esperey'nin yaveri Trakya Cemiyetinin İstanbul şubesine müracaatle Trak-

martesi günü müzakere ve ikmal ve on altı kişiden ibaret bir Heyeti Merkeziye intihap etmiştir. Garbî Trakyanın Bulgar ve Yunanlıların mezalimi altında ezilmesine şarkî Trakyalılar tahammül edemeyeceğinden Garbî Trakyada arzuyu mülliyyi o surette takviye ve ana muzaheret etmeği Şarkî Trakyalılar taahhüt eylemişlerdir ve Bulgar muahedenamesi ile Bulgaristan ve Yunan lehine ayrılan Trakya parçaları için de yazılan protestoname ait olduğu mahallere keşide edilmiştir.

Trakya - Paşaeli Müdafaai Hukuku Milliye
Cemiyeti namına
Şükrü

Vesika, 288.

Amasya, 23.10.1919

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar
Beyefendiye

Şifre, müstaceldir

1 — Müdafaai Hukuk Cemiyeti Trakya - Paşaeli Heyeti Merkeziyesine: Meriç şarkındaki kırk bin muhacirin sürati mümkün ile Meric'in garbine naklettirilmesi için hükûmeti merkeziye mümkün olan her türlü muaveneti ifa edecektir. Şimdiye kadar on bin lira vermiş olduklarını bildirdiler. Daha da vereceklerini vadettiler. Cemiyet tarafından sureti münasibede ve işbu iş'ardan bahsetmiyerek beş altı gün sora hükûmete müracaat olunması münasip olur.

2 — Garbî Trakyanın mukadderatı siyaseti hakkında ecaniple vukuu muhtemel temaslarda müteyakkız davranılması lazımdır. Esas olarak Devleti Osmaniyenin 1914 teki hududunu gayrikabili tashih kabul etmek ve Garbî Trakyanın kısmen veya kâmilin Devleti Osmaniyeye ilhakı mevzu bahis edilmemek lazımdır. Garbî Trakyada bir islâm hükûmeti müstakillesi teşkili vadile Meriç şarkında bir kısmın meselâ Midye - Enez hattına kadar olan kısmın dahi buna ilhakı tekâlifine aldanmak caiz değildir. Böyle bir hükûmeti islâmiye teşkili mutasavver olsa dahi bunun Bulgarlarla aramızda bir etâ tampon olarak fakat her halde Fransız veya İngiliz müstameresi halinde teşekkül edebileceği nazarı dik-

yette bulunur. İşte bugün haksız yere vatanımıza ayak bas-
tırılmış ve her türlü zulüm ve vahşeti irtikâo eylemekte bu-
lunmuş olan Yunanlıları muazzaz topraklarımızdan tardey-
lemek üzere Aydın cephesinde kan döken muhterem müca-
hidinimiz bu millî müfrezelerimizdendir. Lehülhami asayışı
tam hükümferma bulunan ve beynelanasır vifak ve hüsnü-
muâşeret mevcut olan vatanımızın başka hiçbir tarafında
el'an bu yolda bir faaliyetimiz olmadığı ilâve olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına

Mustafa Kemal

Vesika, 286.

Amasya, 18.10.1919

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar
Beyefendiye

Edirne heyeti merkeziyesinin ve zati âlilerinizin Garbî
Trakya hakkındaki mütaleaları büyük ehemmiyetle nazarı
dikkate alındı. Heyeti Temsiliyemizle mülâkat etmek üzere
Amasyaya gelen Bahriye Nazırı Salih Paşa ile iki gün sora bu
mesele mevzuubahs edilecek ve neticesi arz olunacaktır.
Trakya - Paşaeli heyeti merkeziyesinin bugünlerdeki müza-
keratı notayicinden sık sık malûmat verilmesini rica ederiz.
Trakya'daki Teşkilâtı umumiyenin tevsi ve teşmilinden müm-
kün olduğu kadar Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk Ce-
miyetinin nizamnamesini esas tutmak ve bu suretle zahiren
dahî vahdeti umumiyemizde bir fark olmadığını göstermek
mühimdir. Nizamname henüz gelmemiş ise Dersaadette Ga-
latalı Şevket Beyden talep buyurunuz. İşbu telgrafnmeden
Heyeti Merkeziyenin haberdar edilmesi ricası ile takdimi ih-
tiramat olunur Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 287.

Edirne, 21.10.1919

Sivasta Heyeti Temsiliyeye

Evelce arzolunan kongre bütün vilâyet, liva ve kaza ve
ekser nevali murahhasları hazır olduğu halde ıçtima ve cu-

yemizin taazzuv ve teşmilini kemali sükûn ve intizamla ilerletmek, asayişî memleketin hüsni muhafazasına gayret eylemekten ibarettir.

Sivas Umumi Kongresi aynı gaye ve emelden nebean etmiş olan bilûmum millî cemiyetleri Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti namı umumisi altında toplamış ve vicdanî milliden doğan birliği lehülhamt bir şekli vahdete irca eylemiş olduğundan müferit hiçbir müracaatın muta olamayacağı bed'îhidir. Keyfiyet icap edenlere ayrıca iş'ar edilmiştir Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi

Vesika, 285.

TAMİM

Tel

Sivas, 15.10.'919

Makamatı askeriye ve mülkiyeye

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziye ve Idarelerine

Dersaadet ve taşra mathuatına

Bazı mahallerde çete ismini taşıyan birtakım eghasın kendilerini, milletin meşru ve mukaddes âmalını istihsal maksadile taazzuv etmiş olan teşkilâtı kanuniyesi ile alâkadar göstermekte oldukları ve arzuyu millîye mugayir harekâta tasaddi eyledikleri istihbar olundu. Hükûmetin, asayişî memleketi ihlâle ve halkımızı ısrara cür'et eden bu gibiler hakkında kanunun icabatını ifa eyliyeceği ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin de bu îaptaki icraatta hükûmete bütün mevcudiyetile muaveneti bir vazifei millîye addeyliyeceği tabüdir.

Vatanın halâsı, milletin necat ve saadeti gayesi ile teşekkül etmiş olan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti nizamnamesinde "Çete tabiri" mevcut değildir. Yalnız milletin hukuku mukaddesini silâhla müdafaaya mecbur kaldığı halâtta nizamnameye tevfikân "Kuvayi Mill'ye" sevk ve idareleri zaptı rapt altında olmak üzere hali faalî-

cine, Dedeğaç, Sofulu, Dimetoka ve İskeçe için mutasarrıfların isimlerini istedikleri ve İskeçenin müddeti muvakkâte için Yunan askerleri tarafından işgal edileceğini beyan ve bu malûmatı hafi tutmalarını tenbih eyledikleri mezkûr mu-rahhaslıktan cemiyet riyasetine mektupla bildirilmekte ve mutasarrıfların isimleri verildiği münderiç bulunmakta ol-duğu berayi malûmat arz ve takdimi ihtiramla olunur.

Birinci Kolordu Kumandanı

Miralay

Cafer Tayyar

Vesika 283.

Alındığı mahal, İstanbul

Tel

Mabreci

Antalya

15.10.1919

Sivasta Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsiliye Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Balıkesir Heyeti Milliye Reisi Hâcım imzasile bazı tebligat icra olunmakta ve 8 ve 10 Teşrinievvel 1919 tarihli iki kâf'a telgrafnamenin birinde in'ikat edecek umum Ana-dolu Kongresine iki murahhas izamı diğerinde de heyete de iki rapor gönderilmesi bildirilmektedir. Tenvir ve takdir-lerine intizar eyleriz.

Heyeti Milliye Reisi

Yusuf Talât

Vesika, 284.

Sivas, 16.10.1919

Tel

Antalya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Yusuf Talât
Beyefendiye

C; 15.10.1919

Amali meşrua ve mukaddesemizin istihsali uğrunda millet ile hükûmetin müstereken çalıştığı bu hengâmede ay-rica bir kongre içtimasına lüzum yoktur. Bugünün en birinci işi nizamname-i mahsusuna tevfikân teşkilâtı meşruayı millî-

ridere gibi kazalar Bulgar ve İskeçe ve Drama, Serez gibi Ustrumaya kadar mahalleri Yunan hududu dahilinde bırakmıştır. Merice mümted olan hudut dahilindeki Gümülcine ve Dedeağaçtan şimdilik İtilâf Devletleri lehine olarak Bulgarların hakimiyeti kat'edilmiş ve bunun Türk sulhünün müzakeresi esnasında Şarki Trakya mukadderatının tayini zamanına kadar bırakıldığı esas olmuştur. Ve esasen yalnız nefsi Gümülcinede ekseriyeti müslime mevcut olup Dede-ağaç, Sofulu, Dimetoka, Ortaköy, Seymenli kazalarında bugün tek bir müslüman bırakılmamıştır. Venizelosun Trakya'yı şu veçhile inkıssa uğrattırmaktan maksadı buralarda müslüman nüfusu bulunmayınca Yunan lehine kazanmağa matuftur. Şu halde bu kıt'anın bu halile bırakılması bizim için bir fayda olamayacağını ve Yunan ve Bulgarlara verilen mahallerdeki halkın umumen islâm bulunduğu cihetle Trakyanın hududu kadimi tarih'yesile Trakya hakkında düveli müşarirleyh'in mümessilleriyle konferans nezdinde protesto edilmiş ve buraları elyevm Fransızların tahtı işgalinde bulunduğu Yunan, Bulgarlara karşı durmak için Gümülcinede teşkilât ve tertibat yapılmakta ise de levazımı tedafüye ve para tedarikinde müşkülâtı azimeye tesadüf edilmekte olduğu ve bu hususun hayyizi husule isali çaresinin berveçhi maruz kongrenin in'ikadında tezekkür edileceği arz olunur.

Trakya - Paşaeli Müdafai Hukuku Milliye
Cemiyeti namına
Şirket

Vesika, 282.

Edirne, 13.10.1919

Zata mahsustur

Sivasta Kolordu Kumandanı Miralay Salâhattin
Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Heyeti Temsi-
liyesine:

12 Teşrinievvel 1919 tarih ve 2 numaralı şifreye lâhi-
kadır.

Trakya - Paşaeli Cemiyetinin İstanbulda bulunan Garbî
Trakya murahhaslarına Fransızlar müracaat ederek Gümül-

de ve sarsılmaz bir azim ve imanla kaldıkça hiç şüphesiz ameli megruasına nailiyetle mes'ut olacaktır. Binaenaleyh mevcudiyeti milliyemizi yarü ağıyar nazarında izhar ve ispat eden teşkilâtın nizamname mucibince taazzuv ettirilmesi ve bilhassa küçük, büyük bilcümle merkezlerin birbirile ve heyeti merkeziye ile sıkı bir rabıta tesis eylemeleri bugünün en mühim ve hayati bir vazifei milliye ve vataniyesidir. Bu sebeple hususatı mezkûreye son derece ehemmiyet verilmesini tekit eyler ve teşkilâtın tevai ve teşmil derecesi hakkında peyderpey heyetimize itayı malûmat olunmasını rica eyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 281.

Edirne, 13.10.1919

Sivas Anadolu - Rumeli Müdafaa-i Hukuku Milliye Cemiyeti
Mümessili Mustafa Kemal Paşa İfâzetlerine

C: 9 Teşrinievel 1919 1 — Trakya müdafaa heyetinin teşkilâtı muhterem Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti nizamnamesine kâmen muvafık olduğu ve Kongrece müntehap on dört kişiden ibaret bir heyeti merkeziyesi ve İstanbulda beş murahhas ve livalarda ve kazalarda mahallî müftilerinin tahtı riyasetinde ve nevhide maruf zevattan ibarettir. Heyeti idare ve merkezden memur birer mümessil ve bazı kurada birer ikişer muhabiri mevcuttur. Hükûmeti sabıkanın mümanaati sebeble nevahî ve kura teşkilâtı henüz tamâmile ikmal edilememiş ve her şeyin eveliyatta olduğu gibi teşkilâtta merkezden başlayarak aşağı doğru gitmiştir. Maa-mafih mahalle ve kariye teşkilât nizamname dairesinde gımdiden iptidar olunmuş ve Teşrinievelin on altısında Edirne'de in'ikadı musammem ve mukarrer olan kongrede cihatı sairesinin müzakeresi tabii bulunmuştur. Bu bapta bir emir ve mütaleayı âlileri olduğu halde emir ve iş'arı.

2 — Trakya meselesinin dahil olduğu son evrakı havadis münderecatından malûm olacağı veçhile Paris Konferansı Bulgaristan hududunun tahdidi esnasında islâm ekseriyetini haiz olan Kırcaali ve Kozlukavak ve İğridere ve Da-

âmalî millîyen'in istihsaline her suretle çalışmaktalar ve kendilerine mümkün olan her türlü muavenet ve muzaheret yapılmakta ise de Yunan âmalinin husulüne mümanaat ve Şerki Trakyanın Yunan tesirâtından uzak bulundurulması için Bulgaristan ve Yunanistana terkedilen kısımları da dahil olmak üzere Garbi Trakyanın müstakil ve muhtar bir hükûmet olarak ibrazı mevcudiyet eylemesi ve bu suretle saltanatı Osmaniye ile hemhudut olarak yaşanması imkânı olmayan ve icra edeceği propagandalarla yerli Rumları ifsattan hiçbir zaman fariğ olamayacak yegâne düşmanımız Yunanistan ile hududu Osmaniye arasında kuvvetli bir hükûmeti islâmiyenin teşekkülü menfaîi âliyei vataniye iktizaından görülmekle Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti âliyesinin bu noktai nazarı tasvibi halinde teşebbüsâtı lâzimei müessire icrasile imkân husulüne lütfen muzaheretleri istirham olunur Efendim.

Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar

Vesika, 279.

Tekirdağ, 12.10.1919

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Mümessilliğine

C: 11.10.1919 telgrafnamei âlileri gelmiş icap edenlere tebliğ edilmiş olduğu maruzdur.

Belediye Reisi
Halis

Vesika, 280.

Sıvas, 13.10.1919

TAMİM

Milletin ruh ve vicdanından nebean eden vahdet ve azmü irade sayesinde vaziyeti siyasiyenin; vatanımızın tayını mukadderatı ile milletimizin hukuk ve istiklâli mevzuu-bahı olduğu bu hengâmei tarihîde lehülhamt lehimize döndüğünü kemalî şükranla idrak ediyoruz. Cenabı Allahın inayet ve adaletine milleti nec'bermiş böyle yekvücut bir hal-

yetli arkadaşlarımızdan bulundukları..... mevakiin merkezle olan irtibatları gayet esash ve rasindir. Bilûmum Trakyalıların bütün mevcudiyetleriyle vatanperverane vezaifi mübecelenin ifasına hazır ve amadedirler.

4 — İntihabatta Trakya-Paşaeli Cemiyeti ile tevhidî mesai edilerek Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin esasatını kabul eden ve bu esşata sadık kalacak zevatın meb'us intihap olunmalarının teminine sarfı gayret olunmaktadır. Trakyanın her tarafında intihabatın arzuyu umumî dairesinde neticelenmesi memuli kavidir. Birinci kolordu: kırk dokuz, elli beş ve altmışıncı fırkalardan mürekeptir. Yakın zamana kadar Çatalca mevki müstahkemi dahi kolordu emrinde bulunmakta iken Süleyman Şefik Paşanın nezareti zamanında İstanbulda yirmi beşinci kolorduya raptedilmiştir.

Şimendifer hattı muhaafzası vazifesile şubattanberi Trakyada bulunan kuvvetli bir Yunan taburu yerli Rumlar arasında teşkilât yaparak asayişî tehdit ve islâmîlari tecavüzatlarıle bihuzur eylemişlerse de son bir iki ay zarfında cür'etleri kırılmış ve vakayı azalmıştır. Ancak Şarkî Trakyanın ahiren kespi ehemmiyet ve nezaket eden vaziyeti Trakyanın mukadderatı hakkında bazı maruzatı icap ettirmektedir. Venizelos'un, şeytanatkârane eseri siyaset ve tekâlifî neticesi olarak hiçbir Bulgar mevcut olmayıp dört yüz bin kadar müslümanın vatanı olan Paşmaklı, Darıdere, Kırcaali orta kısmı Bulgaristana ve keza kahir bir islâm ekseriyetini haiz olan İskeçe havalisinin de Gümülcine yakinine kadar Yunanistana terkedilmesi suretîle mukadderatının tayini atıye talik edilen mütebaki Garbî Trakya yani Gümülcine, Dedeağaç, Dimetoka kısmında Rumlar ekseriyeti ihraz edecek halde kalmıştır. Yunanlıların beynelmîlel şekli idareden istifade ile getirecekleri Rum muhacirleri bu nisbeti az zamanda daha mühim bir faikıyete is'at edebileceklerdir. Trakyanın şekli idaresi mevzu olacağı zaman vücuda getirecekleri Rum ekseriyetini ileri sürerek bu kısmın da Yunanistana ilhakına çalışacaklardır. Yunan âmalinin tahakkuku halinde Şarkî Trakyada dahi hemhudut olmak fırsatından bilistifade Yunan propagandası tevessü edip asayişin derhal muhtel olacağı ve artık islâmların sükûn ve huzura veda edecekleri be-dihidir. Garbî Trakyada ve bilhasse müslümanların ekseriyetle bulunduğu menatıkta teşkilâtı millîye mevcut olup

Vesika, 277.

Sivas, 11.10.1919

Edirne'de Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Trakya - Paşaeli Heyeti Merkeziyesine

1 — Teşkilât nizamnamesi posta ile irsal edilmiştir. Teşkilâtı mevcudunuzla mühim farklar yoktur. Vüruduna kadar teşkilâtı hazıranızı aynen muhafaza ve takviye buyurmanız muvafaktır.

2 — Kırkkilise, Tekirdağ, Gelibolu ve Çatalca livaları heyeti merkeziyenize merbut kalarak teşkilâtlarını taazzuv ettirmelidirler.

3 — Takviye-i münasebat ve tamamî tenevvür için şimdilik her gün gayet muhtasar bir raporun Sıvasta Heyeti Temsiliye namına irsalini rica ve hürmetlerimi takdim ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 278.

Edirne, 12.10.1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesine

C; 11. 10. 1919 şifreye

1 — Muhabbet ve teveccühü âlilerine arzı teşekküratı mahsusa ve takdimi ihtiramât eylerim.

2 — Anı teşekkülünden pek az sora Trakya-Paşaeli Cemiyeti ile tevhidî âmal ve teşriki mesai eyliyerek cemiyetimizin her harekâtı müşkül zamanlarda bile temini baka ve tevsi teşkilâtına sarfı gayret olunmuştur.

3 — Vilâyetin en küçük mevakiine kadar münteşir ve mevcut olan teşkilâtın teyit ve takviyesine çalışılmaktadır. Kolorduya merbut olup Kırkkilise, Keşan ve Tekirdağ'da bulunan fırkalarımızın kumandanları şayanı itimat ve hamî-

Vesika, 275.

942 25

Edirne, 13.10.1919

Sivasta Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk Cemiyeti Heyeti
Temsiliyesi namına Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: İtimat ve teveccühü âlinize en samimi teşekküratımı
arzederim Efendim.

Edirne Vali Vekili
Ihsan

Vesika, 276.

Sivas, 11.10.1919

TAMİM

1 — Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk Cemiyeti vilâyet heyet ve müstakil livâ heyeti merkeziyeleri kendilerine merbut bircümle heyeti idarelere ve keza heyeti idareler nevahiye kadar olan heyeti idarelere Heyeti Temsiliyenin tebligatını sürati mümkünine ile ifa etmeğe ehemmiyet vermedir.

2 — Hiçbir heyeti merkeziye veya idare ve alâlumum teşkilâtı milliyemize dahil heyet ve eşhas cemiyetimiz namına doğrudan doğruya hükûmti merkeziyeden bir gûna mutalebatta bulunmayacaktır. Teşkilâtı milliyemize ait her türü münasebatı aledderecat heyeti idareler, heyeti merkeziyelerle ve heyeti merkeziyeler de Heyeti Temsiliye ile icra edecektir. Mafevk heyetlerin tekküsülü halinde ona tâbi olan diğer heyetlerin derhal Heyeti Temsiliyeye müracaatı caizdir.

3 — Şimdilik bircümle vilâyet ve müstakil livâ heyeti merkeziyeleri lâakal haftada iki defa Heyeti Temsiliyeye teşkilât ve teşebbüsâtı milliyesi hakkında mühim malûmatı havî olmak üzere kısa bir rapor verecektir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaaı Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

asayiş edilmek üzere Osmanlıların hakkı hükûmetine (Bu tabir şayanı dikkattir) tamamen riayetskâr bulunduğuna dair müşarünileyhten resmen ve tahriren cevap aldım. Binaenaleyh vilâyetin her köşesinde ve hassaten merkezi vilâyette sükûn ve asayişin her vakitten daha mükemmel olduğunu ve elyevm her nevi mehalik ve mebazirin mürtefi bulunduğunu arz ve teşhir ederim. Edirne hükûmet, ordu ve bütün millet size meşru olan gayelerinizde manen ve madde-ten muzaharete aht ve misak eylemiştir. Dört gün devam eden hâd bir devrei teheyycün tevhit ettiği envai müşkûlât içinde mühim bir vazife vataniye ifa ettiğine kanım. Hükûmeti Hamidiyede dokuz sene menfa ve hükûmeti ittiha-diye zamanında altı sene vatandan cüda kalmak hissi ve insanî işkencelerin enva uğramışlardan bir mazlumum. Metanetimî imha veya celâdetimi bana iade edecek, beni fırka ihtirasatı haricinde bu vatanın en müfit anası meyanına koyacak sizin teveccüh ve itimadınızdır.

Mektebi Harbiye arkadaşlarınızdan
Edirne Vali Vekili
Ihsas Adli

Vesika, 274.

Sivas, 12.10.1919

Edirne Vali Vekili Ihsan Adli Beyefendiye

Bugün Anadolunun, vatanın halası ve saadeti, milletin necat ve istiklâli uğrunda yekvücut ve yekdil olan Trakyalı kardeşleriyle el ele vermiş olması, halası karibin beraati istihlâlidir. Böyle mes'ut ve tarihi bir anda Edirne vilâyetinde zatı âlileri gibi hamiyetskâr bir refikimizin resikârda bulunması ayrıca bir beşarettir. Cenabı hak milleti âmalî meşruasını istihsal emrinde muvaffak bilhayr eylesin amin.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

yaşıyan dindaşlarımızın ve muazzez ülkelerimizin müdafaa hukuku emrindeki tevessüle dair teppirati âlilerine arzı şükran olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 272.

Edirne, 10.10.1919

Sivasta Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi
Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 9 Teşrinievvel 1919

Mukabele-i tevecühkâriyle pek mütehassis oldum. Samimiyetle arzı şükran eder ve Edirne ve mülhakatında hükûmet ve milletin celâdetkârane ve cansıparane muzaheretinden her dakika emin olabilirsiniz.

Edirne Vali Vekili
İhsan Adli

Vesika, 273.

701 250

Edirne, 10.10.1919

Sivasta Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi
Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bir anda yükselen burşidi celâdet gibi Trakya etrafına harekâtı millîyenin muvacehesinde inkişafı alelhusus İstanbul azimet eden vali Salim Paşanın gaybubeti nagehanisinden mütevellit heyecanı umumî arasında heyeti müctemial millîyenin itimadı ve orduyu humayun kumandanlığının muza heretile tevfiyatı süphaniyeye istinaden vali vekâletini deruhde ettim ve bir gün sora da nezareti celilenin bu baptaki temsibini aldım. Edirnenin her an tezauf eden nezaketi var'u mevki itibarile ecanibin nazarı dikkatinden dur kalmıyan bu tahavvüllerin mahiyeti sulhcuyanesine irade-i millîyenin itirazdan, ihtirastan müberra tecelliyatı hürriyetperveranesine ingiliz mümessili askerisini ikna ve tatmine muvaffak olarak ihlâli

kaddeseye atılmış olduğundan maksat ve essasatta ittihadı tam bulunacağı esasen büstibah idi. Tebgiratı âlileri kemali gükran ve meserretle karşılandı. Amali megruai milliyemizde muvaffak bilhayr olmaklığımızı Cenabı Haktan temenni eder, hissiyatı samimane ve ihtiramkâranemizi takdim ediyoruz.

2 — Yeni kabine ile tamamen temini itilâf edilebilecektir. Muhaberedeyiz. Neticesi arz olunacaktır.

3 — Muntazaman muhafazai irtibatı hassaten rica ederiz Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 270.

Edirne, 7.10.1919

Sivasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bütün Edirne vilâyetinin vali vekili ve orduya humayun kumandan vekili, ulema, eşraf, ahali belediye dairelerinde biliçtima Müdafaai Hukuku Milliye Heyetini idare etmek vazifesini müttetikân Trakya - Paşaeli heyeti merkezîyesine tevdi eylediklerini tahtı temine almışlardır. Müdafaai Hukuku Milliye namına bugün ikinci defa olarak içtima eden heyeti muhteremei milliyenin neticesi mukarreratını bâlâya naklen arz ederim.

Edirne Vali Vekili
İhsan Adli

Vesika, 271.

Sivas, 9.10.1919

Telgraf

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendiye

C: Millî birliğin mes'ut netayicinden olmak üzere Trakya ve Paşaeli Cemiyetinin, Rumeli ve Anadolu topraklarında

dahilde ve haricte mevcudiyetini tanıttıran ve bu ane kadar sizinle hemfikir bulunan cemiyetimizin maksat ve mesleği Kongres deruhde edilen esasatı ihtiva ettiği cihetle mukarreratınıza tamamen iştirak ettiğimizi kemali fahrile arz ederim.

Trakya - Paşaeli Müdafaa Cemiyeti namına
Şükrü

Vesika, 268.

Edirne, 7.10.1919

Telgraf

Savaş Müdafaa Hukuku Milliye Heyeti Mümessili Mustafa
Kemal Paşa Hazretlerine

1 — Ulema, eşraf, ahaliden mürekkep bugünkü muazzam içtimada Müdafaa Hukuku Milliye'nin Trakya'da idaresini Trakya - Paşaeli Cemiyetine havale etmesi ile bir kat daha kespi kuvvet ve vüs'at eylemiş olan cemiyetimizin her türlü mukarreratınıza mutavazce müheyya ve tebligatınıza muntazır bulunduğu,

2 — Vali Salim Paşa ile Polis Müdürü Fuat Beyin bu gece bir acnebi otomobilene rakiben Bulgar işgalı altında bulunan Karaağaca firar ettikleri maruzdur.

3 — Vali vekâleti de Mektubi İhsan Adli Beye tevdi kılınmıştır.

Trakya - Paşaeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti namına
Edirne Belediye Reisi
Şevket

Vesika, 269.

Sivas, 7.10.1919

Edirne'de Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti
Trakya - Paşaeli Heyeti Merkeziyesi Riyasetine

C: 6 ve 7.10.1919 telgrafnamelere;

1 — Rumeli ve Anadolu aynı ruh ve vicdanla mevcudiyet ve istiklâli millimizi kurtarmak azmîle mücahede-i mu-

cuma selâmlığında iksa buyuracakları elbise hakkındaki mü-
taleanın istifsarını irade buyurdular. Cuma selâmlığında hil'at
ve Hazreti Fatîhe âit şekilde bir sarık takınması mümkün ve
muvafık olacağı mütaleasında bulunuyorlar. Bu husustaki
mütaleanın bildirilmesini rica ederim.

4 — Âlemi islâma yazılacak beyannameyi verilen esa-
sat dairesinde ihzar ettirerek zatı hazreti hilâfetpenahiye
okudum. Vahdettin Efendinin âlemi islâma karşı vaziyeti fet-
vayı şerife ile taayyün etmiş olduğundan şimdiye kadar ken-
dileri hakkında hüsnü muamelede bulunmaktan uzak kalan
bu adam hakkında kendisine şimdi bir şey söylememesinin
daha asilâne bir hareket olacağını, binaenaleyh Vahdettin
Efendiye ait aksamın meskût geçilmesini maamafih selâmeti
nemlemek aksi tarzı icap ettiriyorsa bunun dahi ya-
pılabileceğini irade buyurdular. Kendileri de sureti mahsu-
sada bir beyanname hazırlamış olduklarından bu gece her
ikisini tevhit ve telif edecekler ve yarın öğleden evvel bana
göndereceklerdir. Beyannamei hilâfetpenahînin İstanbul ga-
zetelerinde hini neşrinde türkçesile beraber bir de arapça
suretinin neşrettirilmesindeki mütaleanın da istifsarını irade
buyurdular. Bu husustaki mütaleanın iş'arını rica ederim.

5 — Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine, Rauf Beyefen-
diye 19.11.1922 sa. 11,45 sorada 103 numara ile arz edil-
miştir.

Refet

Vesika, 267.

Edirne, 6.10.1919

Telgraf

Sıvasta Müdafaai Milliye Cemiyeti Mümessili Mustafa
Kemal Paşa Hazretlerine

Kongre mukarreratının binnihaye kabul edilerek Ali
Rıza Paşa kabinesinin Kongreye istinaden mevkü iktidara gel-
diğine dair Edirmeye keşide buyurulan telgrafname ancak
bugün heyetimize tebliğ edildi. Trakyanın müdafaası mak-
sade teşekkül edip birçok müşkülâta rağmen vilâyetin en
ufak nahiyelerine varıncaya kadar teşkilâtını tevsi eden ve

Vekâletinden verilen fetvayı şerife mucibince hal'ine Meclis Heyeti Umumiyesinin 18 Tegrinisani 1922 tarihinde münakit 140 ıncı içtimasının beşinci celsesinde müttefikan karar verilmiştir.

Türkiye Devletinin Hakimiyetini bilâkaydû şart milletin uhdesinde muhafız tutan Teşkilâtı Esasiye Kanununa tevfikân icra kudreti ve tegri salâhiyeti kendisinde mütecelli ve mütemerkiz bulunan milletin yegâne ve hakikî mümessillerinden mürekkep Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1 Tegrinisani 1922 tarihinde müttefikan kabul ettiği esbabı mucibe ve esasat dairesinde Meclisi Âlice 18 Tegrinisani 1922 tarihinde münakit celsede makamı muallâyı hilâfete intihap buyurulmuş olduklarını hürmeti mahsusa ile zatı hazreti hilâfetpenahilerine arzederim.

Keyfiyet Türkiye Büyük Millet Meclisince âlemi islâma ve Türkiye halkına iblâğ olunmuştur. İntihabı vakiin âlemi islâm için müteyemmen ve füyuzatbahş olmasını eltafı ilâhiden tazarru ve niyaz eylerim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi

Gazi

Mustafa Kemal

Vesika, 266.

P. R. 19.11.1922

Zata mahsus

Gayet aceledir

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 — Makamı Hilâfete intihap olundukları hakkında Büyük Millet Meclisi Riyasetinden keşide buyurulan tergrafnameyi bizzat Halifei Müslimîn Abdülmecit Hazretlerine arz ve takdim eyledim. Cevapnamei hilâfetpenahi yarın sabah arzedilecektir.

2 — Zatı hazreti hilâfetpenahi Dolmabahçe sarayında ikamet buyuracaklardır ve tebrik merasimi 21.11. 1922 de mezkûr sarayda icra edilecektir.

3 — Zatı hazreti hilâfetpenahi imza balâsında „Halifei Müslimîn ve Hadimülhareme" unvanının bulunulmasını ve

nekadar kuvvet ve feyz ve halâs ve saadet vadettiğini izaha lüzum görmem. Uç senelik tecarübü filiye ve bunun semerati mes'udesi kâfi fikir ve kanaat verebilir itikadındayım. Bundan sonra makamı hilâfetin dahi Türkiye Devleti için ve bütün âlemi islâm için nekadar feyizbar olacağını da istikbal bütün vuzuhile gösterecektir. (İnşallah sadaları)

Türk ve Islâm Türkiye Devleti, iki saadetin tecelli ve tezahürüne memba ve menşe olmakla dünyanın en bahtıyar bir devleti olacaktır. (İnşallah sadaları)

Bu maruzat ve izahata nihayet vermek için heyeti aliyenize şunu arz edeyim ki, bütün rüfekamın mevzuubahs olan meselenin esasında tamamen müttehit ve müttefik olduğunu büyük bir kanaati vicdaniye ve muhakemei fikriye ile beraber olduğunu görüyorum. Bu hal milletimizin cidden teşekkürünü mucip bir haldir. Heyeti Celilenizin namütenahi takdirat ve tebrikâtı istilzam eden bir hakkıdır.

Deminden mufassal bir tahrir okunmuştur. Şimdi okunan bir iki tahrir daha var. Her üçünün muhteviyatı arzettiği gibi, nukaı esasiyede birdir. Binaenaleyh yapılacak şey, bu üçünü daha sarıh ve daha güzel bir tarzda tesbit etmek ve Heyeti Celilenizin rey-i kat'isine iktiran ettirerek bir an evvel ilân etmek ve bu sayede bütün düşmanlarımızın aleyhimize aldıkları tedbirlere karşı mâni olmaktır. (Şiddetli alkışlar).

Vesika, 265.

Hanedanı Ali Osmandan Halifei Müslimîn
Abdülmecit Hazretlerine

Tel 2
688

Ankara, 19.11.1922

Âmme-i müslimîn için mucibi mahvolan düşman tekâ-lifi şedidesini kabul ve müslimînin müdafaa-i mücahedanelerinde düşmana muvafakatle beynelmüslimîn itkai şer ve fesat ve sefki dimaya filen teşebbüs ve bu harekâtında devam ve ırar ve binnihaye ecnebi himayesine tevdiî nefsederek bir İngiliz gemisiile makar ve makamı hilâfetten firar eden Vahdettin Efendinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Şer'îye

en meşru ve en insani salâhiyetini istimal etmek zamanı geldiğinde tereddüdü kalmamıştı.

Tarihi cihanda bir Cengiz, bir Selçuk, bir Osman Devleti tesis eden ve bunların hepsini hadisat ile tecrübe eyleyen Türk milleti bu defa doğrudan doğruya kendi nam ve sıfatında bir devlet tesis ederek bütün felâketlerin karşısında meftur olduğu kabiliyet ve kudretle ahzı mevki etti (Şiddetli alkışlar): Millet, mukadderatını doğrudan doğruya eline aldı ve millî saltanat ve hakimiyetini bir şahısta değil, bütün efradı tarafından müntehap vekillerden terekkep eden bir Meclisi Alide temsil etti. İşte o Meclis, Meclisi Âlinizdir. Türkiye Büyük Millet Meclisidir ve bu makamı hakimiyetin hükûmetine Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti derler. Bundan başka bir makamı saltanat, bundan başka bir heyeti hükûmet yoktur ve olamaz.

Kendine sıfatı hilâfeti izafe eden bu mevkî şahsî münhedim olunca makamı hilâfet ne olacak suali varidi hatır olur!

Efendiler, Hulefayı Abbasiye devrinde Bağdatta ve ondan sonra Mısırda hilâfet makamının asırlarca müddet saltanat makamile yanyana ve fakat ayrı ayrı bulunduğunu gördük. Bugün dahi saltanat ve hakimiyet makamile makamı hilâfetin yanyana bulunabilmesi en tabîi halâtandır. Şu farkla ki, Bağdatta ve Mısırın saltanat makamında bir şahıs oturuyordu. Türkiyede o makamda asıl olan milletin kendisi oturuyor.

Makamı hilâfette dahi Bağdat ve Mısırda olduğu gibi bıkudret veya mülteci bir şahsı âciz değil, istinatgâhı Türkiye Devleti olan bir şahsı âli oturacaktır. Bu suretle bir taraftan Türkiye halkı asrî bir devleti mütemeddine halinde her gün daha rasin olacak, her gün daha mes'ut ve müreffeh olacak, her gün daha çok insanlığını ve benliğini anlayacak; eşhasın hıyaneti tehlikesine kendisini maruz bulundurmıyacak, idğer taraftan makamı hilâfete de bütün âlemi islâmın ruh ve vicdanının ve imanının noktai rabıtası, kulübü islâmi yanın badîi inşirahı olabilecek bir izzet ve uluhiyette tecelli edecektir.

Efendiler, Türkiye Devletinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükûmeti mefhumlarının millet ve memleket için

Devletin istiklâlini darbeler, arazi, servet, nüfus ve haysiyeti millet azamî süratle mahvü tebah oluyor.

Nihayet âli Osmanın otuz altıncı ve sonuncu padişaha Vahdettin'in devri saltanatında Türk milleti en derin hufreî esaretin önüne getiriliyor.

Binlerce senedenberi istiklâl mefhumunun timsali asilî olan Türk milleti bir tekme ile bu hufrenin içine yuvarlanmak isteniyor.. Fakat bu tekme vurdurmak için bir hain, bîşuur, bîdrak bir hain lâzımdı. Nasıl ki, kanunen idamı lâzımgelenlerin bile ipini çekmek için kalp ve vicdanı ulviyeti insaniyeden mücerret bir mahlûk aranır. İdam hükmünü verenlerin böyle adi bir vasıtaya ihtiyaçları vardır; o, kim olabilir? İ. Türkiye Devletinin istiklâline hatime veren, Türkiye halkının hayatını, namusunu, şerefini imha eden, Türk'yenin idam kararını ayağa kalkarak bütün endamile kabul etmek istidadında kim olabilir?

(Vahdettin, Vahdettin sadaları, gürültüler..)

Paşa Hazretleri (devamla) — Maatteessüf bu milletin hükümdar diye, sultan diye, padişah diye, halife diye başında bulundurduğu Vahdettin.. (Allah kahretsin sadaları) Vahdettin bu hareketi denaetkâranes'le yalnız kendinin lâ-yık olduğu bir muameleyi kabul etmiş olmaktan başka hiçbir şey yapmış olmadı.

Vahdettin bu hareketle kendini öldürdü ve temsil eylediği gekli idarenin indirasını zarurî kıldı. Fakat Efendiler; millet, hiçbir vakit bu hareketi hyanetkâranenin kurbanı olmağa razı olamazdı. Çünkü millet, icabı teamül olarak başında bulunanların mahiyeti hareketini sühuletle idrak edecek rûşt ve kabiliyette idi.

Millet, tarihin vuzuhundan asırlardanberi duçar olduğu felâketlerin esbabını bir anda hulâsa edebilecek hassasiyet ve intibahta idi.

Millet, şahısların hırsı saltanat, hırsı tahakküm, hırsı istilâdan başlayarak temini menfaat ve rahat ve tevsii sefa-het ve rezalet, ibzali israfat gibi hasis maksatları için vasıta ve kuvvet olmak yüzünden kendi benliğini unutacak mertebeye geçirdiği gafletlerin netayici elimesini derhal hulâsa edebilecek rûşt ve kemalde idi. Artık millet'n en makul ve

Emeviler doksan seneden fazla hilâfeti muhafaza edemediler. En nihayet nüfuzu hilâfeti Bağdat surlarına kasa mecbur olan Abbâsî Halifelerinin sonuncusu Mutasım, evlât ve ayalile ve sekiz yüz bin kişi Bağdat ahalisile beraber Hülâgûya kurban verdiler.

Hulefayı Abbasiyenin zâfını görmekte "Halifei Resulullah" ve "Emirülmüminin" unvanlarını almış olan ve nüfuzu hilâfetleri Elhamra sarayının kapısından çıkamamağa mahkûm kalan Endülüste ki halifelerin de beşinci asrı hicrî iptidâsındaki akıbeti feciası malûmdur. Bağdattaki Hülâgûnun ihdas eylediği vak'âi mühimme neticesinde kürei zemin üzerinde halife ve makamı hilâfet madum bir hale getiriliyor. Bundan üç sene sonra, yani 659 tarihi hicrisinde (Milâdî, 1261) idi ki, Hulefayı Abbâsîye neslinden Elmuştasır billâh isminde bir zat Hülâgûdan kurtulup Mısır hükûmetine iltica etti ve bu zat Mısır Meliki tarafından halife tanındı. Bundan sonra on yedi zat halife unvanını haiz olarak ve fakat hiçbir salâhiyeti, hiçbir tesir ve nüfuzu olmayarak doğru dan doğruya Mısır Hükûmetinin himayesinde yekdiğerini istihlâf ile imrânı hayat eylemiştir. Selçukî Devletinin idaresinde teşettütü umumî hâsıl olması üzerine Türkler 699 tarihi hicrisinde (Milâdî, 1300) Selçuk Devleti yerine Osmanlı devletini ihyaen tesis eylediler. Bu devletin ulularından Yavuz Hazretleri 942 tarihi hicrisinde (Milâdî, 1517) Mısırı zapt eylediği zaman orada idam eylediği Mısır hükümdarlarından başka unvanı halife olan bir zat buldu.

Halife sıfatının böyle bir şahsı âciz tarafından kullanılması âlemi islâm için şin olduğuna şüphe etmediğinden o sıfatı Türkiye Devletinin kuvasına istinat ettirerek ihya ve ilâ eylemek üzere aldı.

Efendiler Osmanlı Devleti ki 1300 de teessüs etmişti. Hilâfeti aldığı 1517 tarihinden ancak elli sene sornama kadar tarihi cihanda devri itilâ denilen ve muvaffakiyatı mütevaliye ve azime ile malî olan takriben üç asırlık bir devir yaşadı. Ondan sonra.. Ondan sonra Efendiler, inhitat, inhitat başlıyor.

Efendiler, devri inhitatın her safhası Türkiye Devletinin hudutlarını biraz daha darlaştırıyor. Türk milletinin maddî ve manevî kuvvetlerini biraz daha fazla takmır ediyor.

Filhakika Muktedibillâhın veliaht olan oğlunu azil ve onun yerine kendi torununu ikame için halifeyi tazyik etti. Melikşah ölmeseydi bu böyle olacaktı.

Şimdi Efendiler, makamı hilâfet mahfuz olarak onun yanında hakimiyet ve saltanatı millîye makamı — ki Türkiye Büyük Millet Meclisidir — elbette yanyana durur ve elbette Melikşahın makamı karşısında âciz ve naçiz bir makam sahibi olmaktan daha âli bir tarzda bulunur; çünkü bugünkü Türkiye Devletini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Çünkü bütün Türkiye halkı, bütün kuvasile o makamı hilâfetin istinadgâhı olmağı doğrudan doğruya yalnız vicdanî ve dinî bir vazife olarak taahhüt ve tekeffül ediyor.

Mütaleatı tarihiye silsilesi üzerinde birkaç adım daha beraber atalım:

Bu adımlarımız bizi bugünkü şekli idaremizin nekadâr tabii nekadâr zarurî ve Türkiye için ve bütün âlemi islâm için nekadâr nafi ve musip olduğı neticesine isal edecektir.

Efendiler; Ortaasyada devlet üstüne devlet teşkil etmiş olan Türkler, daha garpte İran Selçukileri ve Anadolu'da da Rum Selçukileri namı altında pek muazzam ve pek mütemeddin devletler teşkil etmişlerdir. Konyada merkezi hükümetlerini tesis etmiş olan Rum Selçukileri, malûmî âlileri olduğı üzere 1308 senesine kadar muhafazai mevcudiyet eyliyorlar. Maruz Islâm Türk Devletleri icrayı faaliyet ederken Cengiz Han namındaki cihangir Karakurumdan çıkarak 1227 senesinde hudutlarını Çin Denizine, Bahri Baltığa, Bahri Siyaha kadar tevsi eyliyor. Cengiz'n torunu Hulâgû idi ki, 656 senei hicrisinde (Milâdî 1258) Bağdadı zapt ederek Halifei Abbâsî Mutasımî idam ediyor ve bu surette dünya yüzünde filen hilâfete hatime veriyor. İrtihali Fahri-âlemnden sonra birinci Halifeiresul Ebubekir ne dünyayı istemiş, ne dünya ona teveccüh eylemişti.

İkinci halife Hazreti Ömer, hayatı içtimaiyedeki temevvücatın gayrikabili tevkif olduğı kanaatini hayatında yakinen idrak ederek muztaribirruh olarak vefat etti.

Hazreti Osmana gelince, mukadder olan tehacümat için de kanını kitabullaha akıtarak terki dünya eyledi.

Hazreti Ali, hilâfeti uhdesinde takarrür ettirememek ve ehlibeyti resulün hukukunu muhafaza edememek bedbahtı-sile gıryan oldu.

den iki buçuk asır evel Ortaasyada muazzam bir Türkiye devleti mevcuttu. Kablelislâm mevcut olan bu devletlerin sahibi Türkler. bundan 1000 sene evel islâmı kabul ettiler. Evvelâ şarka doğru tevsii memalik ederek Çin hududuna kadar icrayı nüfuz eylediler. Hulefayı Abbasiye zamanında bu civanmert, asalet ve gecaatle benam olan Türkler, asker olarak Suriyeye, İraka kadar geldiler. Hulefayı Abbasiyenin tahtı idaresinde bulunan bu yerlerde iktisabı nüfuz ettiler. En yüksek idare ve emrû kumanda makamına irtika eylediler.

Dördüncü asır hicride idi ki, Selçuk hükûmeti namı altında muazzam bir Türk Devleti teşekkül etti. Bu devletin namı altında icrayı faaliyet eden Türkler, bir taraftan Kafkasyaya, diğer taraftan cenuba, İran ve İraka ve Suriyeye, garbe, Anadoluya nüfuz eyledi.

Bağdatta oturan Hulefayı Abbasiye bu Türk Devleti muazzamasının dairei nüfuzuna girmişti. Filhakika bu Türk Devleti beşinci asır evasıtında Maverâünnehir ve Harzemi, Şam ve Mısır ve Anadolu kıtasının çoğunu ve birçok memaliki zaptla hududunu Kâsgardan ve Seyhun mecrasından Akdeniz ve Bahri Ahmer ve Bahri Ummana kadar tevsii etti ve Bağdatta bulunan Hulefayı Abbasiyeyi yedi ihtiyar ve idaresine aldı.

Bağdatta aynı merkezde **Melikşah** namında Türk hakimiyetini temsil eden bir zat ile halife namını taşıyan **Muktedibillâh** yanyana oturdular ve akraba oldular. Bu vaziyeti biraz tahlil etmek isterim.

Türk hakamı ki, muazzam bir Türk Devletinin hakimiyet ve saltanatını temsil ediyor, temasında bir hilâfet makamının ayrıca mahfuziyetinde bir be's görmüyor. Eğer böyle bir mahzur görseydi zaten yedi idaresine aldığı makamı ortadan kaldırmak ve o makama ait sıfat ve salâh'yâtı kendi makamında memzuğ bulundurmak mümkündü. Hazreti Selimin takriben beş asır sonra yaptığını eğer isteseydi, Melikşah daha o zaman Bağdatta yapmış olurdu. Müşarünleyhin belki yalnız düşündüğü bir şey var idiyse o da, Türkiye Selçuk Devletine daha sadık ve makamı hilâfete elyak diğer birin'a Halife Muktedibillâha halef olmasını temin etti.

viye Hazreti Ali (Kerremullahüveçhe) nın hilâfetini tanı-
mıyor ve bilâkis onu hunı Osman ile itham eyliyordu. Va-
zifesi âlemi islâmında ahkâmı Kur'aniyenin temini tatbikatın-
dan ibaret olan halife, muzraklarına mesahifi şerife geçiril-
miş Emeviye ordusunun karşısında muharebeyi kat'a mecbur
oldu. Bizzarure tarafeyn hakemlerinin vereceği karara teba-
iyete söz verdi. Muaviyenin murahhası Amr İbnûlas ile Haz-
reti Alinin murahhası Ebumusel Eş'ari tahkimnameyi tan-
zim için karşı karşıya geldikleri zaman Hazreti Ali hâzır bu-
lunuyordu. "Emirülmüminin Ali ile Muaviye arasında tahkim
namedir" diye yazılan cümleye derhal Muaviyenin murah-
hası itiraz etti ve dedi ki: "O, Emirülmüminin kelimesini
oradan kaldır. Sen yalnız emrinde bulunanların emri olabi-
lirsin. Şam ahalisinin emri değilsin."

Hazreti Ali, isminin bağındaki sıfatın kaldırılmasına
muvafakat etti. Bundan sonra iki taraf murahhasının yekdi-
ğerine karşı kullandığı adı bile cümlece malûmdur. Bunda
muvaffak olan Amr İbnûlas Muaviyeye hilâfetini tebşir etti.
Diğer taraftan Hazreti Ali de hükkâmın hükmüne sadık ka-
lacağına söz verdiği halde biraz tereddüdü müteakip icrayı hi-
lâfete devam etti. Görülüyor ki Resulullahın vefatından yirmi
beş sene kadar kalil bir zaman sora âlemi islâmiyet içinde,
islâmın en büyük zevatından ikisi karşıkarşıya iddiayı hilâ-
fet ile arkalarından sürükledikleri aynı din ve aynı ırktaki
insanları kanlar içinde bırakmakta beis görmediler. En niha-
yet hilesinde muvaffak olan, saf ve nezih olanı mağlûp ve
evlâdû ayalını mahvü perişan eyledi ve bu suretle hilâfet
unvanı altında emareti islâmiyeyi yine hilâfet unvanı al-
tında saltanatı islâmiyeye tahvil etti. Saltanatı Emeviye, bü-
yük istilâlar yapmakla beraber baştan nihayete kadar hûnin
ve elim vakayı ile ancak doksan seneyi doldurabilmiş ve
hicretin 132 inci senesinde Arap milleti, salâtini Emeviyeyi
bağlarından atmış ve yerine baska namda bir devlet tesis
etmiştir. Bu devlete, Devleti Abbasiye ve devletin' resikâ-
rında bulunan insanlar da halife derlerdi.

Merkezi faaliyeti Irakta bulunan Hilâfeti Abbasiyenin
mevcudiyetine rağmen Endülüste dahi "Halifeiresulullah" ve
"Emirülmüminin" unvanlarile asırlarca saltanat sürmüş hü-
kümdarlar mevcuttu. Beyanâtına mukaddeme olarak izah
etmiştim ki, bundan 1500 sene evvel, yani hicretü nebevîye-

Omer bir gün ağlarken sebebi soruldu:

"Nasıl ağlamıyayım ki, Fırat kenarında bir oğlak zayı olsa korkarım ki Ömerden sorulur!" diye cevap verdi.

Evet, Hazreti Ömer (Radyallahüanh) artık hilâfet unvanı altındaki tarzı emaretin bir devlet idaresine nakâfi olduğunu, bir zatın kendi faziletinde, kendi kudretinde ve hattâ kendi mehabetinde olsa dahi bir devletin idaresine nakâfi olduğunu bütün manayı şamilile idrak eylemişti. Hattâ bu endişe ile idi ki, Ömer kendinden sonra artık bir halife düşünemez oldu. Kendisine oğlunu tavsiye ettikleri zaman "Bir haneden bir kurban yetişir" dedi. Abdurrahman Bin Avfı çağırdı:

"Ben seni veliaht eylemek istiyorum" dedi. O da: "Bana kabul et diye rey ve nasihat eyler misin" dedikte Ömeri "Edemem" dedi.

Abdurrahman: "Vallahi ben de ebediyyen bu işe giremem" dedi. En nihayet Ömer, en makul noktaya temas etti: emaret, devlet ve millet işini meşverete havale etti. Ömerden sonra ashabı şûra ve bütün halk meşcidi lebalep doldurdu ve orada bazı şayanı dikkat vaziyetlerle yine idarei ümmeti, intihap ettikleri bir halifeye tevdi ettiler.

Hazreti Osman halife oldu. Fakat kırılmaya mahkûm olan kapı, artık kırılmıştı. Memaliki islâmiyenin her tarafında bin türlü kılûkal ve ademi hoşnudi başladı. Zavallı Osman âciz ve naçiz bir vaziyete düştü. O kadar ki, Şam valisi Muaviye onun hayatını muhafaza etmek için nezdi himayetkârisine davet etti. Buna muvafakat edemiyen Hazreti Osmana tarafı vilâyetpenahiden muhafazası nefis için asker göndermeyi teklif etti. Bunların hiçbirisine, meydan kalmadı. Her tarafta isyan eden muhtelif muntakalar halkı Medinede, evinin içinde Hazreti Osmanı tahtı muhasaraya aldı. Ve zevcei muhteremesinin yanında şehit etti. Birçok gürültülü ve kanlı vakayiden sonra Hazreti Ali (Kerremallahüveçhe) makamı hilâfete getirildi.

Tekrar edelim ki, kapı kırılmıştı. Aynı ırktan olmakla beraber Irak başka bir şey, Yemen başka bir şey, Suriye başka bir şey, ve hattâ Hicaziye de bambaşka bir şeydi.

Hicazda bir halife; Suriyede kuvvete istinat eden bir vali ile Sıffinde karşı karşıya gelmeğe mecbur oldu. Mua-

tiğimiz üç muhtelif nokta nazardan birincinin — ki kuvveti ve nüfuzu olan kavmin, milletin vârisi hilâfet olması noktası idi — diğer noktası nazara müreccah ve galip olması tabiidir ve Hazreti Ebubekirin bittesir makamı hilâfeti ıssal etmesi isabet oldu. İşte bu suretle, zamanı saadetten sonra hilâfet unvanile bir emareti islâmiye teşekkül etti.

Fakat Efendiler, peygamberin vefatı ile derhal her tarafta irtidat başladı, irtica başladı, isyan başladı. Hazreti Ebubekir bunları bertaraf etti; vaziyete hâkim oldu. Bir taraftan da tevsii hududı emareti islâmiyeye tevessül eyledi. Ebubekir, son demlerine yaklaşınca kendi intihâtındaki müşkülâtı tahattur etti ve Hazreti Ömeri vasiyetname ile bizzat intihap etti.

Hazreti Ömerin zamanı hilâfetinde memaliki islâmiye fevkalâde denecek derecede süratle tevessü eyledi, servet çoğaldı. Halbuki bir milletin içinde servet ve gına husulü beyennas ağrazı dünyeviyyenin hudusünü ve bu da ihtilâl ve fitnenin zuhurunu bâis olmak bu âlemi kevnü fesadın muktezayı ahvalindendir. İşte bu nokta; Hazreti Ömerin zihnini tahdîş ediyordu. Bir de Hazreti Ömer tahattur ediyordu ki, Resulü Ekrem, mahremi esrarı olan havassı ashabına şunu demişti: "Ümmetim düşmanlarına galebe edecek. Mekke, Yemen, Kudüs ve Şamı fethedecek, Kısra ve Kayserin hazinelerini taksim eyliyecektir ve fakat ondan sonra aralarında fitne ve ihtilâl ve nefsanîyetler hâd's olarak mülûkü salifin mesleğine gideceklerdir..." Hazreti Ömer bir gün Huzeyfe-tülyemani Radiyallahüsnih Hazretlerine, deniz gibi temevvüç edecek fitneyi sorduğu zaman aldığı cevapta: "Senin için andan beis yok; senin zamanınla onun arasında kapalı bir kapı vardır." dedi.

Hazreti Ömer sordu:

Bu kapı kırılacak mı, yoksa açılacak mı?

Huzeyfe: Kırılacaktır, dedi.

Hazreti Ömer: Öyleyse artık kapanmaz dedi ve üzünü tevessül etti. Hak'aten kapı kırılmak mukadderdi. Çünkü memaliki islâmiye vüs'at bulmuştu, iş çoğalmıştı. Bu şekli emaret ve bu tarzı idare ile her yerde adaleti kâmile icrası müşkül olmuştu. Hazreti Ömer bunu idrak ediyor, sıkıyor ve Allahına yalvararak diyordu ki: Yarap! Ruhumu kabzet.

hali teessürün bifaide olduğunu derhal idrak eden erbabı fatanet Peygamberin arkasından ağlamak değil, mesalihi ümmeti bir an evel hüsnü temşiyete mazhar edecek tedbir almak kanaatle toplandılar. Resuliekreme halife olacak bir emir intihabı mevzuubaha edildi. Ebubekirden şahsan çok hoşlanırdı ve enfası vapesinini yaşarken Ebubekir'in kendisine halef olması muvafık olacağını muhtelif tarzlarda işaret dahi buyurmuşlardı. Buna nazaran toplanıp resmen bir intihap yapmaktan başka bir iş kalmamış olduğuna hükümlü nabilirdi. Halbuki bu intihap keyfiyeti o kadar basit olmadı. Bilakis mesele çok müzakerelere, münakaşalara ve çok esası ihtilâflara maruz kaldı. Emri intihapta mühim olarak üç muhtelif noktaı nazar tebarüz etti. Bu noktaı nazarlardan birisi makamı hilâfete istihkak, mesalihi ümmeti rü'yet edebilmek için lâzım olan kudret ve kifayetin kaide ittihazı idi. Buna nazaran makamı hilâfet en kuvvetli ve en nüfuzlu ve en reşit kavmin olacaktı. Bu noktaı nazar cümhuru sahabenin idi.

İkinci noktaı nazar, o güne kadar nusreti islâma hizmet eden kavmin hilâfete müstahak addedilmesi idi. Bu, ensarın noktaı nazarı idi. Üçüncü fikir ise kuvveti karabeti iltizam idi. Bu da Haşimîlerin noktaı nazarı idi. Bu üç noktaı nazardan ittifakı ârâ ile birini tercih etmek ve emri intihabı intaş eylemek mümkün olamadı. En nihayet teşettüt ve fetretin derhal önüne geçmek lüzumuna kani olan Hazretü Ömer'in tesiri ile Hazretü Ebubekire biat olundu. Görülüyor ki, ilk halifenin intihabında temayülâtı umumiyenin tabii temerküzünden ziyade şahsî tesir tesbiti şekletmiştir. Efendiler, bu muhalefet ve münakaşanın nabemahal olduğunu zannetmiyelim. Hakikaten emri hilâfet mileli islâmiyece en büyük bir maslahattır. Çünkü Efendiler, Halifei Nebeviye, ehli islâm arasında rabta olan bir emarettir. Ve ehli islâmın kelimei vahdet üzere içtimalarını temin eden bir emvrettir.

Emaret işte Cenabı hakkın bir sır ve hikmetidir ki, teessüâ daima satvet ve kuvvetle mesruttur. Andan maksadı aslı de def'i fesat ve hıfzı asayığı bilât ve tanzimi umuru cihat ile mesalihi ümmeyi hüsnü tanzim ve tesviyeden ibarettir. Bu dahi ancak satvet ve kuvvete menuttur; âdetullah bu veçhile cari olagelmıştır. Buna nazaran yukarda izah et-

Ey arkadaşlar! Tanrı birdir, büyüktür; âdatı ilâhiyenin tecelliyatına bakarak diyebiliriz ki; İnsanlar iki sınıfta, iki devirde mütalea olunabilir. İlk devir beşeriyetin sabavet ve şebabet devridir. İkinci devir, beşeriyetin rûş ve kemal devridir.

Beşeriyet birinci devirde tıpkı bir çocuk gibi, tıpkı bir genç gibi yakından ve maddî vasıtalarla kendisiyle ıstıgal edilmeyi istilzam eder. Allah, kullarının lâzım olan noktai tekemmüle vusulüne kadar içlerinden vasıtalarla dahi kullarıyla ıstıgalî lâzımei ulûhiyetten addeylemiştir. Onlara Hazreti Âdem Aleyhisselâmdan itibaren mazbut ve gayrimazbut ve namütenahi denecek kadar çok nebiler, peygamberler ve resuller göndermiştir. Fakat peygamberimiz vasıtasile en son hakayığı diniye ve medeniyeyi verdikten sonra artık beşeriyetle bilvasıta temasta bulunmağa lüzum görmemiştir. Beşeriyetin derecesi idrak, tenevvür ve tekemmülü her kulun doğrudan doğruya, ilhamatı ilâhiye ile temas kabiliyetine vâsıl olduğunu kabul buyurmuştur ve bu sebeptedir ki, Cenabı Peygamber, hatemülenbiya olmuştur ve kitabı, kitabı ekmeldir. Son peygamber olan Muhammet Mustafa Salâllahualeyhivesellem 1394 sene evel rumî nisan içinde ve Rebiülevvel ayının on ikinci Pazartesi gecesı sabaha doğru tan yeri ağıırken doğdu. Gün doğmadan! Bugün o gündür. Filhakika arabî tarihlerinde bu akşam yevmi vilâdetin tamamı senei devriyesine tesadüf ediyor. İnşallah bu hayırlı tesadüftür. (İnşallah sadaları) Hazreti Muhammet eyyamı sabavet ve şebabetini geçirdi. Fakat henüz peygamber olmadı. Yüzü nuranî, sözü ruhanî, rûş ve rû'yetle bîbedel, sözünde sadık ve halim ve müriüvvetçe saire faik olan Muhammet Mustafa evvelâ bu vasfı mahsusa ve mütemayizesile kabilesi içinde "Muhammedülemin" oldu. Muhammet Mustafa peygamber olmadan evel, kavminin muhabbetine, hürmetine, itimadına mazhar oldu. Ondan sonra ancak kırk yaşında nübüvvet ve 43 yaşında risalet geldi.

Fahriâlem Efendimiz, namütenahi tehlikeler içinde bîpayan m'hnatlar ve meşakkatler karşısında yirmi sene çalıştı. Ve dinî islâmı tesise ait vazifei peygamberisini ifaya muvaffak olduktan sonra vasılî alâyı illiyyin oldu. Kendisinin mazharı irşadatı olan bütün müslimin bilhassa Ashabı Güzin birçok gözyaşı döktüler. Fakat muktezayı beşeriyet olan bu

Bu hakikatin tecellisi, bir batılın zevalini müeddi oldu. Bu batıl, gayrimeşru, gayrimakul olan şey bir milletin hukuku hakimiyet ve sahanatının bir şahıṣ uhdesinde temsil edilmesine müsaade edilmesiydi.

Bu nokta üzerinde bütün milletin ve arzuyu millete tebassan millet vekillerinden terekkül eden heyeti celilenizin tabii surette vermiş olduğu kararı, birçok defalar birçok arkadaşlarımızın muhtelif ves'lelerle ifade etmiş olmalarına rağmen ben de bir arkadaşınız sıfatile bu kürsüden aynı şeyi tekrar edeceğim. Beni beş on dakika daha dinlemek lütfunda bulunmanızı rica ediyorum. (Hay hay sesleri)

Arkadaşlar; tavzihi hakikat için hep beraber Türk tarihi ve islâm tarihi üzerinde kısa ve seri bir nazar geçirmeye muvafakat buyurur musunuz?

Efendiler, bu dünyayı beşeriyette asgarî yüz milyonu mütecaviz nüfustan mürekkep bir Türk milleti azimesi vardır. Ve bu milletin sahai arzdaki vüs'ati nispetinde sahai tarihte de bir derinliği vardır.

Efendiler, bu umku isterseniz iki mikyasla ölçelim: Birinci vâhidi kıyasî, edvarı kablettarihîyeye ait mikyastır. Bu mikyasa göre Türk milletin'in ceddî alâsı olan Türk namındaki insan, İkinci Ebûlbeğir Nuh Aleyhisselâmın oğlu Yâfessin oğlu olan zattır.

Tarih devrinin tedariki vesa'kte pek müsamahakâr olan ilk safhalarına biz de müsamaha edelim. Fakat en tariz ve en maddî ve en kat'î delâili tarihîyeye istinaden beyan edebiliriz ki, Türkler on beş asır evel Asyanın göbeğinde muazzam devletler teşkil etmiş ve insanlığın her türlü kabiliyatına tecelligâh olmuş bir unsurdur. Sefirlerini Çine gönderen ve Bizansın sefirlerini kabul eden bu Türk Devleti ceddümüz olan Türk milletin'in teşkil eylediği bir devlettir.

Efendiler: yine malûmdur ki, dünya yüzünde yüz milyonluk bir Arap kütlesi vardır. Ve bunların Asyal kısmı Ceziretü'lârapta mütekâsif olarak arzı mevcudiyet eder.

Mazharı nübüvvet ve risalet olan Fahriâlem Efendimiz bu kütleyi Arap içinde Mekke'de dünyaya gelmiş bir vücudu mübarekti.

cih eyler. Binaenaleyh ademi itilâf sebebiyle devlet ve milletin başına maazallahü taalâ bir musibeti uzma getirmek ve muaveneti maddiye ve muzaheretü maneviyelerine nail olduğumuz âlemi islâmı müteallim etmekten ise menafü âliye vatan uğrunda temini vahdet, evvelce vacip ise bugün farz olmuştur. Şu halde hem istikbalî memleket, hem müdafaai hukuku vatan hakkında müzakerede bulunulmak üzere Büyük Millet Meclisince tayin olunacak bir zatın talimatı mahsusı ile hemen gönderilmesini hassaten temenni ve bu şık tensip buyurulmadığı halde heyetimizden Ziya Paşa Hazretlerinin oraya gönderileceği beyan ve cevabının telgrafına bildirilmesi niyaz olunur.

Sadrazam
Tevfik

Vesika, 264.

Saltanatı milliyenin tahakkukuna dair Büyük Millet Meclisinde cereyan eden tarihî celselerden:

1 Teşrinisani 1922 de saltanatı milliyenin tahakkukuna dair Büyük Millet Meclisinde cereyan eden tarihî celsede Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin irat buyurdıkları mühim nutuk:

Arkadaşlar! İstanbulda gayrimeşru bir sıfatı şahsına atfeden Tevfik Paşa evvelâ hususî ve mahrem olarak ordularımızın Başkumandanına, müteakiben onu jurnal eder tarzda açık bir telgrafname ile Meclisi Âliye müracaatte bulundu. Dikkat buyurulursa gelen telgrafname ile efkârı umumîyei islâmiye teşviş edilmek isteniyor. Bu telgrafnamedeki zihniyet, istiklâlimizi imhaya çalışan düşmanlarımıza karşı davayı mukaddesemizi müdafaada filen ve hukukan muvafakiyetlere mazhar olan Hükümeti M'liyyem'izi duşarı zâf etmeğe matuftur. Mâna ve mantıktan âri olan bu telgrafnamenin muhteviyatı; Meclisi Âlinizin mevcudiyetile tahakkuk eden bir şekli, bir hakikati tekrar mevzuubaş etmemizi istilzam eyledi. Şekli idarémizde mündemiç bulunan hakikat, Türkiye halkının, mukadderatına bilfiil ve bizzat vâzîliyet olması, hakimiyeti milliyesini, saltanatı milliyesini üç senedenberi kendi elinde bulundurarak davayı mukaddesini müdafaâ etmekte bulunmasıdır.

ve binaensaleyh Tevfik Paşaya üç gün zarfında beş kere o veçhe dahilinde bilvasta tebligatta bulunduğum gibi hattâ bir defasında konferansa murahhas gönderilmemek için gazetelere, ajanslara tebliği icap eden beyanatının esaslarını havi bir müsvedde bile göndermiştim. Her defasında işin derdesti müzakere olduğuna ve yakında neticeyi bildireceğine dair cevaplar aldım. Keyfiyetin bundan ibaret olduğu maruzdur ferman.

Hâmit

Vesika, 263.

Dersaadet, 29.10.1922

Ankarada;

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Gayet müstaceldir

Konferansa, Babıali de, Büyük Millet Meclisi de davet olundu. Babıalinin ademi icabeti, devletin altı asrı m'itecaviz zamandanberi müesses ve mahfuz olan, bütün âlemi islâmın alâkadar olduğu hüviyeti tarihiyesini mahkûmu indiras etmek, Büyük Millet Meclisinin ademi icabeti ise cihanın müştak ve muntazır olduğu sulhü akîm bırakmaktır. Bu mühim mes'uliyetleri bittabi ne Babıali ne Büyük Millet Meclisi kabul ve tahammül eder. Zaten Babıali ile Büyük Millet Meclisi arasında hakiki bir ikil'k mu'tasavver olmadığı ve her türlü ısrar ve tazyika karşı Sèvres Muahedesinin ademi tasdikında mukavemet ve tesadüf olunan müşkilâtı azîmenin iktihamı ile umuru idarenin tedvirini ve ıgğalın taklîli tesiri hususunda bezli makderet ve bu meyanda muvaffakiyatı vakıanın husulüne bikaderilimkân hizmet eden heyetimiz hakimiyeti milliyeyi tahkim ve tevâik suretile vahdeti idareyi temin için müzakereye de hazır olduğu halde mesai hayriyenin bir sulhü rafi ile semeratı siyasiyesini iktîtaf hengâmında mücahedei milletten ayrı kalmayı ve bu sebeple bilittihat istihsali mümkün olan menafii âliyei vatandan cüz'ü lâyetecezzasını bile ifateyi asla tecviz etmez. Aynılık şöyle dursun, en ufak bir muhalefeti dahi reva görmez. Hattâ payi âdayı katı ve levsi istilâyı izale yolunda seyfen mesai cansiperane ve hudapesendanede bulunanları nefislerine ter-

yetinizi haiz bir zatın buraya gayet mahremâne talimatı hâ-
milen ve sürati mümkün ile izarnı mütemennadır Efendim.
17.10.1922 İmza: Sadrazam Tevfik."

Vesika, 261.

Bursa, 18.10.1922

İstanbulda Hâmit Beyefendiye

Türkiye Devletinin aleyhinde her türlü teşebbüsü daima
nazarı dikkatte tutan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükû-
meti mukabil tedbirlerini düşünmüştür. Teşkilâtı Esasiye Ka-
nunu ile şekil ve mahiyeti taayyün eden Türkiye Devletinin
tarihi teessüsündenberi Türkiye mukadderatına vazîliyet
ve bundan mes'ul yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet
Meclisi Hükûmeti olduğu cihanca malûm ve hadîsatı
filiye ve muamelâtı siyasiye ile müeyyet bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının ihraz
eylediği muzafferiyeti kat'iyenin netice-i tabiiyesi olmak
üzere vukuu karip olan sulh konferansında Türkiye Devleti
yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ta-
rafından temsil olunur. Bu hakayik karşısında gayrimeşru ve
gayrihukukî olduğu Meclisi Âlice mükerreren ifade ve ilân
edilmiş olan heyetlerin veya bu gibi heyet mensubininin
şimdiye kadar biddefaat vaki olduğu gibi bundan sora da
siyaseti devleti teşviştan mücanebet eylememeleri hususunun
ne derece azim mes'uliyeti badi olacağı derkârdır Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 262.

P. R. 8.11.1922

1/1010

Mabrem ve aceledir

Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 7.11.1922, şifreye;

Zatı samîlerinden telgrafla telâkki ettiğim emrin ba-
şında Tevfik Paşaya cevap olduğu mezkûr bulunmadığı gibi
nihayetinde de telgrafnameyi kendisine tebliğim emir buyu-
rulmadığından bunu bendeniz için bir vechâe telâkki etmiş

tavsiye etmek acaba gayri kanunî ve gayri munsip bir teklif miydi. Ben zannediyorum ki vazifei vataniyemi ifa edebilmek için muhtaş olduğum istirahatı bir tarafa bırakarak bu işlerle uğraşmağı Heyeti Vekile takdir edecek ve gayrikaniunî, gayrimüsisip teklifin benden sudur eylemiyeceğine Heyeti Vekilenin kail olmasını beklerdim. Aranızda müddeaiyatımı takdir edecek arkadaşlarım mevcut olacağına kaniim. Dairei intihabiyemi teftiş etmeksizin hemen Ankaraya muavedet imkân dahilinde değildir. Buraya geldim geleli bu gibi meşagil ile uğraştığımdan kazaları dolaşmaya vakit bulamadım Efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Sanisi
Celâlettin Arif

Vesika, 260.

Dersaadet 17.10.1922

Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Tevfik Paşa oğlunu bendenize göndererek âtideki telgrafnameyi verdi:

Meselenin gayet mahrem tutulması ricasile beraber vukubulan tahkikatına nazaran İngilizler, konferansta Anadolu ile İstanbulun ayrı ayrı cephe arzetmesinden istifade ile hilâfet hamisi sıfatını iktisap etmeğe çalışacağından meseleye lâzımgeldiği gibi ehemmiyet verilmesini arzetmemi tebliğ ettirdi. Ferman. (*Hâmit*)

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Biavnihitatalâ ihraz olunan muzafferiyet, badeezin İstanbul ve Ankara arasında tahaddüs etmiş olan ihtilâf ve içiliği kaldırmış ve vahdeti milliyemizi temin etmiş olup ancak Düveli Mürtefika ile aramızda müsaleha henüz aktedilmemiş olmasından dolayı Avrupa şehirlerinden birinde karîben inikadî derkâr bulunan sulh konferansına sabıkı veçhile her iki tarafın davet edileceği malûm bulunduğuna mebnî selâmeti milliye-mize müteallik mevadî mühimmenin evelce beynimizde müzakere ve tesbiti zımnında istihzaratta bulunularak mezkûr konferansta müttchiden hukuku milletin müdafaasına sarfı mesai edilmesi nezdî âlilerinde dahi rehini tasvip olacağına kanaati kâmilern bulunduğundan olbapta tarafı se-
naverilerile görüşüp anlaşmak üzere ahvale vâkıf ve emni-

*Gayet mübim ve müstaceldir
Hemen keşide edilecektir*

Ankarada Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Heyeti Vekilede ve Büyük Millet Meclisind: kıraat olunacaktır.

Heyeti Vekilenin, Vekâleti Âlilerinin gayrimusip ve gayrikanunî bulduğunuz teklifler'min hangileri olduğunu bildirmenizi rica ederim. Acaba Erzurum Meb'usu Hüseyin Avni Beyin Erzurum vali vekâletine tayini talebi mi, eğer bu ise hatırı âlilerinde olmak gerektir ki, Ankaradan çıkmazdan mukaddem Erzurum ahalisi kendisine vali bulup bize irha etsinler emrini sizden telâkki eylemiş idim. Ben de ahaliye emrinizi tebliğ ettim Acaba hata mı ettim. Ahali de bu teklifi hüsnü telâkki ederek bu zatın asil gelinceye kadar vekil olmasını talep etti. Bu talebi Ankaraya bildirdim. Silâh, cepane temin eylemek üzere birçok fedakârlığa katlandığımız bir zamanda kırk ellibin silâhla milyonlarca mühimmatın dolayısıyla Rumlara satılması, tahniyede vukua gelen suiistimalât yüzünden ahalide bir galeyan uyanmasından dolayı hırsızların bir an evel tecziyelerini talep etmekliğim acaba gayri munsip ve gayrikanunî bir teklif miydi. İeri eylediğin takibat üzerine Tahniye Müdürü Avni Efendinin hesabâtı tetkike bağlandı. Ve beş bin kilo un sattığı meydana çıkar çıkmaz mumaileyhin intiharından ne mana çıkarılır. Emvali metruke satışlarından vukua getirilen suiistimalât bütün halkın ağızında iken müsebbiplerinin zahire ihracını talep etmek acaba gayri münasip ve gayri kanunî bir talep mi. İleri cepheden ordu namına mevcut suiistimalâtın bir an evel önü alınması için murahhas olmak üzere gelen alay kumandanlarının şikâyatını dinleyip anları Büyük Millet Meclisi Riyasetine bildirmek te acaba gayri münasip bir teklif gibi mi telâkki olundu. Müdafaa-i Hukuk halkın mutalebatını dermeyen etmiş olduğumu işittim. Erzurum muhitini zannederseniz kâfi derecede tanımıyorsunuz. Buranın halkı bir kere fevran etti mi, anın önünde durmak gayet güç olduğunu bildiğinden bunun hudusundan evel lâzımgelen tedabiri hakimaneyi

Vesika, 258.

Erzurum, 22.9.1920

Numara 384

Ankarada Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Esliha ve mühimmat ve erzak ve emvali metrukede vukubulan sulüstimalât ve gayrikanunî ve namahdut tekâlîf ahzi, kanunsuz tahakküm ve tecebbür halkın hissiyyatını büsbütün rencide etmiş, Erzurumun emniyetsiz ve ümitsiz bir vaziyete düşerek artık kendi ellerile idare edilmeleri lüzumu yegâne çarei necat ve halâs addettiği bir zamanda buraya geldik. Paşanın da hareketi menafii memlekete tevafuk etmediği cihetle alenen yapılan fenalıklara hemen nihayet verilmesi ve tahkikat hitamunda tahakkuk edecek hale göre müsebbiplerinin tecziyesi lüzumunda ahali müttefikan ısrar ve emniyetbahş tedabirin acilen ittihazı talebi ve vilâyet vekâletini bizzat muvakkâten kabul etmekteğim Paşa dahil olduğu halde ahali tarafından rica ve istirham olundu. Ahval mufassalan yazılarak bizzarure birkaç (k v l k a y c b n z v s y) veçhile vekâletin Hüseyin Avni Beye tevdiî lüzumunu yazmıştım. Bizzat idarede bulunmuyarak haricen tanzimi umur ve gönderilen beyetin muvasalatında Meclise izahat vermek üzere Ankaraya gelmekliğim lâzımdır. Böyle nazik bir zamanda Avni Beyin tahkikatın ikmal'ne kadar vekâlette bulunması me'uslukla gayrikabili telif görülmemelidir. Me-seleyi daha vahim bir safhaya (. . . .) ve Erzurum mukavemet ve mevcudiyeti zayi ettirmeden teklifatın kabulü pek açık olarak irtikâp edilmiş olan sulüstimalât hakkındaki takibatın hitamına kadar memleketin kendilerinden addederek emniyet gösterdikleri me'us Hüseyin Beyin tebliği memuriyeti ve yirmi dört saate kadar cevap verilmesi ve keyfiyetten Paşanın haberdar edilmesi müsterhamdır Efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Sanisi
Celâlettin Arif

cek mukarrerat her halde iyi olacağı bildirilmesi üzerine bir kat daha asayişe çalışılmakta olduğunu arz ve müsterih olunması

Mutasarrıf
Suat

Vesika, 257 a.

Konya Başmüdürlü Beye

1 — Kolordu Kumandanı Fahrettin Beyefendinin yanerini makine başına çağırtdırınız.

2 — Şimdi İstanbul merkezinden bir İngiliz tebliğı resmi yazılıyor. Bunun kat'ıyyen intişarına meydan verilmemesi ve doğrudan doğruya işgal altında bulunan İstanbul merkezine yol verilmemesi ve mephus tebliğın alınan merakizde imhasının derhal emir buyurulması arzu ve rica olunuyor, arzederim.

Heyeti Temsiliye Kâtibi
Hayati

Şemseddin Beyefendiye

İstanbul merkezi İngiliz tebliğı resmisine Konya valisi Beyefendinin cevap verdiğini yazıyor. Paşa Hazretleri bunun ahhatini anlamak istiyorlar. İstanbul merkezi İngilizlerin tımanile tahtı işgalindedir Efendim.

Hayati

Vesika, 257

Hayati Beye

Konya, 16.3.1920

İstanbul merkezindeki memurların cevap almadıkları takdirde telgrafhaneden çıkarılmıyacaklarını bildirmeleri ve ısrarları üzerine atideki cevap verilmiştir.

SURET

İmza yerine Düvelî İhlâfiye tebligatıdır ibaresile çekilen telgrafnameyi saat bir buçukta aldım. Asayişin muhafazasına çalışmak vazifemdir. Bu vazifeyi ifaya çalışacağım tabiidir. Bu telgrafı çeken makam ve zatın bildirilmesi rica olunur.

Hamdi Beye

Bu telgrafı hemen bizzat keşide etmenizi ve bildirmenizi rica ederim.

Heyeti Temsiliye Kâtibi
Hayati

Ankara, 16.3.1920

Diyarbakırda K. O. 13 K. Cevdet Beyefendiye
Erzurumda K. O. 15 Kumandanı Kâzım Karabekir Pa-
şa Hazretlerine
Sivasta K. O. 3 K. Salâhattin Beyefendiye
Konyada K. O. 12 K. Fahrettin Beyefendiye
Bursada Fırka 56, Bandırma K. O. 14, Balıkesirde
Fırka 61 Kumandanlıklarına.
Nazilli Mevki Kumandanı Servet Beyefendiye
Edirne'de K. O. 1 K. Cafer Tayyar Beyefendiye
İzmitte Fırka 1 K. Rüşü Beyefendiye

Bu sabah 16.3.1920 İngilizler Şehzadebaşındaki karako-
lu askerimiz uykuda iken basarak altı kişiyi şehit ve on beş
kadarını mecruh ettikten sonra karakolu ve bir taraftan da
Harbiye Nezaretini ve Tophaneyi ve Harbiye Telgrafhane-
sini işgal ettikleri bildirildi. Bu harekâtı yapan rıhtıma yana-
şan İngiliz zırhlıları bahriye efradıdır. İstanbulda fevkalâde
bir halin cereyan etmekte olduğu anlaşılıyor. Vaziyet Heye-
timizce takip edilmektedir. İstanbulla muhabere ve münase-
bette müteyakkız bulunulması arz olunur.

Mustafa Kemal

Zeyl: Beyoğlu telgrafhanesini işgal ve memurini oradan
tardetmişlerdir. Dersaadet telgrafhanesini de bir saate kadar
işgal edecekleri haber alınmıştır.

Vesika, 256.

İzmit, 16.3.1920

Heyeti Temsiliye tarafından bu sabah yazılan tamımı
aldım. Esasen memlekette asayiş temini başlıca vazifemizdir.
Binaenaleyh bu sabah İzmitteki İngiliz harp sefinesi kuman-
danı tarafından şifahî tebligatta da memlekette ittihaz edile-

Vesika, 255 a.

12.3.1920

Şifre

Gayet müstaceldir

Seryaver Salih Beye

C: 11.3.1920

1 — Rauf Beyefendiye: Kabineye ademi itimat reyini vermek suretile taarruzun tarafımızdan yapılması o kadar kuvvetli bir sebebe istinat ettirilemeyecektir. Kâzım Kara Bekir, Fuat Paşalarla Ankaraya gelmiş olan Refet ve Fahrettin Beyler de aynı fikirdedirler. Ancak grupun derececi tesanüt ve tecellüdüne ve vahdeti hareketteki azmı kat'isine dair anrîh bir fikir ve kanaat hâsıl etmek için Salih Paşanın grup heyeti idaresile müzakere etmeksizin hareket etmesini bir meqrutiyet meselesi yapmak hususundaki karar hakkında hiçbir mütalea dermeyan etmemiştim.

2 — İngilizlerin tevkîf kararına, muhaliflerin yaygaralarına karşı meclisin cesurane nihayete kadar vazifesine devamı pek nafi ve pariahtır. Ancak zatı âlinizle beraber vücutları teşebbüsât ve harekâtı atıyemiz için elzem olan arkadaşların neticede bize iltihakları esbabı behemehâl müemmen olmak şarttır. Aksi takdirde gurupun vahdet ve azmı dairesinde hareketini tanzim edebilecek zevatın şümdiden tavzifiyle sizlerin hemen buraya gelmeleri elzemdir. Buraya gelecek zevat meyanında memleketi temsil evsafını haiz olanlarla icabında hükûmet teşkil ve idare liyakatindekilerin bulunması mühimdir. İtilâf Devletlerinin muamelesi zecriye tatbik edeceklerine şüphe yoktur.

3 — Maraş meselesi hakkında vesâiki hakikiyeye müstenât ayrıca bir rapor takdim ederim.

4 — Büyük ihtiyak ve hürmetle gözlerinizden öperim.
Mustafa Kemal

Vesika, 255 b.

Başmemur Efendiye

Şimdi size bir telgraf yazacağız. Bunun mahallerine makine başında bizzat yazmanızı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri arzu ediyorlar. İstanbullu bilâhare tekrar bize veriniz.
Hayati

Vesika, 253 c.

Şifre

Müstaceldir

14.3.1920

Seryaver Salih Beye

Rauf Beyefendiye:

Mütarekenin hafi mevaddı müzeyyesinden Erkânıharbiye Reisi Sanisi Kâzım Paşanın malûmatı olması muhtemel bulunduğunu On Beşinci Kolordu Kumandası Kâzım Paşa bildiriyor. Nazarı dikkati âlinizi celbederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 253 d.

Şifre

Müstaceldir

14.3.1920

İsmet Beyefendiye

Regit ve Yaver Paşalar tarafından imza edildiği Rauf Beyefendi tarafından istihbar ve bize de iş'ar kılınan mütarekename mevaddı hafiyesi hakkında Erkânıharbiye Reisi Sanisi Kâzım Paşanın malûmattar oldukları mazmundur. Fevzi Paşanın nazarı dikkatinin celp buyurulması mercudur.

Mustafa Kemal

Vesika, 254.

Harbiye, 11.3.1920

K. O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 — Son maruzatınıza ve kabine vakıfvetleri hakkında bir gûna mütaleatınıza destres alamadığım...dan ademi vusulünden ve sıhhatinizden bihakkın endişedeyim. Cevabınıza muntazırım.

2 — Maraş müsadematının ne suretle başlayıp ne tarzda cereyan ettiği hakkında mufassal ve sizin mevsuk malûmatınızın iş'arını da rica eyleriz Efendim. (Rauf)

Harbiye Nezareti Seryaveri
Salih

mina Tevfik Paşa kabinesi zamanında imza edilmiştir. Ele geçince sureti takdim kılınacaktır. (Rauf)

Seryaver
Salih

Vesika, 253 b.

Şifre

Ankara, 11.3.1920

Kâzım Kara Bekir Paşaya, Eskişehirde Fahrettin ve Refet Beylere, K. O. 3 Kumandanı Salâhattin Beye

İstanbuldan şimdi vücut eden telgraf sureti berayi malûmat aynen arz olunur. (Bir suretinin On Dördüncü Koloruya verilmesi Fahrettin Beyefendiden rica olunur.)

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

SURET

Dün akşam mevzûk İtalyan menabünden şayanı itimat bir zata vaki olan mahremâne ihbaratta mümesşillerin dün badezzeval içtima ederek Londradan gelen ve Dersaadetteki Kuvayi Milliye rüesasının tevkifi emrini havi olan meseleyi tezekkür ile kabul eyledikleri binaenaleyh bu gibi zevatın bir an evvel Dersaadetten uzaklaşmaları icap eylediği iş ar kalmıştır. Biz bunu ya Mütelifinin bir blöfü veyahüt Meclisi Millinin feshini müntic olacak Ferit Paşanın mevkii iktidara getirilmesi gibi iki şıkka hamlediyoruz. Birinci şıkla bu gibi zevatın firarı neticesinde bir iskandal yaaparak naili emel olmak ikinci şıkla da ademî itimat vererek Meclisi fesih ve vâsi bir tevkifat yaparak İtilâf Devletlerinin de muzahareti ile saltanat ve hükümet ile birlikte milliyetperverlerin aleyhine hareket etmektir. Tabii her iki ihtimale karşı da buramus ifa kılınacaktır. Salih Paşa bu vaziyeti bilerek ve bu hale bilerek sebep olmaktadır. Binaenaleyh evelce de arzylediğimiz veçhile bu renksiz yeni kabinenin ıskatı irin son derece çalışacağımız ve muvaffak olacağımıza da eminiz.

mıyor. Edirne vilâyetinin bu vaziyet ve ahvali ruhiyesini İstanbuldaki rüfekaya da arz ve ızah ettim. Bununla beraber icabında âmali milliyenin müdafaası için az çok bu mevcudiyet ve kuvvet temin edeceğime ümitvarım. Ancak keyfiyetin esaslı ve şümullü olması cümlemizce şayanı arzu olup bu da mehziri mesrudenin ref'ine çalışılmakla kabil olacağı maruzdur.

K. O. I K.
Cafer Tayyar

Vesika, 253 a.

Harbiye, 11.3.1920

Zata mahsustur
Müstaceldir

Ankara K. O. 20 K. Ve. Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 — Dün akşam mevsuk İtalyan menabîinden şayanı itimat bir zata vaki olan mahremane ihbaratta mümessillerin dün badezzeval içtima ederek Londradan gelen ve Dersaadetteki Kuvayi Milliye rüesasının tevkifi emrini havi olan meseleyi tezekkür ile kabul eyledikleri, binaenaleyh bu gibi zevatın bir an evel Dersaadet'ten uzaklaşmaları icap eylediği iğ'ar kılınmıştır. Biz bunu ya Mütelifinin bir blöfü veyahut Meclisi Millinin teshini müntic olacak Ferit Paşanın mevkii iktidara getirilmesi gibi iki şıkka hamlediyoruz. Birinci şıkla bu gibi zevatın firarı neticesinde bir iskandal yaparak naili emel olmak ikinci şıkla da ademi itimat vererek meclisi fesih ve vâai bir tevkifat yaparak İtilâf Devletlerinin de muzahereti ile saltanat ve hükûmet ile birlikte milliyetperverlerin aleyhine hareket etmektir. Tabii her iki ihtimale karşı da buradan hiçbir yere gidilmiyecek, için sonuna kadar vazifei namus ifa kılınacaktır. Salih Paşa bu vaziyeti bilerek ve bu hale bilerek sebep olmaktadır. Binaenaleyh evelce de arz eylediğimiz veçhile bu renksiz yeni kabinenin iskati için son derece çalışacağız ve muvaffak olacağımıza da eminiz.

2 — Mevsukan istihbar olunduğuna göre Allenby mütareke zeyli Yaver ve Rejî Paşalar tarafından hükûmet na-

kibi. Bulgaristan metalibinin Kavala cihetlerine tevcihine her suretle çalışılması faydalıdır. Bu husustaki mütaleai aliyele-rile derececi mesai hakkında ki iş'aratınıza muntazırız.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 252.

Edirne, 7/8.3.1920

K. O. 20 K.

Heyeti Temsiliyeye: Edirne Heyeti Merkeziyesinin iş'a-ratı evvelkiyesinden Tekirdağının vaziyeti malûmu al'leridir. Dersaadetten avdetimde bu defa da Fûruzan Beyle görüş-tüm. Vali Beyin teşkilâtı milliyeye muzaharet ve muavenet hekkında resmî ve gayriresmî bir tebliğ ve iş'arı vukubul-madığı cihetle kendisinin bu hususla istigal edemiyeceğini ve buna taraftar bir valinin vücudu halinde keyfiyeti olza-man teemmül ederek ya bu bapta sarfı mesai edeceğini veya hut muvaffakiyetini tahmin edemezse istifa edip çekilece-ğini beyan etti. Miri mûmaileyh bu kanaatinde bir dereceye kadar haklıdır. Vali Beyin kanun dairesindeki muamelede ifratı ve zamanı hazmın nezaket ve ehemmiyeti icabı Ku-vayi Milliye'nin lüzumu takviyesi hakkındaki lâkaydisi vilâ-yetin bir iki mahal müstesna olmak üzere her tarafında rû-esa ve memurini hükûmeti mütereddit ve lâkayt bırakmakta-dır. Evelce de bilminasebe arzedildiği ve malûmu devlet-leri olduğu vechile bizde ahali her işi hükûmetten bekle-mekte ve marûlârz rûesayı mülkiyenin vaz'ı bitarafisi yüzün-den teşkilâtı milliye matlubu âli üzere taazzuv edememekte-dir. Vilâyet dahilinde sık sık icra etmekte olduğum teftişlerde bilhassa köylülerle pek sıkı temas ediyorum. Ekseriyet iti-barile bu tabaka her türlü fedakârlığa amadedir. Yalnız es-habı emlak ile Balkan Harbi fecayinden felâket görenler-den ihtiyarlar zümresinin bir kısmı mühimmi faaliyetten mütehaşidirler. Bilhassa kasabalardaki eşraf ve mütehayyi-zan Bolşeviklik kendilerinin kanaatince yanlış telâkkîye uğ-ramıştır. Onda ki zenginlerin emlak ve emvalini tak-sim etmekten ibaret ad ve teşkilâtı milliyeyi bu hususla alâ-kadar zannediyorlar. Gezdığım yerlerde bu fikri saikmin tashihine çalışıyorsam da bittabi her köye götürmek kabîl ola-

etmiş. Cafer Tayyar Beyle müstereken ve balâdaki esasatı malûme dahilinde, Trakya - Paşaeli Cemiyetinin bir an evel ıslâhile vazîfesi millîyesine şevkedilmesi icap eder. Cafer Tayyar Beyle talimatı lâzime verilmiştir. Arif Beyin Bulgaristan harekâtı hakkındaki istilaatının peyderpey işarı matlup olduğunun mumaileyhe iblâğ buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 251 b.
Kariye ile

Ankara, 3.2.1920

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyle

Trakyanın Şarkî ve Garbî; namile bir vahdeti mülkiye altında ifade edilmesi siyaseti Osmaniye için doğru değildir. Şarkî Trakya gayrikabili itiraz ve münakaşa bir surette ecza-yı memaliki Osmaniye'dendir. Garbî Trakya bir muahede-i sulhiye ile vaktile terkedilmiş bir küt'âi vatandır. Şarkî Trakya, garbın ilhakını temin etmek için bir üssülhareke olabilir. Yoksa Şarkî ve Garbî Trakyanın vahdetini musırren iddia etmek Şarkî Trakyada da bazı müddeayât serdine münâtiç olabilir. Bu itibarla Şarkî Trakya hakkında hiçbir münakaşa mevzuubahs edilmemelidir. Bulgarların Adalar Denizinde bir mahreci iktisadî tedariki hakkındaki iddialarını da derpiş etmek icap eder. Trakya - Paşaeli Müdafaa Hukuk Cemiyetinin bütün teşkilâtı millîyesini bu esasa göre tevsi ve teslih etmek icap eder. Gümülcine havalisinde hedef, Yunan kuvvei ıggaliyesi olmalıdır. Garbî Trakyadaki Fransız siyasetinin Venezilos siyasetine pişdarlık ettiği mahsustur. Binaenaleyh Trakya - Paşaeli heyeti idaresi arasında ciddi bir tebdil ve tensik yapılacağı haber alındığından cemiyetimizin noktai nazarı siyasisine göre alâkadarlarla tevhit ve tegriki mesai edilmesi ve şarkta hakimiyeti Osmaniye kat'ıyyen mevzuu münakaşa olmamak şartile garbın istihlâsı için icap eden tertibat ve teşkilâtın ikmalile Kuvayi Milliye'nin Yunanlılara karşı bilhassa pek müsait olan İskeçe havalisinde faaliyete geçirilmesi ve bu hususta tarafî âlilerinden azamî muavenetin ibrali lâzımdır. Bulgaristan dahilinde cereyan eden harekâtı inkulâbiyenin de vesaiti mahsusa ile ta-

cuttur. Yoksa de hiçbir ihtilâf yoktur. Hadisat ve vakayii takip ve icabı hamiyeti tatbik hususunda geri kalan olmadığına başlıca şahit zatı samileridir. Maahaza Trakya değildir. Bu havalideki ittihatçılık ve tedbirsizlik atılacak bir yanlış hatve neticesinde Ermeni ve Rumların muhaliflere iştirakleriyle Biga hâdisesinden daha gedit ve umumî vakayie sebebiyet verilmiş olur. Sadareti uzmanın tamimi malûm. Buna bütün vilâyetin bitarafane tebliği de munzam olunca benim gibi mülhak mutasarrıfı vali vekâletinden müstakil livadan maiyyete tenzil edilen mutasarrıftan bu şerait dahilinde nasıl bir tecellüt beklenilir. Hulâsa dertler çok. Mezunen Dermaa-dete gidiyorum. Orada fırsat bulursam bizzat gelerek olmazsa avdetde baposta tafsilatı lâzimeyi arzeylerim.

Tekirdağ Mutasarrıfı
Ali Füzûn

Vesika, 251 a.

Ankara, 3.2.1920

Kuriye ile
Rauf Beye

İskeçeli Arif Beyden Trakya - Paşaeli Cemiyetinin tarzı faaliyetine dair bir mektup aldık. Cafer Tayyar Beyin icap eden faaliyetten mahrum olduğu dermeyer ediliyor. Şarkî ve Garbî Trakyanın bir vahdeti mülkiye dahilinde ifade ve ilân edilmesi siyaseti Osmaniye için de doğru bir hareket değildir. Şarkî Trakya gayrikabili münakaşa bir surette eczayı Osmaniye'dendir. Garbî Trakyanın istihlâsı için de şark ancak bir üsülhareke olabilir. Şark ve garbın vahdeti mülkiyesi esasen Balkan Muahedei Sulhiyesi ile garbın terkedilmiş olmasile ahden ihlâl kılınmış bulunmasına nazaran mülki vahdet iddiası Şarkî Trakyada dahi düşmanlarımızın bazı müddeayatına meydan verebilir. Bulgarların Adalar Denizinde bir mahreci iktisadî talep etmeleri keyfiyeti de ayrıca muhtacı teemmüldür. Bulgar noktaî hazarı Kavalayı tercih edeceğinden Bulgaristan dahilinde de bu yolda sarfı mesai etmek icap eder.

Arif Beyin ifadesine göre Trakya - Paşaeli Cemiyetinin azası meyanında ciddi bir tensik icra edilmesi takarrür

Beye rica edildi. Galip Bahtiyar Bey tegrif ettiler. Müdave-
lei efkâr eyledik. Hükûmet, Meclisi Milli bu bapta bir karar
verinceye kadar teşkilâtı milliye makamâtı arasında cereyan
eden telgraf muhaberatını servis olarak kabule mecburdur.
Muharrerat bittabi ücrete tâbidir. Arzu hürmet eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 250 c.
Şifre

Ankara, 1.3.1920

Tekirdağ Mutasarrıfı Füzûzan Beye

Livanız dahilinde muhitin ademi müsaadesinden bahsile
teşkilâtı milliye icrasının kabil olamayacağını Tekirdağ He-
yeti Idaresinin iş'arına atfen Edirne Heyeti Merkeziyesi bil-
diriyor. Bu mütaleayı hamiyet ve muhabbeti milliye ile ka-
bili telif göremiyoruz. Hadisat ve vakayii azime tahtı tesirin-
de kalan fertler, cemiyet haline gelerek muhitin hayat ve
zindegisinden ahzi kuvvet etmedikçe mevcudiyetlerinin mü-
heyyayı inhidam bulunduğu kanaat'ni guursuz bir halde zan
ve tevehhüm ederler. Tekirdağ muhitinin vahdeti umuni-
yei mill'yemizden hariç kalması tecviz edilemeyeceğinden
her halde fikri hareket ve müdafaadan mahrum kaldığını
hisseden muhite ifezai hayat edilerek hem kendilerinin ve
hem de vatani müşterekin halâs ve saadetini kâfil teşkilât-
ta kendilerine rehberlik ve mürşitlik edeceğinizi müsellemler
olan gayret ve hamiyeti mefturelerinden ümit eder ve cevabı
muvaffakiyotinize intizar eyleriz Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 250 d.

Tekirdağ Mutasarrıfı Füzûzan Beyden alınan 5.3.1920
tarihli şifrenin mahlûludur:

C: İstizahı vakıa çoktan muntazırdım. Bu suretle ben-
denize de hakkı kelâm bahş buyurulmasına teşekkür ve itiraf
ederim ki Meclisi Meb'usanın ve hükûmetin
âmalı milliye dairesinde teşekkülüne rağmen henüz
de İstanbulda başlıyan bir ahenksizlik mahsus ve bu halin
in'ikâsatından müteessir olan muhitimizde bir boşluk mev-

ya azimetleri kararlaştırıldı. Ve kendilerine tebliğ edildi. Murahhaslık vazifesini ifa için bir diğerrinin tayininde Faik Beyin de izam olunacağı maruzdur Efendim.

Trakya - Paşaeli Müdafaa-i Kuvv-i Milliye
Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi Reisi
Şükri

Vesika, 250 a.
Şifre

Ankara, 15.1.1920

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar Beyefendiye

Vilâyetin, teşkilâtı milliyenin taazzuv ve teşmili hususundaki mesaide müteenni bir tarzı hareket takip eylediği bildirilmektedir. Mukadderatımızın mevzuubahs olduğu su devri kat'i ve tarihîde vahdet ve teşkilâtı milliyenin en kuvvetli bir hale gelmesi lüzumu müstâğnî arzıdır. Zâtı âlileri gibi hamiyet ve fedakârlığı ile tanınmış muktedit bir arkadaşımızın Edirne'de bulunuşu ve bilhassa teşkilâtı müsellâhanın temini emrinde makam ve memuriyetinizin en müsait bir şekilde oluşu Heyeti Temsiliyemiz için büyük bir teselli, milletimiz için azim bir ümidi halâstır. Rum teşkilâtı müsellâhasına karşı lâhikaya nazaran müsellâh millî müfrezeler teşkili, fedakâr zabıt arkadaşlarımızın tehdili nam ederek, sivil olarak en mühim mahallere tayini ve saire gibi tedabiri acileye tevessül buyurularak Trakya Paşaeli Heyeti Merkeziyesinin de teşkilât hususunda her vakitten ziyade müteyakkız bulunmalarını rica ve takdimi ihtiramla eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 250 b.
Şifre

Ankara, 15.1.1920

Edirne'de Trakya Paşaeli Heyeti Merkeziyesine

5.1.1920 tarihli rapor alındı. Teşkilâtı müsellâhanın tanzim ve tensiki için Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar

dirde itaate icbar etmek vazifesi kendilerine ait olduğunu söyledi. Rum klübünde metropolidin Osmanlıları vencide eden nutkuna mukabil sulh konferansının vereceği kararı derakap mevkii icraya koyacağını ve o vakte kadar hakimiyetinde bulundukları hükümetin evamirine itaate mecbur olduklarını söyledi.

2 — Yevmi mezkûrde Rumların Yunan bayrakları ile merasimi istikbaliyeye iştirakini Trakya Cemiyetinin müdahalei musırranesi üzerine hükümet meneyledi.

3 — Edirne Kuvayi Milliye teşkilâtı maatteessüf henüz arzu edilen neticeye vâsıl olamadı. Her mahalde memurinden, eşraftan bazı betüynet ve haini vatan kimselerin mefsedetleri teşkilâtın süratle yapılmasını akamete doğar etmektedir. Makamı vilâyet lâzımgelen icraat ve faaliyette pek ziyade müteenni bulunuyor. Maamafih cemiyetimiz bu hususta sarfı makderet eylemekten bir an hâli kalmıyor.

4 — Gümülçineye doğru dairei işgallerini hergün bir parça daha tevsi eden Yunanlılar ahalî islâmiyeyi fakirlere yardım etmek, zenginlere birçok mevaitte bulunmak, aleyhlerinde çalışanlara da külliyetli paralar teklîf etmek suretile kendilerine cezp ve bendeylemek siyasetini takip ediyorlar. Hatta bizim İskeçedeki murahhaslarımıza on milyon drahmı gibi azm bir meblâğ teklîf eylediler.

5 — Kuvayi Milliye ait telgraf ve postalar şimdiye kadar bilâücret kabul edildiği halde Meclisi Vükelâ kararına atfen Dersaadet Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumiyesinden Edirne Başmüdiriyetine mevru 23 Kânunuevel 1919 tarih ve 32 numaralı iş'ar mucibince ücrete tâbi tutulmaktadır.

6 — İstihbar eylediğimize nazaran Fransızlar bugünlerde icap eden makamata müracaatle şayet bir işgal vukununda Kuvayi Milliye'nin ne dereceye kadar müdafaatta bulunacağını istizah eylemektedirler ki bu da Franchet d'Esperey'nin Cemaati İslâmiyede herne olursa olsun islâmların taarruzdan masuniyeti hakkında serdeylediği teminattan da müsteban olduğu veçhile artık buraların işgali askerî altına alınmasına karar verildiğine şüphe bırakmıyor.

7 — Merkez sancağı meb'uslarından Faik Beyin İstanbulda kalıp Şeref ve Galip Bahtıyar Beylerin hemen Ankara-

silâh deposu halîne ifrâğ kılınmakta olduğu, terhis olunan efradın memaliki Osmaniye dahiline dağıtıldığı ve taburun merkezi olan Lüleburgaza külliyetli miktarda gelen bombaların Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpullu, Çerkezköyü müfrezelerine tevzi kılındığı Paşaeli Heyeti Merkeziyesinden bildirilmektedir. Hükûmetçe teşebbüsâtı kat'iyye ve sedidede bulunularak Yunanlıların Şarkî Trakya'da olsun tahrikâtlarına mümanaat olunması ehemmiyetle arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 249.

Edirne, 5.1.1920

Trakya Paşaeli
Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti
Heyeti Merkeziyesi Riyaseti
687

Ankarada Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Heyeti
Temsilîyesine

Saadetlû Efendim Hazretleri

1 — General Franchet d'Esperey Edirneye geldi. Yevmi muvasalatını birkaç gün evvel makamı vilâyete resmen tebliğ ettirdiği cihetle hakkında merasimi istikbaliye yapıldı. Edirne'de üç saat kadar kalarak bu müddet zarfında makamı vilâyeti ziyaret ve belediyede bir çay içtikten sonra doğrudan Darülmuallimatı ve badehu Cemaati İslâmiyyeyi ve Trakya İdarei Merkeziyesini ve ondan sonra da Rum klübünü ziyaret ederek avdet eyledi. Kendisinin Yunan muhibbi olduğu ve islâmlara karşı nasıl bir his beslediği herkesçe malûm bulunduğundan maksadı ziyareti bir an evvel anlamak merakı memleketi istilâ eylemişti. Sırf bir seyahat maksadile geldiğini söyledi. Hükûmette jandarma kumandan vekiline jandarmaların hırsızlık edip etmediğini sordu. Cemaati İslâmiyyede müftiye hitaben herne olursa olsun islâmların din ve mukaddesatının duçarı tecavüz olmayacağını temin etti. Bu sözü ile buraların başka bir şekli idareye geçeceğini ima eyledi. Trakya'da henüz Trakya hakkında konferansa bir karar verilmediğini verilecek karara itaat lâzım gelip aksi tak-

14 — Harbi ahirdenberi Yunanistana gidip avdet eden ahab; emlak Yunan idaresinden limenfaatin gayrimemnun oldukları cibetle Türkiye idaresinde kalmayı tercih etmektedirler. Ve komitelerine kısmen muhalefet göstermemektedirler.

15 — Kolordunun işbu vaziyet ve atiyen tahaddüsü muhtemel ahval karşısında vazifesini ifa edebilecek bir vaz'ulceyyı almasına General Milne'in muvafakat etmediği bilnuhabere anlaşılmıştır.

K. O. I Kumandanı
Miralay
Cafer Tayyar

Vesika, 247.

Ankara, 3.1.1920

Şifre

Edirne'de K. O. I Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye
Cı: 31.12.1919.

Garbi Trakya müslüman komitesine teşvikatı lâzımede bulunulmak ve Şarki Trakya tarafından da Yunanlıların ve yerli Rumların teşkilât ve teşebbüsatına karşı teşkilât ve teşebbüsâtı müteakabileye azamî gayretle girişilmesi, Sivas Kongresi teşkilât nizamnamesinin lâhikasına tevfikân müsellâh millî müfrezeler teşkili ve bu hususta Kolordunun azamî muaveneti hafiyyede bulunması ve vaz'ulceyyı tebdili ile istihsal olunamıyan fevaidin bu suretle telâfisi lâzımdır. Hükmüetçe bu bapta teşebbüsâtı siyasiyede bulunulması için müracaat olunmuştur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 248.

Vesika, 246.

Edirne, 31.12.1919

K. O. 20 K.

Heyeti Temsiliyeye:

Trakyanın ahvali hazırasına dair berveçhiati mevadın ehemmiyetle nazargâhu samilerine arzını vecibe addeder ve Türklerin Avrupada son parçasını teşkil eden Trakya ve Garbi Trakya'da siyaseten ve idareten daha esaslı tedab'ir ittihazı lüzumunu arzeylerim.

1 — Garbi Trakya hali hazırile Fransızların himayesi altında bir Yunan kolonisidir. Ve günden güne Yunan boyasına girmektedir.

2 — Dedeağaç ile Karaağaç arasındaki Meric'in sağ sahil muntakası bahren ve berren gönderilen Yunan muhacirlerle dolmaktadır.

3 — Üç aylık zahairi ile gönderilen bu muhacirlerin Atina Bankasından kendilerine tevdi edilmiş birçok paraları da vardır ve bunlara yardım etmek vesilesile Rum heyeti milliyelerine de Atina Bankasından küllî meblâğ tevzi edilmiştir.

4 — Garbi Trakya'da yapılmakta olan jandarma teşkilâtına Rumlar kaydedilmekte ve zabıtları da Yunan zabıtlarından tayin ve noksanları da aynı membadan ikmal olunmaktadır.

5 — Garbi Trakya idare memurları hep Rumlardan tayin ve kahir islâm ekseriyetini haiz olan İskeçede bile bu esasa riayet olunmaktadır.

6 — Şarki Trakya'yı da Garbi Trakya'ya ilhak ve Fransa himayesi altında bir Yunan idaresi tesis etmek Fransız ve Yunanlıların gayei emelleridir. Franchet d'Esperey'nin Atina'ya gitmesi de nokta-i nazarına göre bu husus ile pek alâkadardır.

7 — Şarki Trakya'da hat boyunda bulunan Yunan taburuna efrat terhisı vesilesile müsellâh olarak mütemadiyen efrat gönderilmekte ve silâhsız olarak terhis edilen efradın silâhları bu taburda kalmaktadır. Belki de Rumlara gizliden tevzi olunmakta ve terhis olunan bu efrat ta ekseriyetle me-maliki Osmaniye dahiline dağılmaktadır.

8 — Çok zamanlarda, Yunan taburu merkezi olan Lüleburgazda külli miktarda gelen bombaların; Çorlu, Çatalca, Babacaki, Alpulu, Çerkezköyündeki müfrezelerine tevzii muhtemeldir.

9 — Rumların merkezi İstanbulda bulunan esaslı iki komitesi vardır. Birisi muavenet komitesi, diğeri Trakya komitesidir. Muavenet komitesinin Rumların kesafet hâsıl ettiği mahallerde birer müfettiği ve o mahallin ileri gelenlerinden müteşekkıl birer komitesi vardır. Vazifeleri muhacirine her hususta yardım etmek ve harap binaları tamir ve çift hayvanatı ve alâtını tedarik ve zer'iyata mübâzeret ettirmektir. Muavenet komitesinin teşkilâtındaki intizam inzibat ve muavenet husulündeki icraat ve sahaveti ehemmiyetle kayde şayandır.

10 — Yegâne gayesi Trakya Rumlarının istiklali siyasilere matuf olan Trakya komitelerinin teşkilâtı esaslı ve müstakardır. Merkezleri ile irtibatları gayet em'ndir. Gelibolu ve Tekirdağı sancaklarında en mühim teşkilât merkezleri Gelibolu, Keşan ve Çorludur. İşbu mevkilerin metropolitleri ile Geliboluda Fransız konsolos vekili yerli Rumlardan Niko en mühim reisleridir. Her kazada metropolit riyaseti altında ve ahalinin faal ve mütefekkir kısmından ve ekser mektep daskallarının inzıamı ile birer kaza komitesi mevcut bulunmaktadır. Teşkilâtları vâsıdır.

11 — Bu komitelerin propagandaları ve faaliyeti sayesinde Rum ahalinin maneviyatı ihzar ve esliha, cepane ve bomba iddihar edilerek kabiliyeti tedafüyye ve taarruziyelerini günden güne ikmal etmektedirler. Hat boyundaki tabur işbu teşkilât ve ihzarat ve teslihatın en metin istinatgâhıdır.

12 — Her müslimana ikası mazarrat, tehdit, tahvif ve ellerindeki hayvanat ve emvali gasp ve sirkat, komitenin yegâne emelidir. Ve bu maksat için müteşekkıl siyasi ve alenî çetelerin bu günlerde tezyidi faaliyet etmeleri ve icraat göstermeleri merkezlerinden emrolunmuştur. İalâmlarla şuku münasebet ve hususiyet memnudur.

13 — Bu çetelerin takip ve tenkili için yapılan tazyikat aksülâmeler tevli ve teşkilâtlarını takviye eylemektedir.

1219

14 — Bu günkü muhtemel durum ve tesirleri seniyeye ve devlete ve millet için imkânı hayat bulunmadığına bütün imanile kanılar. Buhranı vükelânın devamının Anadolu'da pek büyük galeyan ve heyecanı efkârı sebebiyet verdiği nahiyelere varıncaya kadar her taraftan gelen yüzlerce telgrafnameler mündericâtından müsteban olmaktadır. Keza Meclisi Meb'usanı, hâleti ruhiyesi de bu merkezdedir. Meb'usanı umumiyetle şu buhranı azim zamanında kabine buhranının devamını devlet için pek tehlikeli bulmaktadırlar. Buhrana süratle bir hatime verilerek efkârı hariciyeye takdimen hâsıl olan efkârı umumiyei dahiliyenin tatmini derecei vücutta görülmektedir.

2 — Amali milliyeyi tatmin eyliyemeyecek bir kabinenin mevkii iktidara gelmesi memaliki Osmaniyede hayatı milliyeyi tehlikeye ilka edebilecek vakayii müessife tevliidine sebebiyet verebilir. Amali milliyeye muhalif bir kabinenin tesirâtile şarktan gelebilmesi muhtemel olan seyli beliyeye mukavemet kuvveti münkesir ve bunun bu cereyana karşı mevcut azim ve kuvveti duçarı zâf olabilir. Maazallah vahdeti milliyede teşettüt ve nifak ve tefrika hâsıl olarak makamı hilâfet ve saltanata ve devlet ve milletin harici ve dahili düşmanlarına bir fırsat verilmiş olur. Bir mecburiyeti ellime tahta tesirinde Anadolu, Heyeti Meb'usanı serbest addedemiyerek yeniden icrayı intihabat ile Meclisi Milliye toplayarak müdafaa hukuku devlet ve millet vazifesini ifaya teşebbüs etmesi dahi varidi hatırdır. Her suretle calibi dikkat ve itibar olan hususâtı ânifenin hakpâyi meali câyi hilâfetpenahilerine arzını kendine mukaddes bir vazife addederim. Ferman padişahı celilülünvan efendimiz hazretlerindir. İmza: Meclisi Meb'usan Reisi kulları Celâlettin Arif. 6 Mart 1920 (Rauf)

Harbiye Nezareti Seryaveri Binbaşı
Salib

Vesika, 244.

Ankara, 4.3.1920

*Şifre
Müstacel*

TAMİM

İstanbuldaki heyetimizden üç Mart tarihli olarak vüruş eden malûmatı berveçhiati aynen arzederiz:

Yunanlılar karşısındaki cephenin geriye alınması hakkında on beş gün evvel İtilâf mümessilleri tarafından verilen notaya hükûmet cevabı ret vermişti. Dün şedidülmeal ikinci bir nota da verilmiş olmasından hükûmet bugün Meclisi Meb'usan huzurunda istifa etmiştir. Hükûmetle beraber Meclisi Meb'usan Reisi de mabeyindedirler. Meb'uslarımız mütelâşidirler. İngilizler Hürriyet ve İtilâf ve Nigehbancılarla tertip ettikleri harekâtı irticalyede muvaffak olabilmek için Ferit Paşa ve yâranından birinin tahtı riyasetinde bir kabinenin mevkii iktidara gelmesi muhtemeldir. Meclisi bitabi feshedeceklerdir. Nezdî şahanede oradan tedabiri müesseirede bulunulması ve Meclisi Meb'usanın takviyesi esbabının istikmalî maruzdur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 245.

Harbiye, 8.3.1920

*Gayet mübimdir ve
Zata mahsustur*

Ankara K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Suret. Hakkâyi şahanelerine şifâhen arzettiğim üzere daima ennecatüfessâdık düsturuna istinaden berveçhiati maruzatımı süddei seniyelerine arz ve takdime cür'etyap oluyorum.

1 — Milletın mümessilleri bulunan Meclisi Meb'usan Heyeti, bilâistisna makâmı hilâfet ve sultanata ve bilhassa nefsi nefisi humayunlarına bilâkaydüşart ve lâyezal bir surette sadakati kâmile ile merbuttur. Keza Kuvayi Milliye

disesini söyler ve netice olarak padişah reisini ve geyhülislâmı bizzat intihap etmek hakkına maliktir. Bilmakabele Mecliste kabineye itimat veya ademi itimat salahiyetini haizdir. Mem'leketin buhranı vükelâ ve saireye tahammülü yoktur. Böyle bir hal vaki olmamak için padişah iyi düşünür meclis ve ekseriyetin fikrini düşünmeli. Ferit Paşa ve yâranını ve hattâ Tevfik Paşayı sakın intihap etmemeli. Neticesi buhrandır. Zaten tecrübe edilmiştir. Başkâtıp huzura arz ve berveçhiati cevabı tebliğ etmiştir:

Bütün meb'uslara selâm; ahval ve vaziyetin vahametini ben de onlar kadar müdrikim. İcabı hal ve vaziyete göre birisini intihap edeceğim. Onun salâhiyetine tecavüzle rûfekasının intihabına müdahale edemem. Ancak ona ekseriyet grubu ile anlaşmasını tavsiye edeceğim demıştır. Heyet bit-teşekkür ayrılmışlardır. Şimdi Cengiz, İsa beraberiz. Arza tazimat eyleriz. (Rauf)

Seryaver Binbaşı
Salib

Vaika, 243.
Şifre

4.3.1920

TAMİM

İstanbulda teşekkül eden bir cemiyeti fesadiye İngilizlerle müttehidin:

- 1 — Hükûmetin iakadı ile Ferit Paşa veya emsalinden bir hükûmet tesisi.
- 2 — Meclisin feshi.
- 3 — Kuvayi Milliye'nin ilgası.
- 4 — İstanbulda bir şûrayı hilâfet teşkili.
- 5 — Bolşeviklik aleyhinde fetva ısdarı.

Hususatının takarrür ettirildiği tahakkuk etmiş ve Anzavur harekâtı ile beraber İngilizlerin hükûmeti tazyik etmeleri mezkûr mukarrerat cümlesinden olduğu İstanbuldan bildirilmiştir. Arza malûmat eyleriz.

İşbu malûmatın heyeti merkeziyelere de iblâğı rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

dabiri müessirede bulunulması ve her halde vakit kazanmak için İstanbulda Meclisi Meb'usan vasıtasile Kuvayi Milliye'nin temini hakimiyeti kanuniyesi esbabının istikmalî maruzdur. (Kara Vâsıf)

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Vesika, 242 b.

Harbiye, 3.3.1920

K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Rahatsızım ve yataktayım. Meb'usanda bulunan Vasıf Beyden aldığım haberde kabînenin istifa ettiği ve sebebi istifanın da İtilâf mümessillerinin İzmir cephesinde Milne hatına çekilmek için verdikleri notayı hükûmetin reddetmesi üzerine Bozdağ cephesinde Yunanlıların kuvvetle taarruza geçmeleri olduğu bildiriliyor. Gruptan Celâlettin Bey refakatinde bir heyetin saraya azimet ettikleri de anlaşıldı. Makasatları İtilâf Hükûmetlerinin teşebbüslerinden evvel Ferit Paşadan gayri ve Kuvayi Milliyece makbul olabilecek bir hükûmetin mevkii iktidara getirilmesini temin imiş. Netice malûm olunca arz ederim. (Rauf)

Harbiye Seryaveri
Salib

Vesika, 242 c.

Harbiye, 3.3.1920

Gayet aceledir
Zata mahsustur

K. O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Gayet mahrem şahsa ait rapordur: Evelki telgrafa zeyildir. Grup reisi ile Meclis reisvekilleri saraya gönderildi. Padişah müstafi Sadrazamla ve anı müteakiben Danimarka sefirini kabul ile meşgul olduğundan başkâtip ve başmabeyinci ile müzakerelerini emretmiş. Grup reisi teşkilâtı millîyenin padişaha sadakatini ve makasadı vataniyesini, pakt esaslarını ve teşkilâtı millîyeye müstenit grupun nizamnamesini evvel ve âhır badettâfsil sabah arzedilen istifa ha-

veten hergün bir suretle tesadüf olunan müşkülâtı mütenevvianın iktihamına bezli makderet edilmekte bulunulduğu halde Yunanlıların karşısında bulunan Kuvayi Milliye'nin üç kilometre daha geriye çekilmesi hakkında Düveli Müttefika Fevkalâde Komiserleri canibinden batakrir vaki olan tekli-fin kabili icra olmadığına dair delâili muknia serdiyle yazılan tahrir cevabının tebliği üzerine Yunanlılar bugünkü saâ gününü Kuvayi Milliye'ye taarruz ederek Gölçük yaylası ile Bozdağın işgal etmişlerdir. İka ettikleri fecayi bütün âlem nazârında sabit olan Yunanlıların haddizatında — bigayri hak-kın — işgal ettikleri İzmir'i artık tahliye etmelerine milleti Osmaniye tarafından intizar olunmakta iken bilâk's şu suretle bir tecavüz daha ika etmeleri ezhanı ahaliyi fevkalâde tahdiş ederek envai netayici elimeyi istilzam edebileceğinden hakkı adle ve aklu hükmete külliyyen mugayir olan şu tecavüz kar-şısında heyetçe istifada muztar kaldığımızı atebel ulyayı şevketpenshilerine arza müsarsaat ederim. Olbapta ve kati-bei ahvalde emrû ferman. 12 Cemaziyelevvel 1338, 3 Mart 1920.

Harbiye Nezareti Seryaveri
Salib

Vesika, 242 a.

Beşiktaş, 3.3.1920

K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Kuvayi Milliye'nin Yunanlılar karşısındaki cephesinin üç kilometre geriye alınması hakkında on beş gün evvel itilâf mümessilleri tarafından verilen notaya hükûmet cevabı ret vermişti Dün şedidülmeâl ikinci bir nota daha verilmiş ol-masından hükûmet bugün Meclisi Meb'usan huzurunda istifa etmiştir. Hükûmetle beraber Meclisi Meb'usan reisi de mabe-yindedirler. Meb'uslarımız [h h d d h] mütelâşi fakat [v r t a] arzuya muvafık bir kabinenin mevki iktidara ge-tirileceğinden emindirler. İngilizler Hürriyet ve itilâf ve Ni-gehbancılarla tertip ettikleri harekâtı irticaiyede muvaffak olabilmeleri için Ferit Paşa ve yarânından birinin tahtı riyâ-setinde bir kabinenin mevki iktidara gelmesi muhtemeldir. Meclisi bittabi feshedeceklerdir. Nezdî şahanede oradan te-

mandanımızın rehber olacağı nazarı itibara alınarak berveçhiati bazı mütealeatın arzı lâzımeden görülmüştür:

Bazı arkadaşlarımızın işgalin tevsi, resmi bir muhasamanın ihdası gibi ihtimalâtı nazarı dikkate alarak mukavemet hususunda tereddüde düşmek suretile zaman kaybettikleri anlaşılmaktadır. Bu gibi ahvalde kendi muntakalarında mevcut bircümle millî kuvvetlerden istifade edecekleri tabif bulunan kumandanlarımızın birkaç misli faik kuvvet temin edecekleri, milliyet namı altında icra edecekleri harekâtın da resmi bir muhasamayı intaç edemeyeceği şüphesizdir. Düşmanın yabancı bir muntakada ekseriya müstemleke askerile münferit bir vaziyette bulunması da icraatta cür'etini tenkis eden esbaptır. Bunun için cephedeki millî kuvvetlerimizin mukavemetini tenkis edebilecek ve lüzumu halinde istiklâlimizi müdafaa esnasında bizi zayıf düşürmek maksadile ecannibin yeniden vukubulacak işgal ve tecavüzlerine karşı bircümle kumandanlarımızın kemali azim ve kat'iyetle hareket eylemelerini bilhassa rica eylerim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 241.

Harbiye, 3.3.1920

Müstaceldir
Zata mahsustur

K. O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Ali Rıza Paşa Kabinesinin istifanamesi sureti berveçhiatidir: (Rauf)

Suret; Malûmu Âlii cenabı gehriyarileri buyurulduğu üzere Heyeti Vükelâca âmalî millîyei meşruamızı istihsal ve sulhün teahhuru in'ikadından mütevellit galeyan ve tezeb-zübü teskin ve izale gayesini takiben aleddevam sarfı mesaj ve gayret ve Avrupada lehimize bazı temayülât tezahür edince birtakım katliâm şayiaları tekevvün etmesi ve bu türlü ekâzibin tashihî için yazılan ajans telgrafnameleri ile gazete makalelerinin sansüre uğraması gibi teşviğata ilâ-

muhafız Fransız efradını da mahfuzen Lâpsekiye naklettirdiği ve esliha ve mühimmatı dahile sevkten sonra mevkuf Fransızları iade eylediği ve bir ay evvel Akbaş deposunda sekiz bin Rus tüfeği, kırk Rus mitralyözü, yirmi bin sandık cepane olduğu mukayyet ise de istirdat olunan miktarın henüz tespit edilmediği bildirilmiştir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 240.

Mabrem ve zevata mahsustur

3.2.1920

On İkinci Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat Yirminci Kolordu Kumandanlığına
Elli Altıncı Fırka Kumandanlığına
Birinci Fırka Kumandanlığına
Berayi malûmat Refet Beyefendiye

Berayi malûmat Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
" On Beşinci Kolordu Kumandanlığına
" On Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
" On Dördüncü Kolordu Kumandanlığına
" Fırka 61 Kumandanlığına

1 — Çanakkalede Akbaşta sırf Düveli İtilâfiye askerleri tahtı muhafazasında bulunan esliha ve cepane deposundan güya bir miktar esliha ve cepane kaçırıldığını behane ederek İngilizler Bandırmaya iki yüz kişi çıkarmıştır. Afyon Karahisar, Eskişehir gibi Düveli İtilâfiye askerinin de bulunduğu mahallerdeki cepaneliklerimize suikast veyahut bunların muhteviyatını istifade edilemeyecek bir mahalle nakledecekleri haber verilmektedir.

2 — Harekâtı Millîye muntakaları gerisindeki esliha ve cepanelerimiz birer behane ile ahıncak ve mühim nakliyat noktaları yeniden işgal edilecek olursa bu gibi teşebbüsâtı hainane cephelerde elyevm kavga eden millî kuvvetlerimizi ne derece duçarî zâf edeceği müstağnî arz ve izahıdır. Mukavemet meselesi mevzu bahis olunca en başta bulunan ku-

Rus tüfeği, kırk Rus mitralyörü, yirmi bin sandık cepane mukayyet idi. Eğer bir aydanberi Akbaş deopsundan bir tarafa silâh verilmemişse seksiz bin Rus tüfeği kâmilten yedimize geçmiş demektir. Bu vak'a üzerine Düveli İtilâfiyenin ne gibi bir teşebbüste bulunacakları henüz meçhul olup şimdiye kadar İstanbul ve Kolordunun da bu meseleden malûmatları olmadığı maruzdur.

Fırka 61 Kumandanı
Kâzım

Vesika, 239 b.
Şifre

Ankara, 29.1.1920

Balıkesirde Fırka 61 Kumandanı Kâzım Beyefendiye
C: 28.1.1920

Köprülülü Hamdi Beyin fedakârane ve cesurane hareketle elde eylediği şayanı gıpta muvaffakiyetten mütehasıl teşekküratımızın mumaileyhe tebliğine delâlet buyurulmasını rica eder, böyle azım bir muvaffakiyete saik olan zatı biraderlerini tebrike şıtap eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 239 c.
Şifre

Ankara, 29.1.1920

TAMİM

Bir suretinin Heyeti Merkezîyelere itası rica olunur.
Gelibolu civarında Akbaş mevkiinde Fransızların tahtı muhafazasındaki depolarımızda bulunan esbha ve mühimmatın Düveli İtilâfiye tarafından Denik'in ordusuna itası kararlaştırılması ve bunların nakli için dört gün mukaddem bir Rus vapuru Geliboluya gelmesi üzerine Balıkesir Heyeti merkezîyesi azasından ve fedakâr arkadaşlarımızdan Köprülülü Hamdi Bey Kuvayi Milliyeden bir müfreze ile Lapsekiye ve oradan 26/27.1.1920 gecesi sallarla Rumeli sahiline bilmürur Akbaş depolarına vaziyet ettiği ve depo muhafızı olan Fransız efradını tevkif ve hütutu muhabereyi kal'ettikten sonra eslihayı kâmilten ve cepaneyi kısmen ve

li ve mantıkî olacağını nazarı dikkate alarak bu mukarreratı istihsal eder de Heyeti Temsiliyenin mevkii faaliyetten çekilmesini tebliğ ederler. O zaman Heyeti Temsiliye bunu mal memnuniye kabul ve matbuata ve dahile karşı resmen negir ve tamim eyler. Ve artık faaliyetten uzaklaşır. Mevkii şeref ve vakarını da meşru bir şekilde, yani kongrelerimizin esas veçhile Meclisi Millinin davet talebi üzerine mahfuz tutar. Şüphesiz ki, bir senedenberi ibramı millî ile husule gelmiş Aydın cephesi ne dağılıp Yunanlılara teslimi mukadderat eyler ve ne de bunları dağıtmak için hükûmet kuvvei teyidiyesini izhar edebilir. O cahiller kendiliğinden ve sabakı misillü devam eder. Fakat mevzû olur. Ve kolordu kumandanları kendi muntakalarında bunu ahval ve maksada göre hüsnü suretle idare eyler. Ondan sonra da vaziyet ve hareketi müstakbelemiz için zuhurata tâbi kahrır. İşte nokta nazarı âcizanem bundan ibaret olduğu mâruzdur.

K. O. 15 K.

Kâzım Kara Bekir

Vesika, 239 a.

Balıkesir, 26.1.1920

Ankarada K. O. 20 Kumandanlığına

Atideki şifrenin Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine arzını rica ederim.

Rumeli sahilinde Gelibolu civarında Akbaş mevkiinde Fransızların tahtı muhafazasındaki depolarda bulunan esliha ve mühimmat Düveli İtilâfiye tarafından Denikin ordusuna verilmiş. Rusyaya nakline teğebbüs edilmiş ve bu iş için dört gün mukaddem bir Rus vapuru Geliboluya gelmişti. Balıkesir Heyeti Merkeziye âzasından ve fedakâr arkadaşlarımızdan Köprülülü Hamdi Bey Kuvayi Milliye'den bir müfreze ile Lâpseki ve oradan 26/27.1.1920 gecesi saallarla Rumeli sahiline bilmürur Akbaş depolarına vaziyet etmiş ve depo muhafızları olan Fransızları tevkif ve hututu muhabereyi kat'ettikten sonra eslihayı kâmilen ve cephaneyi kısmen ve muhafız Fransız efradını da mahfuzen Lâpsekiye naklettirmiş, esliha ve mühimmatı dahile sevkettikten sonra Fransız efradını iade etmiştir. Akbaşta âcizlerince sekiz bin

nin terki faaliyet etmesi imkânının mevcut olamayacağı hakkında alâkadaranın tekrar nazarı dikkati celbedilmekle beraber vahdet ve tesanüdü millînin takviye ve idamesi hususunda herzamandan ziyade mütebasır ve müteyakkız bulunulmasını hassaten rica ve temenni eyleriz. Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 238.
Zata mahsustur
Pek aceledir

Ezizurum 23.2.1920

K. O. 20 K.

Cı 22 Şubat 1920

Heyeti Temsilîyeye: Hükûmeti merkeziyenin hal ve vaziyetini ve buna karşı Heyeti Temsiliyenin alması lâzımgelen tavrı hareket hakkındaki kanaati âcizanemi vuzuh ve sarahatle 23 Şubat 1920 tarihinde arz etmiştim. Binaenaleyh İstanbulda Meclisi Millide mütehasıl cereyana karşı Heyeti Temsiliyenin ve Kuvayı Milliye'nin makûs ve mütehakkim bir vaziyet almasını hiç muvafık bulmuyorum. Yalnız Heyeti Temsiliye bu işin içinden vakarlı çıkmak ve işin mesuliyetini ve takdiri keyfiyeti Meclisi Millinin uhdesi namus ve hamiyetine bırakmağı mütalâa ediyorum. Şöyle ki: Eğer evvelce arz ettiğim eşkâl tahtında Kuvayı Milliye'nin ve Heyeti Temsiliyenin muhafazası mevcudiyet etmesi için nihayet Meclisi Milli taraftar olmazsa o takdirde kongrelerin mukarreratı veçhile Meclisi Millinin emniyeti tammeye ile murakabe-i teğriyesine sahip ve hâkim olduğu cihetle Heyeti Temsiliyenin de artık Meclisi Milliye tevdi mukadderat ederek dağılması ve mevkî faaliyetten çekilmesi için yazar ve şimdiye kadar olan mesail vatanperveraneden nâsi bir de teşekkür eder. Fakat hakikaten Meclisi Milli böyle bir mesuliyeti deruhde ederek kendilerinin mevki ve âtilerinden emin olduklarına dair bir karar verip tebliğ edecekleri pek meşküktür. Bununla beraber Rauf Beyefendi bu teklifi yapar. Ve artık hiçbir veçhile kongre toplanmasına ihtimal olmadığı ve milletin müntehabı olan mebusların heyeti umumiyesinin vereceği kararın Kongre kararı gibi telâkki olunmasının en ame-

vayi Milliye'nin aleyhinde idare kelâm etti. Harekâtı Milliye esnasında tayin edilip Ankaraya kabul edilmeyen kolordu kumandanı ile valinin tekrar Ankaraya gönderileceğini ilâveten bildirdi. Kuvayi Milliye'nin vaziyeti, hükûmetten beklenen tarzı hareket ve Dahiliye Nezaretinin takip etmesi lâzım olan mesleki idare hakkında kendilerine tafslât verildi. Meatcessüf Sadrazam vaziyeti idrak edecek bir mahiyette görülmediği gibi Dahiliye Nazırının da İstanbul polis müdürü ile jandarma kumandanının tebdillerine ve ecnebi hükûmetlerinin aleti icraatı olan bu makamın emin ellere tevdiine dair hiçbir kudretleri olmadığı anlaşıldı. Aciz ve meskenetî malûm olan Müsteşar Keşî Beyi Bursa'ya vali yaptığını ve harekâtı milliyeye muhalefetinden dolayı Diyarbakirden kaldırılan Faik Âli Beyi de Dahiliye Müsteşarı tayin ettiğini ilâveten söyledi. Hulâsa netice itibarile bu gayrimüdrak âciz heyetin âmali milliyeye muvafık hareket edecekleri heyetçe memul değildir. Maraş ve havalisinde Kuvayi Milliye'nin fedakarlığı ile Fransızlara tahliye ettirilen mevaki Fransız matbuatının aleyhimize imalei kalem edeceği havfile hükûmetçe vaziyet edilemeyeceğini ifade ettiler. Pek uzun ve asabi bir şekilde devam eden münakaşatı umumiyeden istidlâl olduğuna nazaran Felâhu Vatan İttifakı Heyetince namuslu memurların tayini ve namussuzların tebdili hakkında hükûmete hiçbir tesir yapılamıyacağı anlaşılmaktadır. Zâh şahane hükûmete Meclisten ziyade hâkimdir. Vaziyeti umumiyei siyasiyeyi nazarı dikkate alarak Kuvayi Milliye serbestî harekâtını muhafazada bu şeraitle muhtar ve mecbur bulunmaktadır. Meclisin şu günlerdeki haleti ruhiyesine göre bu hükûmeti ıskat ile şeraiti lâzımei hâiz millî bir kabînenin mevkii iktidara getirilmesi de mümkün değildir."

İşte Meclis ve hükûmetin vaziyetine dair alınan malûmat balâya nakledilmiştir. Heyeti Temsiliye tahtı işgalde ve muhtelif tesirâtı ecnebiye tazyikinde bulunan İstanbul'da daha millî ve fedakâr bir hükûmetin resikâra getirilmesindeki müşkülâtı takdir ettiğinden Sadrazam Paşanın malûm olan beyannamesine mukabil 17.2.1920 tarihindeki tamim ile noktaî nazarı bütün teşkilâtına ilân etmişti. Vahdeti milliye'nin ihlâli fikrile yapılacak her teşebbüs ve taarruzu makulât dahilinde akîm bırakmak tahtı vücuttadır. Âmali milliyeye mutabık bir sulh istihsal edilmedikçe Kuvayi Milliye-

haza hükûmet buraların tekrar işgaline mâni olmak üzere temasta bulunuyormuş. Salih Paşanın söylediğine nazaran sulh murahhaslarımızın bir an evvel davet edilmesi son derece matlup olduğundan bunun istihsalı için bir vahdeti tasame gösterilmesi lüzumunu ileri sürüyor. Pek uzun ve asabî bir şekilde devam eden münakaşatı umumiyeden istidlâl olduğuna nazaran İttifak Heyetince memur tayin ve tebdili hakkında hükûmete hiçbir tesir yapılamıyacağı anlaşılmaktadır. Yani zatı şahane hükûmete meclisten ziyade hâkimdir. Binaenaleyh hükûmet dürüst hareket ederek harekâtı milliyeyi mürevviğ memur gönderir ve ikmâi istilzam etmezse tagraca bir uygunsuzluk olmaz. Fakat maatteessüf İstanbul vaziyeti zabıtası gayrimütebeddîl kalacak ve belki de Dahiliye Nazırı kendi nezaret teşkilâtını faydalı bir hale sokmuş olacaktır. Kanaati âcizanemce vaziyeti umumiyei siyasiyey nazarı dikkate alarak Kuvayı Milliye serbestî harekâtını muhafazada bu geraille muhtar ve mecbur bulunmaktadır. Ve Meclisin şu günlerdeki haleti ruhiyesine göre de bu hükûmeti vâkatta geraili lâzimeyi haiz millî bir kabinenin mevkiî iktidara getirilmesi mümkün değildir. Arzu tazimat eylerim Efendim. (Rauf)

Harbiye Nazırı Seryaveri
Salih

Vesika, 237.

20.2.1920

K. O. 15. K. 3 Kumandanlıklarına
K. O. 12 Hayri ve Şemsettin Beylere
K. O. 13 Erkânıharbiye Re'isi Halit Beye
Fırka 5. Kumandanı Kenan Beye
Fırka 9 K. Halit Beye
Fırka 61 Kumandanı Kâzım Beye
K. O. 1 Kumandanı Cafer Tayyar Beye
Fırka 56 Kumandanı Bekir Sami Beye
Ankara Vali Vekili Galip Beye

İstanbuldan Rauf Bey ve sair rüfekanın verdiği malûmatı berveçhiatı arz ediyorum:

"19.2.1920 de Sadrazam, Dahiliye Nazırı, Bahriye Nazırı, Felâhi Vatan Grubu içtimama geldiler. Sadrazam Ku-

Binaenaleyh bir taraftan tasarrufa ve gayrimüsmir masrafların mümkün mertebe tahfifine itina olunmakla beraber diğer taraftan vaktin tahammül ve müsaadesi derecesinde tezyidi varidat çaresine de tevessül edilmek zarurîdir.

Vaziyetimizin vahameti, maruz olduğumuz müşkülâtın kesreti ve sizlerin ve bizim vezâifimizin sıkleti muhtacı tarîf değildir. Ancak azim ve basiretin usru yûsre tahvil edeceğine kanaati tammemiz vardır. Adaletin lâyetegayyer kavaninine istinat ettikçe tevfikatı ilâhiyenin bizimle beraber olacağına şüphemiz yoktur.

Vesika, 236.

Harbiye, 19.2.1920

Ankara'da K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Bugün Sadrazam, Dahiliye Nazırı, Bahriye Nazırı Felâhi Vatan İttifakı içtimasına geldiler. Sadrazam Kuvayi Millîye'nin ikinci bir hükûmet şeklinde görünmemesi, icraatı hükûmete karışmaması ve Maraş taraflarındaki harekâtın daha ilerlere temdit ettirilmeyerek tevkîfi ile intizam ve asayişin temini lüzumunu siyaseten mucibi muhassenat olacağını söyledi. Valî ve kumandanın Ankaraya tekrar gönderileceğini ilâveten bildirdi. Kuvayi Milliye'nin vaziyeti hükûmetten beklenen tarzı hareket ve Dahiliye Nezaretinin takip etmesi lâzım olan tarz hakkında kendilerine tafsilât verildi. Maatteessüf Sadrazam vaziyeti idrak edecek bir mahiyette görülmediği gibi Dahiliye Nazırı da ruhan teşkilâtı millîye ile beraber olduğunu ve bu gayede çalışacağını fakat serbesti icraatına müdahale olunmamasını söylemekle beraber polis müdürü ve jandarma kumandanlarının tebdiline dair hiçbir kudretleri olmadığı anlaşıldı. Dahiliye Nazırı eskidenberi dostu olan Keşfi Beyi namuskarlığından bahisle müdafaa ettikten sonra Bursaya vali yaptığını da ilâveten söyledi. Faik Ali Bey de Dahiliye Müsteşarı tayin edilmiş. Hülâsa netice itibarıyla bu gayrimüdrük âciz heyetin âmali millîyeye muvafık hareket edecekleri hiç te memul değildir. Maraş ve havalisinde tahliye olunan mahallere hükûmetçe vaziyet edilmeği Salih Paşa siyaseten mümkün görmüyor. İdare-i ke-lâm eden Fransız matbuatını aleyhimize koyar diyor. Ma-

ve hîdematı mahalliyeyi uhdesine ihale ve tevdi eylemek, nevahi teşkilâtını bir an akdem mevkü icraya vaz ile idarenin en küçük kısmı olan nahiyyeyi memaliki mütemeddînede mer'î usullere tevfiikan bir cüzûtam şekline koyarak ona göre icabatı hukukıye ve idariyesini tayin etmek, ekalliyetlerin vukukunu teminen mecalisi umumiye ve belediyede temaili nisbî kaidesine tevessül olunmak, kavanin ve nizamat nekadar mükemmel olursa olsun tamamilâ ve hakkıyla tatbik olunmakdıkça semeratı memule ve muntazaraya destres olunamayacağı tahakkuk etmiş bir keyfiyet olmakla, umuru adliye ve maliye ve nafia ve inzıbatıyede ve hatta idarei mülkiyede kavaninin tamamen tatbikını teftiş ve temin eylemek üzere ecnebi erbabı vukufuna müracaatle anlara emri teftişte salâhiyeti kâfiye vermek iste kastettiğimiz ıslahatın esasları bunlardır. Bu esasatın tatbik ve icrası takarrür ettiği takdirde lâzımgelen levayihî kanuniyenin Meclisi Alinizde takdimi tabiidir.

Umuru hariciyeye gelince: Tarafımızdan ve Düvelî mütelife tarafından imza olunan mütareke mukavelenamesi ahkâmı her tarafça lâzımürriaye bir vesikâi beynelmîlel olduğundan ahkâmı mündericesinden inhiraf edilmemek hükûmeti seniyece mütehattim görülmekte ve fakat eyyamı mütarekenin temadisinden mütevellit kararsızlık dahilî inemlekette tereddüdatı tezyit ile sükûnu kalbin ve hali tabiinin aydetine mâni olmaktadır. İzmir ve havalisinin Yunanlılar tarafından işgali nagihanisi misillü hadiseati olmanın aksülâmelleri memleketi ser-pâ tehyic ve uruku hamiyeti tahrik etmekte gecikmemiştir. Bu hali galeyân ve tezebzûbe hitam verecek ancak sulhü kat'idir. Davet olunacağımız konferans huzurunda Wilson prensipleri dairesinde hukuku sariha ve meşruamızın muhafazasına bezli makdereti tamme lûhnacaktır. Ümit ederiz ki kavaidi madelet hakkımızda pâymal edilmeyerek âmelî milliyemiz husul bulur.

Senelerdenberi mevcut olan muzayekai maliye esbabı muhtelifeden naşı mütarekenin bidayetinden itibaren hervakırkinden müşkül bir devreye girmiş ve maahaza sulhün aktile mesaili maliyenin sureti halli tayin ve devamlı bir hal teessüs edinceye kadar her türlü müşkülâta rağmen masarifi zaruriyei devletin devamı tesviyesi ahkâmının istihsali elzem bulunmuştur.

Muaddel Ali Rıza Paşa Kabinesinin beyannamesi

Rüfekayı mesaimle beraber mes'uliyeti hükûmeti deruhde ettiğim zaman memleketin ne halde bulunduğü cümlemizin malûmudur. O esnada hükûmet intihabata hemen mübâzeretle Meclisi Meb'usanın müsarâaten temini içtiması ve hükûmeti merkeziye ile Anadolu arasında peyda olup inlotası muhaberat derecesine varan beynunetin izalesi gibi vezâifi mühimme karşısında bulunuyordu. Bu vezâifin ifasına sarfı ikdamat olunarak merkezle Anadolunun müraselât ve muhaberatı iade edildiği gibi lehülhamet velminne Meclisi Alinizin burada içtiması dahi müyesser olmuştur. Bundan böyle iradei milliyenin Meclisi Alinizde tecellisi hasebile artık kavaidi meşrutiyete tamamen tevfilâ harekete hiçbir mâni tasavvur olunamaz. Tarafı hükûmetten evvelce neşrolunan beyannamede teşrih edilen makasat ki, siyasi zümrelere karşı bitarafılıktan ayrılmamak, kavanini mevcude şhkârına tamamilen riayetkâr olarak bilâtefrîkâ cins ve mezhep herkesin kanunen mahfuz olan hukukunu masun tutmak, sükûn ve asayişî halelden vikayeye ve intizamı idareyi mehrasemken temine sarfı mahasalı istitaat eylemek, vatansı azizimizin saadet ve selâmeti etrafında bütün hissiyat ve temayülâtı milliyeyi cemedebilmek in'ikadına muntazır olduğumuz musalâhanın şerâitini tanzim edecek olan mecliste saltanat ve millet ve hükûmet yekdil ve yekcihet olaarak temsil edilmektir. İşte Efendiler düsturu âmal ittihaz olunan şu makasada daima sadık kalınmıştır. Bunca müşkülât içinde mesai vakıadan tabassul eden muvaffakiyatın derecesini takdiri âlilerine havale ederim.

İdarei devletin muhtacı ıslâh olduğü müttefekunaleyh bir hakikattir. Bir asra karip bir müddettenberî zaman zaman devletçe tasavvur olunan ıslahatın tamamen tatbîkı ve sermetatının hakkıyla iktitafı müyesser olamamıştır, bunun dahili ve harici ilel ve esbabı adidesi vardır. Bu cihetle hükûmetçe tarzı tatbîk ve tevessülü değıştirmek ve bu bapta kavâit ve esasatı cedide vazaolunmak mecburi görülmüştür. İdarei vilâyatta vâsi mikyaata tevslî mezuniyet usulü ihtiyar olunmak ve bu usul icabınca mecalisi umumiyenin salâhiyetini tevslî

madiyen ve muanniden mukavemet eden bir hükümet İtilâf Devletlerinin muhtaç oldukları zamanı en iyi temin eder. Mehâlifî malûmeye gelince onlar mukavemeti milliyeyi derunundan yıkacak bir kabiliyeti bittetcrûbe bu hükûmette bulmuşlardır. Meb'usan İstanbulun dahili ve harici tesiratile sulhe matuf olan gayeyi ihmal ederek ubudiyet, ikbal, haset, vehim ve ilâ.. gibi avamîl ile iftiraka düşmüşlerdir. Bizim grupumuz bu müşkülât arasında mümkün olduğu kadar çok meb'ustan mürekkep bir ekseriyet temin edebilmek için kendi tasavvurat ve mutekadatından mültemadiyen fedakârlık yapmış ve uysal olmak sevdasıle hükûmet ve mehafili malûme nezdindeki tesiratını kâmilten zayi eylemiştir. Cemal Paşa Dahiliye Nazırının istifasını Sadrazam tarafından defaatle temin etmiş iken bugün dürlüşt bir ret vaziyeti almağa cesaret bulmuşlardır. Binaenaleyh şirazeyi bozmamak kayguisle devam edilirse bizim meb'usan grupumuzun âmali gayrimilliyeye ve ihtirasatı günagûna vasıta olmaktan başka bir tesir yapamayacağı ve mesaili millîye mevzuubahs olduğu zaman dahi mesaili mezkûre aleyhine mukarrerat ittihazına mâni olamayacağı tahakkuk etmiştir. Bu hale karşı tedbir budur. Mümkün olduğu kadar çok aza toplamak hevesini tamamen reddetmek ve prensiplerimize tamamen sadık arkadaşlardan mürekkep bir heyetle iktifa eylemek lâzımdır. Bu heyet eğer ekalliyet halinde kalırsa bunu da göze aldır-malıyız. Çünkü mahzuru uysallıktan azdır. Böyle bir ekal-liyete istinaden hiçbir tasfiyeye razı olmayarak hükûmeti bilâkaydû şart düşürmek lâzımdır. Kat'i mücadele vaziyeti şimdi alınrsa karşı tarafın serfûru edeceği muhakkaktır. Uysallığa devam edilirse bilâhare itiraz edilse de hiçbir te-siri olamayacağı şüphesizdir. Kararınızı âcilen bildiriniz. Te-ferruat olarak şunu da söyleyelim ki Harbiye Nezareti için Fevzi Paşa elbette Çürüksuluya müreccahtır. Bizce Cemal Paşanın infisali bir mesele değildir. En ziyade Fevzi Paşa ile çahşabiliriz kannatindeyiz.

Hükûmet Bandırmanın işgaline karşı protestodan daha fazla şeyleri şimdiye kadar yapmış bulunmalı idi. Bu mese-lenin şiddetle takip edilmesini rica ederiz.

Mustafa Kemal

tasfiyeye de taraftar olmadığını yalnız Evkaf ve Nafia Nezaretlerinde bir tebeddül yapabileceğini Dahiliye Nazırının muhakkak kabinede kalacağını söyledi. Bugün hususî içtima ile kabine hakkında müdavelei efkâr olunacağından hem bunun neticesini hem de reisin fikir ve kanaatini ayrıca arzedeceğiz.

2 — Zatı devletleri hakkında vaki gayrikanunî muamelelâtın tashihine dair teşebbüsât neticelenmiştir. İstifanızın kabulü suretile tart muamelesinin gayrikanunî olması c'hetile tashihî hakkında irade çıkmıştır. Yalnız kabine bunu Takvimi Vekayi ile neşretmeği İngilizlere karşı mugayiri ş'yasat görüyormuş. Sadrazam Paşa şifre ile Zatı Devletlerine bu bapta tebligatta bulunacaktır. Bunun şimdilik alenen neşrinden sarfınazar edilmesi için sizden istirhamatta bulunuyorlar.

3 — Akbaştan alınan cepane de Denikın ordusu için İngilizler tarafından idhar ve ihzar olunan cepane imiş. Tarafımızdan müsaderesi Bolşeviklerle müttehiden hareket etmekte olduğumuz fikrini İngilizlere vermiş. Bandırma tarikıyla sevkolunacağını haber aldıklarından Bandırmaya bir müfrezei askeriye göndermişlerdir. Bu bapta emrini Salih Paşaya söyledim. İleride vaki olacak muameleye karşı bu işgalin şiddetle protesto edilmesine kabine nezdinde tavassut edecektir.

4 — Yunanlılar İzmirdeki kuvvetlerini üç kolorduya iblağ etmekte oldukları müstahberdir Efendim. (Rauf).

Çanakkale Mevkî Müstahkem Kumandanı
Şirket

Vesika, 234.

7.2.1920

C; 6.2.1920 şifreye;

Rauf Bey:

Kabine meselesinde müzahedatımız şöyledir. Düvel-i İtilâfiye ile mehafili malûme hükûmeti hazıranın tutulmasını iltizam ediyorlar. Böyle mütereddît, vehham ve efkârî milleti havî ve endige içinde tutarak istihzaratı milliyeye müte-

cak (...) meb'usan in'ikadına kadar (...) lere bir emrivaki yaptırmamak için (...) lere mümaşatkâr davranmaklığımızı tavsiye ediyorlar. Aksi takdirde (...) hükûmeti için emrivakiin bir şeref ve haysiyet meselesi olacağına binaen Meclis Meb'usenlarının onu kabulde zaruret görebileceği tehlikesinin mevcut olduğunu söylüyorlar. Harbiye Nezaretine Kavaklı Fevzi Paşanın tayini hükûmetçe mukarrerdir. Taahhüdât meselesini bu zatla halledeceğiz. Toplanacak yer şöyle dursun henüz bağımızı sokacak bir dam altı bulamadığımızın ve İstanbul vaziyet ve vesaitsizliğinin ve en buhranlı bir zaman içinde çalışmak mecburiyetinde bulunduğumuzun rûfekayı muhteremece nazarı dikkate alınmasını hasseten istirham eyler ve mesa'i müsterekemizde Cenabı Hakkın inayet ve tevfikatı suphaniyesini tazarru eyleriz. (Rauf).

Çanakkale Mevkü Müstahkem Kumandanı
Şevket

Vesika, 233.
Şifre ballı
Gayet müstaceldir

Beşiktaş, 6.2.1920

Ankara K. O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

1 — Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Dün akşam Salih Paşa ile görüştim. Kabine hakkında makamı riyasette mahremâne icra edilen müdavelei efkârdan kabinenin haberdar olduğunu anladım. Yalnız zatı devletlerine bildirdiğimiz bir esamiden de malûmatları var. İçimizden birisinin söylediği anlaşıyor. Salih Paşanın bildirdiğine göre Sadrazam kabinesinde hiçbir tadilat yapmadan meclis huzuruna gelecek ve bilâkaydû şart itimat talep eyliyecektir. Mükerrer istirhamatımıza rağmen Fevzi Paşanın Harbiye Nazırı yapılmaması bu fikri müeyyittir. Dün öğleden sonra Harbiye Nazırı Sabıkı Cemal Paşa da Sadrazamın arkadaşlarına söz vermiş olması cihetile itimat rey'i almadan tasfiye yapamayacağını ve fakat itimat aldıktan üç gün sonra istifa ederek yeni kabinesini teşkil edeceğini söylemiş. Kendisine Reşat Hikmet Bey'e söylemesini ihbar ve fakat bu şekilde itimat alacağını ihssa eyledik. Halbuki Salih Paşa böyle bir

tile milletin maddî ve manevî bütün kuvvetlerini müdafaaya tevcih etmek mülâhazaları idi. Mütaleanızdan müdafaai milliyeye taallûk eden bu esbabın bugün İstanbul muhitinde şayanı ihmal addolunduğu anlaşıyor. Halbuki nazırların cebren ukatı, meb'usların tevkifi ve saire gibi ahvalden Kuvayî Milliyealeyhtarlığı, meclisin feshi ihtimalı ve müdafaai milliyeye teşebbüs zamanı karip olduğunu zannediyoruz. Eğer noktai nazarda isabet etmemekten müdafaai milliyede halen ve atiyen noksan hâsıl olursa mes'uliyet hatta edenlere ait olur. Şahsen benim bu hususta müstağni olduğumu temine hacet yoktur zannındayım.

Mustafa Kemal

Vesika, 232.

Beşiktaş, 27.1.1920

K. O. 20 Kumandanlığına

C; 27.1.1920 iki şifreye;

Heyeti Temsiliyeye: Hâdise hakkındaki nıkati nazarsınızda tmamaen müsterekiz. Kabine bidayette kâmilten istifayı düşünmüş fakat mecliste bir ekseriyet grubu tsayyün edip te bunun itimadına müstenit bir vaziyet husulünden evvel çekilmeyi memlekette anarşi olur korkusuile yapmamıştır. Meclisin bugünkü vaziyeti ise değil bu kadar nazik bir meseleyi, hatta bir grup için fevkalbeher müskülât ve mesai ile çalışıyoruz. Geldiğimiz gündenberi bir Ahdî Millî iştirakî karşısında bulunduk. Buradaki meb'uslar bütün milletin müstereken Maraş havalisine dair meclise gelen telgrafları bile heyeti umumiyede okumağa müsait değildir. Çünkü henüz grup yoktur. Divanı riyaset intihabı yapılmamıştır. Olduğu gibi bizim esasata sülûke akallî kalil olsun bir kısmın muhafif çıkacaklarını hisettikleri için Meclisi Millinin heyeti umumiyesinin kabul edebileceği esasatı kâleme almışlar ve bunu imza altına alarak bir mukavele (pakt)şekline sokmuşlardır. İctima hususunun heyeti umumiyesinde bizim formülü teklif ederek işi yeniden encümene havale suretile ve bizim de iştirakimizle arzumuz dahilinde bir formül yaptık. Bir taraftan da grup için uğraşyoruz. Harbiye Nazırı meselesinin meclisçe nazarı dikkate alınmasını hükümet te münasip görüyor. (...) ler on şubatta açıla-

Vesika, 230 b.
Şifre ballı

Deraliye, 1.2.1920

Ankara K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Divanı riyaset meselesi hususî mahrem bir içtimada tekrar mevzuubahs oldu. O vakit Şeref Bey zatı âlilerinin intihabı fevaidinden bahaetti. Neticeî müzakeratta heyeti umumiye fikrinin zatı devletlerine son derece hürmetkâr olduğu ve riyasetin bile mevkiî bülendinize nazaran küçük kalacağına hükmeyledikleri görüldü. İntihap hususunda tegettütü âra tekrar kat'iyetle mahsus olduğundan milletin resikârında Meclisi Milliye nıgehban olarak kalmağı zaten tercih buyardıkları tarafımızdan söylenerek alkışlarla hakkı samilerinde tezahüratı samimaneyle şahit olundu. İçtimai umumide Reşat Bey reisi evvel ve Hüseyin Kâzım Bey birinci ve Hoca Aptülâzız Mecdi Efendi ikinci reis vekili intihap edildi. (Rauf).

Çanakkale Mevkii Müstahkem.
Kumandanı Miralay
Şevket

Vesika, 231.

29/30.1.1920

Rauf Bey:

Riyaset meselesinde meb'usların beğendiklerini yapmağa hakları tabiidir. Kezalik benim riyasetimi mevzuubahsederek muvaffak olamamak Kuvayi Milliye'nin zâfını ima edebileceğinden muvaffakiyet temin edilmedikçe hiç teşebbüs etmemek evlâdır. Serd buyurulan mehazir evvelce etrafı ile düşünülen şeylerdir. Reisin mutlaka İstanbul'da bulunması lüzumlu görülürse badeîntihap benim riyasetten istifa etmeğimin kabildi. Benim riyasetimi mevzuubahs eden esbap, Kuvayi Milliye'nin millet tarafından kabul edildiğini teyit etmek, meclis fesholunduğu halde riyasete ait vezaifi emniyetle ifa eylemek, hayatımızla gayrikabili telif bir sulh teklifi karşısında kıyama milli yapılırsa riyaset vaziyet-

Bekliyorlar. Selâniktenberi yekdiğerine büyük bir samimi-
yetle merbut bulunan İtalya mümessilî ziyası ile Kaymakam
Edip Bey arasındaki bu mülâkatın hulâsası ehemmiyetine
binaen berveçhibalâ maruzdur.

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Vesika, 230 a.

Beşiktaş, 28.1.1920

K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Bugüne kadar meb'uslarla icra eylediğimiz temaslar-
dan çıkan netice zatı devletlerinin her ihtimale karşı hariçte
Kuvayı Milliye'nin re'sikârında kalmaları noktasında temer-
küz ediyor. Meclisi Meb'usan riyaseti hususunda vaki olan
propagandalarımızdan da anladığımıza göre İstanbul'a gel-
mek caiz görülmediğinden reis olursanız gayritabii bir vaziyet
hâsıl olacağı Meclisi Milli'nin hakikatte hariçte imiş gibi bir
tesir yapacağı Heyeti Temsiliye'nin müessiri hakikî bulun-
duğu fikrinin tahassülü mehazirini ileri sürüyorlar. Öyle
anlıyoruz ki bize taraftar bulunanlar da sırf bu noktai na-
zardan düşünerek itayı reyden istinkâf edeceklerdir. Böyle
meş'um bir neticenin vahdeti millî üzerine yapacağı tesir
müstağni arzıdır. Bu sebeple biz pek azım mahzur tevliit
edecek olan bu ciheti ileri sürmekten sarfınazar ediyoruz.
Bu baptaki iradelerini istihbar eyleriz. İstihbaratı mevzu-
kaya nazaran Sadı Esbak Tefik Paşaya İngilizler Meclisi
Milliyi toplamamalı idiniz demişlermiş. O da onlara Kanunu
Esasî mucibince buna mecburiyet olduğunu bildirmiş. Fa-
kat meclis itilâf Devletleri aleyhine galeyan ederse ne ya-
parsınız demişler. O dahi fesih ve tadil, hukuku padişahi-
dendir demişler. (Rauf).

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Heyetimiz tarafından artık teşebbüsat yapılmamaktadır. Ma-
lûmat aldıkça bildireceğiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 229.

Begiktaş, 24.1.1920

Ankarada K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine;

Buradaki İtalya mümessili siyasisi çok namuslu ve doğru
sözlü bir Türk muhibbidir. Bu zat gayet samimi ve mütees-
sir bir suretle atideki sözleri söyledi: "Hükûmete müsterek
bir nota verdik. Bu nota Asyayı Suğra Müttefikin Orduları
Başkomandanı General Milne'in ultimatomu üzerindedir. Eğer
Harbiye Nazırı ile Cevat Paşa istifa etmemiş olsalardı İngi-
lizler Harbiye Nezaretini işgal edeceklerdi. Fransızlar ile
biz garip bir vaziyet karşısında kaldık. İngilizler sulh kon-
feransı ile bir iş göremediklerini görünce İstanbul'da bir
iş görmek ve bir emrivaki ihdas etmek istiyorlar. Kuvayı
Miliyenin gösterdiği sükûnet ve metanet İngilizleri gıdır-
tırıyor. Siz hazırlık görebilirsanız belki büyük işler de görebil-
irsiniz. Fakat siz bu neticeye kadar ezilirsiniz. Bana itimat
edin. Sabrû metanetinizi muhafaza edin. On, on beş gün
zarfında İtalya ve Fransa hükûmetleri gayet sarıh bir vazi-
yet alacaklardır. İngilizlere şu sırada hiçbir fırsat vermemek,
bu garezkâr millete karşı yapacağımız en büyük darbedir.
Hakaret varsa, ondan siz değil tahkir edenler utansın. Ya-
şamak azmini ruhlarında taşıyanlar hakaret altında taşarak
intiharı değil zamanı münasibinde hasmuna vereceği darbenin
şiddetini teşdit için fırsat beklerler. Bunlar son bocalamalar-
dır. Onlar sizin sabır ve metanetinizi yıkmak için belki
daha delilik yapacaklardır. Eğer onlar daha fazla bir şey
yapmazlar ise sizler de on, on beş gün daha intizar ile bir
ziyan etmezsiniz. Siz yine hazır olmağa çalışın. Fakat zin-
har delilik yapmayın. Şu sırada İngilizlerin aksine gitmeyin."
Bu ifadatın samimiyetine şüphe etmiyoruz. Zira; ellerinde
kat'i bir talimat yok. Sürat ve şiddetle talimat talep ettiler.

ında vaziyetin emniyeti için kabinenin ipkısı lazımdır. Henüz vâkıf olduğumuz muhaberatınız muvafık olmakla beraber buradan son vaziyet arz edilmedikçe kat'ı rabıta ile harekâta iptidar edilmemesi lüzumu zatı devletlerince de takdir buyurulacağı kanaatindeyiz. Bugün sizden ademi müdahaleye dair cevap alırsak, siyaset falde vereceğini söyleyen Sadrazam ile görüşeceğiz. Bir lisanı kat'i ile kendisine mes'uliyetin derecesini ve tehlikeyi izah edeceğiz. Bu suretle sizin iş'arınızı tasvip etmekle beraber birkaç gün için kendisini oyalamağa çalışacağız. Ancak meclis resmen küşat edilmiş ve Heyeti Temsiliye namına telgrafla umurun kendilerine tevdi edilmiş olduğu meb'usana bildirilmiş olmasına nazaran âtiyen evamirinizin âcizlerinize tebliğini ve tarafınızdan nikatı nazarınızın her makam nezdinde hakkile müdafaa edileceğine itimat buyurulmasını rica ve arzı tazimat eyleriz. (Vassıf, Rauf, Bekir Sami).

Çanakale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Vesika, 228 a.
Şifre

25.1.1920

Rauf Beye

Harbiye Nazırı meselesinde hükûmete müracaat yine Harbiye Nazırı tarafından nâkıs verilen malûmat üzerine meb'usların dahi ne vaziyete girecekleri malûm olmadan vukubulmuş idi. Meb'uslar için emniyet bulunduğu anlaşılır anlaşılmaz Babıaliye müracaatten sarfınazar olunmuş ve keyfiyet size de bildirilmiştir. Bütün noktai nazarlarınızın tatbik ve icrasına sizin delâletiniz tabiidir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 228 b.

25.1.1920

Kolordulara

Mlûm olan adreslere

Harbiye Nazırının ve Erkânıharbiye Umumiye Reisinin çekilmesi meselesini Meb'usan takibe başlamış olduklarından

Vesika, 226 a.

Şifre

Gayet acele ve zata mahsustur

Ankara, 22.1.1920

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanlığına
Sivas'ta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

İngilizler Dersaadette tecavüzatı arttırarak nazır veya meb'uslardan bazılarını ve bilhassa Rauf Beyi tevkif ederlerse bilmukabele Anadolu'da bulunan İngiliz zabitanı tevkif edilecektir. Buna nazaran icabında muntakanızdaki İngiliz zabitanını tevkif edebilmek için şimdiden ittihazı tedabir edilmesini rica eylerim,

Mustafa Kemal

Vesika, 226 b.

Şifre

Gayet acele ve zata mahsustur.

Ankara, 22.1.1920

15 inci Kolordu Kumandanlığına

İngilizler Dersaadette tecavüzü arttırarak nazır veya meb'uslardan bazı zevatı ve bilhassa Rauf Beyi tevkif ederlerse bilmukabele Anadolu'da bulunan İngiliz zabitanı tevkif edilecektir. Binaenaleyh Erzurum'da bulunan Rawlinson'u kaçırmamak için şimdiden ittihazı tedabir edilmesini rica ederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 227.

Aceledir

Harbiye, 24.1.1920

Ankara K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Mecliste grup: Karar veçhile olacaktır. Resmen müzakerata ancak dört beş güne kadar bağlanacaktır. O zaman meselei hazırı sebebile kabine çekilecektir. O müddet zarf-

Paşa verdiği malûmatta yalnız İngilizlerin talebini zikretmiş iken sadrazam hazretleri mükerrer ve üç devlet tarafından müşterek ultimatom verildiğini bildirmişlerdir. Bu halde dahi kabinenin talebe serfûru ederek arkadaşlarını feda etmesi haysiyeti milliyeye tecavüz mahiyetinde bulunduğu aşîkârdır. Gerçi İtilâfçıların meselâ Macaristanda hükûmet ıskatına, daha evvel Almanyada azayı hükûmet tebdiline mütâallik teşebbüsleri olmuştur. Bizim aleyhimize olan teşebbüsün de bu vadiye dökülmesi icap eder idi. Yani hükûmet mukavemet ederek sulh konferansını bütün cihana karşı harekâtı milliyeden dolayı Türk hükûmetinin ıskatına karar verdiğini ilâna mecbur etmeli idi. Mümessillerin veya devletlerinin münferiden veya müctemian fakat gizli olarak aleyhimizde yapmayacakları yoktur. Bizim mesleğimiz ise bize yapacakları en ufak bir işminin bütün dünyada en büyük dağdağaları davet edeceğine anları ikna etmektir. Kabinenin bu vazih cihetleri asla düşünmiyerek eslâfı gibi istiklâli milliden sükûnetle fedakârlık etmesi salâbeti şahsiye itibarile zâfını idrak ve ihata itibarile asla şayanı istinat olmadığını bir daha vazihan ispat etmiştir. Bu kadar muğlak mesaili seciyeten ve fikren bu mertebe zayıf zevat ile idare etmeğe çalışmak artık gayrimümkündür. Binaenaleyh kabinenin kâmiten ve Meclisi Millide son hâdise bir mesele yapılarak ademi itimat ile ıskatı lazımdır. Yeni hükûmeti milletin itimadı ammes'ine istinat ederek İzzet Paşa deruhde edebilirler. Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin sulh esasatı müşârunleyhin efkârile tetabuk edebileceği İsmet Beyle muhavaratımızdan müsteban olmaktadır. Bittabî Müdafaa-i Hukuk Heyeti için Harbiye, Dahiliye ve Hiriciye Nazırları pek mühimdirler. Harbiyede Cemal Paşanın ipkası artık mevzu-u bahis olamaz. Diğer bir zatın her halde tamamen emniyet-bahş ve şimdiye kadar olduğundan daha açık ve metin olması lazımdır. Daha rütbelilerden bir münasibi bulunmazsa İsmet Beyin nezaretini de memnuniyetle telâkki ederiz. İzzet Paşa Hazretlerinin hükûmeti yolunda ciddiyetle, kemali kat'iyetle çalışılmasını rica ederiz. Bütün kolordu kumandanları vaziyeti heyecan ile takip ediyorlar ve Harbiye Nazırının çekilmesini istiklâli milleti muhil ve şiddetle mukabeleyi müstelzim bir mahiyette telâkki etmişlerdir. Cevabınıza muntazırız.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Fakat Meclisi Meb'usanın çalışmasına bir mâni bulunmadığı anlaşılmakta olduğundan makamı sadarete tekrar cevap vermek suretile muhabereyi idame etmiyerek nikatı nazârımızı yalnız meb'usan grupuna iblâğ ediyoruz. Harbiye Nazırının infisali bir emrivaki olmakla beraber vak'anın ehemmiyeti bakidir. Birinci nokta; üç devlet mümessilleri bir nota ile hükûmetimizi istedikleri gibi terkîp etmek yolunu tutmuş oluyorlar. Yarın meclisin itimat edeceği diğer bir hükûmete de aynı suretle muamele etmelerine misal hazırlanmıştır. İkinci nokta; Harbiye Nazırı Kuvayi Milliye yardım hususunda birtakım taahhüdât deruhte etmiş idi. Bu taahhüdâtın elyevm ne şekle girmiş olduğu malûm değildir. Bu ikinci noktanın müsarâaten halli lâzımdır. Bununla beraber birinci noktanın tamiri daha ziyade mühim bir meseledir. Bu hâdisе bu şekilde diğer mağlûp devletlere vaki olmamıştır. Binaaleyh hükûmet hâdiseyi diğer mağlûp devletlere yapıldığı şekle irca edinceye kadar uğraşmak vazifesinde idi ki bu vazifeyi ifa etmemiştir. Paris Konferansı haberdar ederek bütün dünyanın malûmatı tahtında bir teşebbüs karşısında bulunmak lâzım idi. Devletlerin bir nota vererek ve bir mukavemete uğramayarak belki de gizlice bir teşebbüse girişmeleri ve hükûmetin de milleti ve matbuatı haberdar etmiyerek ve bütün bir kabine meselesi yapmayarak hareket etmesi istiklâlî milleti muhîl olduğu kanaatindeyiz. Emrivaki tebeddül etmese dahi hâdiseyi kapatmayarak bir daha tekerrürüne mâni olacak derecede dağdağa yapmak elzemdir. Meclisi Meb'usanda kabineyi çağırıp istiklâlî milleti muhafaza edemediğinden dolayı alenen ıskat kâfi olup olmadığının düşünmenizi ve bildirmenizi rica ederiz. Hâdiseyi gerek buradaki arkadaşlar gerek haricteki kordordü kumandanları asabiyet ve ehemmiyet ile telâkki etmekte olduklarını bildirmektedirler. Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 225.
Şifre

23.1.1920

Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanı Kemalettin Sami Beye
Rauf Beye:
Harbiye Nazırı ve Erkânıharbiye Reisinin çekilmesi
üzerine cereyan eden muhaberatı görmüşsünüzdür, Cema!

manın yani kat'i bir hareketin mukaddemesidir. Her iki halde de İngilizlerin talebine mutavaat etmek onların işini tes-hilden başka netice vermez. Harbiye Nazırının çekilmemesini ve İngilizlerin cebren kaldırmalarını dahi göze aldırmasını teklif etmek mütaaleasındayız. Daha karar kat'i verecek ka-dar malûmat alınamadı. Hemen noktai nazarınızı bildir-menizi rica ederim.

Heyeti Temsiliye Namına
Mustafa Kemal

Vesika, 223.

22.1.1920

Şifre
Gayet müstaceldir.
Zata mahsustur

Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanlığına

Hemen Rauf Beyi bularak vaziyeti beraber ve emniyet dahilinde takip etmenizi rica ederiz. İngilizlerin talebini is'af etmek kat'iyyen gayricaidir. Buraca o noktai nazardan te-dabiri seriaya tevessül edildi. İstanbuldaki telgraf muhabe-ratını tahtı temine almanız lâzımdır.

Mustafa Kemal

Vesika, 224.

Şifre
Zata mahsus ve gayet müstaceldir

Ankara, 23.1.1920

Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanlığına

Rauf Bey'e verilecektir:

Sadrızam Paşa Hazretlerinden bugün iki telgraf aldık. Birincisinde badelmüzakere bildirilecektir. İkincisinde Vasîf Bey celbolunarak nota ıvae olunmuştur. O da size izahat verecek mealindedir. Hâdiseden yalnız bir devletin teşeb-büsü hususî gibi ansızın haberdar olunca muvasalatın in-kıta ihtimaline karşı dün doğrudan doğruya Babıali ile te-masa gelmiştik. Bizim müracaatımızın bir müdahale şeklinde telâkki edilmesine karşı daha dün izahatı kâfiye verdik.

dar kavi görüyorum ki bu imanla izahı hissiyat eylediğimden dolayı duyduğum vicdanî zevk pek büyüktür. Fazla rahatsız etmek istemem, beni dinlemek lütfunda bulunduğunuzdan dolayı hassaten teşekküratıma arzederim.

Vesika, 221.

Kadıköy, 23/24.1.1920

K. O. 20 K.

Müstaceldir

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine.

C: 22.1.1920. Dün arzettiğim uzunca gıfrede tafailân lâzime verdim. Benim için nezarette kalmak, kabinenin her türlü mehaziri şahsiye ve siyasiye (m k c v m t a s y a d l) kabul etmeaile olurdu. Kabinenin istifası ise meclisi umumî için de bir panîk halinde tecelli edecekti. Şimdi Meclisi Millînin bu hale karşı tarzı hareketine intizar etmek zaruridir zannederim. Heyeti Temsiliye ile temasımızı Seryaver Salih Bey idame edecektir Efendim. (*Cemal*).

Harbiye Seryaveri
Salih

Vesika, 222.

22.1.1920

Erzurum, Sivas, Diyarbekir, Bandırma, Balıkesir, Konyada
Kolordu Kumandanlıklarına

Edirne Mevkii Müstahkem Kumandanına

Refet Beye, Kenan Beye, Bursa'da Fırka 56 Kumandanı
Bekir Sami Beye

İngilizler hükûmete verdikleri bir notada Harbiye Nazırı Cemal Paşa ile Cevat Paşanın vazifeden çekilmesini talep etmişlerdir. İstanbula verdiğimiz cevapta çekilmek için acele etmemelerini ve İngilizlerin notasını aynen bize yazmalarını bildirdik. İngilizlerin bu talebi ya Meclisi Milliye tahakküm ederek memleketi eskisi gibi kendilerine muti vesait ile idare etmek mümkün olup olmadığını keşif mahiyetindedir yahut memleket idaresini ellerine almak için milletin muhtemel olan mukavemetini kırmağı da göze aldır-

tabakati efkâr hâsıl oldu. Bu müzakerat esnasında diğer bir mesele mühimmenin mevzuubahs edilmesine lüzum görüldü. Meclisi Millinin mahalli içtimalı. İstanbulun bugün içinde bulunduğu elim şerait içinde Meclisi Meb'usanın, millet vekillerinin vazifelerini kemali serbesti ile ifa edip edemiyecği cayı te'minül görüldü. Bunun için meclisin hariçte toplanması düşünüldü. Salih Paşanın İstanbul'a avdetinden sonra hükûmeti merkeziye bu fikre iştirak etmedi. Bittabi bütün meharizine rağmen İstanbulda içtimalı lâzımgeldi. Ma'mafih Heyeti Temsiliyece meharire karşı icap eden tedbir itihaz edilmiştir.

Efendiler! Teşkilâtı milliyemizin bugün takip ettiği gaye vatanın inkısamından ve milletin esaretten tahlisine matuftur. İnşallah zamanı karıştırmak teşkilâtı milliyeye bu gayenin istihsalile deruhde ettiği vazifei vataniyesini ifa edecektir.

Fakat vazifesini ikmal etmiş sayılacak mıdır? Bence bundan sonra da pek mühim vazifei vataniye ve milliyemiz vardır. Ezciümle ahvali dahiliyemizi ıslah ile mâleli mütemeddine meyânında faal bir uzuv olabileceğimizi filen ispat etmek lâzımdır. Bu gayede muvaffak olmak için siyasi mesai-den ziyade içtimali mesaiye ihtiyaç vardır. Teşkilâtı milliyemizin böyle bir gaye için nasıl bir şekil almak lâzımgelceğini şüphesiz milletimizin âmali umumiyesi tayin ve tesbit edecektir. Şimdilik Heyeti Temsiliye, meb'usların kemali emniyetle ifayı vazife eyledikleri tahakkuk edeceği güne kadar kemafiasabık vazifesine devam edecektir.

Efendiler! Umît ederim ki, müsaait bir sulh aktünden sonra vaziyetimiz hüsnü idare edilirse evvelki hudut dahilindeki vaziyetimizden daha iyi olur. Bu noktada bir fikir izah etmek istiyorum: Cemiyetimiz noktai nazarından çizdiğimiz hudut haricinde kalan dindaşlarımızla, bu muhterem kardeşlerimizle aynı hudut dahilinde asırlardanberi vatan-daşlık ettik bu kardeşlerimiz her tarafta, Suriyede, Irakta, Yemende, Şarkta kendi dahillerinde muhafazaı mevcudiyet ve temini istiklâl için sarfı mesai ediyorlar. Bütün bu islâm parçalarının mazharı istiklâl olmaları âlemi islâm için ne büyük bahtiyarlık olur. Bunun husulünde âlemi islâmın vaziyetinin nekadardır rasîn olacağını şimdiden tasavvur etmekle pek büyük saadet hissediyorum. Mazharı intibah olduğuna şüphe kalmayan âlemi islâmın muvaffakiyetini o ka-

mevcuttur. Dahilen emniyet ve asayiş noktai nazarından gayrikabili mukayese tebeddülât vardır. Haricen ecnebilerin hakkımızda verdikleri ve verebilecekleri imha ve idam kararının pek yanlış olduğu artık bütün İtilâf Devletlerince takdir olunmuş ve teşkilâtı milliyenin kıymet ve ehemmiyeti gayrikabili inkâr görülmüştür. İtilâf Devletlerinden ihtimal bazı henüz menafii hususiyesini temin etmek için milletten başka bir yerde noktai istinat arıyor. Millet vahdet ve azminde sebat ettikçe bu gibilerin de hakikati kabul edeceklerinde şüphe yoktur. Şimdi lâzım olan milletimizin sebat-kârane bir surette azminde devam etmesi ve İstanbulda kariben toplanacak me'ualanımızın vazifei teşriyelerini bî-hakkın ifa edebilmesidir. Her halde millet hükûmetin niğehbanı olmak lâzımgelir. Çünkü hükûmetlerin icraatı menfi olup da millet itiraz etmez ve ıskat etmezse bütün kusur ve kabahatlere iştirak etmiş demektir. Ferit Paşa Parise gittiği zaman aldığı cevabî nota tamamen arzettiğim mealdedir. Filhakika şunun bunun bazıçesi olabilen milletler hukukunu gayrimüdrükler demektir. Ve böyle bir millet murakabe altında bulundurulmağa müstahak olur.

Millet Ferit Paşayı ıskat ettikten sonra yerine gelen Ali Rıza Paşâ âmali milliye dairesinde milletin müstereken çalışmayı kabul etti. Ferit Paşanın sukutile Ali Rıza Paşanın geçmesi meselesinde milletin alâkası bittabi birinciye ıskattadır. Bundan başka bir şey yapamazdı. Reisi vükelâyı bittabi zatı şahane intihap eder. Ve müşarünleyh de arkadaşlarını. . . Bu yeni kabineye eski kabineden bazı zevat dahil olmuştu. Bu sebeple Heyeti Temsiliyemiz mütereddit kaldı. Birtakım şartlar dermeyer etmek mucburiyeti görüldü. Nihayet itilâf edildi. Hükûmetle yapılan itilâfnamede üç noktaya istinat ediliyordu. Kuvayi Milliye'nin meşruyetinin tasdiki, Meclisi Millinin içtimasına kadar mukadderatı millet hakkında kat'i ve son' taahhüdatta bulunulmaması, sulh konferansında milletin mukadderatını müdafaa edecek murahhasların eskisi gibi menafii millet ve memleketi gayrimüdrük olanlardan intihap edilmemesi. Hükûmet bu üç noktayı kabul etti. Ve teferruat üzerinde daha ziyade anlaşılabilmek için Bahriye Nazırı Salih Paşayı gönderdi, Bahriye Nazırı Amasyada Heyeti Temsiliye ile mülakat etti. Müşarünleyh ile vukubulan müzakerede ben de bulundum. (Göstererek) Bu beyanname ve nizamnamemizin her satırı beraber okundu. Tamamen mu-

yannamenin dördüncü maddesine bakalım! Bu madde ile biz, bizimle beraber yaşayan anasın gayrimüslimeyi aynı hukuk ve aynı şalâhiyette kabul ediyoruz. Hepimiz bu devletin müslüman ve anasın gayrimüslime dahil olarak aynı suretle tebaasıyız. Ve bu itibarla cümlemizin hukuku birdir. İcimizde yaşayan gayrimüslim vatandaşlarımıza bizim haki-miyeti siyasiye ve muvazene-i içtimaiyemizi ihlâl edecek fazla birtakım imtiyazat veremeyiz. Bu madde, dahili si-yasetimizdeki kanaati umumiyemizi izah etmektedir. Ye-dinci madde; siyaseti hariciye hakkındaki noktai nazarı-mızı bildirir. Her halde devlet ve milletimiz dahilen ve ha-ricen bütün manasile müstakil kalacaktır. Bize başka bir tarzı idare tatbik edilemez. Bu bapta birçok muhtelif esba-bın başında en büyük ve mühim sebep şudur. Dinen dahi müstakil olmak mecburiyetindeyiz. Yalnız vâsi olan mem-leketimizi seri bir surette imar edebilmek için ve milletimi-zin az zamanda ilim ve marifetini icabatı asriyeye göre yük-seltmek için müftekir olduğumuz hususâtı takdir ederiz. Ancak bu hususta bize muavenet edebilecek devletin nasıl olabileceği yedinci maddede musarrahtır. Böyle bir devle-tin muavenetini hüsnü telâkki ederiz.

İşte Efendiler! Erzurum ve Sivas Kongrelerinde tespit edilen esasat ve rükatı nazar başlıca bunlardan ibarettir. Bu esasat sayesinde bütün milletimiz müttehit bir hale gelmiş-tir. Bu maksadı mukaddesin temini ile istigal edildiği bir a-rada pek âlâ hatırlarınızdadır ki, Ferit Paşa buna mâni ol-mağa kalkıştı. Bu teşebbüsâtı memleket dahilinde suîtefsire uğraştı. İttihatçılıktır dedi. Bu isnat efkârı dahiliye ve hari-ciyede muvaffak olamadı. Bunu gördükten sonra yeni bir silâh aradı. Bolşeviklik dedi. Resmî telgraflarında Bolşevik-lerin Karadenizden takım takım Samsun, Trabzon ve da-hile doğru yürüdüğünü, memleketi alt üst ettiğini resmen işaa eyledi. Bunlar da müessir olamadı. Ferit Paşa ve kabi-nesi daha ileriye gittiler. Bazı yerlerde ahalî islâmiyeyi iç-fal ederek üzerimize sevk etmek, millet için, vatan için çah-şanları imha etmek kastinde bulundular. Tabû bunlarda da muvafak olamadılar. Fakat nihayet millet Ferit Paşaya ademi itimat göstermeğe mecbur oldu. Kabine iskat edildi. Vahdeti milliye kesbi raaanet etti.

Teşkilâtı milliyenin husule getirmiş olduğu dahili ve harici vaziyet ile eski vaziyet arasında fevkalâde farklar

için her ferdin mukadderatıla bizzat alâkadar olması lâzımdır. Aşağıdan yukarıya, temelden çatıya doğru yükse- len böyle bir müessese elbette rasım olur. Şüphe yok, her işin başlangıcında aşağıdan yukarıya doğru olmaktan ziyade yukardan aşağı olması zarureti vardır.

Birincisinin tecellisinde bütün beheriyet için gayeye vusul müyesser olmuş olurdu. Böyle olmanın imkânı amelî ve maddisi henüz bulunamadığından bazı müteşebbisler, milletlere verilmesi lâzımgelen istikametın itasında delâlette bulunuyorlar. Bu suretle yukardan aşağıya taazzuv ettiri- lebilir. Biz memleketimiz dahilindeki seyahatlerimizde bit- tabi birinci tarzda başlamış olan teşkilâtı milliyemizin meb- dei hakikiye, ferde kadar indiğini ve oradan tekrar yukarı- ya doğru hakikî taazzuvatın başladığını kemali şükranla gördük. Bununla beraber derecei tekemmüle vâsıl olduğunu iddia edemeyiz. Bunun için sureti mahsusada aşağıdan yu- karıya tekrar bir taazzuvun husulü gayesine sureti mahsusada sarfı mesai etmemiz bir vazifei milliye ve vataniye telâkki edilmelidir.

Beyannememizin de bazı noktalarından tekrar bahset- mek isterim. Osmanlı İmparatorluğunun muharebeden ev- velki hududu malûmunuzdur. Harbî Umuminin neticesi bir- takım fedakârlık ihtiyarına devletimizi mecbur kılıyor, buna nazaran devlet için millî yeni bir hudut kabul ettik. Bu hudut beyannamemizin birinci maddesinde musarrahtır. Teferruat itibarile bilmiyenler olabilir. Ve bittabi mazurdur- lar.

Bu hudut tahassul ederken için içinde bulunduğumuzdan bunu da arzedeceğim:

Mütareke akdolunduğu gün ordularımız filen bu hatta hâkim bulunuyordu. Bu hudut İskenderon körfezi cenu- bundan Antakyadan Halep ile Katma istasyonu arasında Cerablus köprüsü cenubunda Fırat nehrine mülâki olur. Oradan Deyrzora iner; badehu şarka temdit edilerek, Musul, Kerkük, Süleymaniyeyi ihtiva eder. Bu hudut ordumuz ta- rafından silâhla müdafaa olduğu gibi aynı zamanda Türk ve Kürt anasrile meskûn aksamı vatanımızı tahdit eder. Bunun cenup aksamında arapça mütekellim dindaşlarımız vardır. Bu hudut dahilinde kalan aksamı memalikimiz camîai Osmaniyeden lâyenfek bir kül olarak kabul edilmıştır. Be-

nile yoğrulmuş olduğunu bilmiyordu. İşte bu gibi hükümetlerin tavrı hareketleridir ki, milletimizi mazisini unutmuş, milletin ve hususî medeniyetlerin bahsettiği hukuktan, bihaber, kansız, miskin bir millet olarak tanınmasına yol açılmıştı.

Milletimizin kendini bu suretle telâkkiye meydan vermesinde pek büyük bir kabahati vardı. Milletimizin o kabahati efendiler, hükûmeti merkeziyenin icraatı ile Avrupanın namusuna farı itiamt göstermiş olmasıdır. İşte bu kabahatten naşı kendi kıymetini, mahiyetini, fezailini unutturmak derecesine düşmüştür.

İzmir hâlesinden sonra idi ki, milletimiz hakikaten mütehasıs ve mütenebbih oldu. Ve derin bir uçuruma sürüklendiğini idrak etti. Ve onu müteakıp hukukunu bizzat müdafaaya karar verdi, tabii bunu yapabilmek için bir şekil almak, tsazzuv etmek lâzımgelirdi. Zaten her taraftan teşkilât ve tsazzuvat daha evvel bağlanmış idi. Fakat evvelâ Erzurum ve badehu Sivas Kongrelerinde vahdeti umumiyemiz vücuda geldi. Erzurum ve Sivas Kongrelerinin bütün cihana karşı olan beyannamesi ve nizamnamesi muhteviyatı Haizi ehemmiyettir. Esasen muhteviyatı cümlelizce malumdur. Fakat müsaade ederseniz her ikisinden bazı noktaları burada tekrar hatırlatmak isterim: Nizamnamenin teşkilâta ait sahifesinde görülmüyor ki maksat "Osmanlı vatanının tamamîyetini ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın ve istiklâli millînin masuniyetini temin zımnında Kuvayi Milliyeyi hâkim kılmaktır."

Efendiler! Bir millet mevcudiyeti ve hukuku için bütün kuvvetile, bütün kuvayi fikriye ve maddiyesile alâkadar olmazsa, bir millet kendi kuvvetine istinaden mevcudiyet ve istiklâlini temin etmezse şunun, bunun baziçesi olmaktan kurtulamaz. Hayatı milliyemiz, tarihimiz ve son devirde tarzı idaremiz buna pek güzel delildir. Bu sebeple teşkilâtımızda Kuvayi Milliye'nin âmil ve iradei milliyenin hâkim olması esası kabul edilmiştir. Bugün, bütün cihanın milletleri yalnız bir hakimiyet tanır: hakimiyeti millîye.. Teşkilâtın diğer teferruatına bakacak olursak içe küyden ve mahalleden, ve mahalle halkından yani fertten başlıyoruz. Fertler mütefekkir olmadıkça, hukukunu müdrik bulunmadıkça, kütleler istenilen istikamete, herkes tarafından iyi veya fena istikametlere sevkolunabilirler. Kendini tahlis edebilmek

Tekrar ediyorum, aleyhimizde serdedilen mütaleat yanlışdır. Bu hakikat tarihen ve mantıkan sabittir. Bu hususu yalnız garba değil, hatta vatandaşlarımıza da ehemmiyetli bir surette ihtar etmek lüzumunu hissediyorum. Çünkü nadirattan olmakla beraber teessüfle işitiyoruz ki, milletin tarihini okumamış veya hissi milliden mahrum kalmış olması lâzungelen bazı şahıslar, ecnebilerin aleyhimizde serdettikleri ithamı reddetmedikten başka vatanlarını, milletlerini kabahatli göstermekten çekinmiyorlar. Hâlâ bugün, sultanî mektebinin salonlarını aleyhimizde konferans verdirmek için ecnebilere küşade bulunduranlar var, bu gibilere lânet...

Efendiler! Düşmanlarımız hakkımızda icat ettikleri iftiralarını bir aralık Paris Konferansı'na da kabul ettirir gibi oldular. İhtimal bunun neticesi olarak daha muharebe esnasında birbirile yaptıkları hafi ahitnamelerin ve teati ettikleri sözlerin tatbikatına bağlanmış idi. İzmir, Antalya, Adana, Ayıntap, Urfa ve Maraşın işgalleri hep bir mütekabil taahhüdât neticesi olsa gerek . . . Halbuki haktan, adaletten bahseden İtilâf Devletlerinin bu gibi muamelelerde bulunmamaları lâzungelirdi, medeniyet ve insaniyetten bahsedenlerden buna intizar edilmezdi.

Fakat Efendiler!.. Her halde âlemde bir hak vardır. Ve hak kuvvetin fevkindedir. Şu kadar ki milletin hukukunu müdrik olup müdafaa ve muhafazası emrinde her türlü fedakârlığa müheyya olduğuna dair âleme bir kanaat vermek lâzungelir. İşte düşmanlarımızın bu hareketi, milletimizi bu idrakten ve bu hissi fedakâriden mahrum zannettiklerinden neş'et eylemiştir.

Fakat doğrusunu söylemek lâzımlırsa mütarekedenberi birbirini velyeden hükûmetlerimizin memleketin maruz kaldığı haksızlıklara karşı kusurlu ve akılsızca hareketleri aleyhimizdeki yanlış fikirleri teyide medar olmuştur. Meselâ Tevfik Paşa vatanımızın bir kısmını Ermenistana ilâvede bir beş görmemekte idi. Ferit Paşa beyanatı resmîyesinde vilâyatı şarkıyede vâsi bir Ermenistan muhtariyetinden bahsettiği gibi Pariste de cenup hududumuzun Toros olabileceğini söylemişti. Torosun cenubunda arapça tekellüm edildiğini zannediyor. Ve Toros'tan ta Antakyaya kadar olan mıntakanın Türklerle meskûn ve bin senedenberi Türk ka-

diğer hududuna ordusunu sürati fevkalâde ile ve tamamen mücehhez olarak naklederdi. Ve bu orduyu aylarca ve belki de senelerce hüsnü işe ve idare ederdi. Böyle bir hareket yalnız ordu teşkilâtının değil, bütün şuaabatı idariyenin fevkalâde mükemmeliyetine ve kendilerinin kabiliyeti olduğuna delâlet eder.

Milletimizin zalim olması meselesine gelince, bu da sırf iftiradan, mahzû kızıpten ibarettir.

Efendiler, hiçbir millet, milletimizden ziyade ecnebi unsurların itikadat ve âdatına riayet etmemiştir. Hatta denilebilir ki edyanı saire erbasının dinine ve milletine riayatkâr olan yegâne millet bizim milletimizdir.

Fatih İstanbulda bulduğu dinî ve millî teşkilâtı olduğu gibi bıraktı. Rum patriki, Bulgar eksarhı ve Ermeni katigosu gibi hristiyan rüesayî diniye baizî imtiyaz oldu. Kendilerine her türlü serbestî bahşedildi.

İstanbulun fethindenberi, gayrimüslimlerin mazhar bulundukları bu imtiyazatı vasıla milletimizin dinen ve siyaseten dünyanın en müsaadekâr ve civanmert bir milleti olduğuna ispat eder en bariz delildir.

Milletimize bu isnadatta bulunan muameleler insaf etsinler de dünyanın en büyük ve medenî milleti olduğunu iddia edenlerden, dinî islâmî sureti resmîyede tanımayan, islâmları pazar gününü yevmi tatil ve mübarek suretinde tanımağa icbar eden ve islâmların yevmi mahsusu olan cuma gününü resmen tanımayan milletler olduğunu unutmasınlar.

Memleketimizde yaşayan anasırı gayrimüslimenin başına ne gelmiş ise, kendilerinin ecnebi entrikalarına kapılarak ve imtiyazlarını suîatimal ederek sureti vahşiyane de takip etikleri iftirak siyaseti neticesidir.

Her halde Türkiyede zuhûra gelmiş gayanı arzu olmayan bazı ahval birçok esbap ve mazerete istinat etmektedir. Bunu da kat'i olarak arzede bilirim ki bu ahval, Avrupa devletlerinde mazeretsiz irtikâp edilmiş bunca itisafattan pek dün bir mertebededir.

Rusyanın Polonyaya karşı bir buçuk asır müddet takip ettiği hunrizane siyaset, Kafkasyada Çerkezlere, ve Pogrom namile Musevilere tatbik ettiği mezalim bu meyanda sayılacak misallerdendir.

mütaleayı yürütmeğe başladılar, bu mütalealardan birincisi gûya milletimizin anasını gayrimüslimeyi müsavat ve adalet düsturuna tevfikân idareye gayrimuktedir olduğu.

İkincisi de gûya milletimiz heyeti umumiyecâle kabiliyetten mahrum bulunduğundan bahçe halinde bulunan yerlere gürmiş ve oralarını harabezara çevirmiş. Birincisi ile millete zalimlik atf ve isnat ediyorlar. İkincisi ile kabiliyetsizlik . . . Eğer bu iki mütalea cidden varit olsa idi, milletimizin müstakil yaşamağa hakkı iddia olunamazdı. Hakikaten zulüm medeniyetle kabili telif değildir. İstidatsızlık ta şayanı af bir şey olamaz. Çünkü milletler ıggal ettikleri arazinin sahibi hakikîsi olmakla beraber beşeriyetin vekilleri olarak ta o arazide bulunurlar. O arazinin menabü servetinden hem kendileri istifade eder ve dolayısıyla bütün beşeriyeti istifade ettirmekle mükelleftirler. Bu düstura göre bundan âciz olan milletler hakkı beka ve istiklâlâ lâıyk olamamak lâızmıgelir.

Halbuki bu mütaleat bizim hakkımızda kat'ıyyen gayrivarıttır. Her ikisi de mahzı iştiradır. Milletimizin kabiliyetsiz olmadığı tarihen ve mantıkan sabıttır. Bunun delilini yine ecanibin kendi muamelelerinde bulabiliriz. Avrupa devletleri mütarekeden evvel ve mütareke anında mütarekename ile "kendi hududu millisi dahilinde yaşamağa lâıyk Türkiye kabul etmişlerdir" aradan bir sene geçmeden nasıl oluyor da bir millet zalim ve kabiliyetsiz oluyor. Ve bundan dolayı hakkı hayattan mahrum edilmek isteniliyor. Avrupa devletleri milletimizi evvelce bilmiyorlar mıydı? Wilson prensiplerini kabul ve mütarekenamayı imza ettikleri zaman altı asırık bir milletin mahiyeti, kabiliyeti hakkındaki malûmatları noksandı da bir iki ay zarfında mı ikmal ettiler?. Hakkımızda tatbik edecekleri kararları bilmiyorlardı da sonra mı hatırlarına geldi?.

Halbuki düşününüz Efendiler! Milletimiz ufak bir aşiretten; anavatanda müstakil bir devlet tesis ettikten başka garp âlemine, düşman içine girdi ve orada azım müşkülât içinde bir imparatorluk vücuda getirdi. Ve bunu, bu imparatorluğa altı yüz senedenberi kemali şevket ve azamette idame eyledi. Buna muvaffak olan bir millet elbette âli hasaisi siyasiye ve idareye malıktır. Böyle bir vaziyet yalnız kılıç kuvvetile vücuda gelemezdi. Cihanın malûmudur ki Devleti Osmaniye pek vâsi olan ülkesinde bir hududundan

İstanbulda meselâ henüz sulh aktetmediğimiz bir milletten jandarmamıza kumandan tayin ettiler. Kömür tedarikindeki müşkülâtı iktihâm edememek aczi yüzünden İstanbul tramvaylarını, su kumpanyasını, bütün şimendifer hatlarımızı henüz hâlî mütarekede bulduğumuz İtilâf Devletlerinin tahtı idaresine verdiler. Halbuki biliyorsunuz, mütarekenamede yalnız şimendiferler için kontrol mevzuubahastır. Yoksa idaresini sulh yapamadığımız Düveli Mütelifeye tevdi etmek akıl ve vicdanın kabul edemeyeceği hususattandır. Hatta Efendiler! büyük bir teessütle söylemeğe mecburum ki, Babıalînin muhafazasını bile Ferit Paşa son zamanlarda ecnebilere terketmiştir. Memleketin dahili asayişini, hudutlarını temin ve muhafaza için lüzumu kadar asker silâh altında terkedilecekti. İlk zamanlarda seksen bini mütecaviz bir kuvvet kâfi görüldü. Bilâhare İtilâf Devletleri kırk üç bine tenzil ettiler, bir müddet sonra da birçok vasıtalarla bu miktarın da dununa indirildi. Bütün eslihamızın sürgü kollarını çıkararak sandıklarla gönderdiler. Milletimizi, memleketimizi tamamen müdafasız bırakmak maksadını takip ettiler.

Görülüyor ki Efendiler! İtilâf Devletleri iki noktalarla hania bulunuyorlar. Birincisi: **Wilson** prensiplerini Versailles Konferansında kabul ve ilân ettiler. Buna nazaran on ikinci maddeyi ve bunun hükmünce bizim hukukumuzu kabul ettiler. Halbuki fîli hareketlerle **Wilson** prensiplerini, Türkiyenin hayat ve mukadderatını zâmin ve kâfil olan on ikinci maddeyi nazarı dikkatten dur tuttular. İkincisi: Şeref ve namusları üzerine imza etmiş oldukları mütarekenamenin hiçbir noktasına riayet etmedikten başka on ikinci maddenin ahkâmına muhalif olmak üzere devletimizi manda altına almak ve hatta büsbütün inkısama uğratmak kararlarına karar ileri göttiler.

Bittabi Efendiler bu hal sayanı dikkattir. İtilâf Devletlerinde büyük bir zihniyet tebeddülü görülüyor. Mütarekenamenin aktinde hür ve müstakil yaşamağa lâyık bir Osmanlı milleti kabul ettikleri halde aradan bir iki ay geçtikten sonra bu kanaatlerden tecerrüt ediyorlar. Başka renk ve manada kararlar veriyorlar. Bunun sebebi şu suretle izah olunabilir: Ecnebilir kendi menafîi iktisadiye ve siyasiyelerini tatmin edebilmek için aleyhümüzde icat ettikleri iki

Onuncu madde yalnız "Toros tünellerinin Müttefikler tarafından işgali" ne ilâ... münhasırdır.

On ikinci madde "hükümet muhaberatı müstesna olmak üzere telsiztelgraf ve kabloların murakabesini ilâ..." teviz ediyor.

On beşinci maddede, "memaliki Osmaniye dahilindeki hututu hadidiyenin" yalnız ve ancak murakabesi mevzuu bahadır. On altıncı maddede "Kilikyadaki ordularımızdan mahallinin inzibatı için iktiza eden kuvvetin orada terki ve mütebakisinin beşinci maddeye tevfikân terhisî" pek sarîh olarak mezkûrdur. Ve bundan başka hiçbir kayıt ve şart yoktur.

Yirmi dördüncü madde "vilâyatı sîttenin herhangi bir kısmının işgali hakkını İtilâf Devletlerine muhafaza ettiren sebep, bu vilâyetlerde iğtişâş zuhuru hâli olacağı" sarîhtir.

İşte efendiler; mütarekenamenin en çok nazarı dikkati calip noktaları bunlardır.

Bu maddelerin mazmunları ile tatbikatı arasında tetabuk var mıdır? Meselâ mütarekenamenin ilk aktolunduğu zamanlarda İngilizler Musulâ işgal etti. Mütarekenamenin aktinde bizim ordumuz Musulâda, İngilizler cenupta idi. Mütarekeden sonra oradaki komandanla iğfalkârâne temas ederek askerlerini Musulâ soktular. İstanbulu berri ve bahri kuvvetleriyle işgal ettiler. Bu hususta mütarekenamede müsaade var mıdır?

Adana havalisini, Urfayı, Ayıntap ve Maraş evvelâ İngilizler ve badehu Fransızlar işgal ettiler. Buna dair de mütarekede bir madde yoktur. Kilikyada bizim kuvayı askeriyemizden beşinci madde mucubince mahalli inzibatını temin edecek kadarı bırakıldıktan sonra fazlası terhis edilecekti. O halde bu tatbik edilmiş olan şekil nedir?

İtalyanlar Antalyayı işgal ettiler, muharip bulunmadığımız Yunanlılar da İzmir ve havalisini işgal ettiler, hâlâ mütarekenamayı bağtan bağa hurdahag ettiler, bu te-cavüzata, bu haksikenane mualelâta karşı İstanbuldaki hükûmeti merkezîyeler mastteessûf âciz bir vaziyet aldı. Hatta yapılan haksızlıkları protesto bile etmemişlerdir.

Evet İstanbul, Antalyanın, Kilikyanın haksız işgallerini protesto dahi etmemişlerdir. Bunu yapmadıktan başka

programla ortaya çıktı. Bu program milletlerin kendi mukadderatına hakimiyetini temin ediyordu. Programın on ikinci maddesi ise munhasıran Türkiye, devletimize ve milletimize aittir. Wilson bu madde ile Türkiye'nin, milletimizin, hakimiyeti tamme malik olması lüzumunu dermeyeran ettikten sonra buna bir iki kayıt ta ilâve etmiştir. O kayıt şunlardır: Aramızda yaşayan anasırı gayrimüsliminin emniyetlerini ve serbestii inkişaflarını temin etmek . . . Bir de Boğazların küşade bulundurulmasıdır. Umum İtilâf Devletleri Wilson'un prensiplerini kendi menfaatleri için muvafık gördükleri gibi bizim devletimiz de bu on ikinci maddeyi kabulde hiçbir beis görmedi. Ve kabul etti. Hakikaten kabul edilebilecek bir prensiptir. Çünkü Mister Wilson'un istediği anasırı gayrimüsliminin emniyeti can ve malları ve her türlü hukuk ve esbabı inkişafı için icap eden her şeye zaten ötedenberi devletimiz ve milletimiz tarafından riayet edilmiş idi. Filhakika anasırı gayrimüsliminin Osmanlı Devleti ve milleti ağıuşunda mazhar oldukları imtiyazat üç asrı müteceviz bir zamandanberi ziyadesile mevcuttur. Binaenaleyh bu kayıt bizim için yeni bir şey değildir.

Boğazların serbestisi meselesine gelince:

Bu güzergâhta payitahtımız, kalpgâhı devletimiz vardır. Bunun emniyetini badeliatıhsal umum ticarete amade olarak küşat edilmesi de lâzimedden görülür. İkte devletimiz ancak bu esasat dairesinde muharebeden çıkmak ve mütareke yapmak kararını verdi. Bunun neticesi olarak İtilâf Devletleriyle 30 Tegrinievvel 1918 de mütareke aktetti. (Mütarekenameyi göstererek) Malûmunuz olan mütarekename budur. Tabii cümleiniz bunun muhteviyatını bilirsiniz. Muhteviyatı ile tatbikatı arasında nekadar azım farklar olduğunu bir daha umurun nazarı dikkatine varetmek isterim. Mütarekenamenin bazı mühim maddelerini hatırlatacağım:

Meselâ beşinci maddeye nazaran hudutların muhafazası ve asayiş dahiliyenin idamesi için lüzum görülecek kuvayı askeriyeden maadası terhis olunacak . . . İşbu kuvvetlerin miktar ve vaziyetleri tarafeynin müzakeresile takdir ettirilecek idi.

Pek mühim olan yedinci madde "İtilâf Devletlerinin herhangi sevkulceyy noktasını ısgal hakkını haiz olmalarını, Müttefiklerin emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhurunda" şartı sarihile tayin etmiştir.

3 — Meb'usanın intihabında hiçbir suretle müdahale vaki olmadığı kanaati maassükran her yerde hâsıl olmuştur. Ancak tağra meb'usalarının İstanbula gelmezden evvel Ankarada hususî bir içtima aktecekleri haberi intihabatın her türlü müdahaleden azade kaldığı hakkındaki hüsnü kanaati tamamen zirü zeber edecek bir şekildedir. Her taraftan bu keyfiyet ileri sürülmekte ve tezvirat için alet ittihaz edilmektedir. Meb'usaların böyle toplu bir manzara göstermemelerinin teminini ve kendilerine vaki olacak izahatın nazarı dikkatî celbetmiyecek surette temini itasını hassaten rica eylerim.

Zatı devletlerine ve rüfekayı muhteremeye ayrı ayrı ihdayı selâm ve takdimi ihtiram eylerim Efendim.

31 Kânunuevvel 1919

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 220.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Ankarayı ilk teğriflerinde memleket egref ve mütehayyizanına irat buyurdıkları nutkun suretidir.

Heyeti Temsiliye zamanında

Muhterem Efendiler!

Heyeti âcizanemizi Ankaraya muvasaltımız günü umum ahalinin erkek, kadın, çocuk tekmiñ halkın samîmî ve vatanperverane tezahüratı fevkalâdesile taktif buyurdunuz. Bugün müçtemian şerefi ziyaretinizle de bahtiyar kaldınız. Bu münasebetle de heyeti âcizanemizin derin hürmet ve teşekkürlerini takdim etmekle kespi mübahat eylerim.

Muhterem vatandaşlarımızı böyle müçtemi bir halde selâmlamak bizim için kıymetli bir fırsattır. Müsaade buyurursanız, bu fırsattan istifade ederek kısa bir hasbıhalde bulunmak isterim.

Efendiler!

Cümlenizin malûmudur ki . . . harbin son devresinde Amerika Reisicumhuru Wilson, on dört maddeden ibaret bir

olan izahatına ilâveten vaziyeti umumiyei hariciye ve dahiliye hakkında berveçhiati arzı malûmata lüzum gördüm:

1 — Düveli Mütelifede hakkımızda henüz kat'î bir karar vermediler. Fakat en çok korkulan cihet memleketimizi muntakai nüfuzlara taksim eylemeleri hususudur. İngilizler açıktan açığa bize muarız vaziyettedirler. Fransızlar zâhîrî bir yaltaklık gösteriyorlarsa da Adana meselesi ortaya sürülünce derhal tebdili tavrediyorlar. Hatta bir Fransız muhipler cemiyeti teşkili için Celâlettin Arif Beye müracaat ettiler. Adananın tahliyesi şartile böyle bir teşebbüse muvafakat olunacağı cevabını aldılar. Ve bu mesele bu suretle muallâkta kaldı. Amerikalılar da bizim kendi memleketimiz için ne gibi metalibimiz olduğunu soruyorlar.

Elhasıl Düveli Mütelifeden herbiri bizim ortaya atılmamızı bekliyor. Herhangi birisine göstereceğimiz bir temayüle karşı diğeri bütün kuvvetile vaz'ı muhalefet almaya müheyya bir haldedir.

İstihzaratı Sulhiye Komisyonu vesâika müsteniden birçok istihzarat yapıyor. Bizim her şubei idariye için arzu ettiğimiz ve kabul edebileceğimiz ıslahatı tespit ediyorlar. Vahdeti Osmaniye ve Wilson prensipleri esası dahilinde kabul edebileceğimiz ıslahatı müş'ir karîben bir beyanname neşredeceğiz.

2 — Vaziyeti dahiliyeye gelince kabinede Dahiliye Nazırı bir iki defa istifaya teşebbüs etti. Fakat Meclisi Milli açılınca kadar bir buhrana sebebiyet vermemek için bütün kuvvetin sarfı ile önüne geçildi. Bu heyeti hükûmetin Meclisi Meb'usan açılınca tasfiye olunacağı kanaati kabine heyetince tamamen malûm bir keyfiyettir. Hele Dahiliye ve Hariciye Nazırlarının değışeceği muhakkaktır. Fakat Hürriyet ve İtilâf Partisi ve İngilizler Meclisi Meb'usanı açtırmak için bütün kuvvetlerle çalışıyorlar. Hatta İngiliz Muhipler Cemiyetinin zâtı şahane müracaatle bu meclisin meşru olmadığını beyan ve feshini istirham eyleyecekleri haber alındı.

Hükûmetin bütün mesaisi kânunusaninin onuna doğru açılacak olan Meclisi Meb'usan toplanınca kadar bu gibi teminata mukavemet ve meclisin küşadını temin etmektir. Binaenaleyh bu on gün için hükûmetin en kuvvetli bir şekilde mevcudiyeti elzemdir.

vukuatı Harbiye Nazırımız bir münakaşai âtiyeden içtinaben suretleri merbut F, G, 5 ve 15.11.1919 tarih ve 6338, 6501 numaralı tezkerelerile General Milne cenaplarına hemen ve tamamen ilân eylemiş ise de; fakat işbu tezkereler üzerine müşarünleyh General cenaplarından gerek cevaben ve gerek resen yine suretleri merbut H, I işaretli ve fakat yekdiğerini mütenakız tezakir vürut etmiştir. Binaenaleyh gerek suretleri merbut evrakı muhaberenin lûtfen mütaleası ve gerek arz-dilmiş balâdaki tafsîlâtın nüsfe ve mürüvvetleri pek müselleminiz bulunan zatı asilânelerinizi Harbiye Nezaretimize karşı en küçük suitefehhümden tenzih edeceğine âcizlerince pek büyük bir kanaat vardır. Bununla beraber mücerret Harbiye Nezaretinin hükümetçe meclisi âli mukarreatını tatbikte resen âmiri takrir ve icra bulunamaması kaidei düveliyesinin tevliüt eylediği şu gayrikabili içtinap suitefehhümden dolayı ayrıca ve fevkalhat arzı teessürat eylemekte asla teahhur etmek istemem. Muvakkat hattı hududun Yunanlılar tarafından tamammü işgaline mümanaas eden kuvvete gelince işbu kuvvetin gördüğü zulmü taaddi karşısında himayesiz kalmış ve kanına susanmış ahali kütlesinden ibaret bulunduğu zatı asilânelerinizce pek zâhirdir. Hükûmetin ve ordunun işbu mazlum halka karşı himaye göstermemesi gibi mukavemet ibraz edemiyeceğindeki aczinin de lûtfen takdirini pek temenni ederim ve işte işbu aczin sevk ve tesirleridir ki gerek hükûmet ve gerek Harbiye Nezareti gımdıye kadar akmış ve akmakta bulunmuş olan işbu fuzulî kanın önünü almak için daima makamâtı asilânelerinize istindatlar yağdırmış ve meselenin bir an evvel çarei hal ve adlini niyazlar eylemiştir. Bilhassa ve bilvesile işbu niyazları yine tekrar eder ve gerek hükûmet ve gerek Harbiye Nezareti güya meclisi âli mukarreatını tatbik etmiyor gibi bir töhmetten artık tahlise mürüvveten delâlet kuyurulması niyazlarına da ihtiramâtı faikamı ilâve eylerim.

Vesika, 219.

Harbiye Nezareti

Nezaret Şubesi

Kalemî Mahsus

Arzı mahsusdur.

Fevzi ve Nurettin Paşalar hakkında diğer arıza ile vak'

tasdik eder. Ve bu bapta atideki tafsilatın İngiltere, Fransa, İtalya Hükûmatı müfahhamesi fevkalâde komiserlerinin enzarı adline vaz'ına kemali hürmetle müsaadeler rica ederim:

Malûmu asilâneleridir ki, İzmirin müptedayı işgali, mahallinde Amiral **Calthorpe** un notasıle başlamış ve bu notada işgalin Düveli Mütelifi kıtaatı tarafından vukubulacağı ve bunun da bizzat İzmir şehriyle tahkimat hattına maksur kalacağı bildirilmiş ve kısa bir fasladan sonra da emri işgal sadece Yunan kıtaatına havale ve emanet edilmişti. Yunan kıtaatı tarafından yapılan işgal ve avakubının bizi davet eylediği medit tazallüm ve şikâyetlerimiz binnetice muhtelit bir komisyonun İzmir havalisinde icrayı tahkikat eylemesini icap ettirdi. Ancak şu scabın teslim ve husulüne değin takdir edemiyeceğim esbap ile hâsıl olmuş fasılai teahhur içinde pek canbiraş bir şekil ve seyralan Yunan yurtdışlığı karşısında esasen dağlara, derelere çıplak ve sefil bir halde dağılarak sığınmış olan halkı artık hıfzı hayat ve sıyaneti namus kaydına düşürmüştü. Hükûmet ve ordu daima tahkik komisyonunun adlû nâfetine nashı itimat etmekle beraber bir taraftan da hiç olmazsa bu boğuşmanın akıttığı kanları muvakkaten olsun dindirmek için Harbiye Nezaretimiz 23.8.1919 tarih ve 5037 numaralı tezkere ile General **Milne** cenaplarına (A) işaretli merbut teklifte bulunmuştur.

Kuvayi Milliye ile Yunan kıtaatı arasına Osmanlı kıtaatı vaz'ından ibaret olan işbu teklife reddi cevap edilmesi üzerine yine Harbiye Nezaretince suretleri merbut 20 ve 27.8.1919 tarih ve 4963, 5142 numaralı B, C teklifleri yapılmış, ve muntakai işgalin Yunan kıtaatından gayri itilâf kıtaatı tarafından işgalini mütemenni işbu iki teklif te tamamı cevapsız bırakılmıştı.

Hüsnüniyete makrun her gûna teşebbüslerinin neticesizliğiyle akan kan karşısında gerek hükûmetin ve gerek ordunun uzun müddet seyirci kaldığı bir sırada idi ki General **Milne** cenapları Harbiye Nezaretine tahdidi hududu gösterir 3 Teşrinisani 1919 tarih ve 23/4114 numaralı sureti merbut tezkereyi göndermiş ve halbuki böyle bir tebliğin ahkâmını tatbika Harbiye Nazırı resen salâhiyettar bulunmadığı için usulen hükûmete sepkeden müracaatı üzerine hükûmetçe de Zatı Asilânelerinize sureti merbut . . . tarih ve . . . numaralı nota ile arzıhal olunmuştu. Hernekadar işbu

eylediği zamanlarda vaki mantıksız ifadelerini tarihli şifre ile arzylemiştik. Bunun memul olamayacağına dair cevabı samileri alındıktan sonra idi ki, müşarünleyhin bizzat Reuf ve Bekir Sami Beyefendilere yazdığı cevabı şifrede ordu bugünkü anarşi halinde kaldıkça memleket için felâket muhakkak bulunduğu tarzındaki ifadesi ile teşkilâtı millîyenin ve bunun zahiri olan ordu münasebetinin kendi içtihamına göre anarşi telâkki edildiği anlaşılmaktadır. Halbuki malûmu devletleridir ki ordu, teşkilâtı millîye kadrosu haricinde değil, belki onun ruh ve esasını teşkil eylemektedir.

Son alınan raporlarda müşarünleyh Fevzi Paşanın Gönende ilk iş olarak Anzavur meselesinden dolayı bin müşkülâtla ele geçirilebilen canilerin tahliyesini talep eylediği bildirilmektedir. Binaenaleyh vatan ve millet için halâs mevzuu-bahis olduğu şu hengâmede aynı maksat uğrunda fedakârane çalışan zâtı samilerinin vaziyet ve kabiliyeti mahalliye-yi yakından bilen heyeti âcizanemizle müdavelei efkâr eylemeden tayin buyurmuş oldukları iki zatın ademi kabulüne ait serd kılınan zaruri ve muhik mütaleatı bir izzetnefis meselesi yapmak isteyeceklerini, vatana olan sadakat, millete olan merbudiyetleri itibarile gayrikabili telif gördüğümüzü ve mahza . vatan ve millet için menafii noktai nazarına matuf maruzatı vakıamızın hüsnütelâkki buyurulacağından emin olduğumuzu samimiyetle arz ederiz.

İstifaları halinde Meclisi Meb'usan in'ikadının bir hayali muhal olacağı kaydına nazaran Sadrazam da dahil olduğu halde kabinenin megrutiyeti idareninaleyhtarı bulunduğu anlaşılmaktadır. Pek mühim olan bu noktanın tamamen teğrih ve izahı Heyetimizce zâtı devletlerinden rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 218.

(Zarfın üstü)

Harbiye Nezareti

Devletlü Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Mektup

Erkânıharbiye-i Umumiye Dairesi

Şube

Numara

24.12.1919 tarihile mûta müsterek takririn vusulünü

Bu plâna nazaran Refet Bey Aydın ve Salihli cephelerinin ve bu cephelerle alâkadar olan geri menatığın, Konya da dahil olduğu halde, millî kumandanlığını deruhde etmiş ve Fahrettin Bey de Konyada Kolordusu başında olarak aynı noktai nazara tevfiқан nafi ve müsmir muavenet ve faaliyet izhar etmekte bulunmuştur. Ali Fuat Paşa da emri devletlerine tevfiқан kolordusu başında bulunmak üzere Ankaraya gelmişti. Tertibatı maruza neticesi olmak üzere bugünkü vaziyet şayanı memnuniyet bir şekle girmiştir. Binaenaleyh başka bir kumandana lüzum olmadığı gibi Nurettin Paşanın tayini halinde de namus ve hayatlarını ortaya koymuş iki kıymetli arkadaşımızın kesri kalbine Heyeti Temsiliyeye tamamen münkat, makarü akdesi hilâfete merbut Demirci Efe ve maiyetinin memleket için muzur bîr şekle girmesine sebebiyet verilmiş olacaktır.

Ahmet Fevzi Paşa meselesine gelince: Yirminci Kolordu muntakası dahilinde mevcut Kuvayi Milliye'nin bir vaziyeti hususiyesi vardır ki, umum teşkilâtı millîye üzerine müessir bulunmaktadır. Bu vaziyetin hiçbir sebep ve suretle tebeddülüne hal ve vaziyet müsait değildir. Maruz vaziyetin muhafaza ve idamesini temin için bütün bu muntakada Ali Fuat Paşanın devlet nazarında, umum nazarında, vaziyetinin her türlü tenkitten, mahzurdan muarra bulunduğu kanaatinin mahfuziyeti şartı esasidir. Binaenaleyh müşarünleyhin Yirminci Kolordu başından herne şekil ve suretle olursa olsun infisali harekâtı millîye esnasında ileri atılması, ibrazı fedakârî etmiş bulunması sebebine atfolunacaktır ki, mahfuziyeti müemmen olması zarurî bulunan nikatı nazara göre asla kabili teviz değildir. Esasen hükümetçe varit siyasi me haziri bertaraf kılmak için yapılacak her şey yapılmıştır. Binaenaleyh Ali Fuat Paşanın bu muntakada ve bütün ordu nazarında Yirminci Kolordu kumandanı olarak bilinmesi ve kolordunun da filen bugün olduğu gibi kifayet ve iktidar ve âmal ve makasid hakiki ile tamamen mutabık olduğu müsellem bulunan 24 üncü Fırka Kumandanı Kaymakam Mahmut Beyin uhdei vekâletinde kalması hal ve vaziyetin icabatı zaruriyesindendir. Ahmet Fevzi Paşa hakkında menfi bir mütaleada bulunmak arzu etmeyiz. Fakat şunu da ilâveye mecburuz ki, müşarünleyh tasavvur buyurduğunuz nikatı nazardan teşriki mesai kabiliyetini haiz değildir. Müşarünleyhin daha bidayette vazifei mhasusa ile geçtiğüzar

zallah ihtilâfı efkâr husulü ise vatanın pek büyük zararını mucip olur. Binaenaleyh düşmanların tezviri, memleketin hayat ve memnûna müteallik bu gibi mesailde haiz tesir ve kıymet olamaz.

7 — Nurettin ve Ahmet Fevzi Paşalar hakkındaki mü-taleai devletlerine gelince, evvelki cevapnamemizde her doğru geyin Heyeti Temsiliyeden sudur ettiğini iddia eylemiş değiliz. Tatbiki tahrir buyurulan prensip hakkındaki mütealeatı âcizcemizi sual etmiş olduğunuzdan bu baptaki mülâhazatımızı arz etmiştik. Mütealeatımızda isabet olduğuna ait kanaatimizi tekrar ederiz.

Heyeti Temsiliyemiz kabinenin mevkü iktidara geldiği tarihte sakıt Damat Ferit Paşanın mirası seyyiatı olan Aydın cephesi ve muntakasının oralardaki Kuvayi Milliye'nin hal ve atisini son derece alâka ile nazarı dikkate almış, hükümetin siyaseti hariciyesine münasip ve o muntakanın vaziyet ve ihtiyacatı dahiliyesine muvafık atı için ümitbahş bir vaziyetin teminini düşünmüş idi. Tasavvuratını karara rap-tetmeden evvel nezareti celileleri ve erkânıharbiyei umumiyesinin nikatı nazarını bilmegi bir vazife addeyliyerek . . . tarih . . . numaralı maruzatı ile Ali Fuat Paşanın milli kumandan olmasını istizan ve Konyaya Cemal Beyin ifsadatı ile husul bulan vaziyeti ıslah ve mevcut fenalıkları ifta edilebilecek ve cephe umurunu tanzim ayyilecek bir kumandan tayinini istîrhamla bu meyanda Refet Beyin de tanzifi münasip olacağını arz etmişti . . . tarih . . . numaralı emirnamei cevaplarında "Fuat Paşayı Ankarada Kolordusu başında görmek isterim. Refet Bey ismini zayi etmek şartile Aydın cephesi Kuvayi Milliye Kumandanlığına tayini muvafıktır" buyurulmuştu. Miralay Fahrettin Beyin behemehal On İkinci Kolordu Kumandanlığına tayinini temin için delâletimiz talep kılınmıştı ve ilâveten Fahrettin Beyin nikatı nazarımıza göre Aydın cephesinin temini ihtiyacı için her türlü tedabiri iera etmeğe tarafı devletlerinden talimat ahz etmiş bulunduğuna da zikrolunmuş idi. Binaenaleyh iş'aratı devletleri Aydın cephesinin esbabı müdafaasını tanzim için heyetimizce tertip kılınan plânın esasını, kaidesini teşkil eylemişti. Buna istinaden cephe ile alâkadar olan resmi ve milli kumandanlar ve eshabı ihtisas ile muhabere ve kısmen de muhtelif cephelerden davet olunan zeva'at ile müzakereler edilerek, Aydın cephesi hakkında bir plân tertip olundu

memurini dahiliyenin tarzı tayini bu itibatın en bariz alâmetleridir. Halbuki gerek zatı devletleri ve gerekse Ahmet İzzet Paşa Hazretleri bu kabine reskâra geçtiği zaman eski kabineden müdevver zevat hakkındaki endişemize cevaben teminatı kat'iye ve kefaleti vicdaniyede bulunmuşlardı, İstibat olarak şunu da arz edelim ki polis müdürü yerinde kaldıkça şahsınız da tahtı tehlikeydedir.

4 — Meclisin küşadile dahiliye ve hariciye nazırlarının tebdilinin muhakkak olduğu hakkındaki işareti devletlerini iyice anlayamadık. Keyfiyetin tahakkuku için bu iki nazırın meclis huzuruna çıkmadan evvel istifa edeceklerini şimdiden vadelemiş olmaları veyahut Sadrazam Paşanın zatı şahane ile bu bapta anlaşmış bulunması lâzımdır. Meclisin kabineye itimat rey-i vermesi haline göre de bunların tebdili meclisin padişahla anlaşmasına mütevakıftır.

5 — Düşmanların meclisi küşat ettirmemek istiycekleri ve her türlü vesileye müracaat edecekleri tabiidir. Yalnız meclisin içtimasına irade etmiş olan zatı şahanenin, bu içtimayı gayrimesru telâkki etmesi, iradesini nakz etmesi ihtimali var idi hatır mıdır. Filhakika padişahın Meclisi Millinin gayrimesru olduğuna dair bir kanaati varsa o halde meclis, İstanbulda dağıtmak ve milleti meb'usansız bırakmak için mi toplanıyor. Binaenaleyh zatı şahanenin bu baptaki nokta-i nazarlarının heyetimizce kat'i olarak şimdiden bilinmesi lâzımdır ki meb'usları hariçte, emin bir mahalde toplamak için teşebbüsatta bulunalım. Aksi halde meclis İstanbulda içtima yüzünden berveçhibalâ ahvale duçar olursa bunun mes'uliyeti Dersaadette içtima hususunda ısrar edenlere raci olacaktır.

6 — Meb'usların Ankaraya gelmeleri memleketin hâlsâ uğrunda aynı kanaatte olan eşhasın mecliste mütefikan çalışmalarını temin gayesine matuftur. Mecliste kuvvetli milliyetperver bir grupun teşekkülü mecburiyeti vardır. Bu zaruret te meclisin Dersaadette içtima yüzünden hâsıl olmuştur. Esasen bunun için umumî bir içtima yapılacak değildi. Gelenlerle müdavelei eskâr sureti tercih olunmuş ve bu suretle zamanın ziyana meydan verilmemesi takarrür etmiştir. Bu ekseriyet grupunun Kuvayı Milliye ile yakından anlaşması ve ancak bu suretle mecliste milleti temsil eylemesi en mühim bir noktadır. Aksi halde Meclisi Meb'usan nazarı ecanipte milleti temsil edemez, Arada mas-

umum vatanda azamî menafîni temin etmek gayesini takip ediyor ve bunun için şayanı itimat bir müracaat ve istinat noktası arıyor. İngiliz siyasetinin tamamen aleyhimize olduğu muhakkaktır. Fakat bunların açıktan açığa muarız görünmeleri esbabını kabinenin vaz'ı bitarafîsi ile ecanibe izhar eylemekte olduğu istinatsızlıkta aramalıdır.

2 — Kariben neşri mukarar olan beyanname hususuna gelince bu ancak hükûmetin her noktaî nazardan Kuvayı Milliye müstenit olduğu kanaatini verecek bir tarîkı hareket kabulü ve bunu âleme ihşas ve izhar eylemesi suretile mevkiîni siyaseti hariciyede kuvetli kıldıktan sonra ve sulh murahhaslarının azimetinden evvel ve fakat Meclisi Millî içtima etmiş ve mecliste esasatı milliyeyi kabul eylemiş ekseriyetin yani "Müdafaai Hukuk Cemiyeti Grubunun" muvafakat ve iştiraki tammile yapması muvafık ve müessir olabilecektir. Çünkü Meclisi Millide ekseriyet fikrine istinat etmedikçe bu beyanname düşmanlarımızca hâizi kıymet ve itibar addedilmeyecektir. Mütaleatı âcizanemize nazaran bu hususa işe evvelâ kabul olunacak ıslahattan değil belki milletin istiklâl ve mülkün tamamisinden başlamak, ancak bunun teminine muallâk ve meşrut olmak üzere umumî idarenin hututu esasıyesî tahrir edilmek muvafık olacaktır. Millete istinat ettiğini iddia eden hükûmeti hazır için de bu beyannameye esas olacak Sivas Umumî Kongresi beyanname ve nizamnamesindeki hututu mühimmedir ki bunlar da müstakbel hudutlar, devlet ve milletin istiklâli, ekalliyetlerin hukuku, muzaheretin milletçe tarzı telâkkisi gibi hususattır. Bunun gündiden ihzanı pek lâzım ve Meclisi Millînin küşadında da ekseriyet grupile bilmüzakore ilânı zarurî telâkki olunmaktadır.

3 — Dahiliye Nazırının istifasıle kabinede bir buhran husulüne sebep görülememektedir. Bundan olsa olsa heyeti umumiyenin makamı riyaseti Sadrazam yerine Dahiliye Nazırının şahsında görmekte olmaları manası çıkarılabilir. Malûmu samileridir ki bir kabinede buhran ancak Sadrazamın istifasıle hâsıl olur ki böyle bir halin arzu edilememesinden dolayı da Ali Rıza Paşanın istifa etmemesi evvelce bilmünasibe istirham olunmuştu. Fakat izahatı devletlerinden öyle anlıyoruz ki, kabine Dahiliye Nazırı Şerif Paşaya tâbî kalmakta ve müğarünileyh te sakıt damat Ferit Paşaya merbut bulunmaktadır. Polis müdürünün el'an makamında oturması,

olmuş zevatın bizzat ve resmen bulunmaları harice ve bil-hassa ecanibe karşı orduda siyasetin hükümlerine olduğu manzarasını verir ve bu da her halde suitesiri mucip oluyor. Nezaret bilfiil bu tesiratin filî tesiri karşındadır. Halbuki harekâtı milliye ile bilfiil alâkadar zevat gayriresmî olarak daha nafi ve daha mahzurdan salim bir şekilde ifayı vazife edebilirler.

Gerek Nuttekin Paşa ve gerekse Ahmet Fevzi Paşa menafîi milliyeyi müdrik ve anı halelden vikayeye âzîm kimse-lerdir ve teşkilâtı milliye ile tevhidî mesai eyleyeceklerdir.

Hal böyle iken ve bahusus Fevzi Paşanın tayini iradei seniyeeye iktiran etmiş iken böyle nezih zevatın ademî ka-bulünde ısrar edilmesi beni cidden müşkül vaziyete sokuyor. Hiç olmazsa Meclisi Meb'usanın küşadına kadar olsun ka-binenin devamı için göstermekte kusur etmediğim mesaiye kelâl vermektedir. İzzetinefis meselesi halini alan bu vazi-yet ıslah edilmediği ve bu zevatın tayinine muvafakat buyu-rulmadığı takdirde meclisin küşadını dahi beklemeden he-men istifaya mecbur olacağımı arz ve bu halde artık Meclisi Meb'usanın in'ikadı bir hayali muhal olacağına ve bundan da vicdanının mes'ul olamayacağına nazarı dikkati devlet-lerini celbeder ve bu vesile ile de arzı hürmet eylerim Efendim.

Harbiye Nazırı
Cemal

*Vesika, 217.
Tabiriat
Gayet mahremdir*

Ankara, 4.1.1920

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Seryaver Salih Bey vedaat ile irsal buyurulan 31.12.1919 tarihli iki küt'a emirname-i devletleri vâsıl desti tazim oldu. Salih beyin de huzur ile tezekkür edildi. Mevaddı esasıyeye dair nikatı nazarımız berveçhiati arz olunur.

1 — Heyetimizce Düvelî Mütelifinin vatanımızı mena-tkı nüfuza taksim etmeleri keyfiyeti o derece kuvvetli bir ihtimal halinde görülmemektedir. Temaslarımızdan ve va-ziyeti umum'yeden anladığımıza göre bunlardan herbirisi

Heyeti Temsiliye tebligatından haberdar edilmesini ve meb'usini kiramla meclisin küşadından evvel vukubulacak müzakeratta hazır bulunmak arzu buyuruyorlarsa lütfen ve serian Ankaraya teğrifleri lüzumunun kendilerine ifhamı istirham olunur.

Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 216.
Harbiye Nezareti
Nezaret şubesi
Kalemi mabrus

Dersaadet, 31.12.1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Maruzdur.

Teşkilâtı millîyenin vatanı kurtarmağa hadim bir tarzda idame-i mevcudiyetine şahsen ne dereceye kadar sai bulunduğum zannederim malûmdur. Bu meselede benim de Heyeti Temsiliye kadar alâkadar olduğumu ve yapılan işlerde bu gayenin temini tamamî masuniyetini hiçbir zaman pişi nazardan ayırmamağa vicdanen ve vazifeten mecbur bulunduğumu zikre lüzum görmem. Buraca yapılan her işin yanlış olduğu ve doğru kararların ancak Heyeti Temsiliye-den sadır olabileceği gibi bir manayı tazammun eden cevap-nameleri şahsıma karşı nev'ama ademi itimadı tazammun ediyor. Böyle bir vaziyet bu vazifeyi deruhde eylediğim gündenberi arada tahassul eden ihtilâfların halli için bin müşkûlât ile masruf olan mesaimi akamete mahkûm etmektedir.

Nurettin Paşanın On İkinci Kolorduya tayini için İstanbul'a gelen bilûmum İzmir ve Aydınlılar mütevaliyen müracaatlerde bulundular. Aydın cephesinde pek karma-karışık bir halde bulunan Kuvayi Millîyenin tanzim ve tensesîki ve atıyen maruz kalabileceğimiz ihtimalâta göre esash ve ciddi istihzarat icrası elzemdir. Bunun için de bu işin başında Nurettin Paşa gibi bir zatın bulunmasını Erkân-ı Harbiye ve ben muvafık gördük.

Ahmet Fevzi Paşa hakkında da şimdiye kadar muhtelif zamanlarda fikrimi söylemiştim. Ordunun mühim kumanda makamlarında son harekâtı millîye ile âyan olarak meşgul

Azayî mezkûrenin sürati intihabile isim ve adreslerinin
hemen iş'ar buyurulması mercedur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaaî Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 214.

Şifre

Gayet müstaceldir.

Ankara, 29.12.1919

17.12.1919 tarih ve bilâ numara şifreye zeyildir:

1 — Bir suretinin Müdafaaî Hukuk Cemiyeti heyeti
merkezîyelerine itası rica olunur.

Ankara - Eskişehir hattının işlemekte bulunması ciheti
ile sühulet noktai nazarından müzakere mahalli olarak
Ankara intihap edilmiştir. Binaenaleyh Heyeti Temsiliye
azası olarak intihap kılınmış olan meb'usini mühteremenin
Kânunusaninin beşinden itibaren Ankaraya muvasalatlarına
intizar olunur. Hareketleri hakkında Heyeti Temsiliyeye ita-
yî malûmat buyurulması rica olunur.

2 — Heyeti Temsiliyenin her livadan ara sıfatile gelecek
meb'uslarla icra edeceği müzakereye diğer meb'usini kırım-
dan mümkün olduğu kadar fazla miktarda diğer zevatın da
müzakerata iştiraki son derecede arzu edilmektedir. Bu hu-
susta icap edenlere tebligatı lâzımede bulunulması rica olu-
nur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 215.

Şifre

Müstaceldir

Ankara, 30.12.1919

Dersadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket Beyefendiye

Aydın Meb'usu Hüseyin Kâzım Beyin tagra meb'usla-
rına telgrafnameler keşide ederek en seri vasıta ile Dersaa-
dete vürutlarını talep eylediği vaki olan müracaatten anla-
şıldı. Mirimurnıleyhin Bekir Sami Bey nezdinde bulunan

Vesika, 212 b.

Şifre

Ankara, 18.1.1920

Dersaadette Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket Beyefendiye

Gebze ve Kartal heyeti idareleri evvelce hükmümeti merkeziye ile kat'ı münasebet edildiği zamanlar doğrudan doğruya Heyeti Temsiliyeye raptedilmişti. Son günlerde zuhûr eden hadisat sebeble nazarı dikkati celbeden havalinin İstanbul vilâyeti hududu dahilinde bulunması dolayısıyla Dersaadet heyeti merkeziyesince idare edilmeğe başlandığı istihbar kılınmıştır. Mahallerine tebliğatı lâzime icrası için bu baptaki mukarreratın ve bazı müşkülâta maruz kaldığından bahis ile müracaatte bulunan Doktor Enis Fahri Bey namında bir zatın Dersaadet heyeti merkeziyesince bu civara memur edilip edilmediğinin iş'arı rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 213.

17.12.1919

TAMİM

Meclisi Meb'usanın İstanbulda in'ikadından evvel istiklâli millî ve tamamîyeti mülkiyemizin temini esasatı gibi mühim mesaili ehemmiyetle tezekkür ve bu bapta icap eden esbaba tevessül Heyeti Temsiliye için en mühim vazifedir. Heyeti Temsiliye bu hususatin müzakeresini millet namına sahibi salâhiyet olan meb'usini kiram ile takviye olunduktan sonra icra etmeği menafii milliye ve vataniye iktizasından addeder. Buna binaen her liva meb'usları mahallî heyeti merkeziye veya heyeti idarelerle müştereken meb'us arkadaşlarından birini teşkilât nizamnamemizin dokuzuncu maddesine tevfiқан Heyeti Temsiliyeye aza olarak intihap ve ismini imba edecektir. İşbu aza bir iki günlük kısa bir müzakerre ve münakaşadan sonra Dersaadete Meclisi Milliye hareket edeceklerdir. Zevatı mumaileyhimin Heyeti Temsiliyenin bulunacağı mahalde zamanı içtimai, isim ve adresleri malûm olduktan sonra bilmuhabere kararlaştırılacaktır. Heyeti Temsiliye karîben İstanbul'a yakın bir mahalle nakledilecektir.

Vesika, 211.

İzmit, 14.1.1920

K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Yahya Kaptanın sureti katli hakkında şimdiye kadar rapor ve haberler kâmilten yekdiğerini mütenakızdır. Bizzat icra ettiğim tahkikattan Yahya Kaptan tarafından müfrezeeye ve müfreze tarafından bunlara ateş edilmediği ve yalnız Yahya Kaptanın bilmeceburiye tesliminden sonra köy haricinde aleti carihâ ile katledildiği ve kafatasının olmaması bunu müeyyit olduğu anlaşılmış ise de bu hususta tamâm tahkikat edilmekte bulunulduğundan istihsal kılınacak netaiç arzedecektir Efendim.

Fırka 1 Kumandan Vekili
Kaymakam
Ferzi

Vesika, 212 a.

Şifre ballı

Düzce, 17/18.1.1920

K. O. 20 Kumandanlığına

Heyeti Temsiliye Riyasetine:

C: 14/15.1.1920 şifreye

Gebze ve Hereke İstanbul vilâyetine merbut olmakla beraber teşkilâtı milliye itibarile de İstanbul heyeti merkeziyesi tarafından idare edilmekte meselâ oraya müracaat eden Doktor Enis Fahri imzası sahibi de İstanbulca oraya konmuş bir şahsiyet olması muhtemeldir. Yahya Kaptana elden gelen muavenet yapılmış ve diğer telgrafla arzedildiği veçhile İstanbula karşı himaye edilmek te istenilmiş ise de maatteessüf müsmir olmuştur. En son İstanbuldan Yahya Kaptana yapılan tebligatta da ora Kuvayi Milliyesinin İstanbul heyeti merkeziyesine merbut olduğu bildirilmiş ve zannedirim ki mumaileyhin bu tebliğe cevabı ret vermesi mucibi tedibi olmuştur. Bu hususat şayanı dikkat olduğu ve maamafih ihtiyaten Enis Fahri Beyle temas edilerek duçar olduğu müşkülâtın mahiyetinin öğrenilmesi ve muaveneti mümkün ifası İzmitteki vekiline bildirilmiş olduğu maruzdur.

Birinci Fırka Bolu ve havalisi Kumandanı
Râştû

Vesika, 209 a.
Müstacereldir

İzmit, 9.1.1920

Ankarada K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Mesmuatı âcizaneme nazaran Tavşancılada dün Yahya Bey maiyetile jandarmalar arasında müsademe vukua gelmiş ve iki maktul ve dört mecruh, beş de hayyen derdest edilmiş ve gerek bura hükûmetinde gerek Dersaadette mühim tertibat alınmış ve Yahya Bey ve maiyeti efradının kâmilan derdestine sarfı gayret edilmekte bulunulduğu berayi malûmat arz olunur.

Birinci Fırka Kumandan Vekili
Ferî

Vesika, 209 b.

İzmit, 10.1.1920

K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Müfreze ile edilen iki müsademeden sora Yahya Kaptanın meyyiten istisal edildiği arz olunur Efendim.

Fırka 1 Kumandan Vekili
Rüştü

Vesika, 210.
Şifre

Ankara, 11.1.1920

C: 9 ve 10.1.1920.

Yahya Kaptanın harekâtı milliyeye hadim olduğu evvelce Fırka Kumandanı Rüştü Beyin tahkikatile tebeyyün etmiş idi. Bu defa meyyiten istisal olunduğu iş'ar edilmektedir. Sebebi takip ve muhasarası ne olduğunun ve tarafımızdan takip müfrezesi kumandanına tebligatta bulunulup bulunmadığının surati iş'arımı rica ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

olduğu ve eğer bir kusur ve kabahati varsa tarafımızdan icabının yapılması tabii bulunduğu, hiçbir suretle Yahya Kaptanın muhasara ve tevkif edilmesine razı olmadığımızın iş'arını ve neticenin bize sürati ibrâğını rica ederiz.

Heyeti Temsiliye Namına
Mustafa Kemal

Vesika, 207.

Şifre halli

Mühim ve müstaceldir. Tebiri

Mucibi mes'uliyettir

Düzce, 7.1.1920

Ankara K. O. 20 Kumandanlığına

Heyeti Temsiliye Riyasetine:

Bu gece saat dokuzda iki bin kişilik bir kuvvetin Tavşancılı çıkarak Yahya Kaptanı muhasara ettikleri İzmitten Birinci Fırka Vekâletinden bildirilmektedir. Çıkan kuvvetin cinsi İzmitten istifaar edilmiş ise de cevap alınıp oraya iş'arı vakte muhtaç idiğünden icap ederse yapılacak muamele için doğrudan İzmitle muhabere edilmesi mercudur.

Birinci Fırka Bolu ve havalisi Kumandanı

Rüştü

Vesika, 208.

İzmit, 7/8.1.1920

K. O. 20 K.

C: 7.1.1920 aifreye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Müfreze Umum Jandarma Kumandan Muavini Hilmi Beyin Kumandasındadır. Gerçi kuvvet iki bin olduğu bir köylüden istihbar edilmiş ise de, Hereke Müfreze Kumandanlığından aldığım raporda tahminen üç yüz olduğu bildirilmiştir. Yahya kaptan henüz ele geçmemiştir. Mevkii meçhul olduğu gibi Tavşancılın tahtı muhasaraya alındığı ve bu gece kendi maiyetindeki Kuvayi Milliye ile müfreze arasında bir müsademe olacağı muhtemel bulunduğu ve miri mumaileyhe bermucibi emir icap eden müracaatte bulunulacağı maruzdur.

Fırka 1 Kumandan Vekili

Kaymakam

Feriz

nalık yapamayacak bir hale getirilmesi, aksi halde tedibi ve keza Sadıkın tedibi lâzım ve muvafıktır fikrindeyiz Efendim. Maruzdur. (Vauf).

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şerket

Vesika, 205.

Şifre

Zata mahsustur

Ankara, 2.1.1920

Izmit, Birinci Fırka Kumandanı Rüştü Beyefendiye

Kartal Müdafası Hukuk Reisi Binbaşı Necati Bey hakkında Dersaadet heyeti merkeziyesinden verilen malûmatta Üsküdar kıyasınca teşkilâtı milliyenin meşru ve nizamnameye muvafık yapıldığı, Binbaşı Necati Beyin biraz idaresizliği varsa da asla müstahakkı ceza olmadığı, Necati Beyle Nail, Hulûsî Efendiler hakkındaki verilen raporların muhtacı tetkik olduğu, Gebze kaymakamı ve Üsküdar mutasarrıfının şahsen muzır oldukları, Yahya Kaptan ve Büyük Aslanın ve Sadıkın müstahakkı tedip oldukları zikrolunmaktadır. Bu bapta evvelce vaki olan istilâmata cevaben Yahya Kaptan ve Necati Bey hakkında . . . tarihli gıfrelerle ita buyurulan izahat ile marûzzikir iş'arat arasında tezat görülmektedir. Keyfiyetin bir kere daha şayanı emnû itimat zevat vasıtasile tahkik ve tetkik ettirilerek heyeti umumiyesi hakkındaki kanaati âlîlerinin muvazzahan iş'arını ehemmiyet ve müstaceliyetle rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 206.

Şifre

Makine başında

Ankara, 7.1.1920

Izmitte Birinci Fırka Kumandanlığına

Yahya Kaptanın Tavşancıda tahtı muhasaraya alındığı havadisinin derecesi sıhhati ne mertebededir. Keyfiyet filhakika bu merkezde ise oradaki İstanbuldan geldiği bildirilen kıt'a kumandanına mumaileyhün bizim adamımız

manın kucasına atılması, bizi artık bu geririn ikası mazarrat edemiycek bir hale getirilmesine teşebbüs ettirmişti. Son zamanlarda bunu ıslatması ve ötedenberi araları iyi olmıyan Küçük Aslan çetesinin tevccühte olması kendisini muhtelif vasıtalarla böyle setri kabayına sevk etmiştir. Yüzbaşı Nail Yahyanın aleyhindedir. Necati Beye gelince hükûmeti sakata zamanında Kartal kazasının reis intihap olunarak Kuvayi Milliye namına merkezle kat'ı alâka etmiş ve şimdiye kadar Kartal Gebze civarında ve Üsküdarla müttehiden Ömerli ve Şile civarında teşkilâtı milliyeyi esaslandırmış ve nizamnameyi takip etmiştir. Yeniköy Rumlarının etrafa sarkıntılıkları üzerine Küçük Aslan çetesini dolagtırmaya başlamış ve bunların da şimdiye kadar hiçbir fenalıkları duyulmamış ve hatta köylüye bar olmamaları için de Necati Bey vastasile tarafınızdan para dahi verilmiştir. Değil bu memurları, her fırsattan bilistifade Kuvayi Milliye'yi lekelemeye ve fedakâr ve çalışkan olan Üsküdar Jandarma Tabur Kumandanı Binbaşı Remzi Beyi bir behane ile azletmeye çalışan Üsküdar mutasarrıfı şimdiye kadar fedakârlığı ve Rum çekişmesine karşı fedakârlığı görülen ve son defa Üsküdar köylerinde teşkilâtta bulunan Endaht Mektebindeki Yüzbaşı Hulûsi Efendiyi de Sadık çetesinin dağa kaldırıp para aldığı bir Rumu katletti. Para aldığı behanesile lekelemeye dolayısıyla teşkilâtı büsbütün bozmağa ve bu veçhile her teşebbüsü akim bırakmak manevrasına müracaat etmektedirler.

Hulâsa:

1 — Üsküdar livasının teşkilât meşru ve nezih bir tarzda yapılmıştır. Binbaşı Necati biraz idaresiz ise de cezaya müstahak değildir.

2 — Teşkilât yapmağa çalışarak birer birer lekelenmemesi, teşkilâtımızın müsmir olması için Nail, Necati, Hulûsi Efendiler aleyhinde verilen raporların bilâtetkik nazarı dikkate alınmaması, hükûmetçe yapılmağa bağlanılan tebdil ve tevkif muamelesinden sarfı nazar olunmasının temin buyurulması.

3 — Gebze kaymakamının, Üsküdar mutasarrıfının bir an evvel memuriyetinden kaldırılarak tezvîrata ve Rum, ecnebi entrikalarına nihayet verdirilmesi.

4 — Yahya Kaptan ve refîki Büyük Aslanın evcelce verilen silâhları vermek ve cepheye gitmek şartile affı ile fe-

Vesika, 203.

Şifre

Zata mahsusdur

Sivas, 8.12.1919

Dersadet Çanakkale Mevkü Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

Kartal ve Gebze havalisindeki asayişsizliğin Maltepe Endaht Mektebinde memur iken kendisine Kartal Mudafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi sıfatını veren Binbaşı Necati Beyle, Gebze Jandarma Yüzbaşı Nail Efendinin himaye ve idaresi altındaki Arnavut Küçük Aslan çetesi tarafından ıka edilmekte olduğu ve Binbaşı Necati Beyin İstanbul ile muhabere ettiği ve bir yerden para almakta bulunduğu mevzu-kan istihbar edilmiştir. Keyfiyet kemali ehemmiyetle Harbiye Nazırı Cemal Paşaya bildirildi. Ve bu zabitlerin hemen mahallerinden kaldırılarak mazarrat ıka' edemeyecek bir mahalle tayinleri istihbarı olundu. Tarafınızdan da keyfiyetin mahrem olarak takip olunması ve bunların Kartal ve Gebzedeki kaldırılmasını müteakip meşru ve nezih bir tarzda teşkilâtı milliyenin o havalide taazzuv ve teşmili için icabına şimdiden tevessül buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsiliye Namına
Mustafa Kemal

Vesika, 204.

Beşiktaş, 27.12.1919

K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Kartal ve Gebze havalisindeki asayişsizliğin başıca müsebbibi Gebzedeki Yahya Kaptanla refiki Kara Aslan ve Alemdağı cihetinde dolaşan Sadık çeteleridir. Bizim şimdiye kadar yaptığımız tahkikat ve gönderdiğimiz en müstakim zevatın raporları bunu müseyyittir. Esasen evelce yaptığı cüz'i hizmete mukabil şimdiki halde Gebze heyeti idaresini tanımayan ve hükûmetin nüfuzunu suiistimal ile ahaliye zulüm yapmağa kalkan Yahyanın son zamanlarda gönderilen muhtelif zevatın nasayihini dinlememesi ştedenberi Kuvayi Milliye aleyhinde bulunmakla şöhret kazanan Üsküdar mutasarrıfı ile pek sıkı münasebeti olan Gebze kaymakam-

müşkül vaziyette kalmaması Yahya Kaptanın teslimini ictiza ettiriyor. Emri Devletlerinize makine bağında muntazıram.

Kartal Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Heyeti Temsiliyesi Reisi
Binbaşı
Ahmet Necati

Vesika, 202.
Şifre
Müstaceldir

Sivas, 8.12.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Kartal ve Gebze havâlisinde ötedenberi devam edelmekte olan asayişsizlik son derece calibi dikkat görülmüş ve keyfiyetin tahkik ve iş'arı sureti hususiyede Birinci Fırka Kumandanı Rüştü Beyden rica edilmisti. Miri muameleyhten alınan cevabi şifrede; Maltepe Endaht Mektebinde muvazzaf bir memur olduğu halde Kartal Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi sıfatını takınan Binbaşı Necati Beyin Kuvayi Milliye namile bağma topladığı Arnavut Küçük Aslan çetesile halkı soydurmakta olduğu ve Gebze Jandarma Yüzbaşı Nail Efendinin de muameleyhin şeriki cürmü bulunduğuna şüphe kalmadığı; Darıca Rum beğçilerinin katli, İstilyanos isminde bir zenginin dağa kaldırılması vakayinin tamamen Aslan çetesine ait olduğu halde hükümeti seniyeve sadık ve teşkilatı milliyenin nezih bir uzvu olan Yahya Kaptana muameleyhin tarafından bu vakayii canıyanenin atfı isnat edilmekte olmasının ve bu iki zabitin hükümet için tehlikeli birer unsur olduğu ve Gebze kaymakamlığının bu bapta iş'arati resmiyesinin de bu fikri müeyyit bulunduğu bildirilmektedir. Necati Efendinin bir yerden arasra para almakta olması; Said Molla tavassutu ve İngilizlerin tertibi ile alakadar olduğu hisini vermektedir. Binaenaleyh bu iki zabitin bir an evel mahallerinden kaldırılarak mazarrat edemiycek mahallere tayin olunması ehemmiyetle mazarıdır.

Heyeti Temsiliye Namına
Mustafa Kemal

retleri vasıtasıyla icap edenlere anlatınız ve yerine sahibi namus ve şayanı itimat bir zatın tayin ve izamını temin buyurunuz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 199.

Mühim ve gayet müstaceldir

Kuşçalı, 24.11.1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bendeniz size iki gün evvel İzmitten tavsiye edilen Yahyayın. Emriniz üzere telgraf başında emirlerinizi telâk-ki etmeğe geldim. Nihayet yarın akşama kadar Kuşçalı telgrafhanesindeyim.

Yahya

Vesika, 200.

24.11.1919

İzmit merkezi vasıtasıyla Kuşçalı telgrafhanesinde
Yahya Efendiye

Bulunduğunuz havalide kuvvetli bir teşkilât yapınız. Adapazarı Kaymakamı Tahir Bey vasıtasıyla bizim ile tesis ve tertibi irtibat eyleyiniz. Şimdilik hazır bulununuz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Reisi
Mustafa Kemal

Vesika, 201.

Gayet müstaceldir

Kartal, 24.11.1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Köy içinde bilâ kabahat katil, nahiye müdürünü ala-meinnas darp, köylerde gasp meselesinden dolayı Yahya Kaptanı hükûmete teslim mecburiyet elvermiştir. Dahiliye Nezareti ehemmiyetle bu meseleyi takip ediyor. Hükûmetin

zifenin icrasına muktedir olamadıklarından veya istemediklerinden konferans, geriye kalan Amerikaya müracaat etmiştir. Bize göre Amerika mandası tayin edilecek bazı şerait dahilinde kabili kabuldür. Fakat Washington Kongresinin bu bapta bir karar itasından evvel bir şey kestirmek kabil değildir. Beynelmüttefikin bir kontrol meselesine gelince, gerek iktisaden, gerek hukukan bunun keyfiyeti tatbiki müşküldür.

Vesika, 197.

Pangaltı, 20.11.1919

Sivasta K. O. 3 K.

İzmit ve havâlisine giden memurumuzun bakıyei raporu: Gebze kaymakamı muhalif olarak ötedenberi tanınmıştır. Sakit kabine zamanında Gebzeye Kuvayi Milliye gelince korkusundan kaçmış ve bilâhare gelmiş ise de kaza kaymakam vekili ve müftüi sabıkın da bir mevki sahibi olması arzusu, hakkında şikâyet etmelerini mucip olmuştur. Bilâhare kaymakamın da şımarıklığından dolayı envai fecayie cür'et eden Yahya kaptanın fenalıklarını örtmeğe ve evvelce Gebze'ye gelen ve Nigehbancılığı tevâtür derecesini bulan ahlâksız Mülâzim Hakkı Efendi ile teğrîki mesaiye ve Uskûdar Mutasarrıflığı ile gizli muhaberata başlayarak Kuvayi Milliye'ye leke sürmeğe sai olduğu anlaşılmış olmakla becayışının ezhercihet müfit olacağı kanaati dairesindedir Efendim. (*Kara Vasi*).

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay
Şevket

Vesika, 198.
Şifre

Sivas, 24.11.1919

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

C: 20.11.1919

Gebze kaymakamı hakkındaki teklif bizce de pek muvafık görülmektedir. Harbiye Nazırı Cemal Paşa Haz-

Sulh hazırlıkları:

— Şimdilik konferansın davetine intizar ediyoruz. Bu davetin yakında vukununu ümit edelim. Memleketin o kadar halecanla beklediği bu zamana kadar aradaki vakitten istifade etmeğe çalışıyoruz. Sulh komisyonu bütün mesaili tetkik etmektedir. Komisyonda en iyi mütchassuslar vardır ve meseisini teşhîl için tâli encümenler de teşkil etmiştir.

Türkiyeye bırakılacak arazi:

— Türkiyeye bırakılacak arazinin nelerden ibaret olacağına ihtimal veriyorsunuz?

— Bunu söylemek öyle bir faraziye olur ki, her zaman doğru çıkmaz. Yalnız Arap vilâyetlerinin imparatorluktan fekkine dair ecnebi matbuatının başlıca bize verdiği umumi iş'arata vâkıfız. Erivan payitaht olmak üzere müstakil bir Ermenistan ise artık teşkil edilmiştir. Ermenilerin fazla mutalebatına hak vermeksizin hudutlarda bazı tashihatin icrasına razı oluruz. Batum serbest liman oldukça, Ermenistan için denize iyi bir mahreç olur. Aynı suretle Azerbaycan ve Gürcü hükûmetleri de istifade ederler. Mutedilâne idare edilecek bir tarzı hal, bu memleketlerden bir cemahiri müttefika meydana getirebilir.

Trakya ve İzmir meseleleri:

Trakya'ya gelince, Bulgarlardan alınan arazi üzerinde bir (Etat tampon) vücuda getirilmiş olması hoşumuza gider. Trakya Türktür. Wilson prensiplerine nazaran da bugünkü gibi Türk kalması lâzımdır.

İzmir ve Aydın vilâyeti için haklarımız gayricabilli münakaşadır. İznire malikiyet, memleketimiz için bir ihtiyacı hayatidir. Kat'iyyen ecnebilere karşı bir hareketi hasmane mahiyeti haiz olmayan harekâtı milliyenin Yunan işgalinin neticesi tabiiyesi olduğunu temin ederim.

Türkiyenin müstakbel idaresi:

— Türkiyenin müstakbel idarei siyaseti hakkında kanaatiniz nasıldır?

— Emelimiz, düveli muazzama tarafından istenilen teminatı ita etmekte beraber onların müşaveret ve muavenetlerinden istifadedir. Konferansa, kendiliğinden bir manda meselesinin ciheti tatbikiyesini düşündüğü için bunun derece imkânını tetkik ettik. Fransa veyahut İngiltere bu va-

Hulâsaten arz edelim ki Heyetimiz imzası tahtındaki taahhüdâtına tamâmîle sadıktır. Ve bu taahhüdâtı aynen ifa etmektedir. Şu kadar ki taahhüdât mütekabil olmak gerektir. Halbuki hükûmeti celîleleri Salih Paşa Hazretlerinin imzası tahtındaki taahhüdât ve notların henüz hiçbirisini ifa eylememiş ve varsa esbabı mania dahi bildirilmemiştir. Arzı tazminat eyleriz.

Heyeti Temsâliye Namına
Mustafa Kemal

Vesika, 196.

Sivas, 17.11.1919

Çürüksulu Mahmut Paşa Hazretlerine

31 Teşrinievvel 1919 tarihli Tasviri Efkar gazetesinde "Bosphore" gazetesi muharrirlerinden birine vakı beyanatı devletlerinde "Ermenilerin fazla mutalebatına hak vermek sizin hudutlarda bazı tashihatın icrasına razı oluruz" denildiğini okuduk. Şarkî Anadolu'da Ermenistan lehine tavizatı arzıyede bulunulacağı vadini mutaxammın olan bu cümlelerin sulh komisyonu azasından bir recülü devlet tarafından sarfedilmiş bulunmasının Şarkî Anadolu ahalisinin pek muhik olarak son derece mucâbi infial ve teessüf olduğunu beyan eyleriz. Millet'in Erzurum ve Sivas Kongreleri mukarreratı ile Ermenistana bir karış toprak bile terk etmeyeceğini ve hatta hükûmet bu kabîl bir mecburiyeti elimeye serfûru eylemek ıztırasında kalsa bile kendi hukuku meşruasını bizzat müdafaaya azmeylemiş bulunduğu cihana ilân edilmiş olduğundan bu azim ve kararın millînin herkesten evvel ihzaratı sulhiye komisyonu azayı kiramınca malûm ve muta bulunması lüzumunu arz ederiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsâliyesi namına
Mustafa Kemal

31 Teşrinievvel 1919 tarih ve 2887 numara

Çürüksulu Mahmut Paşanın Beyanatı

Ayan azasından Çürüksulu Mahmut Paşa "Bosphore" gazetesi muharrirlerinden birisine vaziyeti şyasiymiz hakkında berveçhinti beyanatta bulunmuştur:

tirdiği Ak Ulvi Beyin tayin edildiğini görmesi velhaal bazı ikinci tabaka memurinin şekli sabıkını muhafaza ile Ferit Paşa zihniyetini el'an yaşatmakta olduğunu hisseylemesi Heyeti Temsilîyenin aradaki vifak ve itilâfı tamame dair tebligatı mükerrerresine rağmen milleti müteessir etmekte ve Heyeti Temsilîyemizi müşkül bir vaziyete sokmaktadır. Bu yüzden vaki olacak müdahalelerle nüfuzu hükûmetin kesredilmemesi için her fırsatta istiharnatta bulunulmuş, Dahiliye Nezaretinin vaziyeti müdrik olarak bir hattı hareket tayin eylemesini surf selâmeti millet ve vatan endişesi ile mükerreren arzylemiştik.

Aynı sebebe müpteni olmak üzere Antalya mutasarrıfının da . . . tarih numara ile kaldırılması lüzumunu istiharn eylemiştik. Halbuki bu zat ta el'an makamunda ipka ediliyor. Ahiren Antalya beyeti milliyesinden mevрут raporla mutasarrıfı mumaileyhin mel'aneti yüzünden İtalyanların nihayet emellerine nail olarak Antalyada "Ban-ko di Roma" şubasını küşat eyledikleri, dairei aîdesinden tohumluk ihtiyacı defedilmediğinden ahalinin meysusiyeti ve hükûmeti mahalliyenin lâkaydesi yüzünden yirmi sene müddetle, faizle, bedeli icarla ahali müslimenin araziini kablelîğal Trablusgarpta olduğu gibi ellerinden almakta oldukları bildirilmektedir. Tabii bu hal böyle devam ederse Antalya mutasarrıfını, hayat ve memarı için düşmanla pençeleşmekte bulunan Aydın Kuvayı Milliyesi pek haklı olarak Nazilliye celbeder ve buna Heyeti Temsilîyece de artık itiraz imkânı kalmaz.

3 — Demirci Mehmet Efe tarafından Sıvasa gönderilmiş olup avdet eyliyen Hilmi Beyin mahkûmiyeti ve memuriyeti sabıkası bizce meçhuldür. Hükûmeti sakıtanıp aciz ve ihaneti yüzünden kendi ırz ve namuslarını bilfiil ve bizzat makamı akdesi hilâfete sadık ve vahdeti milliyeye kaviyyen merbut olan fedakâr bir cüz'ü tarafından gönderilen murahtassa bizce gayrimalûm esbaptan dolayı bir şey yapılamayacağı da aşikârdır. Mumaileyhin kanunen tahtı muhakemeye alınması icap ediyorsa hükûmet icraat ve harekâtında bittabi muhtardır.

4 — Aydın vilâyetinin şifreli telgrafnamelerinin ademi kabulüne dair malûmat yoktur. Tahkik ediyoruz. Neticeye göre hareket edeceğiz.

Şifre

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Kabinenin noktai nazarı müş'ir 24.11.1919 tarihli telgrafname Heyetimizce mütalea olundu. Bugüne kadar arada cereyan etmiş olan muhaberata nazaran vaziyetin; heyeti hazıralı hükûmetçe tamamen anlaşılmış ve Heyeti Temsilîyenin yegâne emelinin hükûmetin takviyei nüfuzuna ve bu baptaki mesaii masrufemizin hükûmeti sakıttan mev-rus intizamızlkların düzeltilmesine matuf bulunduğuna kanaat getirilmiş olduğu ümidinde idik.

Vatan ve milletin halâs ve necatı uğrunda hükûmeti seniyeye kemali samimiyetle muzaheret ve muavenet düsturuharekâtımız olduğundan her türlü suitfehlûmatın izalesi maksadiyle ita kılman berveçhiati cevabımızın heyeti celi-leye arzına tavassutu devletlerini istirham eyleriz:

1 — Devletin umuru dahiliye ve siyasiyesinin kat'iy-yen iştirak kabul etmediği bir hakikat olmakla beraber emsali namesbuk vaziyeti hazırada, vatan ve milletin mukadderatını ancak temin edecek olan ve hükûmeti seniyenin de lüzumu mevcudiyetini takdir ve vücubı temadisini tasdik eylediği teşkilâtı milliyeyi bilerek bilmiyerek zâfa duçar eyliyecek ve vahdeti millîyeyi ihlâl edecek hiçbir muame'e-ye milletin muvafakat edemiyeceği de pek meşru ve tabiidir.

2 — Evel ve âhîr arzolunduğu veçhile umuru hükû-mete müdahale olunmamaktadır. Mahalli memuriyetine gi-demiyen yalnız Ankara valisidir ki bunun da sebep ve id-detü tarih numaralı şifre ile mufassalan arz edil-miştir.

Milletin, esasen kendisi ile hemefkâr olduğunu ve isti-natgâhını azim ve iradei milliye teşkil eylediğini ilân eden hükûmeti hazıradan her şeyden evel hükûmeti sakıta tara-fından harekâtı meşruai millîye aleyhinde tatbik edilmiş olan gayrikanuni muamelâtın tashihini bekler iken aleyhtarı ol-duğundan dolayı tamimen teşhir ve Niğdeden tart eylediği Mutasarrıf Cavit Beyin . . . mahalle, Kayseride işten el çek-

Heyeti Temsiliye de bu mümanaata mahal münazaasile devam ederse işimiz Allaha kalıyor demektir.

Cümnenize karşı hürmetlerim kemali barasetle bakidir
Efendim. 10 Teşrinisani 1919

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 194.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine.

Harbiye, 24.11.1919

1 — Devletin umuru dahiliye ve siyasiyesi kat'iyen iştirak kabul etmez. Evel ve âhir mevrut telgrafnamelerinden bu bapta müdahaleatta bulunulmadığı iş'ar kılınmakta ise de hükümetçe tayin olunan bazı memurinin mahalli memuriyetlerine gidememesi ve Menteşe mutasarrıfı gibi kanunen tahtı muhakemeye alınması lâzımgelenlerin mahalli memuriyetlerinde ipkasında ısrar olunmakla beraber murahhas sıfatile Sıvasa gönderilmesi ve Antalya mutasarrıfının Nazilliye azimete icbar kılınması Aydın vilâyetinden Hariciye, Dahiliye Nezaretlerine çekilecek şifre telgrafnamelerin telgrafhanece ademi kabulüne dair Nazilli Kuvayı Milliye kumandanı tarafından emrolunması gibi hâdisat umuru hükûmete müdahaleden gayri manayı tazammun edemez.

Şu ahval taahhüdât ve teminatı vakianın icap eden mahallere tebliğ olunmadığına veyahut tebligatı vakianın mahallerince ısga edilmeyerek istenildiği veçhile hareket olunduğuna delâlet edeceğinden hakikati madde hernenen ibaret ise sürati mümkün ile iş'ar buyurulması.

2 — Kabinenin noktai nazarı berveçhibalâdır. Suitefeh-hümatı izale edecek tatminkâr cevabı âlilerine muntazırım
Efendim.

Harbiye Nazırı
Cemal

celer veremezdi. Çünkü Mütelifin mümessilleri de bunu böylece his ve kabul etmişlerdir ve hattâ memleketi normal bir vaziyette görmedikçe sulh müzakeratına bağlanamayacağını da ıhsas ve hattâ ihtar ettiler. Kabine polis müdürü hakkındaki bu müşkülâtı meselâ yanına bir muavin tayin etmek, İstanbul muhafızlığının şeklini tam bir idareî örfiye haline muvafık bir şekle sokarak İstanbulun asayişini tamamen muhafızlık uhdesine vermek suretiyle İstanbul zabıtasını eline almak çarelerini de düşündü. Fakat arzettiğim gibi esaslı bir teşebbüs için dayandığı kuvvetin ciddiyetine hâlâ inanamadı.

Meselâ Dahiliye Nazırı bu kuvvete ihtiyaç gösterenlerin başında desem mubalâğa olmaz. Ancak bu zatta hükümetçilik hissi galiptir. Bu his okşanmak suretiyle bu zatın azminden, fikrinden pek mühim istifadeler temin olunabileceğine ben kanırım.

d) Anadolu'ya gönderilen Fevzi ve Hurşit Paşalar heyetleri Bozkır hâidsesi ve hattâ intihabat gürültüleri hakkındaki şikâyetleri behane ile tahkikata kıyam eden Mütelifin hareketlerine mümanaat maksadından tevellüt etmiştir.

Zatı devletlerle rüfekayı muhteremeye takdimi ihlâs ve ihtiramat eyler ve İstanbul muhitindeki mesainin muruz bulunduğu müşkülâtı adide derpiş buyurularak ana nazaran azamî muavenet ve muzaheretî devletlerini rica eylerim Efendim.

10 Teşrinisani 1919

Harbiye Nazırı
Cemal

Hulâsa: Kabine düşerse gelecek kabinenin şekil ve rengini tayin şimdiden mümkün değildir. Geçen kabine şekil ve renkte tezahür ederse vatan muhakkak surette zarar ve felâkete sürüklenmiştir ve bu hali bekleyenler çoktur.

Vatan sulhün seri aktine cidden muhtaçtır. Temadisi hiçbir şey olmasa iktisaden felâketi muciptir. Bizim için sulh ise Kuvayi Milliye'nin hükûmetle itilâfı tamamile husul bulabilecektir. İkinci derecede intihabatın cereyanı ve meb'usların şahsı memlekette sükûnu temin edecektir. Muhallifler ve ecânî meclisin küşadına mümanaata karar vermişlerdir.

№ 4280

F. 15 TL.

SATIŞ VE DAĞITIM YERİ: İstanbul'da Devlet Kıtaları
Müdürlüğü ve illerde Millî Eğitim Bakanlığı Yaynevleri